

تہ فیسری رھوان

بۆ تیگہ یشتنی قورئان

بہرگی [۱۵]

نووسینی

مہ لا مہ حموودی گہ لاآلہ یی

جزمی ۳۰

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسىرى رەۋان

بۆتىگە يىشتىنى قورئان

بەرگى شانزەيەم

نووسىنى

مە لا مە ھموودى گە لا ئەيى

جزمى (۳۰)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

-
- تەفسیری رەوان بۆ تیگەیشتنی قورئان.
- نوسینی : مەلا مەحموودی گەلاڵەیی.
- چاپی یەكەم.
- چاپخانەی ئۆفیسیتی تیشك.
- تیراژ: (۵۰۰) دانە.
- ژمارەى سپاردن: (۳۶۹) ی سالى ۲۰۰۲
- مافی چاپکردنەوهی پارێزراوه و تەنها هی نووسەرە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تى (النبأ)

ئەم سورەتە ناوئراوە بە سورەتى (النبأ) چونکە سەرتای سورەتە کەى بە ئایەتى ﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَأِ الْعَظِيمِ﴾ دەست پى کردووە؛ ژماید ئایەتەکانى چل ئایەتە..

پێویستە ئاماژە بەو بەکەین: کە ئەم جزمە ھەمووی: جگە لە سورەتى (البینة، النصر) ھەموو سورەتەکانى تری مەککین، ھەمووشیان کورتە سورەتن، ھەرچەندە کورتییە کەیان جودا وازیان ھەیە، وەلى ھەموو سورەتەکان بە شیوەیە کى گشتى و بەتیکرا ئوسلوب و شیوازیان، سیبەرو تارمايان مەوضوع و ناوەرۆکیان، تەوجیھو خیطابیان لیک دەچى، وەختە بلیتین: وەحەدى مەوضوعیان ھەیە.

ھەموو سورەتەکان خیطاب ئاراستەى دلەکان دەکەن و لیكدان لیكدان لەدەرگایان دەدەن و تییان رادەخوړن و ھاواریان لى دەکەن، نقورچیان لى دەگرن، لەخەوى بیدارى راستیان دەکەنەو، چاوى مەستە خەوو دللى مردوویان ھۆشیار دەکەنەو، جزمە کە ھەمووى تەقولبابى دەرگای دلەکان دەکاو بەھیز رایان دەتلەقینى، بەدەنگى بەرز بانگى نوستوو بى تاگا و سەرخۆشەکان دەکا، تییانەو دەژەنسى و ختوکەیان دەدا، بۆ ئەوھى سەرخۆش و خەوالوھەکان راپەرینى، ھاواریان لى دەکاو دللى: رابن، لەخەو ھەلسن، سەیر بکەن و وردبینەو، بزائن خودایە کە ھەبە ئەم بونەوەرەى بەدى ھیناوە، بە وىستى خۆى ھەلى دەسورپینى، نەخشەو پلاننى بۆ داناوەو ئەندازەى گرتوو، بىھودە وەدى نەھیناوە، تاقیکردنەو و لى پرسینەوھى ھەبە، عەزاب و نىعمەتى ھەبە. جار دوا جارو خیرا خیرا

ئاگاداریان ده کاته وه، واده زانی نوستووه کان چاو هه لده یین و سهرخۆشه کان سه حویه که رویان تیده کاو خیرا خه و دایان ده گریته وه و مهستی به که یان لی تازه ده بیته وه، ئیتر خیرا دهستی که به هیزو دهنگی که بهرز سهر له نوی ده یان هه ژینیتته وه بانگیان لی ده کاته وه. جار جاریش نوستووه کان و مهسته کان به ئاگا دینه وه، بۆ شه وهی سوربوونی خویان و سه ره قی خویان دوباره بکه نه وه و قسه ی رهق و ناشرین ئاراسته ی شه و که سه بکه ن: که دل سوژه بزیان و ده یه وی له خه وی غه فله ت وه ئاگیان بییتته وه .

جزمه که هه مووی دیمه وه رایانده نوینی، هه مووی هه قاتیقن و ده یان نوینی، دیمه نی بونه وه رو سروشت، دیمه نه کانی روژی قیامه ت دیمه نه کانی دنیا و یرانبون و گوپانی سروشت، به لکوو تیکچونی هه موو بونه وه رو رابونی قیامه ت.

ئه گهر سهرنجی که ئه م سوره ته بده یین، ده بینین میحوهره که ی چه سپاندنی رابونی قیامه ته له روانگی به لگی جوړاو جوړه وه، بۆیه سهره تای سوره ته که ی به باسی پرسیار کردنی موشریکه کان له هاتنی قیامه ت ده ست پی ده کا. باسی روداوو کاره ساته کانی روژی قیامه ت ده کاو هه ره شه له موشریکه کان ده کا له سهر شه وه ئینکاری هاتنی قیامه ت ده که ن و برویان به زیندو بونه وه نیه .

ئه مجار به لگی جوړاو جوړ ده هییتته وه له سهر رابوونی قیامه ت و زیندو بوونه وه. پاشان جوړه کانی سزا بۆ تاوانباران و نیعمه ته زۆرو هه مه جوړه کانی خودا بۆ خودا په رستان راده نوینی. کوتایی سوره ته که ش به وه ده هینی: که روژی قیامه ت هه ردی گو مان له هاتنی دانیه، له و روژه دا کافره کان ئاواته خوازی شه ون که له ناو بچن و ببه نه وه به خۆل.

هه والی رابوونی قیامت و به لگه له سهر هاتنی نهو روزه

بسم الله الرحمن الرحيم

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَأِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾
 كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهْدًا ﴿٦﴾
 وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا
 ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا أَلِيلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا
 فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا
 مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ
 أَلْفَافًا ﴿١٦﴾

سوره ته که به پرسیاریکی سه رنج راکیش و سهر سورپهینه ده ست
 پی ده کاو ده فره موی: ﴿ عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَأِ الْعَظِيمِ ﴾ نه وه نهو
 موشریکانه له ناو خویندا له چی پرسیار ده کهن؟ ده مه قالی و ده مه ده می
 چپانه؟ په روه دگار خوی وه لام ده داته وهو ده فره موی: پرسیاره که یان له
 هه والیکه گوره یه. پرسیاره که یان ده باره ی روداویکه گوره و گرنه.
 ﴿ الَّذِينَ هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴾ نهو روداو ی نه وان تییدا دوو به ره کین، واته:
 ئاده میزاده کان خوین که وتونه کی شه وه ده باره ی رابوونی قیامت:
 هه یانه بروای به هاتنی قیامت هه یه و هه یانه به دروی ده زانی. هه یانه

سوورە لەسەر كوفرو ھەيانە ئيمانى ھىناوہ. كافرەكان پىيان وابوو ژيان ھەر ژيانى دونياىەو دوای مردن زيندووبونەوہ نيە؛ وەكوو پەرودگار لەسەر زوبانى ئەوان دەفرموى: ﴿ان هي الا حياتنا الدنيا، نموت ونحيا، وما نحن بمبعوثين﴾ (المؤمنون/۳۷) .

سەرەتای سورەتەكە بە پرسىارىكى ئىنكار ئامىز دەست پى دەکا. دەلى: جىگای سەر سورمانە: كە ئەوانە پرسىار لەوہ بکەن و لەوہدا بکەونە شك و گومانەوہ.

﴿كلا سيعلمون، ثم كلا سيعلمون﴾ ئە با پەشيمان ببنەوہ، نابى لەشتى وادا شك و گومانيان ھەبى، ناگونجى ئەوانە دەربارەى رابوونى قيامەت گومانيان ھەبى، چونكە ھاتنى قيامەت حەقىقەتیکەو گومانى تىدانىە، لەوہ بەولاولە ئەوانەى پروايان بە ھاتنى ئەو رۆژە نيە سەرنجامى ئەوبى پروايىيەى خۆيان دەزانن. دەى كەوايە با ئەوانە واز لەو ھەلوێستە نادروستەى خۆيان بەيىن چونكە لە ئىستە بەولاولەو پاش كەمىكى تر ئاكامى بىرو باوہرى خۆيان بۆ رون دەبيتەوہو دەزانن چەند بەدبەخت و چارە رەشن چىيان بەسەردى!

ئەجار پەرودگار ھەندى دياردەى دەسلالتى بەر فراوانى خوى رادەنوێنى، ئاورپىك بە مەردوم دەداتەوہ بەلاى ھەندىك لەو شتانەى لە بونەوہردا نیشانەى مپەرەبانى پەرودگارن، سەرنجيان رادەكىشى بەلاى دياردەى دەريايى رەحم وفەضلى بى پايانى زاتى پاكى خوداى بە تواناو خاوەن دەسلالت بەسەر ھەموو شتىك دا بەر رابوونى قيامەتیشەوہ.

دەفرموى: ﴿ألم نجعل الارض مهاداً، والجبال أوتاداً﴾ ئىوہ بەچ عەقلىكەوہ ئىنكارى زيندو بوونەوہ دەكەن؟ خو ئەوہتا بەچاوى خۆتان نیشانەى دەسلالتى رەھای پەرودگار دەبينن. ئايا ئىمە زەويەمان بۆ بلاو نەكردونەوہو وامان لى نەكرد بەئاسانى بەسەريدا بىن وىچن؟ وامان

لى كىردۈە دەلىتى بېشكەيە تېيدا دەخەون و ئارام دەگرن. ئايسا كىۋە كانغان نە كىردۈە بە مىخ و بەزە ويمان دا نە كوتاون تا لەنگەر بىگىرۋ گيانلە بەران بىتوانن بە ئاسانى لەسەرى ھەلسۈپىن و ژيانى لەسەر بەسەر بەرن. پىداويستى ژيانى تېدا بە دەست بېنن.

﴿وخلقناكم أزواجاً﴾ ئىۋەمان دروست كىردۈە بە دو رەگەز، واتە: بە نېرۋ مى، بۇ درېژە دان بە ژيان و رېكخستنى خىزان و پېكھىنانى كۆمەل و پەرۋەردە كىردنى مندال ژاندنى تۋوى خۆشەويستى لە نېۋان ژن و مېردو بارك و دايك و مندال و خزم و كەس و كاردا ۋەكوو لە ئايەتېكى تردا نامازە بەر مانايە دەكاو دەفەرمۋى: ﴿ومن آياته ان خلق لكم من انفسكم ازواجاً لتسكنوا اليها وجعل بينكم مودة ورحمة، ان فى ذلك لايات لقوم يتفكرون﴾ (الروم/۳۱).

﴿وجعلنا نومكم سباتاً، وجعلنا الليل لباساً﴾ نوستنمان بۇ كىردون بە مايەى ھەسانەۋە ئارامگرتن؟ بەراستى خەو بە ھەرەيەكى زۆرگەۋرەۋ بە نىرخە، بۇ ھەموو گيانلە بەرېك، بە تايىبەتى بۇ ئادەمىزاد: كە لە ھەموو شەۋورۇژىك دا بە ھۆى ھەۋلدان بۇ دابىن كىردنى بۇيۋو خويندن و دەرس گوتنەۋەۋ لىكۋلېنەۋەۋ بىر كىردنەۋەۋ گەلى نېش و كارى ترەۋە جەستەى ماندوۋ شەكەت دەبىۋ مېشكى كول دەبى، لە ئەنجامى نوستنى چەند سەعاتىك بە تايىبەتى ئەگەر لە شەۋدابى، ماندوى دە ھەسېتەۋە، ھىزو تواناي تازە دەبېتەۋە، عەقل و ھۆش و بىرى تىژ دەبنەۋە، بە نېشات و وزەيەكى تازەۋە سەرلەنۋى دەست بە كارەكانى دەكاتەۋە!!

شەۋ بە تارىكى خۆى سىروشت دادەپۆشى، واتە: ۋەكوو چۆن پۆشاك جەستە دادەپۆشىۋ لە سەرماۋ گەرما دەپارېزى، شەۋىش ناۋا بە تارىكى خۆى ئادەمىزادو گيانلە بەرانى تر لە ناحەزانيان دەپارېزى، ھەر كەسېك بىەۋى كارىكى خۆى بەنھېنى ئەنجام بدا، شەۋ باشتىن كاتە بۇ

ئەنجام دانى، ئەو زىندەوهرەى لە رۆژدا لە ترسى دوژمنى، خۆى
 ھەشاردابى، لە ژىر پەردەى تارىكى دا دەتوانى خۆى رزگار بكاو
 پىداويستى يەكانى ژيانى دابىن بكا.

﴿وجعلنا النهار معاشاً﴾ رۆژمان گىراو بە كاتى گونجاو بۆ
 تىدا ھەلسۆران و ھەولدان بۆ دەستە بەركردنى بژىو پىداويستى ژيان .
 وەكوو چۆن ھەو كاتى گونجاو بۆ ئارامگرتن و نوستن و ھەسانەو،
 رۆژيش كاتى گونجاو بۆ تىدا ھەلسۆران و ھەولدان بۆ كارو كاسبى.

﴿وبنينا فوقكم سبْعاً شداداً، وجعلنا سراجاً وهاجاً﴾ دروستمان كردو
 لە ژوورتانەو ھەوت ئاسمانى تۆكمەو پتەو، تابلىتى مەھكەم و
 قايم و بەھيژن. ئاسمانى دونيامان بە ئەستىرەكان رازاندۆتەو، خۆرمان
 كردووە بە چرايەكى درەخشان و پرتەو بەخش، بەروناكى خۆى بوونەو
 روناك دەكاتەو ھەو گەرمى دەبەخشى بەزەوى و مايەى ژيانى خۆتان و ئاژەل
 و كشت و كال بەروبوتمانە، سەرچاوەى ھيژو وزەى ھەموو زىندەو ھەرو
 درەخت و روھ كىكە. چونكە تيشكەكەى روناكى و گەرمى دەبەخشى. ھەر
 بەھۆى گەرمى خۆيەو ھىژو تەپى لە زەوى و دەريا ھەلدەمژى بۆ ژوروى
 كيش دەكاو ھەور پەيدا دەبى ...

﴿ وأنزلنا من المعصرات ماءً ثجاجاً﴾ نازلمان كردو لە ھەورەكانەو
 كە بەھۆى باى بارانەو دەيانگوشين و بارانيان لى دەبارى؛ بارانى بە خوړو
 لىژمە دەبارين، ﴿ لنخرج به حباو نباتاً وحنات ألفافاً﴾ بۆ ئەو ھى
 زەوى وزارى پى ئاو بدەين، كشت و كال و درەخت و ھەو كە پى دەروينين،
 دانەوئەلەو بەرومومى پى پى دەگەيەنين، باران دەبارين بۆ ئەو ھى زەوى
 سەر لەنوێ زىندوو بکەينەو گژوگياو روھ و درەختى پى بروينين و
 سروشتى پى ئارايىش بدەين و بەجۆرەھا ديمەن زەوى پرازينيتەو جۆرەھا
 دانەوئەلەو بەروبووم و ميوه جات بۆ ئيوه دابىن بکەين. باخ و باخاتى چروپ

بهیینه دیو گهش و نمایان تی بکهوی، وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿وفی الارض قطع متجاورات وجنات من اعناب، وزرع ونخیل صنوان و غیر صنوان یسقی بماء واحد ونفضل بعضها علی بعض فی الاکل، ان فی ذلك لآیات لقوم یعقلون﴾ (الرعد/۴) .

چۆنیه تی روژی قیامت ونیشانه کانیو جوژی عه زاب

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ
فَنَاتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ
الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِلطَّالِعِينَ
مَنَابًا ﴿٢٢﴾ لَّيْسَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا
﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وَفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا
لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ
أَخْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُقُوا فَلَنْ تَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

لهوه پیش نهوهی راگه یاند: که خودا دونیا ویران ده کاو جیهانیکی تر دینیته کایه وه، نه مجار باسی روژی قیامت ده کاو چۆنیه تی رابوونی نهو روژه و دیمه نه سامناکه کانی بهیان ده کاو ده فهرموی: ﴿ان یوم الفصل کان میقاتاً﴾ بیگومان روژی قیامت کاتی زیندو کردنه وه و کو کردنه وهی هه موو ناده میزاده هه له یه کهم فەردیانه وه تادوا کهسیان، لهو روژه دا هه رچی له دونیادا واده یان پی دراوه، دیته دیو ده یاندریتی. خودا به رستان

به نازو نیعمه تی خودا ده گهن و به ههشتی رازوه یان ده دریتی، تاوانبارانیش سزای سهختی دۆزه خیان پی ده بری. رۆژی قیامت به (یوم الفصل) ناونراوه چونکه لهو رۆژهدا خودا حهق و به تال لیک جیا ده کاتهوه، به بریاری عادلانه ی خۆی به ههشتی و دۆزه خی لیک هه لده هاویری .

﴿یوم ینفخ فی الصور، فتأتون أفواجا﴾ رۆژی قیامت ئهو رۆژه یه: که ئیسرافیل فوو به شاخی صوردا دهکا، ئیوه ئهی ناده میزادینه؛ له گۆره کانتان راست ده بنه وه و پۆل پۆل و کۆمه ل کۆمه ل به ره و ساری مه حشر دین. هه موو گه ل و نه ته وه یه که له گه ل پیغه مبه ره که یان دا دینه ناو گۆره پانی مه حشره وه. وه کوو له نایه تیکی تردا ئاماژه به و مانایه ده کاو ده فهرموی: ﴿یوم ندعو کلّ اناس بامامهم﴾ (الإسراء / ۷۱) .

ئیتیر ئهو رۆژه هه موو که سیك چاوی به کرده وه ی خۆی ده که ویۆ به ری هه ول و کۆششی دونیای ده بینی، پاداشی چاکه و سزای خراپه ی خۆی وه رده گریتته وه .

﴿وفتحت السماء فكانت أبواباً﴾ ئاسمان شهق و پهق ده بیۆ هه مووی ده بیۆ به ده رگا و کۆلان و فریشته ی پیدا دینه خوار! وه کوو له نایه تیکی تردا ئاماژه به م مانایه ده کاو ده فهرموی: ﴿ویوم تشقق السماء بالغمام ونزل الملائكة تنزیلاً﴾ (الفرقان/ ۲۵). لهو رۆژهدا ده ستورو یاسای ئاسمان تیکده چی، هیزی کیشنده نامینی، ئه ستیره کان و زهوی خولگه و جه مسهریان نامینی، په رت و بلا و ده بن و ده بنه ته پ و تۆزو سه ر له به ربوونه وه ر گۆزینی به سه ردا دی.

﴿وسیرت الجبال فكانت سراباً﴾ کیتوه کان له بیخ هه لده که ندرین و وردو خاش ده کرین و ده کرینه ته پ و تۆزو به هه وادا ده روا.. سه ره تا دنیا و یرانبوون به لیکدان و پیامالینی زهوی ده ست پی ده کا! وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿وحملت الارض والجبال فدکتا

دكة واحدة ﴿الحاقة/۱۴﴾ دواپی زهوی و کیوه کانی وه کوو لۆکی کراوه یان لی دی. وه کوو ده فهرموی: ﴿وتكون الجبال كالعن المنفوش﴾ (القارعة/۵)، نه مجار هه موویان وردوخاش ده بن، وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿اذا رجت الارض رجا وبست الجبال بساً فكانت هباءً منبثاً﴾ (الواقعة/۴-۶) نه مجار ده بنه ته پ وتۆز به هه وادا ده پروا وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿ويسألونك عن الجبال فقل ينسفها ربي نسفاً﴾ (طه/۱۰۵).

نه مجار پهروه دگار باسی نهو عه زاب و نار هه تی هه کا: که توشی کافره کان ده بی، ده فهرموی: ﴿ان جهنم كانت مرصاداً للطاغين مآباً﴾ لابثین فیها أحقاباً بیگومان دۆزه خ چاوه پروانی مله پرو سته مکارانه، له بریارو حوکی خودا دا ئاماده کراوه بۆ تاوانباران، ئاکام و شوینی هه وان هه ی مله پرو سته مکارو یاخی بووه کانه، رۆژی قیامهت به ریسوایی یه وه تۆر ده درینه ناوی وچه نده ها هه زار سال و زه مانی دورودریژ تییدا ده میننه وه: که نهو ماوه دورو دریزانه ته و او بوون، ماوه ی تریان بۆ دیاری ده کری بۆ هه تا هه تیه.

﴿لا يذوقون فيها برداً ولا شرباً﴾ به دریزایی نهو ماوه بی کۆتایی یه ی له ناو دۆزه خ دا ده میننه وه فینکایی یه ک ناچه ژن گهرمایان له سه ر که م بکاته وه و تاویک به سینه وه، تاویک ناخۆنه وه سارد بی و تینه وه تی بشکی نی. ﴿الا حميماً وغساقاً، جزاء وفاقاً﴾ جگه له ناوی کولاوو کی م و زوخاوی که له جهسته ی دۆزه خیه کان ده تکی، نهو عه زابه سه خت و دژواره پراوپری کرده وه خراپه کانیانه، هیه چ تاوانیک له هه و لدانان بۆ خودا گه وره تر نیه، هیه چ سزایه ک له سزای دۆزه خ به ئازار تر نیه، نهوان له ژیا نی دونیایان دا هاوه لیان بۆ خودا داناوه، بۆیه به ئاگر سزا ده درین. سزای دۆزه خ سه ر به سه ری تاوانه کانیانه.

﴿ انهم كانوا لا يرجون حساباً، وكذبوا بآياتنا كذاباً ﴾ بیگومان شهو بهد به ختانه جوړه ها کرده وی ناشرینیان شه نجام داوه، جوړه ها تاوانیان کرده، چونکه شهوان به ته ما زیندو بونه وه نه بوون، چاوه پروانی پاداش و ترسی سزایان نه بوو، ئیمانیان به هاتنی روژی قیامت نه بوو، بی دین و بی باوه پروون، په یامی قورئانیان ره تکرده وه، هر به لگه و نیشانه یه کیان له سهر تاك و ته نهایی خوداو رابونی قیامت بو بهیترایه وه، شهوان به درویان ده زانی و ینکارییان ده کرد. ته نانه تینکاری حه قیان کردو پیغه مبه رانیان به درو خسته وه.

﴿ وكل شيء أحصيناه كتاباً ﴾ نیمه ناگاداری هه موو کرده وه یه کی ناده میزاد بووین و له سهرمان تو مار کردون، هیچ شتیکی شهوانمان فهراموش نه کرده، به گویره ی کرده وه کانیان سزاو پاداشتیان ده دهینه وه؛ چاکه به چاکه و خراپه به خراپه.

﴿ فذوقوا فلن نزيدكم الا عذاباً ﴾ به دوزه خیه کان ده گوتری: بچیژن شهو عه زابه ی وان له ناوی دا، دلنیا بن نیمه جگه له عه زاب هیچی تر تان بو زیاد ناکه یین، سات دواسات عه زابیان له سهر گران ده که یین.

حال و وه زعی به خته وه ران

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا
دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِدًّا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً
حِسَابًا ﴿٣٦﴾

له وه پیش حال و وه زعی دوزه خیه کانی به بیان کرد، شه مجار دیته سهر باسی به خته وه ران و به مرز گه یشته کان: که له ناگری دوزه خ رزگاریان

بووه و خراونه ناو بههشتی رازاوه وه، له نیعمه ته جوړاو جوړه کانی له ززه ت وهرده گرن. ده فهرموئ:

﴿ان للمتقين مفازاً﴾ بیگومان چی پیروزی و به مرز گه یشتن و له ززه ت و خوښی هیه به ؤ ؤ وه که سانه یه: که خوښان له تاوان ده پاریزن و هه میشه ترسی خودایان له دل دایه. له ززه ت و خوښییه کانی بههشت زوره و هه مه جوړن.

﴿حدائق و أعناباً﴾ له ززه ت وهرگرتن له باخ و باخاتی رازاوه و پوښناخ و هه موو جوړه تریکی به تام و له ززه ت. ﴿و کواعب أتراباً﴾ هه روه ها له ززه ت وهرگرتن له کچانی تازه مەمک خرکردوی هاوته مهن، که مەمیان شل نه بووه شوړ نه بوته وه.

﴿و كأساً دهاقاً﴾ هه روه ها له ززه ت وهرگرتن له پیاله ی پر له مه ی. وه لی ؤ وه مه یه سدر خوښکهر نیه، عه قل و شعور نابا، نابیته هو ی چه قه چه ق و ئازاوه و شهړه جنیوو ناکوکی، له ئاکامی ؤ وه مه ی خواردنه وه دا.

﴿لا یسمعون فیها لغواً ولا کذاباً﴾ له بههشت دا قسه ی پرو پوچ نابیستن کهس درؤ ناکاو کهس کهس به درؤ ناخاته وه، کهش و هه واکه ی پاک و خاوتنه، قسه یه کی وای تیدا ناکری هه ست و شعور بریندار بکا، به پیچه وانه ی حالی دنیا: که رۆژانه به گویره ی خوت جوړه ها قسه ی ناخوش و پرو پوچ ده بیستی، هه ست و شعور بریندار ده بن. قسه ی بی سودی تیدا ناکری، هه مووی ناشتی و برایه تییه. به م جوړه پاداشتی چاکان ده دریته وه.

﴿جزاء من ربك عطاءً حساباً﴾ پاداشته که له خوداوه و عطاو به خشکی که به فضل و ئیحسانی خو ی له پاداشی کرده وه باشه کانیان دا پی ی به خشیون، پاداشتیکی کافی و وافی به.

گه ورهیی خوداو جه ختکردنه وه له سه ر هاتنی روژی قیامت و
هه ره شه له مو شرکه کان

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ
مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ
إِلَّا مَنْ أَمَرَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ
شَاءَ اخْذِ إِلَىٰ رَبِّهِ مَثَابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ
يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ بَلَيْتَنِي كُنْتُ ثَرِيًّا ﴿٤٠﴾

دوای هه ره شه له کافره کان و واده دان به خودا په رستان، باسی
گه ورهیی و شکۆمه ندی خۆی ده کا، باسی ره جمه تی بهر فراوان و له بن
نه هاتوی خۆی ده کا، نه بجا رته وه راده گه یه نی: که روژی قیامت حقه و
گومان له هاتنی دا نیه، له و روژده دا ناده می زاد ده کرین به دوو تا قم و لیک
جیاده کرینه وه کۆمه لیک له خودا دوورن و دۆزه خین، تا قمیکیشیان له
خودا نزیکن و به هه شتین، ده فهرموی:

﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا﴾
پاداشتی باش و ته و او بو خودا په رستان له لایه ن خودایه که وه یه :
که خاوه نی ئاسمانه کان وزه وی و ته وه ی له ناویان دایه، خودای بوونه وه رو
به دیه ی نه ری هه موو شتی که، خودایه کی خاوه ن ره جم و به زه بی یه،
میهره بان ی به شی هه موو که س وه موو شتی که ده کا، وێرای ته و
میهره بان ی یه ی له بهر شکۆمه ندی و هه ی به ت وجه لالی له و روژده دا که س

ناتوانی به بی تیزن وەرگرتن لی خیطابی ئاراسته بکا، هیچ کەس
لە دانیشتوانی ئاسمانەکان و زەوی دارای ئەوێ نیە بەبی ئیزن
شەفاعەت و تەکاکاری بکا..

ئەجار ئەم مانایە جەخت دەکاتەوێ دەفەرموی: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَ
الْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾
گەورەیی و شکۆمەندیی پەرودەگار عەظەمەت و جەلالی خودا لە رۆژی
قیامەت دا بۆ ئادەمیزادەکان دەردەکەوێ، تەنانەت جویرائیل و
هەموو فریشتەکان ریزیان بەستوو و دەستەو نەظەر وەستان، وێرایی
رێزو قەدریان لای خودا، ناتوانن لەو رۆژەدا ورتەیان لە دەمەوێ بی
بە دوو مەرج نەبی:

۱- رێگەیی شەفاعەت و تەکاکردن لە خوداوە بدری، وەکوو لە ئایەتییکی
تەردا دەفەرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾
(البقرة/۲۵۵).

۲- تەکا کار قەسەیی بەری و جی بکا، ئەگەر ئیزن دانەکە بۆ شەفاعەتکار بی.
یان ئەو کەسەیی شەفاعەتی بۆ دەکری، لە ژبانی دۆنیای دا
ئەهلی تەوھید بووبی، شایەتومانێ هێنابی، ئەگەر ئیزنەکە بۆ
شەفاعەت بۆ کراوبی.

هەردوو ماناکە وێچون، هەر چەند مانای یەکەم واتە: ئیزنەکە بۆ
شەفاعەتکار بی - لە گەڵ سیاقەکەدا گونجاوترە.

﴿ذَلِكَ الْيَوْمَ الْحَقِّ، فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَاءً﴾ ئەو رۆژەیی
جویرائیل و فریشتەکان بەو شیوە تییدا ریز دەبەستن و ورتەیان
لە دەم دەرنایە، رۆژیکی حەقەو شک لەهاتنی دا نیە، جا کەسێک
دەیهوێ سەرفرازی ئەو رۆژە بی و لە تا قەمی رزگار بوان بی، با رێگەیی
هیدایەت بگرتە بەرو هانای بۆ خودای خۆی بەری،

تۆبه له تاوانه کانی بکاو روبکاته خودا په رستی، بۆ شه وهی لهو رۆژه دا
خودا له ره همه تی خۆی نزیکه بکاته وه له سزاو عیقابی خۆی بیپاریزی
نه بچار ده گهریتته وه بۆ سه ره په شه کردن له کافره کانی مه ککه و
وینه کانیان، ده فهرموی:

﴿ انا انذرناکم عذابا قریبا، یوم ینظر المرء ما قدمت یداه، ویقول
الکافر یا لیتنی کنت ترابا ﴾ ئه ی شه هلی مه ککه و هه موو شه وان ه ی
کافرو بی پروان؛ ئیمه ئیوه مان ترساند له عه زابیکی نزیک په یدابوو؛
که عه زابی رۆژی قیامه ته. بیگومان له بهر شه وهی رابونی
قیامت سه د ده ره سه ده، بۆیه هاتنه که ی به نزیک دانا، گو تراوه:
(کل ما هو آت قریب) وه کوو له ئایه تیکی تر دا ئاماره به وه
ده کاو ده فهرموی: ﴿ کأنهم یوم یرونها لم یلبثوا الا عشیه اوضحاها ﴾
(النزعات/ ۴۶) .

لهو رۆژه نزیک په یدابوو ده، هه موو ئاده میزادی که سه یری کرده وه کانی
خۆی ده کا، چاکه و خراپه ی خۆی دیتته وه پیشی، وه کوو له ئایه تیکی تر دا
ده فهرموی: ﴿ یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر محضراً وما عملت
من سوء تود لو ان بینها و بینه امدأ بعیداً ﴾ (آل عمران/ ۳۰) .

ئهو رۆژه کافره کان له بهر سه ختی عه زاب و ناخۆشی حالیان ده لێن:
خۆزگه سه د خۆزگه هه ر گل و خۆل بوینا یه و زیندونه کراینا یه وه یان خۆزگه
وه کوو ئاژه ل بوینا یه وه گل، چونکه هه یوانات دوا ی دادگایی کردن و تۆله
ستاندنه وه لێیان بۆیان ده بنه وه به گل.^(۱)

(۱) ته فسیری ئیبنو که ثیر ج/ ۴- ۱۹۸۵.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورەتى (النازعات)

ئەم سورەتە ئاۋنراۋە سورەتى (النازعات) چۈنكى سەرەتاي سورەتەكە
بە سۆيىند خوارىنى خودا بە (النازعات) دەستى پىي كىردو. (النازعات)
ئەو فرىشتانەن كە رۇخى ئادەمىزادەن دەكىشەن، گىيانى خودا پەرستان
بە ھىيدى ولەسەرە خۇيى دەكىشەن، گىيانى كافىرەكان بە توندۇتۇيى دەكىشەن.

پەيۋەندى ئەم سورەتە بە سورەتنى پىشۋوبە ۋە لە چەند رۇبەكە ۋەبە:

۱- ئاۋەرۈكى ھەردوك سورەتەكە لىك دەچەن، سەرەتاي ھەردوكيان باسى
رابونى قىيامەت وزىندو بونەۋە دەكەن. باسى سەرەنجامى خودا
پەرستان و ئاكامى تاۋانباران دەكەن

۲- سەرەتاۋ كۆتايى ھەردوك سورەتەكە لىك دەكەن. سورەتەكە بە
شېۋەبەكى گىشتى باسى بىنەماكانى عەقىدە دەكاۋ گىرگى بە
تەۋخىدو پىغەمبەرىتى و زىندو بوۋنەۋە دەدا .

جەختكردنەۋە لەسەر رابونى قىيامەت و حال و ۋەزى مىۋىرىكەكان
لەو رۆژەدا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْاقًا ﴿١﴾ وَالنَّشِيطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّيِّحَاتِ سَبَّحًا
﴿٣﴾ فَالَسَّيِّغَاتِ سَبَّحًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ

۶ تَبِعُهَا الرَّادِفَةُ ۷ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ۸ أَبْصَرُهَا
 خَشِيعَةٌ ۹ يَقُولُونَ أَيْنَا الْمَرْدُودُونَ فِي الْخَافِرَةِ ۱۰ أَيْنَا كُنَّا
 عِظَمًا نَخِرَةً ۱۱ قَالُوا تِلْكَ إِذْ أَكَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ۱۲ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ
 وَاحِدَةٌ ۱۳ فَإِذَا هُمْ بِالْسَّاهِرَةِ ۱۴

ده فەر موی: ﴿ و النازعات غرقاً ﴾ سویند بهو فریشتانهی به توندی
 گیانی کافر ده کیشن وهی خودا په رستان به هیدی و له سهره خوئی. یان
 سویند بهو تهستیړانهی به در یژیایی رۆژگار دین و ده پۆن و هه لده خولین، له
 ته وهری خویندا ده سوړینه وه .

﴿ و السابحات سبحاً ﴾ سویند بهو فریشتانهی وه کوو مه له وان
 به ئاسانی و به خیرایی بۆ به جی هینانی فەرمانی خودا به ناو بونه وهردا دین
 و ده چن. یان سویند بهو تهستیړانهی که له بۆشایی دا مه له ده که ن.

﴿ و الناشطات نشطاً ﴾ سویند بهو فریشتانهی به خیرایی بۆ
 ته نفیذ کردنی فەرمانی خودا له ئاسمانه وه داده به زن، یان سویند بهو
 تهستیړانهی : که ههر یه که یان له که لوو (برج) ټکه وه ده گوژیته وه بۆ
 برجیکی تر، ههر شه وه له شوینی که وه هه لدین.

﴿ فـالسـابـقات سبـقاً ﴾ سویند بهو فریشتانهی پیشبرکی ده که ن بۆ خیرا
 بردنی گیانی موسولمانان بۆ به هه شت. یان سویند بهو تهستیړانهی له
 گهر دو خولیاندا هه ندیکیان پیش هه ندیکیان ده که ون.

﴿ فـالـمدبرـات أمراً ﴾ سویند بهو فریشتانهی کاروباری ناو بونه وه
 جی به جی ده که ن، باسی حه لال و حه رام به نیگا ده هینن بۆ پیغه مبه ران،
 بهر پرسى باوو بارانن، هه روا ههر کاریک که له لایه ن خودا وه

پییان پسپتردری. یان سویند بهو ئهستیرانهی ته دبیری کاروباری ههندی له جیهانیان پی ته نجام دهدری وه کوو مانگ که له ئاکامی ههلسورانی دا دوانزه مانگهو وهرزه کانی سالی لی پهیدا ده بی و مه دو جهزری ده ریاو گه لی شتی تر، نه وه جگه له مانگه شه وه که ی که زور که لکی هه یه بو گژوگیاو روک ... هتد .

ههروه ها خور، که به هوی هاتوچوی له بورجه کانی دا وهرزه کانی سال پیک دی، هه موو زینده وه ریک پیویتی به تیشکی خور هه یه . ههندی مه عنای تریش بو ئه م پینچ شته سویند . پی خوراوانه هه یه . جوابی سوینده کان مه حزوفه . واته : ده فهرموی: سویند به نهو شتانهی باس کران ئیوه نهی ئاده میزاده کان دوا ی مردتتان زیندو ده کرینه وه .

﴿ یوم ترجف الراجفة، تتبعها الرادفة ﴾ نهو روژهی زهوی ده که ویته له رزهو کیوه کان شه قه توله یان پی ده که وی، وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿ یوم ترجف الارض والجبال ﴾ (المزمّل/ ۱۴) نه مجار ئاسمان شهق ده بی و نهستیره کان هه لده وهرن .

﴿ قلوب یومئذ واجفة، أبصارها خاشعة ﴾ چه ند دل وده رونی که لهو روژه دا ترس وله رزیانه، کاتی که روداوه سامناکه کانی ده بینن، ده که ونه هه له که سه ماو دلّه کوته، چاو شوو زه لیل و ریسوا، چونکه کافربون و له سه ر کوفر گیانیان ده رچوهو ئیمانیان به زیندوبونه وه نه بووه .

﴿ ویقولون: أئنا لمرءودون فی الحافرة، أئذاکنا عظاماً نخرة، قالوا: تلك اذا کرة خاسرة ﴾ موشریکه قوره یشیه کان و هاووتنه کانیان: که پروایان به زیندو بونه وه نیه، نه گهر پییان بگوتری: ئیوه دوا ی مردن زیندو ده کرینه وه، به گالتنهو لاقرتیوه ده لئین: ئایا که ئیمه مردین ده گپدری ینه وه بو ژیانیکی ئاسایی وه ک ژیان ی پیش مردغان؟ ئایا ئیمه: که بووین به ئیسقانه رزیو، چون زیندو ده کری ینه وه؟ بی پرواکان به گالتنه وه وتیان: نه گهر راست بی زیندو بوونه وه هه یه، نه وه ئیمه خه سه له تمه ندین، چونکه

ئیمه پیغه مبه رمان به درۆختۆته وه ئه وه ده مه ئه وه ی موحه مه د پی ی
راگه یان دوین توشمان ده بی و سزامان لی ده سه ند ری، له هه مان کات دا
به درۆش ده که وینه وه. که ده لئین: زیندوبونه وه نیه. به شیوه یه کی گالته
نامیز نه م قسانه ده که ن.

﴿فاغما هي زجرة واحدة، فاذا هم بالساهرة﴾ رابوونی قیامه تان
به لاهه دوور نه بی، ئه وه بوخودا کاریکی ئاسانه، رابوونی قیامه ت
ته نها بریتییه له ده نگین که په یدا ده بی، له فوکردنیک به شاخی وردا
که نه فخره ی دووه مه، له پرپکا ده بی نی مه خلوقات هه موویان له ساری
مه حشه ردا کو ده بنه وه؛ هه موو ئاده میزاد زیندو کراونه وه ئاماده کراون بو
حیساب ولیکو لینه وه. (الساهرة) زهوی ساری مه حشه ره، زهوییه کی
دهشتی سپی بی که ندو له ند، بۆیه ناو نراوه (الساهرة) چونکه کهس
له سه ری ناخه وی، کهس نوستنی پی نا کری.

هه ره شه له کافره کان به گێرانه وه ی چیرۆکی هه زره تی موسا علیه السلام

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ﴿١٥﴾

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ أَذْهَبَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿١٧﴾

فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَهٌ إِلَّا أَن تَرْكَنِي ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَخَشِيَ ﴿١٩﴾ فَأَرَاهُ

الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَذْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ

فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ

﴿٢٥﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٢٦﴾

له وه پێش پهروه دگار باسی کافره کانی قوره یش و سوربونیان له سه ر
ئینکار کردنی زیندو بوونه وه و گالته کردنیان به پیغه مبه ر ﷺ کرد، نه مجار
بو دلدا نه وه ی پیغه مبه ر ﷺ و ته سه للا هاتنه وه ی چیرۆکی هه زره تی موسا و
به ربه ره کانی فیرعه ونی مله ورو سته مکاری گیرایه وه، هه ره شه ی له
کافره کان کرد به وه ی ته گه ر واز له سه ر ره قی خۆیان نه هیئن دوورینه خودا
به عه زابی سه ختی خۆی نه وانیش ریشه کیش نه کا. ده فه رموی:

﴿ هل أتاك حديث موسى، اذ نادى ربه بالوادی المقدس طوى ﴾
ته ی موحه ممه د! نه وه چیرۆکی موسا و فیرعه ونه بو نه هاتوه؟ واته
به راستی نه و سه رگورشته ت بو هاتوه و پیت گه یشتوه که پهروه دگار
موسای کرد به پیغه مبه رو موعجیزه ی گه وه ی پێ به خشین، کاتیک خودا
له شه ودا بانگی له موسا کرد له شیوی پاک و پیرۆزی (طوی) که له دامینی
(طوری) سینایه. له وێ ناخاوتنی له گه ل دا نه نجام دا، نه رکێ
پیغه مبه رایه تی خسته نه ستۆی و پێی فه رموو:

﴿ اذهب إلى فرعون انه طغى ﴾ بڕۆ بو سه ر فیرعه ون و دارو
ده سه که ی، بێگومان فیرعه ون له رێ ده رچووه و له تاوان و سته مکاری دا
زیده ره وی کردوه، خۆی به سه ر نه ته وه ی ئیسرائیل دا سه پاندوه و لافی
خودایه تی لی ده دا.

﴿ فقل: هل لك إلى أن تزكى، وأهديك إلى ربك فتخشى ﴾
به فیرعه ون بلی: ده ته وی خۆت له تاوانی کوفرو سته مکاری پاک
بکه یته وه؟ من شاره زاییت بکه م بو ناسینی خودا و تاك ته نهایی و
عیباده ت بو کردنی، ئیتر له سزای سه ختی خودا بترسی و پابه ندی
فه رمان و جله وگیریه کانی بی؟ خودا فه رمانی به موسا کرد؛ به م جوړه
بانگه وازی بکاو شیوه ی نه رم و نیانی له گه ل دا به کاربێنی، چونکه
نامۆژگاری نه و جوړه مله ورا نه به ئوسلوبی ئاوا نه رم و نیان گاریگه رتره.

پتر هیوای ئەو هی لی ده کری ئامۆژگاریکراو به خۆی دابجیتتهوه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّیْنَا، لَعَلَّه یَتَذَکَّرُ اَوْ یَخْشَى﴾ (طه/۴۴).

کاتیک هه زه تی موسا چوو له ی فرعه ون به م شیتوه په یامی پهروه دگاری پی راگه یاند، ئەویش بریوای پی نه کرد، ﴿فَآرَاهُ الْاٰیةَ الْکُبْرٰی﴾ هه زه تی موسا ﷺ موعجیزه ی گه وه ی نیشانی فرعه ون دا، موعجیزه ی عه صاکه ی: که بووه ئەژدیهاو ماریکی گه وه و چست و چالاک و هه موو ماره درۆزنه کانی ساحیره کانی قوت دان، هه روا چه ند موعجیزه ی تری بۆ نواندن، که هه موویان به لگه بوون له سه ر راستی پیغه مبه رایه تی یه که ی.

﴿فَکَذَبَ وَ عَصٰی، ثُمَّ اَذْبَرَ یَسْعٰی﴾ فرعه ون هه زه تی موسای به درۆ خسته وه، په یامی حق و راستی ره تکرده وه، له خودا یاخی بوو، ئەجار پستی هه لکردو روی له نیمانه ینان وه رگێرا، دهستی کرد به ناشوب نانه وه و فساد بلا و کردنه وه و بهر به ره کانی په یامی هه زه تی موسا به هه موو جوړیک. ﴿فَحَشَرَ فَنَادٰی، فَقَالَ اَنَا رَبُّکُمْ الْاَعْلٰی﴾ دارو دهسته ی خۆی خر کرده وه بۆ راویژو بریاردان ده باره ی په یامی موسا، یان ساحیره کانی کو کرده وه بۆ بهر به ره کانی و به گژدا چونه وه ی موعجیزه کانی هه زه تی موسا، ئەجار له شوینی کو بوونه وه که دا بانگی هه لدا و وتی: من خودای بالا ده ست و فرمان په واو خاوه ن دهسته لاتی ره هاتانم، جگه له من خودای تر تان نیه و هیچ خودایه ک نیه له ژوور منه وه بی!

﴿فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَکَالِ الْاٰخِرَةِ وَالْاَوَّلٰی، اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنْ یَخْشٰی﴾ پهروه دگار له تۆله ی ئەو خۆبه زلزان و لوتبه رزیو خۆبه خودا زانییه ی گرتی به لام گرتن! تۆله ی لی ستاند به شیوه یه ک بوو به په ندی دونیا و قیامه ت، جیگای ئەو یه هه موو یاخی بوو لوتبه رزیو عیبه رته تی

لی وهریگری، همر که سیک ئه وه وه وائه بیسی پهنه ئامیزبی، بیگومان
له چیرۆک و سهر گورشته ی فیرعه ون دا عیره تی گرنه هیه بو که سیک
له خودا بترسی و بیهوی خۆله عه زابی خودا بیاریزی.

چه سپاندنی رابوونی قیامهت له روانگهی دروستکردنی

ئاسمانه کان و زهوی یه وه

ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا

﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّيْنَاهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٢٩﴾

وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿٣١﴾

وَالْجِبَالَ أَرْسَنَاهَا ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَمَ عَلَيْكُمْ ﴿٣٣﴾

له وه پیش چیرۆکی هه زه ته موسا و فیرعه ونی سته مکاری گیرایه وه،
ئه بچار خیطاب ئاراسته ی ئه وانه ده کا: که ئینکاری زیندو و بونه وه ده که ن،
به لگه له سهر راستی رابوونی قیامهت ده هیئتیه وه، ده فهرموی:

﴿أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا﴾ رفع سمکها فسواها ﴿ئه ری
خه لکینه، دروستکردنه وه ی ئیوه دوای مردنتان سهر له نوی به مه زنده ی
ئیه قورستره یان دروستکردنی ئاسمان؟! زیندو کردنه وه ی ئیوه گرانه یان
به دیه ی نانی ئاسمان؟! بیگومان دروستکردنی ئاسمانه کان له زیندو کردنه وه
دروستکردنه وه ی ئیوه گرانه، ههر چه نده لای خودا هه موو شتیک
ئاسانه، به لام به پیوه رو مه زنده ی ئاده میزاد دروستکردنی ئاسمان له
دروستکردنی ئاده میزاده کان گرانه. نمونه ی ئه م نایه ته نایه تیکی تره که
ده فهرموی: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ (غافر/ ۵۷)

یان ده فهرموی: ﴿اولیس الذی خلق السموات والارض بقادر علی ان یخلق مثلهم﴾ (یس/۸۱) .

دهی که سیک بتوانی ناسمان بهو هه موو پان و پۆری و به رزی و قه باره گه و رانه وه دروست بکا، بهو هه موو ئه ستیرانه بیرازی نیتته وه، چۆن ناتوانی ئیوهی ئاده میزاد دواي مردن زیندو بکاته وه؟

ئه مجار باسی دروستکردنی ناسمان بۆ ده کاو ده فهرموی: پهروه دگار ناسمانی به دیهیناوه و پیک هیناوه و لیک داوه ریک خستوه کردویه تی به یه کپارچه و قه باره که ی به رز کردۆته وه، وای لی کردوه ده لئی سه ققیکی به رزه له ژوو زه وییه وه، به بی کۆله که وه ستاندویه تی، هه ر خودا بۆ خوئی ده زانی چهند به رزو چهند ئه ستوو چهند پان و پۆره، زانیاری ئیمه ی ئاده میزاد په ی پی نابا. تالی پروانی و به چاوی ناسایی و نامیری پیشکه وتوو لی ورد ببنه وه هه ر ئه وه ده بین: که سه ققیکی به رزو پان و پۆری بی چال و چۆیل و درزو کون و که له به ره، به ئه ستیره ی زۆرو جوړاو جوړ رازیندراوه ته وه، ئه وه موو ملیونه ها ئه ستیره له وه فزا بهر فراوانه دا هه ر یه که یان له مه داری خویمان دا دین و ده چن، بی ئه وه ی هیچ قه باره یه که له وه موو قه باره زبه للاح و هه مه جوړانه، لیک بخشین، یان ده عم بکه ن و ریکه به یه کتر بگرن!

﴿وَأَغْطِشْ لَيْلَهَا﴾ شهوی ناسمانی تاریک کرد به ئاوابوونی خوړ لی. ﴿وَأَخْرِجْ ضَحَاهَا﴾ رۆژی روناک کردوه به لییه لاتنی خوړ، شهو و رۆژی به شوین یه کدی دا هیناوه، جودا وازی کهش و هه وای خستۆته نیوان وه رزه کانی ساله وه، تازه وی بگنجی بۆ تیدا ژیان. هه ر خودا ده زانی چهند هه زار سال شهو و رۆژ به شوین یه کدی دا هاتوون و چون، تا زهوی وای لی هاتوو به که لکی ئه وه بی ئاده میزادو گیانله به رانی تر له سه ری بژین. بۆیه ده فهرموی: ﴿وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ دواي دروستکردنی

ئاسمانه کان و شهوو روژ به هه زاران سال ئینجا زهوی راخست و وای لی کرد گیانله بهر به سه ری دا برۆن و بگوئجی بۆ تیدا ژیان، واته: تو یکللی زهویمان سارد کرده وه و گونجاندمان بۆ له سه ر ژیان! نایه ته که به ئاشکرا ئاماژه بۆ ئه وه ده کا: که راخستنی زهوی و پانکردنه وه ی، دوا ی دروستکردنی ئاسمانه کان بووه. وه لی خودی دروستکردنی زهوی پیش دروستکردنی ئاسمانه کان بووه.

وه کوو له شوینیکی تر دا ئاماژه بۆ ئه وه ده کا و ده فهرموی: ﴿قُلْ اِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْاَرْضَ فِيْ يَوْمَيْنِ، وَتَجْعَلُوْنَ لَهُ اَنْدَادًا﴾، ذلک رب العالمین، وجعل فیها رواسی من فوقها، وبارک فیها، وقدر فیها اقواتها فی اربعة ايام سواء للسائیلین ثم استوی الی السماء وهی دخان، فقال لها وللارض انتیاطوعاً اوکرها، قالتا: اتینا طائعین ﴿فصلت ۹-۱۱﴾.

ئهم نایه ته ئه وه ده گه یه نی: که دروستکردنی ئاسمان دوا ی دروستکردنی زهوی بووه. واته: زهوی پیش ئاسمان به شیوه یه کی تر دروستکراوه ئه بجا دوا ی دروستکردنی ئاسمان شیوه ی زهوی کراوه ته هیلکه یی و راخراوه و وای لی کراوه به که لکی ژیان له سه ر به سه ر بردن بی. هوکاری ژیا نی تیدا ره خسیندراوه، به م نه وعه: که ..

﴿اَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا وَالْجِبَالَ اَرْسَاهَا، مَتَاعاً لَّكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ﴾، ئاوی له زهوی ده ره یناوه، کانیاوو جوگا و ده ریای تیدا ره خساندون، گژوگیاو دارو دره خت رو ه کی تیدا رواند، به رو بوم و میوه جات و بژیو بۆ ئاده میزاد و له وه رو ئالف بۆ ئاژه له کان و باقی گیانله بهر هکانی تری تیدا دا بین کرد، کیوه کانی تیدا وه کوو گو لمیخ دا کو تراون، بۆ ئه وه ی له ره و راتله قان دن نه کا و گیانله بهر ان بتوانن به ئاسانی تیدا بژین. هه موو ئه و شتانه ی له زهوی دا فه راهه م هینا وه بۆ بهر ژه وه ندی ئیوه و خو شگۆزه را نیتان و ههروه ها بۆ ژیا نی ئاژه له کانتان.

سزاو پاداشتی خودا په رستان و کافره کان و تاییه تمه ندی زانیاری
ده رباره ی قیامت به خوداوه

اِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ

الْكُبْرَى ﴿٢٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ﴿٢٥﴾ وَبُرْزَتِ الْجَحِيمُ
لِمَن يَرَى ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَنْ طَغَى ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ
هِيَ الْمَأْوَى ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾
فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿٤١﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا
﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْهَاهَا ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرُ
مَنْ يَخْشَاهَا ﴿٤٥﴾ كَانَتْهُمْ يَوْمَ يُرَوَّنَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا لَعِشَةً أَوْ ضَحَاكًا ﴿٤٦﴾

ده رباره ی نازل بوونی نایه تی ژماره (۴۲) حاکم و ټیبنو جه ریر له خاتو
عائیشه وه ریوایه ت ده که ن ده فهرموی: پیغه مبه ر ښه پرسیاری له هاتنی
قیامت ده کرد هدتا نایه تی ښه یسألونک عن الساعة أيان مرساها ښه
بو سهر نازل بوو.

ټیبنو ټه بی حاتم له ټیبنو عه بیاسه وه ریوایه ت ده کا ده فهرموی:
موشریکه کانی مه ککه پرسیاریان له پیغه مبه ر ښه کرد، وتیان: قیامت
که ی را ده بی؟ پرسیاره که یان به شیوه ی گالته نامیز ده کرد ټیتر په روه دگار
نایه تی ښه یسألونک عن الساعة أيان مرساها ښه نازل کرد.

په یوه ندى و مونا سه به ی ئه م کۆمه له ئایه ته به هی پېشه وه له م روه وه یه :
له وه پېش به لگه ی له سه ر ده سه لاتی ره هاو به توانایی خودا له سه ر زیندو
کردنه وه هی نایه وه، دروست کردنی ئاسمانه کان و زه وی کردنه به لگه له سه ر
به توانایی خودا بۆ زیندو بوونه وه.

ئه مجار لیژدها هه والی هاتنی قیامت راده گه یه نی و رودا وه کانی نمایش
ده کاو ده فهرموی: ﴿فاذا جاءت الطامة الكبرى﴾ کاتی که به لای گه وه ره
دی، به لآو کاره ساتیک که له هه موو روداویک سامنا کتره، ئه ویش رابوونی
قیامته، یان نه فخره ی دووه مه: که به دوا ی دا زیندو بوونه وه ده بی یان
﴿الطامة الكبرى﴾ بریتیه له و کاته ی به هه شتی هه کان بۆ به هه شت و
دۆزه خیه کان بۆ دۆزه خ ده نیژدرین. ئه و کاته خودا چاک و خراب
لیک هه لده هاو یژی، هه یانه به دب هخت و چاره رهش، هه یانه
به خته وه رو کامه ران.

﴿یومئذ یتذکر الانسان ما نسی﴾ ئه و رۆژه ئاده میزاد کرده وه ی خۆی
دیته وه یادو چاکه و خراپه ی خۆی دیته وه ریۆ بیرى ده که ویته وه، چى
کرده وه و چى نه کرده وه. وه کوو له ئایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿یومئذ
یتذکر الانسان وانی له الذکرى﴾ (الفجر/۲۳)، له ئایه تیکی تردا
ده فهرموی: ﴿احصاه الله ونسوه﴾ (المجادله/۶) رۆژه که هه مووی
کاره سات و روداوی سامنا که، دیمه نه کانی زنده ق به رو تۆقینه رن.

﴿وبرزت الجحيم لمن یری﴾ دۆزه خ ده رخرا، (ده رده خری) بۆ هه ر
که سی که پروانی و ببینی. موقتیل ده فهرموی: له و رۆژدها په رده له سه ر
دۆزه خ لاده بری مه خلوقات چاویان پی ده که وی، موسولمان به بینینی
ئهن دازه ی نيعمه تی خودا ده زانی به سه ری دا به وه: که له و عه زابه رزگاری
ده بی، کافر به دیتنی دۆزه خ غه م و ترسی زیاد ده بی و ده زانی ئه وه
سه ره نجام و شوینی هه وان وه یه تی.

ئه بچار پهروه دگار حوكم و برپاری خوځی ده داو ده فهرموځی:
﴿فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا، فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾ جا كه سیك
له دونیادا یاخی بووبی، له سنووری یاسای خودا ده رچووبی، زیده رهوی
کردبی له کوفرو بیډینی دا، ژیانې دونیای هه لېږاردبی به سهر ژیانې
قیامت دا، نه وه به د به ختمو بیگومان دوزخ شویځی حه وانه ویه تی.

﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ﴾ نه و كه سه یش ترسابی له پایه و مه قامی
پهروه دگاری خوځی، ترسی روژی راوه ستان له بهردهم پهروه دگاری دا
هه بووبی. ﴿وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ جله وگیری له نه نفسی خوځی کردبی
نه یه یشتبې تاوان نه بجام بدا، له تاره زوی خراپه ی گپرا بیته وه، رامی کردبی
بو ته قواو خودا په رستی. ﴿فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾ نه وه به هه شت شوین و
جیگایه تی، بو ناو نه و نازون یعمه ته به ری ده کری خوځی له خوځی!

ئه بچار پهروه دگار باسی پرسیار کردنی موشریکه کان ده کا، که به گالته وه
پرسیاریان له پیغه مبه رﷺ ده کرد دهر باره ی کاتی هاتنی قیامت.
ده فهرموځی: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ نه ی پیغه مبه ر!
موشریکه کان پرسیارت لی ده که ن قیامت که ی راده بی و خودا که ی نه و
کاره ساته ده قه ومینی، یان قیامت چو ن هه لدهستی و له کوی و که ی
هه لدهستی؟ نه م پرسیاران ه یان کاتیک ده کردن: که پیغه مبه رﷺ باسی
قیامت ی به شیوه ی سامناک بو وه صف ده کردن، نه وانیش به گالته
پیگردنه وه ده یانگوت نه وه که ی راده بی؟! نیت پهروه دگار نه م نایه ته ی نازل
کردو فهرموځی:

﴿فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا، إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا﴾ نه تو نه ی پیغه مبه ر؛
چیت داوه له زانینی نه و روژه؛ تو بو پرسیار له هاتن و کاتی هاتنی
قیامت ده که ی؟ تو بو نه وه نده به ته نگه وه ی کاته که ی بزانی و وه لامی
موشریکه کانی پی بده یه وه؟ واته: زانیاری دهر باره ی کاتی هاتنی قیامت

نه بۆ تۆیه و نه بۆ که سیکی تره له مه خلوقات، به لک وو سه رنجام و زانیاری له و باره وه هه ر لای خودایه و به س! ئه و نه فامانه بۆچی په رسیار له تۆ ده که ن، بۆچی داوات لی ده که ن کاتی رابوونی قیامه تیان بۆ دیاری بکه ی؟ نمونه ی ئه م نایه ته نایه تیکی تر: که ده فه رموی: ﴿ثقلت فی السماوات والارض، لاتأتیکم الا بغیة یسألونک کأنک حفی عنها، قل انما علمها عند الله ولكن اکثر الناس لا یعلمون﴾ (الاعراف/ ۱۸۷) زانیی کاتی رابوونی قیامه ت ئیشی تۆیه، به لک وو ئه رکی سه ر شانی تۆ ئامۆژگاری کردن و گه یاندنی په یامه که ته، وه کوو ده فه رموی:

﴿انما أنت منذر من یخشاها﴾ ئیمه تۆمان کردوه به پیغه مبه رو ره وانهمان کردوی بۆ ئه وه ی ئاده میزاد بترسینی له عه زابی سه ختی خودا، تۆ ئامۆژگاری که رو ترسینه ری که سیکی له قیامه ت بترسی، که سیکی له خودا ترساو ترسی راوه ستانی به رده م باره گای په روه دگاری ببی شوینت ده که ویۆ رزگاری ده بی. که سیکیش برپای به قیامه ت نه بی، خه ساره تمهنده، که وابی واز له کاریک بی نه: که ئیشی تۆیه، کاریک ئه نجام ده: که ئه رکی سه ر شانته. ئه ویش بریتیه له ئاگادار کردنه وه و ترساندن ئاده میزاد، بۆ خو ئاماده کردن بۆ ئه و رۆژه، وه لی ئه و موشریک و نه فامانه تی ناگه ن و قسه ی حه ق نابیس و ئامۆژگاری کاریان تی ناکا. که وابوو گرنگیان پی مه ده و ده ست به رداریان بیه، جاکه دوو چاری ئه و رۆژه بوون، هه موو شتیکیان له بیر ده چیته وه.

﴿کانهم یوم یرونها لم یلبثوا الا عشیة اوضحاها﴾ ئه و رۆژه ی په رسیاری لی ده که ن دی وشک له هاتنی دا نیه، ئه و رۆژه ی قیامه ت راده بیۆ ئه وان زیندو ده کرینه وه له گۆره کانیان دینه ده ره وه ماوه ی ژیا نی دو نیایان هی نه ده لاوه کورت ده بی، وا ده زانن: سه عاتیکی له رۆژیکیان ئیواره وه ختیکیان چی شته نگاوێک ماونه وه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره قی (عبس)

ئەم سورەتە مەکیەو چل و دوو ئایەتە. ناوی نراوە بە سورەتی (عبس) چونکە بەو وشەیە دەستی پێ کراوەو تەعبیر لەوە صف و حالەتیک دەکا: کە سروشتی ئادەمیزاد داخوایەتی.. واتە: کاتیک: کە یەکیک سەرگەرمی ئەنجامدانی کاریکی گەریگ بی، یەکیکی تر بیەوی دەستی پێلەو کارە هەلبەگری، روخساری ئەو حالەتی بەسەردادی..

بابەت و ناوەڕۆکی سورەتە کە وەکوو باقی سورەتە مەکیەکان باسی عەقیدەو پیغەمبەراییە، باسی ئەخلاق و ڕەوشتە، ئەخلاق و ڕەوشتیک کە لەسەر بنەمای یەکسانی نێوان بەندەکان دادەمەزرێ و بەرزو نزمی بەندەکان بە تەقواو خودا پەرسی دیاری دەکری.

سەبەب نزولی ئەم سورەتە وەکوو ریوایەت کراوە روداوی عەبدوللای کورپی (أم مەکتوم) ه، کورپی خاڵی خەدیجە بوو، ریوایەتکراوە رۆژتیک پیغەمبەر ﷺ لە گەل سەرانی قورەیش دا (عوتبەو شەبیە: دوو کورپی رەبیعەو ئەبو جەهل و عەبباسی کورپی موطەلیب و ئومییە کورپی خەلف و وەلیدی کورپی موعەیرە) کۆیو بوو وەو بانگەوازی دەکردن بۆ ئیماننەیان، بە هیوای موسوڵمانبوونیان، بە موسوڵمانبوونی ئەوانیش موسوڵمانبوونی مەکیەکان چاوەڕوان دەکرا. لەو کاتەدا کە پیغەمبەر ﷺ سەرگەرمی گەت و گۆو نامۆزگاریکردنیان بوو، عەبدوللای هات و تی: ئەی پیغەمبەری خودا نیکاو سروشتی تازەم فیڕبکە، چەند جارێک ئەم قەسەیی دووبارە کردەووە نەیدەزانی: کە پیغەمبەر ﷺ لە گەل ئەو کۆمەلە قورەیشیانەدا مەشغولە، پیغەمبەر ﷺ ئەم قەسە برینەیی

پی ناخوش بوو، روی گرژبوو، روی لی وهرگیرا، نیتر نهم سوپه ته نازل بوو، بهو شیوه ره خنه تی له هه لو یستی پیغه مبه رگرت، له وه دوا پیغه مبه رگرت زور ریژی لهو زاته ده گرت و ههر له گهل تووشی ده بوو ده فیه رموو: (مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی) مه رحبا لهو که سه ی په روه دگرم له سهر ئه و سه رزنه نشتی کردم. نه بچار پیی ده فیه رموو: چ نیشیکت هه یه؟ بۆت جی به جی بکه م. دوو جاریش که ته شریفی چووه بۆ غه زاعه بدوللای کرده به والی له سهر مه دینه.

یه کسان له ئیسلام دا

بسم الله الرحمن الرحيم

عَبَسَ وَتَوَلَّى ۱ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۲ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهِ يُزَكِّي ۳ أَوْ
يَذْكُرُ فَتَنْفَعَهُ الْذِكْرَى ۴ أَمْ أَمِنَ اسْتَعْنَى ۵ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۶
وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَكِّي ۷ وَأَمِنَ جَاءَكَ يَسْعَى ۸ وَهُوَ يَخْشَى ۹ فَأَنْتَ
عَنْهُ تُلَهِى ۱۰

﴿عبس وتولی أن جاءه الاعمى﴾ پیغه مبه ر روی گرژو تال کرد، روی وهرگیرا، چونکه کویریک هاته لای قسه ی پی بری، پیاوه کویره که عه بدوللای کوپی (أم مه کتوم) بوو، له کاتیک دا که پیغه مبه رگرت سهر گهرمی ناخوتن و بانگه ازیکردنی پیاو ماقولانی قورپه یش بوو، هاته لای پیغه مبه رو قسه کانی پی برین و وتی: سروشی تازه چی هاتوه فیرم بکه: ناگای له وه نه بوو: که پیغه مبه رگرت مه شغولئ ئه و دان و سانه گرنگه یه.

﴿وما یدرک لعله یزکی﴾ نهی موحه مه د! تۆ چوزانیت، تۆ ناگات له زانیاری ئه و کابرایه نه بوو، به لکوو ئه و کویره بیهوی خۆی له تاوان پاک بکاتهوه به و قسانه ی له تۆیان ده بیسی.

﴿أو یدکر فتنفعه الذکری﴾ یان ئه و ئامۆژگارییه ی له بیر ی چۆته وه بیر ی بکه ویتته وه. ئه و کاته ئه و ئامۆژگاری و بیر که و تنه وه یه سودی پی بگه یه نی، ئایه ته که ئاماژه ی ئه وه ی تیدا یه: که ئه وان ه ی پیغه مبه ر ﷺ خه ریک ی ئامۆژگاری کردنیان بو وه له موشریکه کان هیوای ئیمان هینانیان لی نا کری. له هه مان کات دا ئاماژه به پله و پایه و ریزی عه بدوللای کوری (أم مه کتوم) یش ده کا.

هه لبه ته ئه م کردار و ته صه روفه له لایه ن پیغه مبه ر ﷺ به گناه ناز میتردی، له گه ل عیصمه تی پیغه مبه ریتی دا دژ نا وه ستی. به لکوو ته رک ی ئیحتیات و وازه ینان له (أفضل) وه به س! ده چیت ه چوار چی وه ی (حسنات الابرار سیئات المقربین) وه. پیغه مبه ر ﷺ ئه و هه لۆیسته ی له بواریک دا لی ده رکه و توه: که له چوار چی وه ی سروشتی ئاده می دا یه و کاریکی (جلی) و ده رونی یه، ته کلیفی شه رع ی تیدانی ه. چونکه ئه وه په یوه ندی به دلته وه هه یه و ده سه لات ی ئاده میزادی تیدانی ه. تۆ به ده ست خۆت نیه، جاری واهیه به شتیك رازی ده چیت ه دلته وه به شتیك ناپازی و خۆشت ناوی. ئه حجار باسی ئه و کرده وه ی پیغه مبه ر ﷺ ده کا: که بو وه ته هۆی عیتاب لیگرتنه که و ده فهر موی:

﴿أما من استغنی فأنت له تصدی﴾ ئه ما ئه و که سه ی به مال و سامان و هیزو ده سه لات ی خۆی ده نازی و خۆی بی نیاز ده گری له هیدایه تی قورئان و ئیمان هینان و رو له په یامه که ت وهر ده گی پی، ئه وه تۆ

روی تی دەکەو ئاخوتنی لە گەڵ دا ئە نجام دە دە، وا دە زانی ئە وه
گرن گترە لە وه لامدانە وهی کویره موسولمانە که.

﴿وما عليك ألا يركي﴾ چی لە سەر تۆیە: که ئە وه که سە ی بە مال
وسامان وه یزو دە سە لاتنی خۆی دە نازی ئیمان ت پی ناهیتنی؟ هیچ سوچ
وتوانیتک رونا کاتە تۆ، هەر راگە یاندنت لە سەر وه بە س، ئیت گرن گ
بە و جوړە که سانه مە دە: که سەر رهق وملهوپو بی پروان. هۆبالی خۆیان
بە ئە ستۆی خۆیان.

﴿وأما من جاءك يسعى، وهو يخشى فأنت عنه تلهي﴾ وه لی که سیك
بە پە لە دی بولات و دە یه وی فی ری ئاین بی، هیدایە ت و ئامۆژگاری تازه
وهریگری و ترسی خودای لە دل دایە، ئە تۆ روی لی وەر دە گێری و وه لامی
نادە یه وه و خۆتی لی بی ناگا دە که ی!

بە م شیوه پەر وه دگار پی یغە مبه ری ئاگادار کرد وه؛ پی ی راگە یاند که
هە ژاری و بی دە سە لاتنی ئە و کویره نابی بیته هۆی ئە وه ی روی لی گرژ
بکه ی و وه لامی نە دە یه وه. چونکه ئە وه هەر چە نده کویره، موسولمانە و
دلی زیند وه ژیره، دە یه وی ئامۆژگاری وهریگری و خۆی لە تاوان پاک
بکات وه، ئامۆژگاریه کانی تۆ دە کاتە سەر مه شقی ژیان و پە ی ره و
پروگرامی خۆی، دل و دەر وونی پی رونا ک دە کات وه.

نونه ی ئە م نایە تە نایە تیکی تره: که دە فەر موی: ﴿ولا تطرد
الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي يريدون وجهه﴾ (الانعام/۵۲)
یان دە فەر موی: ﴿واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي
يريدون وجهه ولا تعد عيناك عنهم تريد زينة الحياة الدنيا
ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذكرنا، واتبع هواه وكان امره فرطاً﴾
(الكهف/۲۸).

قورئان نامۆزگاری و بیر خه ره وه یه، نیعمه تی خودایه

كَلَّا اِنَّهَا لَذِكْرٌ ﴿١١﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكِّرْهُ ﴿١٢﴾ فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ ﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُلِ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرُهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَى شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَانَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أُنْشِرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرُهُ ﴿٢٣﴾

له وه پێش پهروه دگار ره خه ی له پیغه مبه ر ﷻ گرت، له سه ره ئه وه: كه ناو چه وانى گرژ كردو روى له عه بدلاى كورى (أم مه كتوم) وه رگيړا. به هوى ئه وه وه كه مه شغوئى وتوێژ بوو له گه ل سه رانى قورپه يش دا. ئه جار لي ره دا رينومايى پیغه مبه ر ده كا: كه جاريكى تر ئه وه هه لويسته نه نويني و سه يري رواله ت نه كا، ته قواو خودا په رستى بكاته پي وه رو به و ته رازوه ورد خوينه وه ئه ندازه ی باشى و خراپى ئاده ميزاده كان مه زهنده بكا، ده فهرموى:

﴿كَلَّا، اِنَّهَا لَذِكْرٌ﴾ جاريكى تر كارى وامه كه وه هه لويستى له و جوړه مه نوينه، چه ليكى دى روو له هه ژار وه ره گيړه و روبكه يت ده و له مه مند، له كاتي ك دا هه ژاره كه ده يه وى خو ی له تاوان پاك بكاته وه وه ده و له مه مند كه له پيړى خو پاكه ره وه كان نيه. پي وه رى ئاده ميتى له لات خودا په رستى و زي ره كى و تي گه يشتن بى، نه ك مال و سامان و ده ست رو يشتويى. گرنگى بده به وانەى دليان زيندوو و خو ت به وانە وه خهريك بكه. نه كه يت ده ست

لهو خدا په رسته دل زیندوانه هه لگريت و روبکيه شه و خاوه ن مال و سامان و که و ده ن و دل مردوانه، که و ابو له هه لویستی پیشوت په شیمان بهر وه نه چی بو شه وی بی پروایه کی که و ده ن موسولمان بکه ی رو له موسولمانی کی زیره کی خدا په رست و هربگیري. نه خهیر و امه که، شه و نه ده خوت به ده و له مه ندی سهر رهق و مله و رو یاخی بوو خه ریک مه که، تو تنه ها که یان دن و ناموژگاری و ترساندن له سهره، نه رکی سهر شانی تو بیرخستنه وه و ناموژگاریه، ده ستو و رو یاسای نیسلا میش له گه ل هه موو سروشتیک دا تیکه له و هه ر شه و نه ده ی ده وی ناموژگاریه یان بکه ی و بیریان بجه یته وه، جا هه ر که سیك پروات پی نه کا، شه وه مانای وایه دژی فیطره تی خویه تی و پروا به سروشتی خوی نا کا و گوی بو سوزی دلی خوی ناگری!!

تو هه ر شه و نه ده ت له سهره په یامی خدا به مه ردوم بگه یه نی، زوره ملی له که س مه که و ناین به تو بزی ناسه پی!! بیگو مان تو ناستوانی به زور و زه خت ئیمان له دلی شه وانه دا بروینی، شه وه تنه ها به ده ست خودایه و به س! بویه ده فهرمو ی: ﴿انها﴾ به راستی شه و رینومایی و ناموژگاریه یان به که له نامه ناسمانییه کان دا هاتوون و له هه مووشیان گه و ره تر: که قورئانی پیروژه ﴿تذکره﴾ یاد خه ره وه ی شتی که که له سروشتی ئاده میزاد دا هه یه. جا که ئیمانی ئاده میزاد به فیطره ته .

﴿فمن شاء ذکره﴾ هه ر که سیك ده یه وی با یادی خدا بکا و به تاک و تنه های بناسی، به گویره ی فهرمان و ناموژگاریه کان قورئان هه لس و که و ت بکا. بیکا ته به رنامه ی ژیا نی خوی.

﴿فی صحف مکرمة، مرفوعة مطهرة، بأیدی سفرة، کرام بررة﴾ شه و یاد خه ره وه و رینمونیه: که له نامه ناسمانییه کان دا هاتووه و جوانترو گه و ره ترینان قورئانی پیروژه، له چه ند په ریه کی پیروژه و به نرخ دا

نوسراوه نه وه، بهرزو پاک و خاوینن له لای خودا، پرن له زانیاری و
حیکمت و له له و حوله محفوظه نازل بوون، فریشته نه بی له وی که سی تر
دهستی ناگاته هم قورئانه، له شه یاتینی و کافر پاریزراوه، نامه یه کی
ته و اوو بی کهم و کورپییه، به دهست چهند فریشته یه که وه یه: که بهر
پرسیاری هیئانی نیگا و سروشتن له خوداوه بو پیغه مبه ران، بو شه وه ی
ته و انیش به ئاده میزادی رابگه یه نن، شه فریشتانه لای خودا ریزدارن،
گوپرایه لی فرمانی خودا و راستگوئن له ئیمان که یان دا.

وه کوو له نایه تی کی تر دا ده باره یان ده فهرموئ: ﴿بل عباد مکرمون﴾
(الانبیاء/۲۶) یان ده فهرموئ: ﴿لا یعصون الله ما امرهم ویفعلون
ما یؤمرون﴾ (التحریم/۶).

ئه مجار پهروه دگار سهر زه نشتی ته وانه ده کا: که پروایان به زیندو بونه وه
نیه و کافرو بی پروان، ده فهرموئ: ﴿قتل الانسان ما اکفره﴾ ده که به کوش
چی ئاده می و عه مری نه می نی چهند سپله و پینه زانه؟! چهند سهر ره ق
و کافرو بی پروایه؟ به راستی هیئده خراب و بی ویرژدانه، شیاوی ژیان نیه،
ته و هه موو نازو نیعمه ته ی خودای به سه ره وهن، ته نانه ته له هه موو
هه ناسه دانیکدا دوو نیعمه ته هیه، خودا ته و هه موو فه ضلو ئی حسانه ی
له گهل کردوه، که چی ناشکوری ده کا و سوپاسگوزار نیه، یادی خودا نا کا،
ته گهر بیریشی بخریته وه گوئی پی نادا، ته گهر ناموژگاری بکری روی
لی و هره گپری، بانگه وازی بکری پشت هه لده کا. ده بویه توژی بیری
بکر دایه وه نه ختیک له سروشتی خوئی ورد بویایه وه تابزانی
﴿من أي شی خلقه﴾ خودا له چی ته وی دروست کردوه؟

﴿من نطفة خلقه فقدره﴾ پهروه دگار ئینسانی له دلویه ئاوکی پرو
پوچ دروست کردوه، مه زنده ی شیوه و رو خسارو ته من و رزق و روژی
کردوه، ریکی خسته وه نه دنامه کانی جهسته ی و دروست کردون بتوانی

به ویستی خۆی هه‌ریه که یان بۆ کاری خۆی به کاربێنی، هیژو تواناو عه‌قل و ژیری پێداوه، بۆ نه‌وه‌ی بیر له بونه‌وه‌ر بکاته‌وه، هه‌ست به‌نازو نیعمه‌ته‌کانی خودا بکا، نه‌وه‌ نه‌ندام و نامێرانه‌ی له شتی‌ک دا به‌کار نه‌هێنی: که خودا پێ ناخۆشه. له شتی‌کا به‌کاریان بێنی که جی‌گای ره‌زامه‌ندی خودان.

﴿ثم السبيل يسره﴾ له‌ره‌حه‌می دایکی دا دروستی کردوه و رێکی خستوه پاشان به‌ئاسانی له منداڵدانی دایکییه‌وه هیناویه‌ته ده‌ره‌وه. یان ماناکه به‌م جو‌ریه، په‌روه‌دگار ئاده‌میزادی له دلۆپه ئاوێک دروست‌کردوه، جه‌سته‌ی رێک‌خستوه‌وه عه‌قل و ژیری پێ به‌خشیه، رێگای چاک و خراپی بۆ لێک جیا‌کردۆته‌وه، ویست و ئیراده‌ی پێ داوه، کام رێگایه ده‌گری بابی‌گری، وه‌کوو له نایه‌تیکی تر دا ده‌فه‌رموی: ﴿انا هديناه السبيل اما شاكرًا واما كفورًا﴾ (الدهر/۳) به‌لێ ئاده‌میزاد به‌ ویست و ئیراده‌ی خۆی کاره‌کانی ده‌کاو بۆ خۆی لێیان به‌ر په‌رسیاره.

﴿ثم اماته فاقبره، ثم اذا شاء أنشره﴾ دوا‌ی دروست‌کردنی و رێک‌خستنی جه‌سته‌ی به‌و شێوه: که بتوانی پێداویستی خۆی دابین بکا، پێ به‌خشینی هه‌سته‌کان و عه‌قل و ژیری بۆ نه‌وه‌ی ئامۆژگاری بیسی و بیربکاته‌وه و رێگای ژیا‌نی خۆی هه‌لبژێری، نه‌جار ده‌میرێنی و ده‌یخاته ناو گۆپه‌وه نه‌مه‌ش بۆ رێز لێنان و قه‌درزانی‌یه‌تی: که خودا ئاده‌میزادی فێری مردو شار‌دنه‌وه کردوه، پاشان هه‌ر کاتی‌ک ویستی قیامه‌ت هه‌لده‌سێنی و مردوه‌کان زیندو ده‌کاته‌وه له گۆپه‌کانیان ده‌ریان دێنی بۆ حیساب و لێکۆلینه‌وه و پاداش و سزا.

مردن بۆ خۆی نیعمه‌ته، عه‌یب و عاری پیری و نه‌خۆشی داده‌پۆشی، له‌قه‌بر خست‌نیش رێز لێنانه بۆ ئاده‌میزاد بۆ نه‌وه‌ی درنده‌و بالنده‌ گۆشت‌خۆره‌کان نه‌یخۆن و نه‌بنه‌ مایه‌ی بلا‌وبونه‌وه‌ی و نه‌خۆشی پیس بوونی

کەش و هەوا. زیندو کردنەوێش ئەو پەری عەدائەتکاری و فەضلو
ئەحسانی خودایە بۆ ئادەمیزاد!!

ئەجار لۆمە ی دەکا لەسەر کەمتەرخەمی و سێلەو پێنەزانینی.
دەفەرموی: ﴿ کَلَّا لِمَا يَقْضِ مَا أَمْرُهُ ﴾ نەخەیر، تائێستا ئادەمیزاد ئەوێ
فەرمانی پێ کراوە ئەنجامی نەداوە، هیچ ئادەمیزادێک لە کەمتەرخەمی و
سەر پێچی خالی نیە، برێکیان کافرن، برێکیان یاخی بوو تاوانکارن،
برێکیان کاری وا دەکەن خێلافەلتەولایەو شایستە ی پلەو پایە ی ئەو نیە.
کەم ئادەمیزاد هەیه ئەوێ خودا داوای لی کردووە ئەنجامی دابی.

بەرستی ئادەمیزاد سەیر و سەمەرە یەو جیگای سەر سوورمانە،
هەندێکیان ئینکاری هەبوونی خودا دەکەن، لە کاتێک دا ئەو هەموو
بەلگەو دەلیلە لەسەر هەبوونی هەن لە ئاسمان و زەوی دا. هەندێکیان
بەرەمبەر نێعمەتەکانی سێلەو پێنەزانن، شوکرو سوپاسی ناکەن، دەلێن:
بە دەست و دوی خۆمان و لە ئاکامی هەول و تەقەللای خۆماندا ئەم
شتانە مان بۆ خۆمان دا بین کردووە. هەندێکیان وێرایی هەبوونی بەلگەو
رێنمونی بۆخودا پەرستی و هەستکردنیان بەزیانی تاوان لەخودا یاخی دەبن.

برێک لە نێعمەتەکانی خودا کە بۆ ئادەمیزادی رەخساندوون

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا

﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعَيْنًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾

وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَيْكَةً وَأَبَا ﴿٣١﴾ مَتَعَّاكُمْ

وَلَا تَعْمِكُمْ ﴿٣٢﴾

له وه پيش هه ندی به لگهی له سهر ده سه لات و توانای خودا هیئایه وه،
 بری له نیعمه ته کانی راناندن، نه مجار بری له و نیعمه تانه باس ده کا: که
 هو ی در یژه پیدانی ژیانن و به بی نه وان ژیان نابی. ده فهرموی:
 ﴿فلینظر الانسان الى طعامه﴾ با ئاده میزاد له و خوارده مه نییه ورد بیته وه
 که مایه ی در یژه پیدانی ژیانیه تی، پروانی خودا چون نه و خوراکه ی
 له زه و ییه کی ره ق و ته ق بو به دی هیئاوه؛ له هه موو جو ره خوارده مه نی و
 خوراوه یه ک .

﴿أنا صببنا الماء صبا﴾ ئیمه باران له به مرزایی یه وه ده بارینین بارانیکی
 زور، زه وی پی ناو ده ده یین، ده نکه تو مه کانی پی زیندو ده که ی نه وه و
 چه که ره ی پی ده که یین و ده پروینین.

﴿ثم شققنا الارض شقا﴾ نه مجار زه و یان قه لشانده وه به قه لشانده وه،
 هه موو نه و گژو گیایه سه ری ده ره یئاو روبه ری زه و یان پی رازانده وه،
 جو ره ها دره خت و روه ک و گژو گیایه به جو ره ها به روبوم و میوه جات و
 دانه ویله به ره نگ و تام و بونی جیاجیا خو یان نواندو به یدهستی ئیه ی
 ئاده میزاد بوون، بو نه وه ی له زه زه تیان لی ببینن و بیانکه نه بژیوی
 خو تان و ئاژه له کانتان.

نه مجار په روه دگار هه شت جو ره له دره خت و روه ک باس ده کا و
 ده فهرموی: ﴿فأنبتنا فيها حبا﴾ رواندومانه له زه وی داو به دیمان هیئاوه
 دانه ویله وه کوو گه نم و جوو زورات..... هتد: که ده کریته قوت و بژیو
 ﴿وعنبا﴾ تر یی جو راو جو ره ﴿وقضبا﴾ وینجه و گژو گیایه بو ئالقی
 ئاژه له کانتان ﴿وزیتونا ونحلا﴾ هه روه ها داری زه یتون و داری خورماشان
 رواندوه ﴿وحدائق غلبا، وفاکهة وأبا﴾ باخی دره خت گه وره و پرو چری
 زورمان دروست کردوه، هه روه ها میوه ی زورو هه مه جو ری وه کوو سیوو

مؤزو قوڅ و هه غیرو گه لی میوه ی ترمان به دیهیناوه، هه روه ها گژوگیاو له وه رگای پیو یستمان بو ئاژه له کانتان دروست کرده.

﴿أَب﴾ بریتیه له هه رچی گیاو گژ هیه: که ئاده میزاد نا یخواو ناپروینی و خوړاکی ئاژه ل و گیانله به رانی تره. ئهم گژوگیایانه مان بو به دی هینان ﴿مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنعَامِكُمْ﴾ بو ئه وه ی بینه قوت و بژیوی خوړتان و ئاژه له کانتان و سودیان لی وه ر بگرن و له پاساویان دا سوپاسی خودا بکه ن!!

روداوه سامناکه کانی روژی قیامت

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّلَاحَةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾
وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبِيهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ أَمْرٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ
يُعْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وَجْوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجْوهٌ
يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجْرَةُ ﴿٤٢﴾

له وه پيش باسی نيعمه ته کانی خودای کرد به سهر به ننده کانی دا، به لگه و نيشانه ی جوړاو جوړی هینانه وه له بونه وه رو له خودی ئاده میزاده کان خوړان له سهر قودره ت و توانای بی سنوری په روه دگار، ئه مجار دیمه و کاره ساتی ئه و روژه راده نوینی بو ئه وه ی ئاده میزاد بیریک له خوړان بکه نه وه له هه لویستی تاوانکارانه ی خوړان په شیمان بینه وه، ئه مجار ئه وه راده گه یه نی: که له و روژه دا ئاده میزاد دوو تا قمن؛ تا قمی به خته وه ران و تا قمی به د به خته کان.

دده فرموی: ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَةُ﴾ کاتیک قیامت رابوو، یان گرمه و نالهی قیامت هات؛ که گوچکه ده هاخنی و کهری ده کا. هه لبه ته وشه ی ﴿صَاخَةُ﴾ بهو ده نگه ده گوتری: که له ناکامی له یه که کهوتنی دووشتی ره قی زور گه وره پهیدا ده بی، چونکه لهو رۆژه دا هیزی کیشنده نامینی، قه باره ی خورو مانگ و نه ستیره کان لیک ده دن، له مه وه شاخه و گرمه و نالیه کی وا پهیدا ده بی هه موو گوچکه یه که کهری ده کا. نهو رۆژه ده ستورو یاسای بونه وهر تیکده چی و کهس ناگای له کهس نامینی.

﴿يَوْمَ يُقْرَأُ لِلْمَرْءِ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرِئٍ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يَغْنِيهِ﴾ رۆژی قیامت نهو رۆژه یه: که پیاو خۆشه ویسترین کهس و کاری خوی ده بینی له بهری هه لدی، لهو رۆژه دا پیاو له بهر برای خوی و دایک و باوکی و خیزانی و کوره کانی هه لدی، رۆژی نه فسی نه فسی یه، کهس وه سهر کهسی ناپرژئی، نهو رۆژه هه موو ئاده میزادی که کارو مه شغه له تیکی وای هه یه ناپرژئیته سهر کهسی ترو خزم و خۆشه ویستی بیرنایه ته وه، نه گهر بیشیان بینی خویان لی ده شاریتته وه له بهریان هه لدی، نه وه کوو داوای شتیکی لی بکهن، یان بو نه وه ی پی نه زانن له چ حاله تیکی ناخۆش و ریسوا نامیزدایه ...

به کورتی ئینسان له دنیا دا نه گهر توشی ناخۆشییه که دی، هانا بو خزم و کهس و کاری نزیکی ده با به هانا یه وه بیتن، به لام له قیامت دا به پیچه وانه وه ئینسان له بهر خزم و کهس و کاری خوی هه لدی، چه ندیک له ناخۆشی دابی هانا بو خزم و خۆشه ویسته کانی نابا، نه وه کوو نه وان داوای یارمه تی لی بکهن و وهنده ی تر باری گرانی قورس تر بکهن! یان نه وه کوو نه وان بهو شهرمه زاریه چاویان پی بکهوی!!

ده توانری بگوتری: لهو رۆژه دا کهس گرنگی به کهس نادا، هەر کهسه مه شغولی خۆیه تی و رۆژی نه فسی نه فسییه، چونکه رسته ی ﴿لکل امرئ یومئذ شأن یغنیه﴾ ئاماژه به وه ده کا. ئه بو حاتم و نه سائی و تیرمیذی له ئیبنو عه بیاسه وه ده فهرموی: پێغه مبه رﷺ فهرموی: (تحشرون حفاة عراة غرلا) ئیوه رۆژی قیامت به پی خواسی و روتی و خه ته نه نه کراوی حه شر ده کرین، یه کئی له خیزانه کانی وتی: ئه ی پێغه مبه ری خودا بۆچی لهو رۆژه دا عه وره تی یه کتری ده بینن؟ یان ئایا لهو رۆژه دا سه یری شه رمگای یه کتری ده کهین؟ له وه لامدا پێغه مبه رﷺ فهرموی: ﴿لکل امرئ یومئذ شأن یغنیه﴾ .

ئه بجا ر په روه دگا ر ناده میزاده کانی سارا ی مه حشر ده کاته دوو تاقم و ده فهرموی: ﴿ و جوه یومئذ مسفرة، ضاحكة مستبشرة﴾ زۆر رو خسار و ده م و چاو گه شاوه و دره وشاوه ن، پێده که نن و مژده به یه کدی ده دن و ته ر ده ماخ و که یف خۆشن. چونکه ده زانن خودا چ نازو نیعمه تیکی بۆ داناون. ئه وانه خودا پێداو به خته وه ره به هه شتییه کائن.

﴿ و جوه یومئذ علیها غبرة ترهقها قرة أولئك هم الکفرة الفجرة﴾ زۆر ده م و چاوی تره ن، لهو رۆژه دا ناشرین و ته پ و تۆزاوی، رهنگیان ره ش هه لگه پراوه و جۆش داماون، چاو به ره و ژێرو ریسوا، هیوا بپا و خه فه تبار، ئه وانه کافرو خودا نه ناسه کائن، ئه وانه ی بپا یان به هه بوونی خودا نه بوو، په یامی پێغه مبه رانی خودایان ره تکرده وه، تاوانی گه وره ی تریان ئه نجام دا هه م کافربون و هه م فاجر. هه لبه ته وێپای هه بوونی ئه م دوو تاقمه تاقمی تریش هه ن: که نه وه نده به خته وه رن نه ئه وه نده ش چاره ره شن. هه ندیکیان به عه زاییکی که م و هه ندیکیان به شه فاعه تی پێغه مبه رو هه ندیکیان به هۆی شتی تره وه: که خودا بۆ خۆی ده زانی، رزگاریان ده بی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (التکویر)

ئەم سورەتە مەکیوە بیست و نۆ نایەتە. لە دواى سورەتى (مسد) هاتۆتە خوار. ناوێراوە سورەتى تەکویر، چونکە سەرەتاکەى بە ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ دەستى پێ کردووە. پەيوەندى و مونا سەبەى ئەم سورەتە بە سورەتى پێشوویەو لە چەند رویە کەوێت: کە لە بارەى رابوونى قیامت و دیمەنە ترساناکەکانى دەدوێ.

سوره تی (التکویر)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾
وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا
الْمَوْتُ دُءِئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾
وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ
أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

دەفرموی: ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ ئەو کاتەى خۆر دەپێچرێتەو لە لول دەکرێ و نورو روناکی نامێنێ و نیشانەى وێرانبوونى بونەو وەر و رابوونى

قیامه ته ﴿واذا النجوم انكدرت﴾ کاتیک ئه ستیره کان هه لوه رین و پهرت و بلا و بوونه وه، ﴿واذا الجبال سیرت﴾ وه ختیک کیوه کان له بیخ هه لکه ندران و بوون به ته پ و تۆزو به هه وادا رۆیه ندران، وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿وسیرت الجبال فکانت سراباً﴾ (النبا/ ۲۰) یان ده فهرموی: ﴿ویوم نسیر الجبال وترى الارض بارزة﴾ (الکھف/ ۴۷). ههروه ها ﴿واذا العشار عطلت﴾ کاتیک حوشتی ئاوس و سکپر که لای عه ره ب به نرخترین مال و سامانه به ره لالا کراو گوئی پی ته دراو کهس سه ره رشتی نه کرد.

﴿واذا الوحوش حشرت﴾ کاتیک جان هه وهران هه موویان کۆکرانه وه بو دادا گایی کردنیان و تۆله لی ستاندنیان، یان هه موویان مریندران.

﴿واذا البحار سجرت﴾ کاتیک ده ریاکان به هوی بومه له رزه وه و بورکانی ناوسکی زه وییه وه بوونه ئاگرو داگیرسان و سه ر ریژیان بو سه ر یه کتر کردو بوون به یه کپارچه ئاگری سه رتاسه ری و هه موو سه ر زه وی بوو به ئاگر. وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿واذا البحار فجرت﴾ (الانفطار/ ۳) یان ده فهرموی: ﴿والبحر المسجور﴾ (الطور/ ۶).

﴿واذا النفوس زوجت﴾ ئه وه ده مه ی گیانه کان له گه ل جهسته کانیان یه که ده گرنه وه و زیندو ده کرینه وه.

﴿واذا الموءودة سئلت، بأي ذنب قتلت﴾ کاتیک کچه زینده به چالکراوه کان زیندو کرانه وه پرسیاریان لی کرا، بۆچی کوژراون؟! له پیش هاتنی ئیسلام دا داب و نه ریتی هه ندی خیلای عه ره ب و ابوو پییان شه رم بوو کچیان هه بی، بۆیه: که کچیان ده بوو به زیندویی ده یاغسته گوپه وه. به راستی ئه مه گه وهرترین تاوان بوو به رامبه ر مرۆفایه تی به گشتی و ره گه زی میینه به تابه تی ته نجامیان ده دا!!

ئەو ئیسلام بو ئەو ستم و تاوانی قەڵاچۆکردن، ئازادی بە چینی ئافرەت و چەوساوەکانی تر دا و لەزولم و ستم رزگاری کردن، ورده ورده یاسای کۆیلایه تی و دەماگیری و خێلایه تی بنه کهن کردو ههره سی به کورسی و دام و دهزگای مله وره کان هینا. یاسای مروقدوستی و یه کسانى نیتوان ئاده میزادی دامه زاندا!!!

روژی قیامت ئەو کچۆله بهسته زمانانه زیندو ده کرینه وه، پرسیاریان لى ده کری: له پای چی کوژراون؟ بۆچی و له سهر چی زینده به چال کراون؟ جا: که پرسیار له ستم لیکراو بکری ئەى ده بی پرسیارو لیکۆلینه وه له گه له ستمه کاردا چۆن بی؟

﴿واذا الصحف نشرت﴾ کاتیک نامهی عه مه له به سهر ئاده میزاد دا له سارای مه حشهر دابه ش ده کری و ههر که سه نامهی خۆی ده دریتى.

﴿واذا السماء کشطت﴾ کاتیک ئاسمان شق و په ق بوو، دامالیندراو لابرا هیچی لى نه مایه وه. وه کوو چۆن ئاژه له کهول ده کری و پیسته که ی لاده برى.

﴿واذا الجحیم سعرت﴾ وه ختیک دۆزه خ هه لگیر سیندراو خرایه جونبوش و کله وو جووشی گهرمییه وه ﴿واذا الجنة ازلفت﴾ کاتیک به هه شت نزیک خرایه وه له خودا په رستان ... ئەو کاته ﴿علمت نفس ما أحضرت﴾ هه موو نه فسیک ده زانی چی حازر کردو وه بۆ ئەو روژه .

ئەم دیاردانە ی لەم کۆمه له نایه ته دا ئاماره یان پی کرا، هه ندیکیان پیش زیندو بوونه وه رو ده دن. هه تا لییان وردییه وه سامناک و سه رنج راکیشن، ترس و بیم ده خه نه دل و ده روونه وه هه ست و خه یال بۆی کۆنترۆل ناکرین. هه تا بیرى لى بکه یه وه پتر سه رسام ده بی. هه ره شه و ئینزار کردنى ئاده میزاده بۆ ئەو هی خۆی ئاماده بکا بۆ ئەو روژه و هه ول بدا رینگای سه رفرازى بۆ خۆی ده سه به ریکا.

سویند خواردن له سهر راستی پیغه مبه ری تی حه زره تی (محمد) و
راستی به یامه که ی

فَلَا أَقْسِمُ بِالْخُنُفِ ۱۵
الْجَوَارِ الْكُنُفِ ۱۶ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ۱۷ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۱۸
إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۱۹ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ۲۰ مُطَاعٍ
ثَمَّ أَمِينٍ ۲۱ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ۲۲ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأَفْئِ الْيُبَيْنِ ۲۳
وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ۲۴ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ۲۵
فَأَتَيْنَ تَذْهَبُونَ ۲۶ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۲۷ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَسْتَقِيمَ ۲۸ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۲۹

وه کوو له وه پیش چهند جارێک ئاماژه مان پێ کردوه له ناو
عه ره ب دا و اباو بووه، نه گهر به کیك بیویستایه له سهر شتیکی ناشکرا
سویند بخوا، ده یگوت: ﴿ لا أقسم ﴾ واته: سویند ناخۆم چونکه شته که
ئه وهنده ناشکرایه، سویند له سهر خواردنی ناوی. جا یان وشه ی
(لا) زیده یه، یان وه لایمی قسه یه کی پیشووه، یان له سهر مانای
خۆیه تی و بۆ نه فیه.

به کورتی رسته ی (لا أقسم) سێ مانای هیه. وه کوو له وه پیش و
له سه ره تای سوره تی (القیامه) دا ئاماژه مان بۆ کرد.

ده فرموی: ﴿فلا أقسم بالخنس، الجوارى الكنس﴾ سویند ناخۆم به هه موو ئه و ئه ستیرانه ی به روژ به هو ی تیشکی خۆره وه دیار نامیتن، روژی جارێک له گه ل خۆردا ده وره یه کی زه و ی ته و او ده که ن و هه ریه که یان له چه مه ره ی خۆی دا ها تو چۆده کا، به شه و له خۆر هه لات ه وه سه ر ده ردیننه وه وه کوو چۆن ئاسک له لانه و هیلانه ی خۆیه وه سه ر ده ردینى... په ره و دگار بۆیه سویندی به و ئه ستیرانه خوارد چونکه له دیارده ی به ده رکه وتن و خوشاردنه وه یان دا به لگه ی جوړاو جوړ هه ن له سه ر ده سه لاتى ره های به دیهیننه ره که یان.

جه ماوه ری زانایان ده فرموون: مه به ست به و ئه ستیرانه ئه ستیره گه رۆکه کانن، هه ندیکیشیان پیتان وایه جگه له مانگ و خۆر هه موو ئه ستیره کان ده گریت ه وه.

﴿واللیل اذا عسعس، والصبح اذا تنفس﴾ سویندم به شه و کاتیک به تاریکی خۆی هیرش دینى، یان کاتیک پشت هه لده کاو به ره و کو تایى ده روا، (هه ردوماناکه ده گوئچین) سویندم به به یانی کاتیک شه به ق ده داو ئاسۆ روناک ده کاته وه به ده م هه موو شتیکه وه پى ده که نى.

﴿انه لقول رسول کریم﴾ قورئان که لامیکه فرستاده یه کی گه و ره گه یاندویه تی، وته یه که جو برائیلی ئه مین له خودا وه به نیگا هی ناویه تی بو لای پیغه مبه ری خودا که هه زه تی موحه مده ﷺ، قسه و ئاخاوتنى ئاده میزاد نیه، که لامی خودایه و به جو برائیل دا ناردویه تی بو پیغه مبه ر ﷺ تا ئه ویش به ئاده میزادو په ری رابگه یه نى.

﴿ذی قوة عند ذی العرش مکین، مطاع ثم أمین﴾ ئه و فروستاده ی قورئان پیدای نیردرا وه بو پیغه مبه ر ﷺ. که هه زه تی جو برائیل ه، خاوه نی هیزو توانای ته واه، له ژیه رو بیرو تی فکرین دا، خاوه نی ریزو نرخه، لای خودای خاوه ن عه رش پله و پایه ی به رزه، له ناو پیړی فریشته ی بالادا

قسه روښتووه، پرسى پى ده‌که‌ن و به‌قسه‌ى ده‌که‌ن، له فرشته ريزدارو نزیکه‌کانى باره‌گای نه‌قده‌سه. نه‌مینداری هیڼانى نیگاوسروشه بو پیغه‌مبه‌ران و گه‌لیک کارى تریشى پى سپړاوه. نه‌مه صیفه‌ت و ره‌وشتى فروستاده‌ى نیگاهېڼه‌ره: که جو‌برائیل.

ۛه مجار دیتہ سہر باس وبہ یانکردنی صیفہ تی نیگا بو ہاتو:
کہ ہزرہ تی موحمہ مدہ دہ فرموی: ﴿وما صاحبکم بمجنون﴾
ۛہی دانیشتوانی مہ ککہ؛ موحمہ مدہ ﷺ کہ لہ میژہ شارہ زای ۛہ خلاق و
رہوشتینی و پیغہ مہری تاخر زہ مانہ بو سہر ئیوہو ۛہ موو ۛادہ میزاد
رہوانہ کراوہ، شیت و ویت نیہ. بہ لکوو ۛہ لبراردہی ئیوہو ۛہ موو
ۛادہ میزادہ، عاقلترین و کاملترین ۛادہ میزادہ.

وہ کوو لہ ئایہ تیکی تردا دہ فہ رموی: ﴿اولم یتفکروا ما بصاحبہم
من جنة ان هو الا نذیر مبین﴾ (الاعراف/۱۸۴) ، بہہ کورتی ئہو
موحہ ممہ دہی: کہ لہ مندالیہ وہ دہیناسن و شارہ زای رہوشت و ہہ لئس و
کہوتینی، لہ سہرہ خوؤ ژیرو عاقل و هو شہ مندہ، تائیتسا ہیچ خراپہ یہ کتان
لی نہ دیوہ، ئیتسا کہ تہ مہنی چل سالہو دہ لئ: پیغہ مہری خودام و
باسی روژی دوایتان بو دہ کاو موژدہی بہہ شتتان پی دہ داو لہ
عہ زابی دوزہخ دہ تانترسینی، بہ لگہو دہ لیلی بہہ ہیژی بہہ دہ ستہ و ہن و
موعجیزہی گہ ورہ دہ نوینی. چوئن پیی دہ لئین: شیئتہ، بہہ
چ عہ قلیک قورٹان بہہ سیحر دہ زانن و چوئن دہ لئین جندوکہو شہ یاتینی
فتری دہ کھن؟

﴿ ولقد رآه بالأفق المبين ﴾ بیگومان حذر هتی موحه مد جو برائیلی له سر شیوهی خوی بینی، شه شه مد بالی هه بوو، له ناسوی روناك و ناشکراوه چاوی پیکه وت، له ناسوی خوره وه له لای خور هه لاتوه بینی و زانباری ته وای بو پیدای بوو: که نه و زاته فریشتهی خودایه و نیگای بو

دینی. ئەم بینینه ی پیغەمبەر ﷺ: کە جویرائیلی بینی دوای بینینی
یە کە مجارو سەرەتای هینانی نیگایە. کە لە خوار ئەشکەوتی حیرادا
بینی و چاوی پیکەوت.

هەندیک پێیان وایە: ئەم بینینه لە لای (سدرە المنتهی) سوو. وە کوو
لە شوینیکی تردا دەفرموی: ﴿ما کذب الفؤاد ما رأی اقتصارونه علی
ما یرى، ولقد رآه نزلة اخرى عند سدرة المنتهی﴾ (النجم/۱۱-۱۴).

﴿وما هو علی الغیب بضنین﴾ موحەممەد ﷺ دەربارە ی ئەو نیگاو
سروشە ی لە خوداوە بۆی دی رزڤو چروک نیە، کە مەتەرخەم نیە
لە گەیانەن و فێرکردنی نیگاو سروش دا، بەرێک و پێکی و بە دڵسوژی
ئەرکی سەرشارنی خۆی ئەنجام دەدا. ئە حکامی ئاین فێری مەردووم دەکاو
هیچی لی زیادو کەم ناکا، بتمانە پیکراوە و لە خۆیەو هیچ نالی،
هیچی لی ناگوری.

﴿وما هو بقول شیطان رجیم﴾ قورئان قسە ی شەیتان نیە، شەیاتینی
نەیان دزیووە بە تیر ئەستێرە رەجم کرابن، قورئان: کە پەیامی موحەممەدە
نەشیعرە و نەسیحرە و نە فال و کۆلەو نانی یە. وە کوو ئیو بوختانی
بۆ دەکەن. بە لکوو نیگاو سروشی خودایە بە جویرائیل دا بۆی
ناردووە، وە کوو لە ئایە تیکی تردا ئاماژە بەو دەکاو دەفرموی:
﴿وما تنزلت به الشیاطین، وما ینبغی لهم وما یرستطیعون، انهم عن
السمع لمعزولون﴾ (الشعراء/۲۱۰-۲۱۲).

﴿فأین تذهبون﴾ بۆ کوی دەروژ و چ رێگە یە کی ناوۆلا دەگرە بەر؟
پیغەمبەر ﷺ لە کوی ئەم بیرو بۆچوونە ناوۆلایانە ی ئیو لە کوی؟!
چۆن و بە چ عەقلێک قورئان بە درۆ دەخەنەو؟! لە کاتی کا ئاشکراو
نایانە: کە قورئان حەقە و لە خوداوە هاتووە.

﴿ان هو الا ذکر للعالمین، لمن شاء منکم ان یستقیم﴾ ئەم قورئانە نامۆزگاری و بیرخەرەوێ ئادەمیزادە بە گشتی، بێر هێنەرەوێ ئادەمیزادە بۆ شتێک: کە لە سروشتیان دا هەیه: کە بریتیه لە چاکە، وەلی ئارەزووبازی و بانگەشە کوفرو ئیلحادو نەخۆشییه کۆمەلایەتیه کان لەیادیانی بردۆتەو. بیرخەرەوێه بۆ کەسیک: کە بیهوێ رێبازی راست بگرێتەبەر، بۆ خۆیان ئامادەباشیان تێدايه بۆ چاکو چاکەکاری، حەزیان لی یە پابەندی حەق و خوداپەرستی بن. بەلام ئەوانە ی بۆ خۆیان ئامادەباشی چاکە کردیان تێدانیه و هەمیشە بەندە ی گوێ لەمستی ئارەزوکانیان، ئەوانە قورئان کاریان تێناکا و لە خەوی گرانی خۆیان بیداریان ناکاتەو.

﴿وما تشاؤون الا ان یشاء الله رب العالمین﴾ ئێو ئە ی موشریکەکان؛ ئارەزوێ رێبازی حەق و راست ناکەن، مەگەر خودای بونەرەوەر حەز بکا رینگای راست بگرنەبەر واتە: بە زۆر بتاڤخاتە سەر رێبازی راست. بەم رەنگە لە ناسمانەو یە کە یە کە نامەتان بۆ بنوسی بۆ پیت و نووسینی رهوان تێیدا نوسرابی لە خوداوه بۆ فلانی کوپی فلان. موخەمەد پیغەمبەری منەو باوهری پی بکە. پەيامەکە ی راستەو پەیرهوی بکە. ئەگەر وابوایە هەموو کەسیک بە ناچاری بروای بە پیغەمبەر دەکرد ئەو کاتە ئیختیارو سەر بەخۆیی مرۆف لە ئیماننێنانە کەدا نەدەما. دە ی خو رۆژی قیامەت سزاو پاداش بەری ئەو کردەوانەیه: کە مرۆف بە ئارەزووی خۆی ئەنجامیان دەدا.

لێردا پێویستە ئاماژە بە راستیهک بکەین و سەرنجێک لە نایه تی ﴿ان هو الا ذکر للعالمین﴾ بدەین. ئاشکرایە ئەم سورەتە هەمووی مەکییه و لە مەکە هاتۆتە خواری، ئەم نایه تەش جەخت لەسەر ئەو دەکاتەو: کە بانگەوازی ئیسلامی هەر لە سەرەتاوه بانگەوازیکی

جیهانی بووه و ئاراسته ی هه موو که س کراوه . ئه مه ش خۆی له خۆی دا ده مکو تانه وه ی دوژمنانی ئیسلام و پیغه مبه ره ﷺ ، ره تکردنه وه ی بیرو بۆ چوونی هه موو ئه وانیه : که ده ئین : پیغه مبه ره ﷺ تا له مه که که بووه و موسو لمانان بێ هیژبوون هه ر ئیدی عای پیغه مبه رایسه تی عه ره به کانی کردوه و خۆی به پیغه مبه ری کی ناوچه یی و نه ته وه یی له قه لّهم داوه : دوای که کۆچی کردوه بۆ مه دینه و موسو لمانان به هیژبوون ، ئه جار ئیدی عای پیغه مبه ری تی هه موو جیهانی کردوه !

به راستی ئه م ئایه ته و نمونه کانی به لگه یه کی به هیژن بۆ پوچو لکردنه وه ی ئه و جوّره بۆ چو نانه ئه گه ر وابوایه ده بوو ئه و جوّره ئایه تانه هه ر له سوپه ته مه دینه یی یه کان دا هه بو نایه به لّام ئه وه تا له سوپه ته مه ککیه کانیش دا ئه م جوّره ئایه تانه هه ن و هه ندیک یان هه ر له سه ره تای هاتنه خواره وه ی قورئان و په یدا بوونی ئیسلام دا هاتوونه خواری ، وه کوو له م سوپه ته داو له سوپه تی (یوسف ، ص ، قلم) دا ده بیندرین . به تایبه تی سوپه تی قه لّهم : که له به ره به یانی هاتنه خواره وه ی قورئان دا هاتو ته خواری .

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الانفطار)

ئه م سوپه ته مه ککیه و نۆزده ئایه ته و دوای سوپه تی (نازعات) هاتو ته خواری . ناوی نراوه سوپه تی (الانفطار) چونکه به ئایه تی ﴿ اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴾ دهستی پێ کراوه . ئه م سوپه ته ش وه کوو سوپه تی ته کویر باسی دیمه ن و روداوه کانی روژی قیامت ده کا : که بروابوون پییان به شیکن له بنه مای عه قیده .

سوره تی (الانفطار)

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمْتَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ
وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ رَبِّكَ أَلَمْ يَكْرِمْ ﴿٦﴾ الَّذِي
خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾

دهفه رموی: ﴿اذا السماء انفطرت و اذا الكواكب انتشرت﴾ وهختیک
ناسمان شهقار شهقار بوو، بهم رهنکه هیزی کیشنده نهماو دهستوروو
یاسای ناسمانه کان تیچچوو، نهو کاته نهستیژه کان - دواى شهقبوونى
ناسمان - لیک بلاوبوون و ههلوهرین، دیاره نهو کاته زهویش دهکهوئته
جونبوش و تهکاندان و بهیه کا هاتن، دهریاکان دهکهونه شهپۆلدان و
تیکه لاو بهیه کتر دهبن و زهوی دادهپۆشن، وهکوو دهفه رموی:

﴿واذا البحار فجرت﴾ نهو کاتهی دهریاکان تیکه ل بهیه ک دهبن و
سهراپا گر دهگرن و دهبنه یه کپارچه ناگر، ﴿واذا القبور بعثرت﴾ گۆری
مردوه کان ههلهوگیتر کران، چی لهناو سکی زهوی دایه له مردو دهر
دهکهویو مردوه کان زیندو دهکریتهوه، واته: که نهو روداوه سامناکانه
رویان داو نهو نیشانانهی رابوونی قیامهت هاتنه دی، به تهواوی
بونهوهر تیچچوو، نهو کاته.

﴿علمت نفس ما قدمت وأخرت﴾ هەر کهسه کردهوی خۆی دیته وه پێو ده زانی چ کردهویه کی له پێش خۆی دا ناردوه له خێرو شه پ. چی دوا خۆی خستوه به شوینی دا بچی!! وه کوو له ثایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿يُنْبَأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ (القيامة/۱۳).

دواي به یانکردنی شیوهی دنیا و یرانبون و راناندنی هه ندی له دیمه نه کانی؛ ئه جار پهروه دگار سه رزه نشتی ئاده می زاد ده کا له سه ر که مته رخه می و ته مبه لی له ئه نجامدانی کاری خێرو سپله یی و ئینکاری کردنی له به رامبه ر نیعه ته کانی دا.

ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَ﴾ نه ی ئاده می زاد: که به هو ی ژیری و لی ها تو یی ته وه بو ی ته جی ئیشینی خودا له سه ر زه وی، چی تو ی فریب دا وه و چۆن جه ساره تی ئه وه ده که ی له خودای که ریم و به خشنده ی خۆت یاخی ببی، ئه و خودایه ی له دلۆپه ئاو ی ک دروستی کردو ی و ریکی خستو ی، به ژن و بالای جوان و رهنگ و رو خساری شیرینی پی به خشیو ی. له جوانترین شیوه و دیمه ن دا دروستی کردو ی. هه ست و شعور و عه قلی پێداو ی.

﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ له جوانترین و ریک و پیکترین شیوه یه ک: که خودا خۆی په سندی کردوه پیک هیناوی، ئه تو بو خۆت شیوه و رو خساری خۆت هه لئه بژاردوه پهروه دگار به و جوانی و قوزیه دایرشتووی. وه کوو له ثایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ (التین/۴). ده ی خودایه ک ئه وه نه ده به ره حم و خا وه ن به زه یی بی، ئه وه موو نیعه ته جۆرا و جۆرا نه ی به سه ردا رشتووی. چۆن هه روا به ره لالت ده کا و ازت لی دینی چۆن پا داشتی چاکه و تۆ له ی خرا په ت لی ناسینی نه وه.

سپله یی ئاده میزادو ئینکاریکردنیان بو نیعمه ته کانی خوداو
جاو دیری فریشته به سه ریانه وه

كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالَّذِينَ ﴿٩﴾ وَإِنْ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا
كُنِينِ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ
الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الذِّكْرِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ
﴿١٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الذِّكْرِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الذِّكْرِ
﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿١٩﴾

له وه پیش نیشانه کانی رابوونی قیامه تی به یانکردن، نیعمه ته کانی
خوی به سه ر به نده کانی ژماردن، سپله یی ئاده میزادی به رامبه ر ئه و
نیعمه تانه راگه یاند؟ ئه مجار هوکاری ئه و سپله یی به دیاری ده کا
ده فه رموی:

﴿ کلا بل تکذبون بالذین ﴾ ئیوه چی تر به که ره م و لیبوردیه یی خودا
لیتان له خۆتان بایی مه بن، مۆله تدانی خودا مه که نه هو ی درێژه دان به
کوفرو ئیلحاد، هیچ هوکاریک نیه بو یاخی بونتان، ئه گه ر به ته مای
میهره بان ی خودان، ده بوایه میهره بان ی خودا کیشتان بکا بو پروا کردن و
ئیمان سه یێنان به خوداو به روژی دوایی. که چی ئه وه ی
لی ئی نه ترسن و بیر ی لی نه که نه وه روژی قیامه ته. به لکو وه اتنی روژی
قیامه ت به درۆ ده زانن، ترسی سزاو تۆله ی ئه و روژه تان نیه، ئه گینا
ده بوایه داچله کینایه و له ترسی حیساب و سزای ئه و روژه خۆتان له

خراپه کاری بپاراستایه، ده‌بویه ترسی عه‌زایی ئه‌و رۆژه ئی‌وه‌ی هه‌لبنایه
بۆ ئیماننه‌ینان و خودا په‌رستی!

ئه‌جار هه‌ره‌شه‌ی زیاتریان لی‌ ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِنَّ عَلَیْكُمْ لِحَافِظِينَ، كَرَامًا کَاتِبِينَ، یَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾ بی‌گومان به‌سه‌رتانه‌وه
هه‌یه چه‌ند فریشته‌یه‌کی ئاگادارو وریا، ده‌رونیان پاک و بی‌گه‌رده،
هیچیان له‌بیر ناچی و لی‌تیک ناچی، که‌وابی کاری ناشرین ئه‌نجام مه‌ده‌ن،
چونکه هه‌رچی بکه‌ن، له‌سه‌رتانی تۆمار ده‌که‌ن، گو‌فتارو کرده‌وه‌تان
ده‌نووسن، هه‌رچی بکه‌ن له‌ چاکه‌و خراپه ئه‌وانه ئاگادارن و پی‌ی ده‌زانن!
وه‌کوو له‌ نایه‌تیکێ تردا ده‌فه‌رموی: ﴿عَنِ الیمین وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِیدٌ، مَا
یَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدِیْهِ رَقِیبٌ عَتِیدٌ﴾ (ق/۱۷-۱۸).

ئیبنو ئه‌بی حاتم له‌ موجهیده‌وه نه‌قل ده‌کاو ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ
فه‌رموویه‌تی: (اکرمووا الکرام الکاتبین، الذین لایضارقونکم الا عند
احدی حالتین: الجنابة‌و والغائط. فاذا اغتسل أحدکم فلیستر جرم
حائط او بغیره، او لیستره‌ أخوه) ^(۱) ریز له‌ فریشته‌ی سه‌رشانتان بگرن!
که‌لیتان جیانابنه‌وه مه‌گه‌ر له‌ حاله‌تی له‌ش پی‌سی و ده‌ست به‌ ئاو گه‌یاندن
دا هه‌رکاتێ خۆتان شوش دیواریک یان شتیکی تر بکه‌نه په‌رده‌و
حه‌شارگه‌، یان بایه‌کێک په‌رده‌ت بۆ بگریته‌وه.

پی‌ویسته هه‌موو موسولمانیک بر‌وای وابی: که‌ هه‌رچی کردارو گو‌فتاری
به‌نده‌کان هه‌یه له‌ لایه‌ن فریشته‌کانه‌وه تۆمار ده‌کری و له‌ خودا گوم نابی،
رۆژی قیامت که‌س ناتوانی حاشا له‌هیچ کرده‌وه‌یه‌کی بکا، ئیتر پی‌ویست
ناکا ئیمه‌ بزاین ئه‌م تۆمار کردنه‌ چۆنه‌و چۆن نیه‌. ئه‌وه شتیکی غه‌یبی یه‌و
هه‌ر خودا ده‌زانی چۆنه‌و ئه‌نجامدانیشی بۆ خودا کاریکی ئاسانه‌.

(۱) ئه‌م فه‌رموده‌یه تیرمزی له‌ (کتاب‌ی (الادب) دا (۴۴) حدیثی ژماره
(۲۸۰۰) ریوایه‌تی کردووه‌.

ئه عجار لهو روژدها ئاده میزاد ده بنه دوو تاقم، پیریکیان به خته وه رو خوشنود، کۆمه لیکیشیان به دب خت و چاره رهش. وه کوو ده فهرموئ: ﴿ان الابرار لفي نعيم وان الفجار لفي جحيم، يصلونها يوم الدين﴾
خودا په رستان و چاکان له ناو به ههشت دان، تاوانباران له دۆزه خدان روژی جهزا ده چنه ناوییه وه، به ئاگری سوتینه ری دۆزه خ ده سوتیندرین و عه زابی سهخت و دژواری ده چیژن و زرگار بوونیان نیه. ئه مهش له تۆله ی هه لویستی ناشرین و به درۆ خستنه و هیان بۆ په یامی پیغه مبه ر!

﴿وما هم عنها بغائبين﴾ ئه وانه له دۆزه خ جیانا بنه وه و عه زابی سهخت و دژواریان له کۆل ناییته وه و بۆشیان سوک و کهم نا کریته وه، به لکوو بۆ هه تاهه تای تیدا ده میننه وه، وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فهرموئ: ﴿وما هم بخارجين منها﴾ (البقرة/ ۱۶۷).

ئه عجار وه صفیک کی کورتی سامناکی روژی قیامهت ده کاو ده فهرموئ: ﴿وما أدراك ما يوم الدين، ثم ما أدراك ما يوم الدين؟﴾ ئه تۆ چوزانی روژی قیامهت چۆنه، روژی سزاو تۆله چیه؟ دووباره تۆ چی له روژی پاداش و سزا ده زانی؟ دووجار رسته که ی دووباره کرده وه بۆ زیده گرنگی پیدان و سامناکی، ئه گهر ئاده میزاد به راستی ههستی به ترسناکی ئه و روژه بکر دایه و بیزانیایه به لاو کاره ساته کانی ئه و روژه چۆن، ساته وه ختیک له طاعه تی خودا بی ناگا نه ده بوو؛ به ته وای له تاوان و سته مکاری دوور ده که و ته وه، وه لی ئاده میزاد له غه فلهت و بی ناگایی دا ده ژێ و پشت به خه یال و هیوا ده به سته و له واقع هه لدی، ئه گینا ده بوایه زۆر به جیددی خۆی بۆ ئه و روژه ئاماده بکر دایه و تیشووی پتویستی بۆ ئه و سه فهره ئاماده بکر دایه.

﴿يوم لا تملك نفس لنفس شيئاً و الأمر يومئذ لله﴾ ئه و روژه رهش و سامناکه روژی که هیهچ کهس ناتوانی یامه تی کهس بدا، کهس ناتوانی

خۆی له تهنگ و چه له مه کانی بپاریزی، کهس ناتوانی شه فاعه ت بۆ
یه کیکی تربکا، مه گهر خودا ئیزنی بداو رازی بی به شه فاعه تکردنه که.
کهس ناتوانی برپاری هیچ شتی که بدا، ههر خودا خۆی فه رمان په واو خاوه ن
ده سه لاتی ره هایه، نه و رۆژه هه موو شتی که به ده ست خودایه، هه موو
کاری که بۆ لای خودا ده گهری ته وه.

قه تاده ده لی: سۆیندم به خودا نه مپۆ له دونیاش دا هه موو شتی که
به ده ست خودایه، وه لی له دونیادا به پروا له ت ئاده می زاد خۆی به خاوه ن
برپار ده زانی و هه ندی جار به رب ره کانی خودا ده کا. به لام له رۆژی
قیامه ت دا هیچ فه زی لی نایه و کهس خۆی به خاوه ن برپار نازانی.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المطففین)

ئه م سو په ته له سو ره ته مه کییه کانه و سی وشه ش ئایه ته، دوا
سو په تیشه: که له مه که که نازل بووی. هه ندیکیش پتیان وایه: یه که م
سو په ته: که له مه دینه نازل بووه.

ناو نراوه سو په تی (المطففین) چونکه به رسته ی ﴿و یل للمطففین﴾
ده ستی پیکراوه.

هه ناسه به و په یوه ندی ئه م سو په ته به سو په ته که ی پیشووی،
له چه ند روبه که وه یه:.

۱- له کۆتایی سو په تی پیشو دا هه ره شه ی توندی له یاخی بو ان و
کافره کان کرد، به وه که فه رموی: ﴿یوم لا تملک نفس لنفس شیئاً...﴾
له سه ره تای ئه م سو په ته ش دا هه ره شه ی توندی ئا راسته ی بی پروا و ته رازو
بازه کان کردوه فه رموی: ﴿و یل للمطففین﴾.

- ۲- له سورده تی پیشوودا باسی ئهو فریشتانه ی کرد: که کرده و ده و گوشتاری ناده میزاد تو مار ده کهن. فەرموی: ﴿وان علیکم لحافظین کراما کاتبین﴾ لیره ش دا باسی نوو سراوه که ی کردو فەرموی: ﴿کتاب مرقوم...﴾
- ۳- هەردوو سورده ته که دیمه نه کانی روژی قیامت راده نوینن.

هه ره شه له ته رازو بازان

بسم الله الرحمن الرحيم

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾
وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ
مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

نه سائی و ئیبنو ماجه به سه نه دو ریوایه تیکی راست، له ئیبنو عه بیاسه وه ریوایه ت ده کهن ده لئ: که پیغه مبه ر ګه یشته مه دینه، ته رازو بازیان تیدا بوو! به لکوو زور زیده ره ویان تیدا ده کرد، ئیتر: که نایه تی ﴿ویل للمطففین﴾ نازل بوو، وازیان لهو کاره دزیوهی خویان هیئا، کیشانه و پیوانه ی خویان ریک خستن.

(السدی) ده لئ: له مه دینه دا پیاویک هه بوو ناوی ئه بو جوهه ی نه بوو، دوو نامیری پیوانه و کیشانه ی هه برون، ئه گهر شتی بکریایه به ره بر قسناغ و حوققه ی گه وره پیوانه و کیشانه ی ده کرد، ئه گهر بیفرۆشتایه به نامیره پچوکه که دهیدانی، ئیتر ئه م سورده ته که دوا سورده تی مه ککیه، نازل بوو. که وایی به قسه ی ئیبنو مه سعوودو (الضحاک) و موقاتیل ئه م سورده ته مه ککیه، به قسه ی (الحسن) و عیکریمه سورده ته که مه ده نییه،

ریوایه تکراره: که پیغه مبه ر ﷺ گه یشته مه دینه، دانیشتوانه که ی خرابترین کۆمه ل بوون له باره ی ته رازو بازییه وه، ئیتر ئهم سورته نازل بوو، خه لکه که ی وازیان له ته رازو بازی هیئا. به گویره ی ئهم ریوایه ته، سوڤه ته که مه ده نی یه یان مه ککیه و پیغه مبه ر ﷺ که گه یشته مه دینه به سهر دانیشتوانه که ی دا خوینده وه.

﴿وَلِلْمُطَفِّفِينَ﴾ شیوی ناخۆشی پر عه زابی دۆزه خ بو ئه وانیه ی له کپین و فروشتن دا ته رازو بازی ده کهن. ربه و قسناغ کیلۆو حوققه ته غاریان که م وزیادی تیدایه. ئه جار په روه دگار بو خۆی ته فسیری ﴿المطففین﴾ ده کاته وه ده فه رموی: ﴿الذین اذا اکثالوا علی الناس یستوفون و اذا کالوهم او وزنوهم یخسرون﴾ ته رازو باز ئه وانن ئه گهر شت و مه ک له خه لک وه ربگرن به باشی کیشانو پتوانه ده کهن و پراوپر، یان زیاد له مافی خۆیان وه ده گرن، خۆ ئه گهر شت به غهیر بفروشن له کیشانو پتوانه دا که میان ده ده نی ولییان ده دزنه وه.

وادیاره له سهر و به ندی هاتنی ئایینی ئیسلام دا دیارده ی ته رازو بازی زۆر به زه قی له ناو بازاره کانی مه ککه و مه دینه دا باو بووه، بازرگانه کان ده سه لاتیککی ته واویان هه به وه به ئاره زۆی خۆیان: که شتیان کپیه به زیاده وه پتوانه و کیشانه ی ئه و کالایه یان کردوه که کپیوانه کاتیکیش شتیان فروشتوه که میان به کپیاره کان داوه، به که له گایی سته میان له په شه خه لکه که کردوه که س نه یویره وه فززه بکاو به ناچاری زۆریان داوه که میان وه رگرتوه.

له راستی دا ئایینی ئیسلام زۆر دژی ته رازو بازی و ئه و زو لم و سته مه بوو: که بازرگانه بی وێژدانه کان له ره شه خه لک و بۆره پیاره کانیا ن ده کرد، بۆیه ههر چه نده هیشتا ئیسلام خۆی دانه کوتابوو، جله وی فرمانپه وایی و به رپۆه بردنی به ده سته وه نه گرتبوو، به لام ههر زوو به م سوڤه ته و چه ند

نایه تی کی تر خه لکه که ی ناگادار کرده وه بازار گانه سامان په رسته کانی
راچله کاندو هه ره شه ی توندی لی کردن و فهرموی:

﴿أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنهْم مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ، يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ نایا نهو ته رازو بازانه پییان وانیه که له ره ژوژیک کی سامناک و
کاره ساتباردا زیندو ده کریته وه، نازانن: که له ره ژوژیک کی به لاواوی و پر
مهینه ت دا، زیندو ده کریته وه و ده برینه به رده م خودایه کی خاوه ن
ده سه لات و زاناو به توانا! بیتگومان نه وانه زیندو ده کریته وه، وه له
ره ژوژیک دا تابلی تی سهخت و دژواره، مهردوم هه مووی روت و پیخواس،
چاوه پروانی بریاری خوداو حیساب و لیکنولینه وهن..

ناشکراشه: که نه م هه ره شه یه قورشان له ته رازو بازی و ته رازو بازان،
به لگه یه له سه ر گه وریه یی تاوانی ته رازو بازی و توله ی سهخت و دژوار
له سه ری، چونکه له حه قیقته ت دا ته رازو بازی خیانه ته له نه مانه ت و
خواردنی مال و سامانی خه لکه به ناحق. چه وساندنه وه ی هه ژارو بی
نه وایانه، نه وه شمان له بیر نه چی: که (تطفیف) ته رازو بازی زور شت
ده گریته وه، وه کوو ده رختنی عه یب و عار له مالی خه لک و شاردرنه وه ی
هه مان عه یب و عار له مالی خزی دا.... هتد.

سجل و دۆسیه ی تاوانباران

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَابٌ
مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيَلُوكُ يَوْمَئِذٍ الْمُكْدِبِينَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ يَوْمَ الدِّينِ ﴿١١﴾
وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهُمْ

عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّحُجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ
هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾

له وه پیش باسی گه ورهیی تاوانی ته رازوبازی کرد، نه مجار به ئوسلو بیکی
سه رنج راکیش موشریکه کان هله ده سله می نیتته وه نه وه به یان ده کا: که
هه رچی کرده وه یه کی ناده می زاد له دونیادا ده یکا، لای خودا له سجیلیکی
تاییه تی دا تو مار ده کری و رژی قیامت له سهر ئه وه کرده وانه سزاو
پاداشیان ده دریتته وه.

ده فرموی: ﴿کلا﴾ ته رازوبازی مه که ن، واز له و کاره ناشرینه تان بینن،
له زیندو بو ونه وه و رابوونی قیامت غافل مه بن. ﴿ان کتاب الفجار لفي
سجين﴾ بیگومان نامه ی عه مه لی تاوانباران - به ته رازو بازانی شه وه - له
ده فته ریکی رهش و تاریک دایه، ده فته ری شه و دۆسیه ی تاوانبارانه،
﴿وما أدراك ما سجين﴾ نه تو چوزانی ئه وه ده فته ره رهش و ناشرینه چ
ده فته ریکی شوم و نه کله وه ته، ناوی هه ره که سیکی تیدابی به ده به خت و
چاره ره شه! ﴿کتاب مرقوم﴾ ده فته ریکی نووسراوی نیشانه کراوه
به وه ی: که ده فته ری تو له و سزایه، ناوو کرداری هه موو کافرو سسته مکارو
تاوانباری له خو گرتو وه له ناده می زادو شه یاتینی، ئه م ته عیبه ره له م
روه وه یه: که ده لّین ناوی فلان که س چووه ناو ده فته ری ره شه وه له سجیلی
رهش دا ناوی نو سراوه!

هه ندیکیش پییان وایه: (سجین) شوینیکه له ناو دۆزه خ دا ده که ویتته
(بنکلی) یه وه، واته: ده ق (سجین) و (أسفل السافین) دوو ناوون بو
یه که شوین!

بۆیه موحه ممدی کوری که عبی قوره طی، ده لئی: رسته ی ﴿ کتاب مرقوم ﴾ ته فسیری ﴿ وما أدراك ما سجين ﴾ نیه. به لکورو ﴿ کتاب مرقوم ﴾ به م مانایه: که سهره نجامیان بۆ ناو بنکلی دۆزه خه و بریاریکه بۆیان دراوه و براوه ته وه و زیاده کم ناکری.

﴿ ويل یؤمنذ للمکذبین ﴾ شیوی دۆزه خ یان عه زابی به ئیش له رۆژی قیامت دا بۆ نه وانه ی پیغه مبه ران به درۆ ده خه نه وه و رۆژی قیامت و زیندو بونه وه یان به لاوه په شمه!

﴿ الذین یکذبون بیوم الدین ﴾ نه وانه ی پروایان به رۆژی سزاو پاداش نیه و رابوونی قیامه تیان به لاوه دوره و هیچ ناماده باشی بۆ ناکهن و خۆیانی بۆ حازر ناکهن! ﴿ وما یکذب به الا کل معتد أثیم، اذا تتلی علیه آیاتنا، قال: أساطیر الأولین ﴾ هیچ کهس رابوونی قیامت به درۆ نازانی، مه گهر که سانیک: که ره وشتی ناشرینیان تیدا بن:

۱- ده سترێژیکارو سته مکارو سنوور به زین بن .

۲- له تاوان و تاوانکاری دا نه غرۆ بووه و هه ره خه ریکی حه رام و خراپه کارییه و کاریکی حه لال و موباح ناکا.

۳- هه ر کاتیگ قورنانی به سه ردا بخویندریته وه ده لئی: نه مه نامه ی ناسمانی و که ته لوکی بوونه وه رو به رنامه ی ژیا نه. ده رمانی هه موو ده ردیکی ده روونی و ره وشتی و کۆمه لایه تییه، هه ر که سیک په پیره ی بکا له هه ر دو دنیادا سه ر فرازو به خته وه ره وه لی شه و موشریک و نه فامانه به هۆی داب و نه ریتی ناشرین و لاسایی کردنه وه ی باب و باپیرانیان، ره وشت و خۆی خراپی خۆیان په رده ی ره ش دل و ده روونی داپۆشیون، سته م و تاوانکاریان بووه ته له مپه رو ناهیلێ برپا به قورشان بکه ن. ده رگا و په نجه ره ی دل و ده روینیانی هاخنیوه، مله مای لی بریون نورو روناکی نایین ناچیته ناو دلپانه وه.

ئیبنو جه ربرو نه همه دو تیرمیدی و نه سائی له ئه بوهوریره وه ریوایه ت ده کهن ده لئی: پیغه مبه رﷺ فه رموی: (هه رکاتی به نده تاوانیکی کرد، خالیکی رهش له سه ر دلی پهیدا ده بی، جا نه گهر تۆبه و ئیستیغفاری کرد، دلی مشت و مال ده بی و پاک ده بیته وه نه گهر تاوانیکی تری کرد، خاله ره شه که ی زیاد ده بی، تا دلی داده پۆشی، ئا ئه وه یه که خودا له قورئان دا ده فه رموی: ﴿بل ران علی قلوبهم﴾..

حه سەنی به صری ده فه رموی: وشە ی ﴿ران﴾ که له نایه ته که دا هاتوه، به مانا (تاوان له سه ر تاوان) ه به جوړیک چاوی دل کویر بکا. ﴿کلا، انهم عن ربهم یؤمنذ لمحبوبون﴾ نه خهیر وانیه و ئه وانه له روژی قیامهت دا پله و پایه ی به رزیان نادریتی، به لکوو ئه وانه له و روژه دا له شوینی په ست و ناخۆش دا ده بن، له رحه م و به زهیی خودا به هره وه ر نابن، به پیچه وانه ی موسو لمانه کان ئه مان ته ماشای خودا ده کهن و له ززه تی لی وهرده گرن، خودا له گه لیان میهره بان و به لوطفه.

به لام ئه وان چونکه له دنیا دا خودایان نه ناسیوه و به ندایه تی یان بو نه کرده، له و روژه دا له بینینی بی به شن، ﴿ثم انهم لصالوا الجحیم﴾ ئه وانه له پاش ناھومیدی کی ئیجگاری و دلیا بوونیان له وه ی: که ره همه تی خودا نایانگریته وه، داخلی ئاگر ده بن، ده بنه ئاگر نشین و لی ئی ده رناچن، ئازاری دژوارو سه ختی دۆزه خ ده چیژن بو هه تاهه تایه، ئه مجار به شیوه ی سه ررزه نشت و ریسوا ئامیزه وه سه ر کۆنه ده کرین.

ده فه رموی: ﴿ثم یقال: هذا الذی کنتم به تکذبون﴾ واته: پاشان له لایه ن به رپرسانی دۆزه خه وه پییان ده گوتری: ئه مه ئه و عه زاب و سزایه یه: که له دنیا دا ئیوه برواتان پی نه بوو، به درۆتان ده زانی. ده بخۆن ئه وه ده رتان بی و ئه م شوینه تان بیروزی!!!

سجلی چاکان و حال و وه زعی خودا په رستان له قیامت دا

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ

﴿۱۸﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿۱۹﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿۲۰﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ

﴿۲۱﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿۲۲﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿۲۳﴾ تَعْرِفُ فِي

وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿۲۴﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿۲۵﴾

خِتَمُهُمْ وَمَسْكَوٍ فِي ذَلِكَ فَلَيْتَنَافَسَ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿۲۶﴾ وَمِمَّا أَجُورُ

مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿۲۷﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿۲۸﴾

له وه پيش هره شهی له تهر ازوبازان و نه وانهی رابوونی قیامت به درو ده زانن — کرد، به شوین نه وه دا حال و وه زعی به خته وهران به بیان ده کا؛ نه وانهی پروایان به خودا و به پیغه مبهرو به رابوونی قیامت هیه. له ژیانی دونیایان دا کرده وهی باشیان نه نجام داوه، باسی وه زع و حال و پله و پایه بیان ده کا و ده فرموی: ﴿کلا﴾ حق و راسته و گومانی تیدانیه. ﴿ان کتاب الأبرار لفي عليين﴾ بیگومان نامه ی کرداری خودا په رستان له ناو ده فته ریکی گه وره و بهرز دایه، به نووسینی گه وره و خوشخوین نووسراوه، یان ده فته ره که یان له لای ژوورووی به هه شته.

﴿وما أدراك ما عليون﴾ کتاب مرقوم یشده المقربون ﴿تو چوزانی علیون﴾ چیه؟ نه و سجل و دؤسیه یه زور به ریزو به رزو پیروزه. نامه و ده فته ریکی نووسراوه، ناو و کردار و گوفتاری بهنده خودا په رسته کانی

له خۆگرتوه، ههركه سێ ناوی لهوێ دا تۆمار كرابێ بهخته وهرو
سهرفرازه، دهفته رێكی گهورهو نیشانه كراوه بهوهی تایبهته به چاكانهوه،
دهسته دهسته و پۆل پۆل فریشته تهماشای دهكهن .

﴿ان الابرار لفي نعيم، على الأرائك ينظرون﴾ بێگومان
خودا په‌رست و كردار چاك و بهنده موخلیصه‌كان له رۆژی قیامهت دا له
ناو نازو نیعمه‌تی جۆراو جۆردان، له ناو به‌ههشتی رازاوه به‌رین دا،
له‌سه‌ر كورسی و قه‌نه‌فه‌و موبیله‌كان داده‌نیشن و پال ده‌ده‌نه‌وه، سه‌یری
ئهو هه‌موو نازو نیعمه‌تانه ده‌كهن: كه خودا بۆی ئاماده‌ كردون،
هه‌ست به‌و رێزو پله‌و پایه‌ مادی و مه‌عنه‌وییانه ده‌كهن: كه خودا بۆی
ئاماده‌ كردون و پێ به‌خشیون، چاویان له‌ته‌ماشاكردن تێرنابی و كه‌یف
وشادییان دوا‌یی نایه‌.

﴿تعرف في وجوههم نضرة النعيم﴾ هه‌ر كاتێ بیان بینسی دیارده‌ی
له‌زه‌ت و خۆشی و ته‌ر ده‌ماخییان پێوه دیاره، ده‌م و چاویان گه‌ش و
دروشاوه‌یه، نورو جوانی و ره‌ونه‌قیان لێ ده‌باری، چونكه خودا زی‌ده
جوانی و قه‌شه‌نگی پێداون، وه‌كوو له‌ نایه‌تێكی تر دا ده‌فه‌رموی:
﴿وجوه يومئذ مسفرة ضاحكة مستبشرة﴾ (عبس/ ۳۸-۳۹) .

ئه‌جار باسی هه‌ندی له‌و شتانه ده‌كا: كه له به‌ههشت دا بۆ له‌زه‌ت و
خۆشی ده‌بخۆنه‌وه، ده‌فه‌رموی: ﴿يسقون من رحيق مختوم، ختامه
مسك، وفي ذلك فليتنافس المتنافسون﴾ شه‌رابێکیان ده‌دریتێ بۆ
خواردنه‌وه، بێ‌غه‌ش و بێ‌ماده‌ی سه‌ر خۆشكه‌ر، له‌ پیا‌له‌ی سه‌ر
مۆردایه‌و ئهو خودا پێدا‌وانه‌ خۆیان هه‌لێ ده‌په‌چرن و دوا قومی بۆنی وه‌ك
بۆنی میسك وایه‌و وه‌كوو شه‌رابی دنیا تال و تفت و تیژنیه، ده‌ی با بۆ
گه‌شتن به‌و نازو نیعمه‌تانه ده‌ست پێشخه‌ران ده‌ست پێشخه‌ری بکه‌ن و

هه میسه له کی برکی دابن و خویان بگه یه نی وه کوو له ئایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿لَمَثَلٌ هَذَا فَلَیَعْمَلِ الْعَامِلُونَ﴾ (الصافات/۶۱).

ئیمام ئەحمەد له ئەبو سەعیدی خودرییه وه ریوایه تی کی هیئاوه، ده یگه یه نیته پیغه مبه رﷺ که فهرموویه تی: (ههر موسولمانیک له سه ر تینه وه تی قومە ئاوێک بدا به یه کیك روژی قیامت خودا له ره قیقی سه ر مؤر شه رابی ده داتی. ههر موسولمانیک موسولمانیکی برسی تی ربکا، خودا روژی قیامت له میوه جاتی به هه شت تی ری ده کا، ههر موسولمانیک هه ژاریکی روت پوشته بکا خودا روژی قیامت له پوشاکی سه وزی به هه شتی له بهر ده کا.

﴿وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ، عَيْنَا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ﴾ تیكه لاوه ی ئەو شه رابه بی غه ل و غه شه ئاوێکه سه رچاوه که ی پی تی ده گو تر ی (ته سنیم) له شوینیکی به رزو بلنده وه هه لده رژی. ههر که سیك بیه وی شه رابی (ره حیق) به رونی بخواته وه و زور خه ست نه بی، له و ئاوه ی تیكه ل ده کا، چ ئاوێک؟ ئاوی سه رچاوه یه که ئەویش جو ره شه راییکه وه ههر به نده چاک و هه لپژارده کانی خودا لی تی ده خۆنه وه و نایا بترین شه رابی به هه شته .

ئینو مه سعود ده فهرموی: (ته سنیم) سه رچاوه یه که له به هه شت دا به نده نزیکه کانی باره گای باری به بی ئەوه ی هیچی تری تیكه ل بکه ن نۆشی ده که ن، ئەصحابولئه مینیش شتی تری تیكه ل ده که ن!

هه لئویستی ناشرینی کافره کان به رامبه ر موسولمانان له دونیا دا له قیامه تی ش دا موسولمانان تۆله یان لی ده که نه وه

إِنَّ الَّذِينَ

أَجْرُمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ

يَنۡغَامِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا أُنۡقَلَبُوا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمۡ أُنۡقَلَبُوا۟ فِكَهِيۡنَ ﴿٣١﴾
وَإِذَا رَأَوْهُمۡ قَالُوا۟ إِنۡ هَٰؤُلَآءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرۡسِلُوا۟ عَلَيْهِمۡ
حَٰفِظِيۡنَ ﴿٣٣﴾ فَأَلۡيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّٰرِ يَضۡحَكُونَ ﴿٣٤﴾
عَلَىٰٓ الْأَرَاۤءِكِ يَنۡظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلۡ ثَوۡبَ الْكُفَّٰرِ مَا كَانُوا۟ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٦﴾

لهوه پیش وهزع و حالی کافره کان و موسولمانه کانی به بیان کرد: که له
قیامت دا خودا چی بۆ ناماده کردون، نه مجار لیږدها بری کرده وه
ههلوښتی ناشرینی کافره کان رون ده کاته وه: که بریتیه له گالته پیکردن
و نه زیه تدانی موسولمانان له دنیا دا، بویه له قیامت دا موسولمانه کان
همان مامه له بیان له گه له دا ده که نه وه.

ده فهرموی: ﴿ان الذين أجمعوا كانوا من الذين آمنوا يضحكون﴾
بیگومان کافره کانی قوردهش و ههوا خواهانیان له دنیا دا گالته به خودا
په رستان ده کهن، به ههلس و کهوت و ناین داریان پی ده کهن، نه مهش
داب و نه پریتی مله پور ده و له مهندي بوغرایه، له هه موو سه رده م و
روژگارێک دا، لاقرتی به نویژ کهرو هه ژارو خاوهن نه ده دب و رهو شته
ئیسلا مییه کان ده کهن، له خویان بابی ده بن و پشت به هیژو ده سه لاتی
خویان ده به ستن و به مال و سامانی خویان ده نازن، موسولمانه کان ده که نه
گالته چی خویان.

زانایانی ته فسیر له راقه کردنی نه م نایه ته دا فهرموویانه نه و موجریانه
وه لیدی کورې موغه یږه و عوقبه ی کورې نه بو موغه یط و عاصی کورې
وائیل و نه سو ده دی کورې عه بدیه غوث و عاصی کورې هیشام و

ئه بوجه هل و نه ضری کوری حاریث بوون: که گالته یان به عه ممارو خه بباب صوهه یب و بیلال ده کرد.

﴿و اذا مروا بهم يتغامزون﴾ هه کاتی ک ئه و کافرانه به لای موسولمانه کاندای تیپه ریب به چاوی قیزه ون و لیو دا قرچاندن و چاوی لی داگرتن و عه یب لی گرتن و بزه ی سوکایه تی پیکردنه وه سهیریان ده کهن، واته: به چاوو برۆ تاماژهی سوکایه تی پیکردنیان پی ده کهن له ککه و عه یبیان لی ده گرتن، ده لیتن: سهیری ئه مانه بکه: خو یان ماندوو ده کهن و له ززه ت و خو شی له خو یان قه ده غه ده کهن، خو یان ده خه نه هیلاکه ت و نا په حه تی ه وه، به ته مای پاداشی روژی قیامه تن و شوین کلاوه ی بابر دو که وتوون.

﴿و اذا انقلبوا الى أهلهم انقلبوا فکھین﴾: که کافره کان له بازارو نادای ده گه رپینه وه بو ناو مال و مندالی خو یان به که یفخو شی و ته رده ماخی ده گه رپینه وه، دلخو شن به وه ی گالته و سوکایه تی یان به خودا په رستان کردوه، به تانه و شه ر لیدان و قه شه ری کردنیان به موسولمانان توکه ی سیتلیان دی.

﴿و اذا راوهم قالوا: ان هؤلاء لضالون﴾ ئه گه ر موشریکه کان موسولمانه هه ژاره کان یان ده بیینی، ده یانگوت: ئه وانه سهیریان لی شیواوه، ئایینی باوک و باپیرانی خو یان وه لا ناوه، شوین موحه مه د که وتوون و پابه ندی په یام و بانگه وازییه که یینی، وازیان له له ززه ت و خو شی ئیستا هیتاوه به ته مای پاداشی دوا زیندو بوونه ون، نازانین هه یه یان نیه؟ ئیتر پهروه دگار به رپه چی دانه وه و فهرموی:

﴿وما أرسلوا علیهم حافظین﴾ ئه و تاوانبارو مله ورو له خو یایی بوانه له لایهن خودا وه نه نیردراون بین به چاودیرو ره قیب به سه ر موسولمانانه وه، ئه وان چی یان به سه ر خودا په رستانه وه هه یه؟ خو له

هه موو شتیکیان تی هه لده قوتینن، بچی حال و وه زع و کردار و گوفتاریان ده خنه ژیر چاو دیرییه وه. نه وان بهررسی حال و وه زعی خویانن.

به راستی هه همیشه میژوو ده گهریته وه و دوباره ده بیته وه، هه ده مه و نه و جوره که سانه له ناو بهرگ و پو شاک و دیو جامه یه که دا خویان ده ده خنه، تا نابین کزتری و ره وشت و نه خلاق ییسلامی که م بیته وه نه م جوره شه قاوه و بوغرابوانه زیاتر سه هه لده دن و په ره ده ستینن. بی شهرم و حه یایی زور ده بی، گه وه و بچوکی نامینی، هه تیوه گالته به پیاو ماقول ده کا، سه سه ری و نه فامان قشمه ری به زانو عاقل و ژیره دانیشمه نده کان ده کهن، ده م پوت و خو پری و هه تیومچه له پوی پیره میرو ریش سپی هه لده گهریته وه بی دین و چه پره و گالته به دیندار و خودا په رسته کان ده کهن، زورمان ینیوه، هه تیوه سه سه ری بازان جوره ها لاقرتی و گالته یان به پیشه وای زانو دانا کرده، زور جاریش وابوه پیای زانو دانا له رقی خو پری و ده مروت و ناکهس په چه ولاتی جی هی شه وه. نه گهر نمونه بینینه وه له هه ژمار نایه !!

﴿فاليوم الذين آمنوا من الكفار يضحكون﴾ له روژی قیامت دا موسولمان و خودا په رسته کان گالته به کافره کان ده که نه وه که ده یان بینن سه مرکز و ریسواو رهنگ هه لبرکاو، کیشی ناو دوزه خ ده کپین و کهس به هانایانه وه نایه پیان پی ده کهنن، تو له ی دنیایان لی ده که نه وه.

﴿على الأرائك ينظرون﴾ موسولمانه خودا پیداوه کان له سه ره کورسی و مویله و قه نه فه کان پالیان لی داوه ته وه و به مرز گه یشتون و جییان ویستوه بویان دابین کراوه، نیت ته ماشای دوژمنانی خودا ده کهنن: که له ناو سزای دژواردا ده تلینه وه، نه وه نده تر ژیان خویان له لا خوش

دەبىي و لەززەت و نىعمەتەكانيان لەلا بايەخدار دەبىي. بە چاوى خۆيان دەبينن و بۆيان رون دەبيتتەو.

﴿هل ثوب الكفار ما كانوا يفعلون﴾ ئايا كافرەكان پاداشى كردهوەكانى جيهانيان وەرگرتو؟ تۆلەي تانەو تەشەر و لەككەداريان لى سەندراو تەو؟ بەللى بىگومان كافرەكان پراوپر سزاي خۆيان وەرگرتو.

بسم الله الرحمن الرحيم

سورەتى (الانشقاق)

ئەم سورەتە مەككىەو (۲۵) ئايەتە. ناوى نراو سورەتى ئىنشىقاق چونكە بەرستەي ﴿ اذا السماء انشقت ﴾ دەستى پىي كرده. ئەم سورەتەو سىي سورەتەكانى پيشوو: كە سورەتى (المطففين، الانفطار، التكوين) ھەر چارايان دەربارەي دىمەن و دياردەكانى قيامەت دەدوين، قۇناغەكانى دونيا ويرانبوون باس دەكەن. تىكرا وەحدەيەكى بابەتى پىيە دىنن.

زوربەي زۆرى سورەتى (التكوين) و ھەموو سورەتى (الانفطار) باسى دىمەنە سامناكەكانى پيش زىندو بوونەو دەكەن. سورەتى (المطففين) حال و وەزەي بەدبەخت و بەختەو ھەرانى رۆژى قيامەت بەيان دەكا، سورەتى (الانشقاق) باسى دىمەنەكانى پيش زىندو بوونەو دوازىندو بوونەو دەكا، باسى حىسابو لىكۆلەنەو ھى ئاسان لەگەل خودا پەرستانو توندوتىژى لەگەل سەمكارو تاوانباران دەكا، مىحوەرى سورەتەكە وەكوو باقى سورەتە مەككىەكانى تر لەتەو ھەرى باسى عەقىدەدا دەخوليتتەو.

سوره تی (الانشقاق)

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ
 ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَتَأَيَّهَا
 الْإِنْسَنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدًا فَمُلِّقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ
 كِتَابَهُ يُبَيِّنُهَا ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسِبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ
 إِلَىٰ أَهْلِهِ مُسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ
 يَدْعُوا بُحُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مُسْرُورًا ﴿١٣﴾
 إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾

ده فەرموی: ﴿اذا السماء انشقت وأذنت لربها وحقت﴾ کاتیەک
 ئاسمان لەت بوو، سەرەتای وێرانبوونی بوونەوەر دەستی پێکرد، ملکه چی
 فەرمانی خودای خۆی بوو، جی ی خۆشیه تی فەرمانبەر داری فەرمانی
 خودای خۆی بێ. چونکه خودا بالا دەست و فەرمانبەر وایه، کهس نیه بهر
 ههڵستکاری بێ و کۆسپ و ته گهری بۆ دروست بکا.

﴿واذا الارض مدت، وألقت ما فيها وتخلت﴾ کاتیەک زهوی تهخت کراو
 کێوو گردۆلکه و شیوو چال و چۆلی نه ماو هه موویان داروخان و تێک
 روخان و ته فرو تونا بوون، ئیتر زهوی راکیشرا، قه باره ی گه وره تر بوو،
 هه رچی له ناو سکی دا یه توپی دایه ده ره وه. به ئاده میزاد و گهنج و

جهواهیراته وه، هیچی تیډا نه ماو خۆی خالی کرد، نه مجار یه خهی خۆی له هه موو ئاده میزاد دادریۆ له خۆیان و کرده و هیان بی. بهری بوو؛ ﴿وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ﴾ گوی بیسی فهرمانی خودا بوو، جیی خوشیه تی: که خۆی له ئاده میزادو گهنج و خهزینه خالی بکاو گوی بیس و پابه ندی فهرمانی خودابی، چونکه له ژیر دهسه لاتی بی سنووری پهروه گار دایه، نهو کاتهی نه م روداوانه هاتنه دی، ئیتر ئیوهی ئاده میزاد کرده وهی خۆتان دیته وه پۆی چاکه و خراپه ی خۆتان ده بیننه وه!

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهٖ﴾ نهی ئاده میزاد؛ - مه بهست هه موو ئاده میزاده به موسولمان و کافروه - بیگومان توۆ تیکۆشه رو کۆلنه ده ریت، هه میسه له هه ول و تهقه لالا دایت و به ره به ره روو مردن هه نگاو هه لدینی، کرداری چاکه و خراپه نه نجام ده ده ی و بۆلای خودا ده پۆی. له وه به و لاوه کرده وه کانی خۆت، - چاکه یان خراپه - دینه وه ریت!

نه بو داودی ته یالیسی له جابیره وه ریوایه ت ده کا. ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: جو برائیل وتی: نهی موحه ممد؛ بژی نه وه نده ی ده ته وی بژی، بیگومان روژێك له روژان مردن یه خه ت ده گریۆ توۆ ده مری. کی ت خۆش ده وی خۆشت بوی، دلنیا به لی جیا ده بییه وه، چی ده که ی بیکه له ژیان دا، بیگومان روژێك دی روبه پوی کرده وه کانی خۆت ده بییه وه.

راناو له وشه ی (ملاقیه) دا ده گه رپته وه بۆ کرده وه خیری یان شه رپی. یان ده گه رته وه بۆ (ربك) واته: توشی خودای خۆت ده بییه وه، سزا یان پادش له سه ر کرده وه کانت ده داته وه.

نه مجار پهروه گار وه زع و حالئ ئاده میزاده کان لهو روژه دا دیاری ده کاو به دوو تا قم پۆلینیان ده کاو ده فهرموی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهٗ بِمِثْنِهٖ

فسوف یحاسب حساباً یسیراً، وینقلب الی أهله مسروراً ﴿جا ئه و
 کهسه ی نامه ی نه عمالی ده درپته دهستی راستی، نه وه حیساب و
 لیکنۆلینه وه ی ئاسانی له گه ل ده کری، لی پرسینه وه ی له سه ر
 خراپه کانی له گه ل دا ناکری. نه وه یه که ده فهرموی: حیسابی ئاسانه:
 که له گه لی ده کری.

نه همه دو بوخاری و موسلیم و ترمیزی و نه سائی و ئیبنو جهریر له
 عائیشه وه - رهزای خودای لی بئی - ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی:
 که سیئ موناقه شه ی له گه ل بکری تاوانبار ده کری و عه زابی ده دری.
 عائیشه ده لی: وتم: نه ی پیغه مبه ری خودا؛ چون ده بی؟ نه ی نه وه نیه
 خودا ده فهرموی: ﴿فسوف یحاسب حساباً یسیراً﴾!!

پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: نا، نه وه حیساب له گه ل کردن نیه، نه وه
 راناندنی کرده وه کانیه تی به بهر چاوی دا. هه ر که سیئ موناقه شه و
 لیکنۆلینه وه ی له گه ل بکری سزای ده دری. نه مجار نه و کهسه ی
 نامه ی عه مه لی ده درپته دهستی راستی کرده وه خراپه کانی به بهر
 چاوی راده نویندرین و حیسابی سووک و ئاسانی له گه ل ده کری،
 ئیتر ده گه رپته وه بو لای مال و خیزان و کهس و کاری خو ی
 له به هه شت دا، دلخۆش و ته رده ماخ، هینده ی نازو نیعمه ت و ریز دراوه تی
 له خو شیان شاگه شکه بووه.

وه کوو له نایه تیکی تر دا ئامازه به م مانایه ده کاو ده فهرموی:
 ﴿فأما من أوتی کتابه بیمینه، فبقول هاؤم اقرأوا کتابیه، انی ظننت
 انی ملاق حسابیه، فهو فی عیشه راضیه﴾ (الحاقه/ ۱۹-۲۱).

کۆمه لی دووهم کۆمه لی کافرو به دبه خت و چاره ره شه کانه، کۆمه لی
 نه و کۆست که وتوانیه: که خودا ده باره یان ده فهرموی: ﴿وَأما من أوتی
 کتابه وراء ظهره، فسوف یدعو ثوراً، ویصلی سعیراً﴾ وه نه و کهسه ی

نامه ی کرده وه کانی له پشته وه را ده درپته دهستی چه پی و دهستی راستی به ملیه وه به زنجیر شه ته ک دراوه. نامه که ی ده بین ی و ده یخوینیتته وه هاواری لی هه لدهستی و ده لی: مال ویران و چاره رهش خوّم، خوژگه نامه م پی نه درایه وه هر نه مزانیایه چی تیدایه، خوژگه هر زیندو نه کرامایه وه؛ خوژگه پیش ئه وه ی نامه ی عه مه لم ببینم برمدایه، وه کوو له نایه تی کی ترده ده فره موی: ﴿و اما من اوتی کتابه بشماله، فیقول یا لیتنی لم اوت کتابیه، و لم ادر ما حسابیه، یالیتها کانت القاضیه﴾ (الحاقه/ ۲۵-۲۸)، پاشان ئه وه نامه رده توّر ده درپته ناو دۆزه خه وه له بهر دووشت، که هر دوکیان له بی باوه پییه وه بوون.

۱. ﴿انه کان فی أهله مسروراً﴾ ئه وه کابرایه له ژبانی دنیادا که یفخووش و ته پ ده ماخ بووه، هه وه سبازو ئاره زو په رست بووه، سه رگه رمی له ززه ت و خووش رابواردن بوو، قیامه تی هر به خه یال دا نه ده هات.

۲. ﴿انه ظن أن لن یحور﴾ له ئاکامی ئه وه که یفخووشی و ته پرده ماخی به پی و ابوو: بۆلای خودا ناگه رپته وه، قیامه ت رانابی و زیندو ناکرپته وه، حیساب و لی کوئینه وه نیه.

﴿بلی ان ربه کان به بصیر﴾ به لی: ئه وه زیندو ده کرپته وه و بۆلای خودا ده گه رپته وه، خودا زیندوی ده کاته وه و کیشی ده کا بو سارای مه حشه رو حیساب و لی کوئینه وه ی له گه ل ده کا. به گویره ی کرده وه کانی سزاو پاداشی ده داته وه، بیگومان خودا ئاگاداری کرده وه کانیه تی و چی ده کاو نایکا له سه ری توّمار ده کا و هیچ شتیکی لی گوم نابی و هیچی لی تیک ناچی.

رابوونی قیامت شک و گومانی تیدانیه

فَلَا أَقْسِمُ

بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ

عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكْذِبُونَ

﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

له وه پیش ناده میزادی کردنه دوو تا قم و له رژی قیامت دا پوئینی کردن؛ کردنی به پیڑی به خته وهران و پیڑی به دبه خته کان، نه مجار جهخت له سر هاتنی نهو رژه ده کاو به لگه له سر به توانایی خودا ده هیئتته وه، دیارده کانی بوونه وهر ده کاته نیشانه ی به توانایی خودا به سر هه موو شتیک دا : ده فرموی:

﴿فَلَا أَقْسِمُ بِالشَّفَقِ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ، وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ﴾^(۱) خودا ده فرموی: سویند ده خۆم به سورایی که ناری ئاسمان. که ده مه ده می خۆر ئاوابوون و دواپی تا ماوه ییک نهو سورایی به ده میئتته وه. ههز که سه له بهر خۆیه وه په له په لی پی ده که وی خۆی کۆیکاته وه و خۆی ئاماده بکا بنۆ

(۱) ده رباره ی رسته ی ﴿لَا أَقْسَمُ....﴾ و نهو جۆره سویندانه له وه پیش به تایبتهت له سه ره تای سورته تی (القیامة) دا باسما لیه کردوه...

داهاتنی شهوو ئارامگرتن تییدا. ههروهها سویند به شهوی تاریک و هه موو ئه و شتانهی له خویان دهگری، هه موو ئه و شتانهی بهروژ دیارن و شهو دایان دهپوشی؛ ههروهها سویند به مانگ که خوی کامل دهکاو خهرمانه دهداو دهبیته مانگی شهوی چوارده. سویند به و شتانه که نیشانهی گه ورهیی خودای به دیهینهریانن.

﴿لترکبن طبقاً عن طبق﴾ ئیوه قوناغ به قوناغ و پله به پله به ره و گه رانه وه بۆلای خوداو سه رنجامتان ده پۆن توشی جو ره ها حال و وه زع ده بن هه ندیکیان له هه ندیکیان قورسترو به سامترن. وه کوو مردن و ژیانن ناو گوړو ئاستهنگ و دیمه نه کانی روژی قیامهت و حیساب و لی کو ئینه وه ته مجار ژیانن هه تا هه تایی له ناو عه زابی دۆزه خ دا (خودا په نامان بدا) یان ژیانن به خته وه ریو رابواردنی ناو به هه شتی رازاوه بۆ هه تا هه تابه (خودا به نسیمانی بکا) نمونهی ئه م ئایه ته ئایه تیکی تره: که ده فهرموی: ﴿بلی وربی لتبعثن، ثم لتنبؤن بما عملتم﴾ (التغابن/ ۷).

ئه مجار پهروه دگار سه ر زه نشتی کافره کان ده کا: که بۆچی زیندو بوونه وه یان به لاوه دووره. ده فهرموی: ﴿فما لهم لا یؤمنون﴾ چیه بۆچی ئیمان ناهینن؟ چ شتیک ریگای ئیمان نه یان به خوداو به پیغه مبهرو به رابوونی قیامهت و زیندو بوونه وه یان لی دهگری؟ خو هه رچی سهیری بکه ن نیشانهی هه بوون و به توانایی خودایه، دیارده کانی بوونه وه رو موعجیزه کانی پیغه مبهرو نیشانهی هه بوونی خودای تاک و ته نهاو راستی پیغه مبهریه تی هه زه تهی موحه ممه دن. دهی بۆچی ئیمان ناهینن؟

﴿واذا قرئ علیهم القرآن لا یسجدون﴾ ئه وه بۆچی: که قورئانیان به سه ردا ده خویندریته وه خیرا سوژده بۆ خودا نابهن و به ندایه تی خویان بۆ خودا راناگه یه نن؟ دان به گه ورهیی و به توانایی خودادا ناینن؟! ئه و موشریکانهی مه که که له بواری به لاغه و زمانه وهانی دا شوړه سواری

مهیدان، که گوئیان له قورئان ده بی نه گهر دلی بدهنی و گوئی بۆ کلۆر بکه، ده زانن نهوه که لامی ناده میزادنیه و موعجیزیه، دهی بۆ دلی نادهنی و گوئی بۆ کلۆر ناکه؟

ئه مجار پهروه دگار هوئی ئیمان نه هیئانیان رون ده کاته وه ده فهرموی: ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ﴾ به لکوو کافره کان قورئان به درۆ ده خه نه وه، نه و قورئانهی پره له به لگهی جوړاو جوړ له سهر هه بوون و تاک و ته نهایی خودا، له سهر رابوونی قیامهت و هه بوونی سزاو پاداش، ره تی ده که نه وه، به چیرۆکه کۆن و نه فسانه ی له قه لثم ده ده، یان ده لئین: سیحره یا شیعره.. ئه مهش: که ده کهن له بهر هه سوودی و چاو چنۆکیانه، یان ترسی له ده ستدانی بهر ژه وه ندی پله و پایه و مال و سامانیان هه یه، یان له پوی سهر ره قی و لاسایی کردنه وه ی باوک و باپیرانیان...!

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ﴾ خودا له هه موو مه خلوقات باشت ده زانی و ئاگادارتره به سهر نه و شتانه ی له دلیان دا هه شاریان داوه. به لکوو ههر خودا ده زانی چی له دلیان دایه. ﴿فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ نه ی پیغه مبهه خه بهریان بده ری به وه: که خودا عه زابی به ئیشی بۆ ئاماده کردون. موژده یان بده ری به سزای دۆزه خ.

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ، لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ به لام نه وانه ی ئیمانیان به خودا و به پیغه مبهه ی خودا و به رابوونی قیامهت هه یه و پابه ندی فهرمان و جله و گیرییه کانی قورئانن، کرده وه کانیان ره نگدانه وه ی ئیمانه که یانه، له گهل ئیمانه که یاندا کرداری چاک ده کهن، نه وانه پاداشی نه برپاوه بی که مو کوری و بی منه تیان ده دریتی. نه وانه به خته وهرن و پاداشتیان به هه شتی پان و بهرین و رازاوه یه..

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (البروج)

ئەم سورەتە مەکیه و بیست و دوو ئایەتە، ناوی نراوه سورەتی (بروج) چونکە بەسۆیندخوداردنی پەرودگار بە ئاسمانی خاوەن کەلوو دەست پێ دەکا
پەییوەندەن ئەم سورەتە بەهەس پێشەوهەن لە چەند رویە کەوهیه :

۱- لیکچوونی سەرەتای سورەتەکان، ئەوەتا سەرەتای سورەتی (الانفطار، الانشقاق، البروج، الطارق) بەباسی ئاسمان دەست پێ دەکا، لە سورەتی پێشودا فەرموی: ﴿اِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ لیرەش دا دەفەرموی: ﴿وَالسَّمَاءُ ذَاتُ الْبُرُوجِ﴾. لە سەرەتای سورەتی (الانفطار) دا فەرموی: ﴿اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾.

۲- هەردوو سورەتەکان واتە: سورەتی (الانشقاق، البروج) وادە بە خودا پەرستان و هەرەشە لە کافرانی لە خۆگرتوو. لە هەردووکیان دا ئاماژە بە گەورەیی خودا کراوه.

۳- لە سورەتی پێشودا ئەوەی راگەیاند: کە موشریکەکان رق و کینە ی زۆریان دژی پێغەمبەر ﷺ و موسوڵمانان لە دژی خۆیان دا کوکردۆتەوه. بە ئاشکراو بە نهیئنی تەعزیز و ئەشکەنجەیان دەدەن، لەم سورەتەش دا ئەوه رادەگەیەنێ کە ئەوه داب و نەریئتی گەلە پێشینە کافرەکان بووه، ئەمەش ئامۆژگاری دلدانەوهی پێغەمبەر ﷺ موسوڵمانەکانی تێدا یە.

سەبەب نزولی سورەتە کە دلدانەوهی پێغەمبەر ﷺ موسوڵمانەکانە، ئەوه رون دەکاتەوه: کە هەموو نەتەوه پێشینە کافرەکان وەکوو موشریکەکانی مەککە هەلس و کەوتیان کردوه، ئەوه ئەصحابول ئوحدود

له نه جرانی یه مهن و قهومی فیرعه ون و قهومی عادو شهمود ... هتد
 هه موویان کافر بوون و پیغه مبه ره کانی خویان به درؤ خستوته وه، پروایان
 پی نه کردون و په یامه که یان ره تکر دوته وه. خودا تۆله ی لی ستاندون به
 عه زابی کۆ کوژ له ناوی بردون.

چیرۆکی شه صاحبولئو خود و ه کوو له (الصحاب) دا له پیغه مبه ره وه
 ریوایه تکراره، ده فهرموی: یه کیك له پاشا کانی رابردو و ساحیر یکی هه بوو،
 که پیربوو، کوره لایکی برده لای خوی بۆ شه وه ی فییری سیحری بکا،
 هه موو روژی کوره لای که ده چوو بۆ لای کابرای ساحیر و دهرسی سیحری
 له لا ده خویند: له سهر ریی کوره لای که راهیب یك هه بوو، ناموژگاری
 ئاده میزاده کانی ده کردو خه لکی هه لده نا بۆ خودا پرستی.

هه موو روژی کوره لای که ده چوو بۆ لای کابرای ساحیر گوئی
 له ناموژگاری و په ندو نه صیحه تی راهیبه که ده گرت و قسه کانی
 له دلای دا گاریگر بوون، روژیك له روژان: که ده چوو بۆ لای
 ساحیر که له ریگا بینای وانه وه ریك یان نه ژدیهایه که ریگای
 به خه لکی گرتوه، کهس ناویری له و ناقاسته تیپه ری. کوره لای که
 به رد یکی هه لگرت و وتی: خودایه! نه گهر راهیبه که له ساحیر که
 خۆشه و یستره یارمه تیم بده بهم بهرده بیکوژم. بهرده که ی
 تیگرت و کوشتی!!

دوای نه م روداوه کوره لای که هاتو چۆی راهیبه که ی ده کردو شتی لی
 فیرده بوو، هه تاوای لی هات نه خۆشی که پرو لال و به له کی چاک ده کردنه وه.
 راویژکاری پاشا کویر بوو، کوره لای که یان هیئایه سهری چاک کردنه وه،
 پاشا لی یی پرسای کی چاوی چاک کردیه وه؟ وتی خودا چاوی چاک
 کردمه وه. پاشا رقی لی هه لساو ئازارو نه شکنجه ی دا، ناوو ناویشانی
 کوره لای که ی پی گوت. یاساوه کانی پاشا کوره لای که یان هیئایه

خستیانه بهر نازارو ئەشکنجه، هەتا راستی راهیبه کە ی گوت. راهیبیان
هینا خستیانه بهر تەعزيب و لە ئایینی خۆی پەشیمان نەبوهوه، بەمشار
دوو لەتیان کردو گیانی سپارد.

ئەجار کۆرە لاوه کەیان هینا بردیانه سەر شاخیکی بەرز بۆ ئەوهی
هەلیدین، هاواری لە خودا کردو پارایهوه، ئەوانە ی بردبویان بۆسەر
شاخه کە کەوتنه لەرزە لەرزو خۆیان کەوتنه خوارو ئەو رزگاری بوو، ئەجار
بردیان خستیانه ناو بەلەمی کەوه بۆ ئەوهی لە ناو دەریادا بەلەمه کە خوار
بکەنەوهو بکەوێتە ناو ئاوه کەوه بخنکی، بەلام ئەوان خۆیان خنکان و
کۆرە لاوه کە رزگاری بوو.

ئەجار بە پاشای گوت ئەتۆ ناتوانی من بکوژی هەتا هەموو خەلک
کۆنە کەیهوهو من هەلنەواسی بە درەختیکەوهو تیرە بارانم نەکە ی! بەم
جۆرە تیری ک لە تیردانە کەم دەریبنەو بلی: ﴿بسم الله رب الغلام﴾ ئەجار
تیرە کەم پێوه بنی.

پاشا بەو شیوه خەلکی کۆکردەوهو کۆرە کە ی هەلواسی و تیریکی
لەتیردانی کۆرە کە دەرەینا و خستیە نا ئامیتری تیر هاوێژەوهو لە کۆرە کە ی
گرت و لە بنا گویتی داو شەهید بوو، خەلکە کە تیکرا وتیان ئیمانمان هینا
بە خودای ئەم کۆرە لاوه، هەموویان موسولمان بون. راویژکاران بە پاشایان
گوت ئەوه ی لی دەترسای ئەوا روی دا.

ئەجار پاشا شیلگیر بوو، فەرمانی دا لە ناو کۆلان و سەرەپیدا
خەندە ک و چال هەلبکەنن و ئاگریان تیدا بکەنەوه، هەرکە سی نەهاتەوه
سەر ئایینی پاشا، بیخەنە ناو چالە ئاگرە کانەوه. خەلکیکی زۆریان
تیفری دا، هەتا سەرە هاتە سەر ئافرەتیک مندا لیک بە باوه شەوه بوو،
ئافرەتە کە تۆزیک لەبەر مندا لە کە هەلویستی کرد، مندا لە کە هاتە زوبان و

وتى: دايە صەبرىگرەو تۆلەسەر رىبازى ھەقى، ئىتر ئەوئىش چوۋە ناو
ئاگرەكەۋەو سوتا.

ئىمامى موسلىم لە صەھىھى خۇيدا و ئەھمەدو ئەسائى ئەم
روداۋەيان رىۋايەت كىردو، پوختەكەي بەم جۆرەيە: يەككە لەپاشا
كاڧرەكانى رۆژگارى پېشوو: كە (زىنۋاسى جولەكە بوۋە ناۋى زورعەي
كۆپى توببائى ئەسەدى ھىمىيەرى) بوو، خەبەرى پى گەشت: كە ھەندى
لە رەغىيەت و مسكىنەكانى چوۋنە سەرتائىنى مەسىھى.

ئىتر سوپايەكى لەھمىيەريەكان پىكەۋە ناو چوۋە سەريان
ھەمويانى گىرت، سەرىشكى كىردن لە نىۋان سوتان بە ئاگرو
گەرەنەۋە بو سەرتائىنى جولەكە. ئەوانىش سورىۋون لەسەر
مانەۋە لەسەر ئائىنى مەسىھى. ئىتر پاشا فەرمانى دەر كىرد
چالپان بو ھەلگەندىن، ئاگرىيان تىدا كىردنەۋە، ئەمجار
بە خەلگە گىراۋەكانىيان گوت: ھەر كەسى لە ئائىنى تازەي
ژىۋان بىتەۋە چىمان بەسەريەۋە نىيە، ئەۋەي ژىۋان نەبىتەۋە
دەنخەينە ناو ئاگرەۋە.

خەلگەكە دانيان بە خۇياندا گىرت و لە ئائىنى مەسىھ ژىۋان
نەبوۋنەۋە، ئىتر لە پېش چاۋى پاشاۋ دارودەستەكەي ئەۋ خەلگە خودا
پەرستانەيان خستە ناو چالە ئاگرەكانەۋە، ھەمويان سوتان و مردن.
ھەندىك پىيان وايە ژمارەيان بىست ھەزار كەس بوۋە، ھەندىك
دەلىن: دوانزە ھەزار كەس بوون. كۆلەبى دەلى: ئەصحابولئوخدود
ھەفتا ھەزار بوون!!^(۱)

(۱) تەفسىرى ئىبنو كەئىر ج ۴ / ۵۴۹ .

سویند خواردن به چهند دیاردهیه کی بوونه وهر بۆ جه ختکردنه وه
له سهر به فتاره چوونی نه صاحبوئو خودود

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ
﴿٣﴾ قِيلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا
قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا
مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾

﴿والسمااء ذات البروج﴾ سویند دهخۆم به ئاسمان و بورجه کانی، واته:
سویند به ئاسمانی بهرزو فراوان: که نهستیره ی گه وره و زه به للاحی هه ن، یان
سویند به ئاسمان که خاوه نی چهند مه نزل و که لوویه که بۆ نهستیره کان. که
بریتین له دوانزه بروج بۆ دوانزه نهستیره، خۆر به سالتیک نه و بورجانه
ده بری و مانگیش به بیست و ههشت رۆژ، خودای مه زن سویندیان پی
ده خوا، چونکه کاریگه ری گرنگیان له سهر زهوی ههیه، به گویره ی گۆرانی
نهستیره کان له ناو نه و که لووانه دا گۆرانکاری وهرزه کانی سال دروست
ده بی. گه رماو سه رماو باوو باران له سهر زهوی پهیدا ده بن. هه ر به هوی
نه و بورجانه وه سال و مانگ و حیساب ده زاندرین. وه کوو له زانیاری
ئاسمان شوناسی دا ههیه ئاسمان دوانزه بورجی تیدان، شهش که لوویان

له شیمالی هیلی نیستیواوهن شهش بورجیشیان له خواروی هیلی
ناو براوه وهن.

شهش بورجی سهرو (شیمال)، بورجی: (حه مهل و شهرو جه وزاو
سه ره طان و نه سه دو سونبله)ن شه شه که ی تریان که له خواروی هیلی
(أستواء) وهن بریتین له بورجی: (میزان و عه قه رب و قه وس و جد دی و
ده لوو حوت) له یه که م روژی به هاردا خۆر ده چیتته بورجی حه مه له وه
تا کو تایی به هار که لووی حه مهل و شهرو جه وزا ده بری. له یه که م روژی
هاوینا ده چیتته بورجی سه ره طانه وه تا کو تایی هاوین که لووی سه ره طان و
نه سه دو سونبله ده بری. له یه که م روژی پاییزدا ده چیتته که لووی میزانه وه
تا کو تایی پاییز که لووی میزان و عه قه رب و قه وس ده بری له یه که م
روژی زستان دا ده چیتته که لووی (جدی) یه وه تا کو تایی زستان که لووی
جد دی و ده لوو حوت ده بری.

﴿والیوم الموعود﴾ سویندم به روژی قیامت که واده مان به هاتن و
رابوونی داوه. ﴿وشاهد و مشهود﴾ سویند به وانهی لهو روژدها حازر
ده کرین و هه موو شتیک ده بینن و هه موو شتیکیان راده نویندری له ساری
مه حشه ردا هه روه ها سویند بهو شتانه ی تییدا ده بیندری. سویند
به شایهت و شایه تی له سه ر دراو.

﴿قتل أصحاب الأخدود﴾ نه صحابو لئو خودد به فتاره چون و
مالویران بوون. له ره حه متی خودا دوور که وتنه وه. یان دهک به کوشت
بچن و له ره حه متی خودا دوور بکه ونه وه. نه وانهی خه نده کی قول و
دریژیان لیدان و زه ختیان له موسولمانه کان کرد، له ئایینی خوینان
په شیمان ببنه وه.

﴿النار ذات الوقود﴾ نه وانهی حازری ناگری هه لگی رساوی بلیسه داری
ناو خه ندهک و چاله کان بوون و هه ر که سی له ئاین ژیوان نه بوویا یه وه،

فریڻان ده دایه ناو ئاگری بلیسه داره وه. نه فرینیان لی بی. ﴿اذ هم علیها قعود﴾ لهو کاته دا: که له ده وری ئاگری هه لگیر ساوه وه له سهر کورسی و قه نه فه به ریز دانیشتبوون و سهیری دیمه نی سامناکی تیفریدانی نهو خه لکه موسولمانه بی تاوانه یان ده کرد که ده یاغستنه ناو ئاگری بی ئامانه وه وه لده قرچان و ده بوونه سوتهمه نی ئاگره که هیچ ره حم و به زه ییان نه ده جولاً.

﴿وهم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود﴾ نه وانه؛ واته پاشاو دارو دهسته که ی سهیری نه وه یان ده کرد که به خدا پرسته کانیاان ده کرد، ده یانبینی چوئن نهو ئاده میزاده زیندو له شساغانه یان ده خسته ناو ئاگری بلیسه داره وه و چوئن له ماوه یه کی کورت دا هه لده قرچان و ده بوونه قهره بروت.

ئاماده بوینیان بو نهو دیمه نه سامناکه به لگه یه له سهر دلره قی و بی و یژدانی پاشاو دارو دهسته که ی. له هه مان کات دا نیشانه ی خۆراگری و پروا پتهوی موسولمانه کانه. نهو هه موو سزاو نه ندیشه یان چه شت و گیانی خۆیان به خت کرد به بی نه وه ی له ئیمانی خۆیان په شیمان بینه وه. یان ترسیکیان لی بنیشی، به بی په روا گه وره و بچوک و دایکو باوک و خوشک و براخۆیان فری ده دایه ناو ئاگره وه له ئیمانی خۆیان په شیمان نه بوونه وه.

﴿وما نقموا منهم الا أن يؤمنوا بالله العزيز الحمید الذی له ملک السموات والارض، والله علی کل شیء شهید﴾ نهو کافره سهر ره قه دلره قانه تۆله ی هیچیان له سهر نه بوون، جگه له وه ی ئیمانیان هی نابوو به خودای بالادهستی سوپاس بۆکراو هیچ بیانیان به دهسته وه نه بوو توشی نهو سزایانه یان بکه ن جگه له وه که ئیمانیان به خودای بالادهست و شکۆمهندو سوپاس بۆکراو هی نابوو، نهو خودایه خاوه نی ئاسمانه کان و

زهویه، همموو شتیک بۆلای شه ده گهریته وه به ده ست شه، هیچی لی گوم نابو و لی تیک ناچی. پاداشی چاکه به چاکه خراپه به خراپه ده داته وه.

سزای کافره کان و پاداشی موسولمانان

إِنَّ الَّذِينَ

فَنُؤُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ
عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾

له وه پیش چیرۆک و به سهر هاتی نه صاحبو لئو خودو کرده وهی ناشرینیان بهرام بهر موسولمانان _ راناند. به شوین شه و ده شه حکامی ثواب و عیقاب به بیان ده کا. شه عه زابه رۆن ده کاته وه که بۆ بی پروایانی ناماده کرده، ثواب و پاداشی نه پروا وه له بن نه هاتوو بۆ خودا په رستان دیاری ده کاو ده فرموی:

﴿ان الذين فتنوا المؤمنين والمؤمنات، ثم لم يتوبوا فلهم عذاب جهنم ولهم عذاب الحريق﴾ بێگومان نه وانهی پیاوو ئافره تانی موسولمانیان خسته ناو ناگروه وه لییان نه گه ران به ئازادی پهیره وهی ئایینی خویان بکهن، زهختیان لی کردن: که نه گه ره له ئایینی مهسیحی په شیمان نه بنه وه، ده بی بچه ناو ناگروه وه. ئیتر خودا په رسته کان له ئایینی خویان په شیمان نه بوونه وه، پاشای کافرو دارو دهستهی سته مکاری خستیانه ناو ناگری هه لگیر ساوه وه.

ئهوانه و هه موو کافرێکی تر: که تۆبه یان نه کردبێ و تۆبه نه کهن، عه زابی دۆزه خیان بۆ ئاماده کراوه، به ئاگری سوتینەر ده یان سوتین. چونکه سزا به گوێره ی کرده وه یه.

رسته ی ﴿لَمْ يَتُوبُوا﴾ له ثایه ته که دا ئامازه ده کا بۆ ئه وه: ئه گهر ئه و دلڤه قانه دوا ی ئه و هه موو کوفر و سته م و تاوانه، تۆبه یان بکر دایه خودا لییان خۆش ده بوو، به لām هیچیان تۆبه یان نه کردوه له هه لۆیستی خۆیان په شیمان نه بوونه وه. به راستی خودا بێ باک و خاوه ن ره حم و به زه یی یه. ئه وانه خۆشه و یستانی پهروه دگاریان به و شیوه دلڤه قی یه کوشت: که چی ئه گهر تۆبه یان بکر دایه لییان خۆش ده بوو!!

ئه مجار موسو لمانان هه لده نی بۆ زیده تاعه ت و به ندایه تی کردن، ده فهر موی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ﴾ بێگومان ئه وانه ی ئیمانیان هینا وه کرده و دی چاکیان کردوه، بر وایان به تاك و ته نهایی خودا و راستی پیغه مبه رایه تی و رابوونی قیامه ت و زیندو بوونه وه و هه بوونی فریشه هیه، بر وایان به نامه ئاسمانیه کان هیه و کرده و ی باشیان ئه نجام داوه، شوین په یامی قورئان که و توون و پا به ندی فهر مان و جله و گیریه کانی پهروه دگارن، به هیچ جوړی له بیرو باوه ری خۆیان لا ناده ن..

وه کوو چۆن ئه و خودا په رسته نه ی سه رده می (اصحاب الأخدود) له به رده م ئه و تاقی کرد نه وه گه وره یه دا خۆیان راگرت و تۆز قالیک له هه لۆیستی خۆیان نه هات نه خواره وه. ئه وانه له پاداشی ئیمانی چه سپاویان و کرده و ی باشیان باغ و باغات ی به هه شتیان پی ده در ی: که به ژێر دره خت و باله خانه کانیان دا جوگسا و جو یار ده کێشێن و هینده ی تر جوانی و رازا وه یی به دیمه نی به هه شت ده به خشن، ئه و پاداش و به خششه به مر از گه یشتنێکی گه وره یه، هیچ به مر از گه یشتنێکی تری پی تاگا.

په روه دگار ده سه لاتی ره های هه یه، واده و هه ره شه کانی دینیته دی

إِنَّ بَطْشَ

رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٤﴾ إِنَّهُ هُوَ بَدِيٌّ وَبَعِيدٌ ﴿١٥﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْودُودُ ﴿١٦﴾ هَلْ أُنَبِّئُكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قَرِيبٌ أَنْ تُجِيبَ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

له وپیش هه ره شه ی له و کافرو سته مکارانه کرد: که سورن له سه ر کوفرو بی دینی، واده ی به هه شت و نازو نیعمه تی به وانه دا که خاوه ن باوه ر و کردار چاکن. نه مجار نه وه ی راگه یاند: که له هه موو سه رده م و روژگاریک دا وینه ی نه صاحبو لئو خدود هه ن و هه می شه کوفرو ئیمان له صیراع و بدر به ره کانی دان. به مه ش هه ره شه ی توند ناراسته ی کافره کانی قوره یش ده کاو واده ی نازو نیعمه ت ده دا به موسو لمانان و ته سه لایان ده داته وه، دلنایان ده کا: که سه ره نجامی هه موو کافرو بی دینیک وه کوو سه ره نجامی نه صاحبو لئو خدود وایه.

ده فهرموی: ﴿ان بَطْش رَبِّكَ لَشَدِيدٌ﴾ بیگومان هه لمه تی خودای تو توندو نه سته م و به هیزه، هه لمه تی تو له ستاندنه وه ی له سته مکارو ملهوران و ره تکه ره وه ی په یامی پیغه مبه رانی و سه ریچی کاران زور به هیزو سامناکه، هیچ شتیک خو ی بو ناگری و هه موس ته مکاریک ده پروینی.

﴿انه هو یبدئ و یعید﴾ بیگومان خودا خاوهنی دهسه لاتی ره هایه، ههرته و سه ره تا به دیهینه ره، نه و ناده میزادی له دونیادا دروست کردوه، دوا ی مردن جاریکی دی زیندویان ده کاته وه، یان خودا سه ره تا هه لمه ت ده با و دوباره شی ده کاته وه، واته: له دونیا و قیامت دا خودا هه لمه تی سه خت بۆ سه ته مکارو مله وران ده با و تیکیان ده شکینی. له دونیادا هه لمه تیان بۆ ده با چونکه کوفرانی نیعمه ته کانی خودا ده کهن، له قیامت دا هه لمه تیان بۆ ده با، چونکه پروایان به زیندو بونه وه نیه.

﴿وهو الغفور الودود﴾ پهروه دگار زۆر لیخۆش بووه بۆ تاوانی به نده کانی به مهرجی تۆیه بکه ن و بۆلای نه و بگه رپینه وه. به نده گوێزایه له کانی زۆر خۆش دهوین، به ته وای پاداشیان ده داته وه.

﴿ذو العرش المجید﴾ پهروه دگار خاوهنی عهرشی گه وره و به رزو شکۆمه نده، خاوهنی ملک و سه لته نه ته، خاوهنی بونه وه ره، نه و په ری سه خاوه ت و به خشنده یی هه یه.

﴿فعال لما ییرید﴾ خاوهنی دهسه لاتی ره هایه، ههرچی بیه وی بیکا ده یکا، ههرچی بیکا که س نیه بتوانی ره تی بکاته وه و به ره له لستی بکا، په رسیاریشی لی ناکری بۆچی نه وه ده کاو نه مه ناکا، ههرکاتی بیه وی سه ته مکارو سه ره ره که کان له ناو به ری و یارمه تی خودا په رستان بدا، چۆنی بوئ ناوا ویستی خۆی دینیته دیو که س ناتوانی نه له ناسمان و نه له زه وی دا به ره له لستکاری بی.

﴿هل أتاك حدیث الجنود فرعون و ثمود﴾ نه ی موحه مه د! ئایا هه وāl و سه رگورشته ی کۆمه لانی کوفرو به درۆخه ره وه ی پیغه مبه رانت پی گه یشتووه، سه رگورشته ی نه و گهل و نه ته وانته پی گه یشتووه: که یاسا وāl و ده سه ته و دایه ره ی خۆیان کۆ کرده وه بۆ به گژدا چوونه وه ی پیغه مبه ران، یان ئایا هه وāl نه و عه زاب و سزایه ی توشی نه و

سته مکارانه بوو به تو گه یشتووه؟ لهو گهل و نه ته وه سته مکارو به درو خه ره وانه فیرعه ون و دارو ده سته که ی و گه لی شه موود: که به شیکن له نه ته وه ی عه ره ب و خودا دوا برای کردن. مه به ست به (حدیث) هه لو یست و کوفرو عه نادو شه عه زاب و سزایه ی توشیان بوو، شه وه بوو خودا فیرعه ون و دارو ده سته که ی له ده ریادا (ده ریای سور) خنکان و ریشه کیچی کردن. گه لی شه موود حوشتی پیغه مبه ره که یان سه رب ری، خودا ولاتی ویران و خاپور کردن، سه ر له به ره له ناوی بردن و که سیان لی دهر نه چوو!

ئه مجار په روه دگار دل دانه وه ی پیغه مبه ره ﷺ ده کاو ده فه رموی: ﴿بل الذین کفروا فی تکذیب﴾ ئه مه داب و نه ریتی کو مه لی کوفرو سته مکارانه، له هه موو سه رده م و روژگار یك دا، هه رکاتی پیغه مبه ریکیان هات بیته سه ر، به درو یان خستو ته وه. به لکوو واقع و هه لو یستی مو شریکه کانی قوره یش شه وه یه به توندی په یامه که ت ره ت ده که نه وه، بروات پی ناکه ن، په ندو عی به ت له گهل و نه ته وه پیشینه کان و هه رنا گرن.

﴿والله من ورائهم محیط﴾ خودا توانای ره های هه یه بو شه وه ی عه زابی سه ختیان بو سه ر بنیری، ده توانی سته مکاران په روینی و بشکی نی. هه موو بوونه وه ره له ژیر ده سه لاتی ره های دایه، که سیان له ده سته رزگاریان نابی، پیویست ناکا به هه لو یست و کوفریان دل ته نگ بی. شه وه داب و نه ریتی هه موو کافرو بی باوه رانی روژگاره.

﴿بل هو قرآن مجید﴾ فی لوح محفوظ ﷻ به لکوو ئه م قورئانه ی شه وان بریای پی ناکه ن و به سیحرو جادوی له قه لسم ده دن، هه ندی جار یش ده لیتن: شیعه یان فال و کوله وه نانی یه یان چیرو که کو نی رابرد وانه ... دل نیابه شه قورئانه قورئانیکی سه ر ئاسایه، چمک و شیوازی، ماناو ناوه روکی

هینده بهرزو پیروژه، بۆته موعجیزه و له توانای ئاده میزادا نیه که لامی
ئاوا دابنئ . که لامی خودایه، به نیگا و سروشت ناردویه تی بۆ پیغه مبه
(د.خ) ، له هه مو که موکوپری و گۆرانکاری تییدا پارێزراوه .
له له و حوله محفوظ دا نوسراوه ته وه .

له و حوله محفوظ: یه کیکه له عاله مه غه بییه کان و نازانین حه قیقه تی
چۆنه، پیویسته ئیمانمان پیی هه بی وه کوو خودا هه والی پێداوین .
خودا ده فهرموی: قورئانی تییدا نوسراوه ته وه . له مه زیاتر هه رچی
بوتری زیاده یه ..

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الطارق)

ئه م سوره ته مه ککیه و حه قده ئایه ته . ناوی نراوه سوپه تی (الطارق)
چونکه له سه ره تاوه خودا سویندی پیی خوارده ،
ده فهرموی: ﴿والسماء و الطارق﴾ وشه ی (الطارق) ناوه بۆ
ئه و ئه ستیره یی به شه و هه لدی و به نووری خۆی تاریکایی شه و کون ده کا .
به شه و دیاره و به رۆژ هونه .

ئه م سوپه ته له دوو پوووه ده شو به یته سوپه تی پێشووی:

۱. له سه ره تای هه ردوکیان داسویندی به ئاسمان خوارده .
۲. له هه ردوکیان دا باسی زیندر بوونه وه و رابوونی قیامه ت کراوه .
له هه ردوکیان دا پیروزی قورئان ده ست نیشان کراوه .
ناوه پۆکی سوپه ته که وه کوو باقی سوپه ته مه ککیه کان گرنگی به
بنه مای بیروباوه ر ده دا، ده سه لات و به توانایی خودا راده نوینی . دیمه ن و
روداوو دیارده کانی رۆژی قیامه ت نمایش ده کا .

سوره تی (الطارق)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ النَّجْمُ الثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِنَّ كُلَّ
 نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيَّهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ
 دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾
 يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾

ده فهرموی: ﴿والسما و الطارق﴾ سویندم به ناسمانی بهرزو توکمه و
 جوان و قه شهنگ، سویندم به نهستییه دره وشاوه که به شه و درده که وی.
 ﴿وما أدراك ما الطارق﴾ نه تو چوزانی حقیقت و چوئییه تی
 نه و نهستییه چییه؟ طاریق بریتییه له نهستییه دره وشاوه:
 که بهروناکی خوئی تاریکی شه و کون ده کا. نه م جوړه نهستییه
 گه وره ترین به لگن له سهر تاک و ته نهایی و به ده سه لاتی خودا بو
 که سانیٹک لییان وردیته وه.

سویند خواردن به ناسمان و نهستییه و خوړو مانگ و تاریکی و
 روناکی و شه و رۆژ: که خودا له قورٹان دا زور جار دوباره یان ده کاته وه و
 سویندیان پی ده خوا له بهر نه وه یه دیارده و گوران و حال و وه زع و هاتو چوو
 شیوه و هه له اتن و ناو ابونیان تابلی سهرنج راکیش و سهر سوپه یته رن؛
 وه لی له بهر زور دوباره بوونه و یان خومان پیوه گرتون و له لمان به شتیکی
 ناسایی دینه بهر چاو. نه گینا هه موویان جیگای سهرنجن و، نیشانه ی

تاك و تهنایی و دهسه لاتی ردهای پهروده گارن، نیشانهی ئه و دن: که
 خاوه نیان خودایه کی ددهستیره نگین و کار دروست و فهرمان پهروایه...!
 که ده فهرموی: ﴿وما أدراك ما الطارق﴾؟ پرسیاره که بۆ به گه و ره زانین و
 سه ر سورمانه، مه به ست ئه و دهیه: ئه و ئه ستیره دورو قه باره زه به للاحانه:
 که به ئاسوی ئاسمانه وه ده دره وشینه وه که ی له توانای ئاده میزادا دهیه
 حه قیقه تیان بزانی؟ زانیاری و روانین و دیتنی ئاده میزاد سنوورداره،
 ناتوانی حه قیقه تی ئه وانه کۆنترۆل بکا و بیانزانی.

سوفیانی کوری عویه نه ده لی: هه ر شتی که له قورئان دا به رسته ی
 ﴿ما أدراك﴾ ئاراسته کرابی، خودا به پیغه مبه ری خوی زاناندوه.
 هه رشتی که به رسته ی ﴿وما یدریک﴾ ئاراسته کرابی پیغه مبه ری لی
 ئاگادار نه کردوه به نه ینی ماوه ته وه. وه کوو ده فهرموی: ﴿وما یدریک
 لعل الساعة قریب﴾ (الشوری/ ۱۷).

ئه مجار مه به ست له وشه ی (الطارق) ده رده خا و ده فهرموی:
 ﴿النجم الثاقب﴾ ئه و شته ی ناوی طاریقی بۆ دانراوه زانیاری ئاده میزاد
 له وانه نه به بتوانی کۆنترۆلی بکا، ئه و ئه ستیره نه: که به روناکی خۆیان
 تاریکی شه و کون ده که ن و به لگه و نیشانه ی ئاشکران له سه ر به توانایی
 خودا، ئه و ئه ستیره نه روناکی ده به خشن و له سارا و بیابان و ده ریادا
 ریگایان پی ده دۆزنه وه، کاتی باران بارینیان پی ده زاندری.

جه ماوه ری زانایان پیان وایه: طاریق ناوه بۆ ئه ستیره ی ئورده یا.
 قه تاده و حه سه ن ده لێن: هه موو ئه ستیره یه که ده گریته وه. چونکه ئه ستیره
 به شه و ده رده که ون هه رشتی که بشه و پهیدا بی، پی ده گوتری طاریق.
 ئه مجار خودا بۆ وه لآمی سوینده که ده فهرموی: ﴿ان کل نفس لما علیها
 حافظ﴾ واته: سویندم به ئاسمان و ئه ستیره کانی هه ری که له ئیوه چا و
 دیریکی به سه ره وه یه، هه میشه ئاگای لییه تی و ساته وه ختی که لی

بیّ ئاگا نیه، هه مووده م فریشته ی به سه ره وهن هه رچی ده ی کاو ده ی لیّ له خێرو شه ر ده ی نوسن و له سه ری تو مار ده که ن. وه کوو له نایه تی کی تردا ئا ماژه بهو مانایه ده کاو ده فه رموی: ﴿له معقبات من بین یدیّه ومن خلفه یحفظونه من الله﴾ (الرعد/ ۱۱). له راستی دا چاودێرو پارێزه ر خودایه، فریشته کانیش هه ر به فه رمانی خودا چاودێرو پارێزگاری ده که ن.

وه کوو له شوێنی کی تردا ئا ماژه بهو مانایه ده کاو ده فه رموی: ﴿ویرسل علیکم حفظة﴾ (الانعام/ ۶۱) یان ده فه رموی: ﴿وان علیکم لحافظین، کراماً کاتبین﴾ (الانفطار/ ۱۰-۱۱) یان ده فه رموی: ﴿عن الیمین وعن الشمال قعید، ما یلفظ من قول الا لدیه رقیب عتید﴾ (ق/ ۱۷-۱۸). ئه مجار پهروه دگار سه رنجی ئاده میزاد راده کیشی بو سه ره تای دروستبوونی هه موو ئاده میزادیك و ئهم شیوه دروستبوونه ده کاته به لگه له سه ر رابوونی قیامهت و راستی زیندو بوونه وه، ده فه رموی:

﴿فلینظر الانسان مم خلق، خلق من ماء دافق، یمخرج من بین الصلب و الترائب﴾ با ئاده میزاد بیر له چۆنیه تی دروستبوونی خو ی بکاته وه، بزانی له چی دروست کراوه؟ دروست کراوه له دلۆپه ئاوێك، با بیر بکاته وه بو ئه وه ی ده سه لات ی خودای تāk و ته نها و زاناو دانا ی بو ده ربکه وی و دلنیا بی له وه ی خودا چۆن له دلۆپه ئاو ی دروستی کردوه، ئاواش زیندوی ده کاته وه...

به لیّ ئاده میزاد له دلۆپه ئاوێك: که به فیچقه و ته کان ده رژی ته ناو مندا لدانه وه، ئه و دلۆپه ئاوه ی ئاده میزادی لیّ دروست ده بیّ دلۆپه ئاو ی کی تی که ئه له ئاوی پیاو و ژن، ئه و ئاوه ش له خواره مه نی په یدا ده بیّ، خواره مه نیش له خاک په یدا ده بیّ. که وابوو هه موو ئاده میزادیك له توژیك خاک دروست ده بیّ له ریگه ی خواره مه نییه وه، ده ی خودایه ك

بتوانى ئادەمىزاد بەو جۆرە لە تۆزى خاك دروست بكا، دەشتوانى
جاريكى تر پاش مردن لە كاتى خۆى دا زىندوى بكاتەوہ..

هەلبەتە ھەموو شتێكى شلەمەنى: كە بەتەكان و فيچقە دەردەچى،
دەبى ھىزىك ھەبى پالى پىوہ بنى و ريگاي دەرچوونيشى تەنگەبەربى.
كەوابى ئەم (تدفق) و قەلەمباز بوونەى ئاوى پياو: كە بەتەكان دەرژىتە
ناو رەحەمى ئافرەتەوہ، نەخشەى پەرودەگارەو كارىكى پىويستە بۆ ئەوہى
بگاتە درگاي مندالدان و شويىنى خۆى بگرى، ئەگەر ئەو قەلەمباز بردنەى
پياو نەبووايەو ئاوا فيچقەى نەكردايە، سكى ئافرەت پرنەدەبوو، چونكە
ئاوى پياوہ كە نەدەگەيشتە شويىنى مەبەست. زۆر پياوى وا ھەيە نەزۆكە،
ھۆيەكەى ئەوہيە: ئاو فرىدانەكەى سستەو وەكوو پىويست فيچقە ناكاو
ناگاتە دەرگاي مندالدان.

بەرستەى: ﴿يخرج من بين الصلب والترائب﴾ سەرچاوەكانى ئەو ئاوە
ديارى دەكا: كە ئادەمىزادى لى پەيدادەبى. دەفەرەموى: ئەو ئاوە لە
پشتى پياوو سەنگى ئافرەتەوہ ھەلدەقولى: ئىستا زانىارى فيزيۆلۆجى و
زانبارى تايبەت بە زاووزى دەرى خستووہ: كە لەناو موراغەى پشت دا
مۆخىك ھەيە پىي دەگوترى مۆخى دەرەكى (نخاع الشوكى) لە بريتكى
ئەم مۆخەدا شويىك ھەيە پىي دەلین: مۆخى لۆكەيى (النخاع القطن)
ھىزو وزە لە بەشى بەرەوژوورى مۆخ وەر دەگرىو دەماغ رۆلێكى گەنگى
لەوہدا ھەيە، بەبى ئيعاز وەرگرتن لەو شويىنە، ئاوى پياو پەيدا نابى.

ھەلبەتە ئەگەر گيانلەبەرانى تۆوى (الحيوانات المنوية) كە لە گون دا
پەيدادەبن، تىكەل بە گەرا (بويضەى) ئافرەت نەبن و لەگەل ئاوەكەدا
نەرژىندرينە دەرگاي مندال، زارۆك و كۆرپەلە لە مندالدان دا دروست
نابى!! ھەموو ئافرەتێك مندالدانىكى ھەيە، لەگەل دوو گەرادان دا،
يەكيان لەلای راست و ئەويتريان لای چەپ. لەنيوان مندالدان و گەرادان دا

لولەيەك ھەيە. لە ھەر گەرادانىكىشىيان دا چەند كىسولكەي پچوك ھەن
پييان دەگوترى (حويصلات) ھەموو سەرى مانگىك واتە: كاتى عادەي
مانگانە يەككە لەو كىسولكانە دەست دەكا بە گەورەبوون و وردە وردە
لەو گەرادانەي كە تىايەتى جيا دەپتەو، لە كۆتايى مانگ دا لەسەر
ليواری گەرادانە كە لەت دەبى و گەرايەكى لى دەردەچى و دەچیتەناو ئەو
لولەيەي نيوان مندالدان و گەرادانەكەوھ ..

لەوتوھ دەچیتەناو مندالدان و رودەكاتە ئەو شوپنەي ئاوى پياو
دەيگاتى، جا: كە گياندارانى تۆوى (الحيوانات المنويە) پياو بە ھەزاران
ھەزار دەبن لەگەل ئاوەكەدا بە تەكان و فيچقە دەرژيندرینە دەرگای
مندالدان، ھىلكە گەراي ژنەكەش ئامادييان تىدایە بۆ پيشوازي كردن،
ھەريەكە لە گياندارە تۆويەكان پيشپرکيتيانەو دەگەرپن بە شوپن
گەرايەك دا. كام لەم گياندارە تۆوييانە چاپوكبى، زوتر دەگاتە گەراکەو
سەردەكا بە ناوياو پىكەوھە متوربە دەبن و بناغەي كۆرپەلە لەمندالدان دا
پەيدادەبى، خۆ ئەگەر ئەو گياندارەتۆويە، نەگاتە گەراکەو پىكەوھە
متوربە نەبن، كۆرپەلە پەيدانابى، ئافرەتەكە لە كاتى خۆي دا خوينى
حەيزى لى پەيدادەبى و دەكەويتە عادەي مانگانەيەوھ.

ئەم خانە پچكۆلە متوربەبوو: كە لەبەر پچوكى بەزەرەپەينى
پيشكەوتوو نەبى نابیندرى، بىفام و تواناو ويست و ھيژە، ھەر لەگەل
لەمندالدان دا سەرى كرد بە ناو گەرايەك داو متوربە بوو جيگىربوو،
دەست دەكا بە ھەول و تەقەللادان بۆ دابىنکردنى بژيو، چونكە خودا
بەچلئيسى دروستى كردوھ، ھەميشە خۆراكى دەوى، ئيتەر دەستى قودرەت
كەش و ھەوايەكى واى بۆ دەخولقينى: كە بەئاسانى بژيوى پيويسى
ژيانى بۆ دەستەبەربى. بەم جۆرە پەروەدگار ديواری مندالدانى بۆ

دەكاتە ھەۋزىكى خويىنى رەۋان و گونجاو بۆ بۆيۇ، بۆيۇكى تەپرو تازەى بۆ دەستەبەر دەبى.

ئەمجار كە بۆيۇ بۆ دابىن بوو، دەست دەكا بە گردوكۆى بەردەوام بۆخانە دروستكردن و دابەشبونيان بۆ پىكھىنانى جەستە. ھەر كۆمەلە خانەيەك بە قودرەتى خودا چۆن ئاراستە دەكرىن و پىويستە چ ئەندامىكىان لى پىك بى، لەوى كۆمەل دەبن و ئەو ئەندامەپىك دىنن، بەم جۆرە بىناى جەستەى ئادەمىزاد دادەمەزرى.

ھىچ كامى لەم خانانە: كە ئاراستە دەكرىن بۆ پىكھىنانى ئەندامەكانى جەستە، رىگەى خۆيان ھەلەناكەن، ئەو خانانەى گەرەكە چاويان لى پىك بى، ناچنە شوئىنى لوت و لوتيان لى پىك نايە. ھەرۋەھا ئەو خانانەى چاۋ لە شوئىنى خۆى پىك دىنن ناچنە شوئىنىك كە جىگاي ئاسايى چاۋنيە. ھەر بەم جۆرە ھەموو پارچە ئىسقانىك، ھەموو ماسولكەيەك و رەگ و دەمارىك ھتد خانەى تايىبەتى خۆيان بۆ ئاراستە دەكرىۋ لەشوئىنى خۆى دا دروست دەبى!!

ۋەلى ئەم دروستبوۋنە ھەروا بە ئاسانى و سادەبى نىە، بەلكوو وردەكارىيەكى زۆر سەيرو سەمەرەى تىدايەو دەستى قودرەت رىكىان دەخا، خودا بۆ خۆى چاۋدىرو سەرپەرشتىارە بەسەر پىكھىنانى ئەم مىليارەھا جەستەو ئەندامانەدا.

ھەر ئىسقانىك لەو ئىسقانانە، ھەر ماسولكەيەك لەو ماسولكانە، ھەر دەمارىك لەو دەمارو رەگانە ھى ئەم جەستە ناشوبھىئىتە ھى جەستەيەكى تر؛ ھەر خانەيەكى پچوك: كە ئاراستە دەكرى رىيازى خۆى دەزانى، دەزانى بۆ كۆى دەچىۋ چى پىك دىنى! ئەو خانانەى چاويان لى پىك دى دەزانن چاۋ لە جەستەى ئادەمىزاددا لەكۆى دروست دەبى، بۆ ئەو شوئىنە دەچىۋ ناچى لەپشت يان لەسەر ئەژنۆو لەلاقەبرغە چاۋ

پێك بێنی. دهی كی ئامۆزگاری ئەم خانانە دەكاو كی ئاراستەیان دەكا؟؟
بێگومان ئەو ئەندازیارو چاو دیرو سەرپەرشتیارە (الله) یە ئەو ئاراستەیان
دەكاو رێگیان نیشان دەدا.

هەموو ئەو خانانە بە تاک و کو، تایبەتمەندی نژادو رەچەلە کیش
دەگوێزنەو و جوړی نژادو تایبەتمەندییەکانی (ویراشە) بە ئەمانەتەو
پاریزگاری دەکەن، رەنگ و دەنگ و شیوەو شکله کان چۆن لەو خانە
پچکۆلەدا گوێزانەو؟؟ ئەم فیکرو بیروبوچوونەیان چۆن تیدا خولقا؟ ئەو
صیفاتە نەفسیانە چۆن دروست بون؟ بێگومان ئەمە کاری
کردگارەو دەسلاتی بێ سنووری پەرودگارە، سات دوا سات چاو دیرو
بەدیھێنەر یەتی.

بێگومان مەسافە ی نێوان دلۆپە ئاوی بەتەکان رژیئندراو بو ناو دەرگای
منداڵدانی ئافرەت و ئادەمیزادی خاوەن بیرو هەست و هۆش زۆر دورو
دریژو سەرنج راکێش و سەپرو سەمەر یە، زانیاری ئادەمیزاد ناتوانی
هەمووی بزانی و بیژمبیری، خو ئەگەر بیشیانزانی زۆری دەوی و
لیڕەدا جیگای نابیتەو و پێویستی بە چەندان جلد کتیب هەیه
تییدا بنووسری، دهی کەسێک بتوانی ئادەمیزاد بەو شیوە سەپرو سەرنج
راکێشە لەسەرەتاو و دروست بکاو ئەو هەموو دیاردە تایبەتی و
رەوشە مادی و مەعنەوییانە ی تیدا بەرجەستەبکا، چۆن ناتوانی دوا ی
مردن جاریکی تر زیندویان بکاتەو؟!

ئەجار با بچینەو و سەرباسی ئەو کیسۆلکە ی کە لەسەر لیواری
گەرادانە کە لەت دەبی، پاش لەتبوونی پرده بی لە خوین، لە پاشا لەجیات ی
خوینە کە شتیکی زەردی لی پەیدا دەبی، ئەم شتە زەردە: کە بەشیکە لە
هۆرمۆناتی گەرادانی ئافرەت پەیوەستیه کی بەهیزی دەبی لەگەڵ مەمکی
ژنە کە. ئەم هۆرمۆنە پابەستەو چاوەرپی ئەنجامی گەرایە کەو هەردوکیان

زاده ی کیسۆله کهن و له وه وه ده رچوون، جا ته گهر گهرا توشی گیاندارانی
تۆوی نه بوو پیکه وه متوربه بن، ئەوا پاش ماوه یه ك ئاوه زه رده كesh و
گهرا كesh نامیتن و ئافره ته كه توشی عاده ی مانگانه ی ئاسایی خۆی
ده بی. وه لی ته گهر گهرا توشی گیاندارانی تۆوی بوو متوربه بوون
پیكه وه، بناغه ی كۆرپه له دامه زرا، ئیتر ئەو ده مه ئاوه زه رده كه و ئەو
هۆرمۆنه ی هه یه تی سیّ کاری سه ره کی ته نجام ده دن:.

۱- ناهیلّی کیسۆله ی تر دروست بین بۆ ئەوه ی له ماوه ی ئەم سكه دا
گهراو گیاندار ی مه نه وی تر متوربه نه بن.

۲- منالذان ئاماده ده كات بۆ ئەوه ی بگوئجیّ كۆرپه له تییدا
په روه رده بی.

۳- مه مك ئاماده ده كات بۆ گه وره بوون و ژیا نه وه، كه وایی گهراو
سنگ و مه مکی ژن په یوه ندییه کی به هیژیان به یه كه وه هه یه .

كار سازو به دیه ی نه ر ئەو خودایه یه: كه له و دلۆپه ئاوه ی پیاوژن ئەم
ئاده میزاده جوان و قه شه نگ و زیته ئاوا به دی دینی؛ ئەم ره وشته جوړاو
جوړانه ی تییدا ده خولقی، به و شیوه سه رسوپه ی نه ره قه له می ته ندامه كانی
ده کیئشی و چاو تروكانیك لی ی بی ئاگا نابی، هه می شه چاودێرو
پاریزه ریه تی ئەجار دوا ی ئەم پرسیارو ولامه و زانی نی چۆنیه تی
دروستبوونی سه ره تا و قۆناغه كانی دروستبوون: كه هه موویان
نیشانه ی ده سه لاتی ره های په روه دگارن، باسی زیندو بوونه وه ی
دوامردن ده كا و ده فهرموی:

﴿انه علی رجعه لقادر يوم تبلى السرائر﴾ بیگومان په روه دگار توانای
ته وای هه یه دوا ی مردن و رزینی جهسته سه ر له نو ی ئاده میزاده كان
زیندو بکاته وه. كه سیك بتوانی سه ره تا ئاواو به و جوړه له دلۆپه ئاو یك
ئاده میزاد دروست بکا، ئەو دلۆپه ئاوه ش له خواره مه نی په یدابو وه

خوارده مه نییه کهش له چهند پیکهاته یه کی زهوی په یدابووه! دیاره دوا مردن و لیک بلاو بوونی جهسته به ئاسانی ده توانی سهرله نوی نهو ناده میزاده وه کوخوی درورست بکاته وه. به ته نکید دروستی ده کاته وه له رۆژیک دا که نهیئی یه کان ئاشکرا ده بن، ههرچی نیازو بیرو باوه پری ناودله کان ههیه ده رده کهون و هیچ شاراو هیه ک نامیئی.

﴿فما له من قوة ولا ناصر﴾ ناده میزاد لهو رۆژهدا: که زیندو ده بیته وه، نه بۆ خوی هیژو توانای بهرگری کردنی له خوی ههیه، نه که سیکیش ههیه یارمه تی بدو عه زابی خودای لی دوور بخاته وه. نه هیژو خوی نه هیژو دهره کی هیچیانی نیه.

سویند خواردن له سهر راستی قورئان و راستی پیغه مبه رایه تی

حه زه تی موحه مه د

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾

وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا هَزْلٌ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ

يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَآكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهْلُ الْكَافِرِينَ أَمْ هَلْهُمْ رُوْدًا ﴿١٧﴾

لهوه پیش تاك و ته نهایی خودای سه لماند، ئاماژه ی بۆ نه وه کرد: که په روه دگار ده سه لاتی ره های ههیه له سهر دروستکردن و زیندو کردنه وه. نه بچار سویند ده خوا له سهر نه وه: که قورئان که لامی خودایه و له خوداوه نازل بووه بۆ سهر حه زه تی موحه مه د.

نه بچار هه ره شه ی توند له وانه ده کا: که دژی پیغه مبه ر و موسو لمانان پیلان داده ریژن. ده فهرموی: ﴿والسمااء ذات الرجع﴾ سویند به ئاسمان

که خاوه نی بارانه، سالانه و هرزانه به پی پی پتویست بارانی لی ده باری، به م
جوړه به هوئی تیشکی خوړه وه له ده ریا کانه وه هلم هله دهستی و بهرز
ده بیته وه بو تاسمان و نه مجار له ویه به گویره پی پتویست ده باریته وه سهر
زهوی. زهوی وشک و سوتهمرو زیندو ده کاته وه خو ارده مه نی پتویست بو
گیانداران دابین ده کری.

﴿والأرض ذات الصدع﴾ سویند به زهوی خاوه ن قلش که چله گیاو
نهام و چروزه سهری لی ده ردینن، ناو نهوت و کان و کانزای جوړاو
جوړی لی ده ردیندري و پیدایستی ژیا نی ئاده میزادو گیا نله بهرانی تری
تیدا ده سته بهر ده بی. سویند به تاسمان و به زهوی: که بهو جوړه ن هم
قورئانه که لامی کی حق و راسته، گومانی تیدا نیه له خودا وه هاتوه.
حق و به تال لیک جیا ده کاته وه.

﴿وما هو باهزل﴾ به بیهوده و گالته بازار نازل نه کراوه، شیعو سیحرو
فال و نه فسانه نیه، له خودا وه نازل بووه، فریشته ی نه مین و ده ستپاک
به نیگا و سروس بو حه زره تی موحه مه دی هی ناوه، هیچ ده ستکاری و
گوړانکاری تیدانه کړده.

ترمیزیو دارمی له نیمامی عه لیه وه ریوایه تیان کړده، ده لی:
له پیغه مېرم ژنهوت ده یفه رموو: له وه به ولاره فیتنه و ناشوب په یدا
ده بن، وتم: نهو کاته چاره مان چیه نهی پیغه مېره ی خودا؟ فهرموی:
قورئان بگرن و بهری مه دن، پابه ندی نامه ی خودا بن به سهرهاتی
رابوردوان و هه والی داهاتووی تیدایه. قانون و یاسایه بو یه کالاً کړدنه وه ی
کیشه کانتان نامه یه که حق و به تال لیک جیا ده کاته وه، ههرکه سی به
لوتبه رزی پستی تی بکا خودا تی کی ده شکینتی، که سی ک به ته مابی
هیدایه ت و به خته وه ری له غهیری ری بازی قورئان ده ست بکه وی، خودا
گومرای ده کا. قورئان حه بللی پته وی په روه دگاره ههرکه سی خوی

پىھەلۋاسى رزگارى دەبى. نوورى ئاشكراو غمايانى خودايە، يادخەرەھى پىرچىكمەتە، رىبازى راست و حەقە، ھەركەسى پابەندى بى سەرى لى ئاشىۋى، راپاۋ دۈلە راۋكى بى توش نابى، زانايان لى تىر ناخۇن، تەقواكاران لى ۋەپەز نابىن، چەند بىخوئىنەھە دووبارە بىكەيەھە كۆن نابى ھەموو كاتى موعجىزەيەو جىگاي سەر سورمانە.

قورئان ئەو كەلامەيە كاتى پەرىيەكان گۇيىان لى بوو وتيان:
﴿اَنَا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا، يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ﴾ (الجن/۱-۲) كەسىك فىرى بى پىشكەوتوۋە، كەسىك بە قورئان بەلگە بىنئىتەھە راستگۇو حەق پىژە، كەسىك بە قورئان حوكم بكا عادل و داد پەرۋەرە، كەسىك كار بە قورئان بكا پاداشى باشى دەدرىتەھە، كەسىك بانگەوازى بۇلا رىبازى قورئان بكا ھىدايەت دراۋەو لەسەر رىبازى راستە^(۱).

ئەمبار خودا ھەرپەشە لەوانە دەكا پەيامى قورئان رەتدەكەنەھەو پىلان دژى موسولمانان دادەرىژن. دەفەرموى: ﴿اَنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا﴾ سەرانى قورەيش و ھەوا خواھانيان پىلان دژى پىغەمبەر ﷺ دادەرىژن و ھەول دەدەن ئاينى ئىسلام بكوژىننەھە، دەيانەوى خەلكى لە رىبازى قورئان و خودا لابدەن، بە قسەو چاۋوپراۋ، بەرىسەرەكانى دەكەن، دەلئىن: قورئان چىرۆكە كۆن و ئەفسانەيە، موحەممەد ساحىرو جادو بازە، يان شىت و شاعىرە، بەھەموو جۆرىك كودەتاۋ موئامەرە دروست دەكەن بۇ ئەھەي پىغەمبەر ﷺ لە ناۋبەرن يان لە مەككە دەرى بىكەن، ۋەكوۋ لە ئايەتتىكى تردا ئامارە بۇ ئەھە دەكاۋ دەفەرموى: ﴿وَإِنَّ يَمْكُرَكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرِجُوكَ﴾ (الأنفال/۳۰).

(۱) تىرمىزى لە كىتابى (فضائل القرآن) دا بابى (۱۴) ژمارەي ھەدىث (۲۹۰۶) رىۋايەتى كىردەھ.

﴿وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ منیش جله ویان بۆ شل ده کهم و کیشیان ده کهم بۆ ناو گومپایی، نه مجار سزای پیلان و تاوانه کانیاں لی ده ستینم، ناهیتلم هه روا به ئاسانی به سه ریانه وه بجی.

﴿فَمَهْلُ الْكَافِرِينَ أَمْهَلُهُمْ رَوْيدًا﴾ مؤله تی کافره کان بده و په له له به هیلا کچون و فهوتانیاں مه که. که میك چاوه پروان به و مؤله تیان بده، بزانه خودا چییان له گهل ده کا. دلنیا به خودا مؤله تیان ده دا، ئیهمالیان نا کا. تۆله ی خودا به سه بره به لām به زه بره!! وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿نَمْتَعُهُمْ قَلِيلًا، ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ (لقمان/۲۴).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (الأعلى)

ئه م سوره ته مه ککییه و نۆزده ئایه ته. ناوی نراوه سورپه تی ئه علا چونکه به ئایه تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ دهستی پی کراوه، ناوه پۆکی سورپه ته کهش وه کوو باقی سورپه ته مه ککییه کانی تر بریتیه له باسی یه کتاپه رستی و پاک و به رزی زات و صیفات یه پروه دگار له هه موو عه یب و کهم و کورپیه ک.

جهخت له سه ر ئه وه ده کاته وه: که خودا زات و صیفات و ناو و کرداری، حوکم و برپاری، بی خه وش و له ککه ن. شکۆمه ندو به رزو پیرۆزه، چه زه ته ی موحه مه د پیغه مبه رو فرستاده ی خودایه و فیتری قورئانی ده کاو ناهیتلی له بیر پچیتته وه. ئه وه ش دوپات ده کاته وه: که هه ر که سیك خوی له کوفرو هاوه لدانان بۆ خودا دوربخاته وه و قیامه تی له دنیا مه به ست تری. ئه وه رزگاری بووه به مراز گه یشته وه.

سوره تی (الأعلى)

بسم الله الرحمن الرحيم

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى ﴿٢﴾ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى
 ﴿٣﴾ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غَنَاءً أَحْوَى ﴿٥﴾ سَنُقَرِّئُكَ
 فَلَا تَنسَى ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ
 لِلْيُسْرَى ﴿٨﴾

ده فہرموی: ﴿سبح اسم ربك الأعلى﴾ تہ سببحات و تہ نزیہی خودا
 بکہ بہ دوری بگرہ لہ ہہموو شتیئک: کہ شیایو تہو نیہ، ہہرچی کہم و
 کوری و عہیب و عارہ لہ خودای دور بخہرہوہ، بلئ: ﴿سبحان ربی الأعلى﴾
 ناو و صیفاتی خودا بؤ کہسی تر بہرہ و امہ زانہ، ہیچ شتیئکی تر مہ کہرہ
 ہاوہل و ہاوشانی خودا، ہہمیشہ بہ گہورہو بہرزو پیروزی بزانہ.

ثیمام تہ حمہ دو تہبو داودو ثیبنو ماجہ لہ عوقبہی کوری عامیری
 جوهہ نی یہوہ ریوایت دہ کہن: دہ لئ: کہ نایہ تی ﴿فسبح باسم ربك
 العظيم﴾ نازل بوو، پیغہ مبہر ﷺ پیئی فہرموین: بیخہنہ روکوعی
 نویتانہوہ. کہ نایہ تی ﴿سبح اسم ربك الأعلى﴾ نازل بوو فہرموی:
 بیخہنہ سوژدہی نویتہ کاتتانہوہ.

تہ مجار چہند صیفاتیک بؤ خودای بہرزو شکوہ مند دہ ہیئنی: کہ نیشانہی
 خودایہ تی و توانای بی سنورینی و دہ فہرموی: ﴿الذي خلق فسوى﴾ تہو
 خودایہی ہہموو بونہوہری بہ دیہیٹناوہ: کہ بہ شتیئک لہو مہ خلوقاتہ
 ئادہ میزادہ، ہہموو شتیئکی دروست کردوہ لہ سہر شکل و شیوہی جوان و

نایاب، ھەر شتە بە شىۋەيەك و ھەر رەگەزە بە جۆرىك: كە ئەو پەرى تەنسىق و گونجان لە نىۋانىيان دا بەر چاۋ گىراۋە، ھەريەكە لەتاكى بونەۋەرۈ تىكرا نىشانەى دانايى و كار دروستى خوداى زاناۋ خاۋەن حىكمەتە.

﴿والذى قدر فهدى﴾ ئەو خودايەى ئەندازەى ھەموو شتىكى گرتوۋە، بۆ ھەموو دروستكراۋىك شتىكى بۆ دانائە: كە لەگەلى دا گونجاۋىي. نەخشەى ھەموو رەگەزىكى كىشاۋە، چەندىيەت و چۆنيەتى ھەموو شتىكى دەست نىشان كىردوۋە..

ھەموو گيانلەبەرىكى دروست كىردوۋە رىگاي ژيانى تايبەتى خۆى فيركىردوۋە، ھەريەكە لەو ھەزاران جۆرە زىندەۋەرەنە رىيازى ژيانى خۆى چۆنيەتى دابىنكىردنى بژىۋو ھۆكارى ژيانى فيركىردوۋە، ھەموو گيانلەبەرىك چاك و خراپى خۆى دەزانى، بەپىي سىروشت ئەو شتانەى پىۋىستى ژيانى بن فيريان بوۋە. بالئەندە لەھىلانەى خۆى دەردەچىۋ دەگەپى بەدوى بژىۋو كە تىرېۋو دەگەپىتەۋە بۆ ھىلانەكەى خۆى، ئەگەر بىچىۋى ھەبن بەشى ئەۋانىش دەباتەۋە.

ھەنگ شانە ھەنگوئىنى خۆى جى دىلىۋ بەيانى زوو دەردەچى، چەندان كىلۆمەتر لە ھەنگەلانى خۆى دوور دەكەۋىتەۋە دەست دەكا بە گەران بە ناۋ گول و گولزارا بەناۋ درەخت و گژوگىي جۆراۋجۆردا، بۆ كۆكردنەۋەى ھەلال و بۆ ناۋ خواردنەۋە، كە كارى تەۋاۋ بوۋ يان ئىۋارەى لى ھات لە شۆئىنى خۆى بەرز دەبىتەۋە بەرەۋ بەرەۋ ھەنگەلانى خۆى دەگەپىتەۋە قەت رىگاي لى گوم نابى^(۱).

(۱) لەسورەتى (النحل) لە راقەى نايەتى ﴿وأوحى ربك الى النحل.....﴾ لەبارەى ژىرىۋ كارامەيى ھەنگ شتىكىمان نوسىۋە دەتۋانى سەيرى بىكەى .

جالجالۆكە ماللى خۆى به جورىكى وا دةتەنى رەنگە ئادەمىزاد نەتوانى
ئاوا بەرىك و پىكى بىتەنى، لەوانەىە ئادەمىزاد لە تەنىن و چىنىنى خۆى دا
هەلە بكا، بەلام جالجالۆكە ھەرگىز ھەلەناكات . لە ھەموو شتىك
سەىرتەر ئەو رايەل و پۆيەى ئامادەى دەكا بۆ تەنىن كەتيرەىەكى لىنجى
واى لە دەدا: كە ئەگەر بايەك ھەلەبكا يان ھەر شتىكى تر بىەوى
رىسەكەى لى ئالۆز بكا، يان لى تىك بدا لى تىك نەچى. ئەگەر مېشك
لى بكەوى بەھوى لىنجى كەتيرەكەو پىوہى دەنوسى و دەبىتە خۆراكى
جالجالۆكە خۆى؛

ئەتۆ بەشەوى تارىكى ھەنگۈستە چاۋ گۆندىرۆتىك، ھىستىرىك لە بىابان
پېش خۆت بدەو دواى كەوہ بەناۋ شىوو دۆل و سارادا رىچكەى خۆى
دەبىنى و پىى دا دەروا تا دەگاتەوہ شوىنى خۆى ھىچ رىگای
لى تىك ناچى. كۆمەلنىك رەشەولاغ لە كىو: كە شەويان لى ھات بۆ
خۆيان لە شوىنىك گرد دەبنەوہو پاشيان تىك دەكەن و ھەر يەكەيان
رودەكاتە لايەك و خۆيان ئامادە دەكەن بۆ پارىزگارى لە خۆيان. ماسى
(سەلمون)ى بچوك سالەھا بەناۋ دەريادا دەروا كەچى دواىى دەگەرپىتەوہ
بۆلاى ئەو چۆمىلكەى تىيدا لە دايك بووہ!

ئەگەر رەشەبايەك پەپولەىەكى مېنىەى لە پەنچەرەىەكەوہ بە ژورىك دا
كردو پەنچەرەكە داخرايەوہ، پاش ماوہىەك ئەم پەپولە مىيە ئىشارەتىك
دەدا بە پەپولە نىرەكەو تىي دەگەىەنى لە كويە، ئەويش خىرا وەلامى
دەداتەوہ! وادەبى پەپولە نىرىنەكە زۆر لىيى دوورە كەچى ئىشارەتەكە
دەبىسى و يەكترى حالى دەكەن، دەى باشە خۆ ھىچيان تەلەفۆن و
مۆبايلىيان پىيە چۆن يەكدى حالى دەكەن؟

لەمەش سەىرتەر مارى ئاوىيە، ھەركاتى گەورەبوو وەختى ئەوہى ھات
گەرا دابنى، گۆماوو چۆمەكان بەجى دىلى و رودەكاتە دەرياكەن، ھەزاران

کیلۆمه تر به ناو ئۆقیانوس و ده ریا لوشه کان دا ده بریۆ ده چیته قولایی
ترین شوینی ده ریاوه له باشوری (به رمودا) له وی دا گه راداده نیۆ ده توپی،
بیچوه کانی له قولایی به دا که ده ست ودوی خۆیان ده ناسن، به هه مان
ئه و ریگیایه ی دایکیان پیی داها تووه، ده گه رینه وه به و شه و شوینه ی
دایکه که یان لییه وه ها تووه، ده چنه وه هه مان گۆماو و چۆمی پییشوو:
که شوینی دایکیان بووه!!

له م باره وه نمونه زۆرن و له ژماردن نایه ن. هه موو شه و نمونانه و
سه دانی ترو هه زارانی تر نیشانه ی شه و ن: که خودایه کی زانا و دانا و ئاگادار
هه یه، شه و رینمویی هه موو گیانله به ریك ده کا به و دۆزینه وه ی
ریبازی ژیا نی خۆی!!

﴿والذی أخرج المرعی﴾ شه و خودایه ی: که هه موو جوړه گیا و گژیکی
له زه وی ده ره ینا وه هه ر جوړه یان به و خۆراکی جوړه گیانله به ریك
ده گوئین، هه ندیکی به که لکی شه وه دی ئاده میزاد بیخوا، هه ندیکی تری
ده بیته خۆراک و ئالقی ئاژهل و باقی گیانله به رانی تر.

﴿فجعلہ غثاءً أحوی﴾ پاشان شه و گژوگیا جوان و سه وزو ناسکه ی کرد
به پوشیکی ره ش هه لگه پراو، ورد بوو هه نجن هه نجن کراو، هه ر به و جوړه
که هه موو سه وزایی و گژوگیایه ک ده بیته پل و پوش و سه ره نجام
له ناوده چی، هه موو زیندوئیکیش سه ره نجامی مردن و له ناوچوونه.

جا چونکه شه و ته سبیح و ته نزیه ی خودا فه رمانی به پیغه مبه ره ﷺ
کرد: که ته نجامی بدا فیتری موسولمانانیشی بکا، هه ر شه و به و خودا
گونجاوه و پی رازییه، پیغه مبه ره ﷺ زۆر مه به ستی بوو بیزانی و له به ره بکا،
مه به ستی بوو شه و قورئانه ی خودا به و ناردوه له به ری بکا و له بیر
نه چیته وه، به یه خودا واده ی پیدا به وه ی: که قورئانی فیرده کاو
له دلێ دا ده یچه سپیتی و نا هیلی له یادی بجیته وه، هه ر له و قورئانه دا چی

ته سبیح و ته نزیهی پئویست هه یه ده ست ده که وی، هه رچی پئویسته
له ناوو صیفه ته کانی خودا بزاند ری تییدایه، هه رچی بو خودا نه گونجی لی
دوو ده خاته وه نهو سروش و نیگایه ی که بزی ده نی ری هه ر به یه که عجار
دیته به ری و ئیر له یادی ناچیته وه. ده فهرموی:

﴿سنقرک فلا تنسی إلا ما شاء الله﴾ له وه بهو لاهه قورئانت
به سه را ده خوینینه وه، وات لی ده که ین قورئان بخوینینه وه له بیرت
نه چیته وه. مه گهر شتی که خودا بیه وی له بیرت بچیته وه، نه گهر خودا
بیه وی شتی که له بیر بچیته وه له بیرت ده چیته وه، به لام خودا
شتی وات له گهل ناکا.

هه ندیک پییان وایه: مه به ست به چه رت کردنه که نهو نایه ت و حوکمانه ن
که نه سخ بونه وه، واته ناهیلین نه وه ی ده بخوینینه وه له بیرت بچیته وه مه گهر
نه وه ی نه سخ ده که ینه وه و خودا ده یه وی حوکمه که ی هه لگی ری و
خویندنه وه که یشی نه سخ بکه ینه وه، نه وه تو وازی لی بینه.

﴿انه یعلم الجهر وما یخفی﴾ بیگومان نهو خودایه ی نهو به لئنانه ی
پیدای، ناگاداری ناشکرا و نه ی تی یه، ده زانی به نده کانی به ناشکرا
چیده که ن و چیده لئین، به نه یینی چی ده که ن و چی ده لئین. وه کوو
له نایه تی که ترده ده فهرموی: ﴿انه یعلم الجهر من القول، و یعلم ما
تکتمون﴾ (الانبیاء/۱۱۰).

نه عجاره مزگینی یه کی تر به پیغه مبه ر ﷺ ده داو ده فهرموی: ﴿ونیسرک
للیسری﴾ کاری خیر و گوفتاری باشت بو ئاسان ده که ین، شه ریعه تی که
گونجاو له گهل سروشتی ئاده میزادو ئاسانت بو ده نی رین، تو فیکست
ده ده ین بو په یه وه ی کردنی، هه موو که سی کی ژیر و خاوه ن عه قل و
قام تی ده گهن!!

بیرکردنه وه له بوونه وه رو پاککردنه وه ی نه فس و
کارکردن بو دوا روژ

فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى ﴿٩﴾ سَيَذَكِّرْهُمِنْ مِخَشَى ﴿١٠﴾
وَيَنْجِنُهَا الْأَشْفَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ
فِيهَا وَلَا يَحْيَى ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿١٥﴾
بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿١٧﴾ إِنَّ
هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ﴿١٩﴾

له وه پیش دوو موژده ی به پیغه مبه رﷺ دان، یه کیکیان له بهر کردنی
قورئان و فیتربوونی و له بیر نه چونه وه ی. دووه میان یارمه تیدان و توفیق دان
بو تیگه یشتن و ئاسانکاری بو کردن بو شه ریه تیکی ئاسان و گونجاو.
ئه جار فرمان به پیغه مبه رﷺ ده کا: که ناموژگاری ئاده میزاد بکا
بو هه رشتیک سودی دنیاو قیامه تیانی تیدابی. بانگه وازیان بکا بو
ریبازی حق و راستی.

ده فهرموی: ﴿فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى﴾ ته ی موحه مه ده! ناموژگاری
ئاده میزاد بکه به قورئان، قورئانیان بو بخوینه و بویان شی بکه ره وه.
شاره زاییان بکه بو ریبازی خیره چاکه، شه ریه ت و ئاییان فیتربکه، له
خه وی بی هوشی بیداریان بکه ره وه، ته گهر بیدار کردنه وه سوودی هه بی.
چونکه ئاده میزاد دوو جوړن، جوړیکیان سود له ناموژگاری و بیدار
کردنه وه وهرده گرن. هه ندیکیشیان سوودی لی وهرناگرن.

﴿سیدکر من یخشی﴾ پهنډو عیبرهت وهرده گری و بیر له پهنډو
 ناموژگاریه کانت ده کاته وه نهو کهسه ی که له خودا بترسی. ههر کهسی
 ترسی خودای له دل دابی و بزانی: که زینډو بوونه وه ههیه، سوود
 له ناموژگاری و بیر خستنه وه که ت دده گری. وهلی کهسیک سووربی له سهر
 کوفرو سهر رهقی، هیچ سود له ناموژگاری کردنی دا نیه. زور کهسی و
 ههیه پهرده ی رهش به سهر دل و دهر وونی دا هاتووه، هیوای نه وه ی
 لی ناکری پهنډو ناموژگاری کاری تی بکا، به لام تو نه ی موچه مده!
 ناموژگاری خوت بکه و نهرکی سهرشانی خوت نه نجام بده، سودی ده بی
 یان نایی نه وه په یوهندی به تو وه نیه. به لام ده بی ههر کهسه به گویره ی
 عه قل و فامی خوی قسه ی له گهل دا بکری.

نیبنو که شیر ده فهرمو: له مانای هم نایه ته وه نه وه مان بو دهرده که وی
 که بلا و کردنه وه ی زانیاری ده بی به پی و دان بی، بزانی قسه له گهل
 کی ده که ی و چی تی ده گا، ههر کهسه و به گویره ی خوی زانیاری پی بده ی،
 کهسیک شیاوی عیلم وهرگرتن نه بی خوتی له گهل ماندو نه که ی^(۱).
 ده یله می له (الفردوس) دا له تیمامی عه لی یه وه، بوخاریش به
 (مهوقوفی له سهر عه لی) ده لی: به جوړیک قسه له گهل خه لک بکه ن: که
 لی حال ی بن، قسه یه کیان بو بکه ن عه قلیان وهری بگری.

﴿أتریدون أن یکذب الله ورسوله﴾ نایا ده تانه وی خودا و پیغه مبه ر
 به درو بخری نه وه؟ حه زره تی عیسا (دخ) فهرمو یه تی: پهنډو حیکه مه ت
 به کهسیک مه لی: که شیاوی نه بی، نه گهر وا بکه ن سته م له حیکه مه ته که
 ده که ن، کهسیکیش نه هلی حیکه مه ت بوو لی مهنع مه که ن، نه گهر
 لی مهنع بکه ن سته م له و کهسه ده که ن. پیویسته ئی وه وه کوو پزیشک
 وه هابن بزائن نه خو شه که چییه تی، دهرمانی نه و نه خو شیه ی بده نی.

(۱) تهفسیری نیبنو که شیر ج ۴ / ۲۰۲۰ .

﴿و یتجنبها الأشقی الذی یصلی النار الکبری ثم لا یموت فیها ولا یحیا﴾ خۆی له بیرکه وتنه وه و نامۆژگاری دوور ده خاته وه و کافرو به دبه ختی خراب، هیچ که لکی لی و ه ر ناگری و سورد ه بی له سهر کوفرو بیتدینی خۆی. بۆیه نه و به دبه خته توشی ناگری دۆزه خ ده بی و نازاره که ی ده چیژی، نه و به دبه خته ی ده چیه نه و ناو ناگری گه وره وه: که ناگری دۆزه خه و به ئیجگاری و بۆ هه تا هه تایه تییدا ده میننه وه، ئیتر نه ده مری و بۆ خۆی ئیسراحت بکاو له ناگر رزگاری بی. نه ده ژیا به ژیانیک پیی بگوتری ژیان.

دوای هه ر ه شه کردن له وانیه ی رو له نامۆژگاری و په یامی قورئان وه ر ده گپن، واده ی خیر و خوشی به خودا په رستان ده دا، ده فهرموی: ﴿قد أفلح من تزکی، و ذکر اسم ربه فصلی﴾ بیگومان به مراز گه یشتوه و رزگاری بووه له عه زابی دۆزه خ، که سیك خۆی پاک کردۆته وه، بر وای به تاك و ته نهایی خودا کردوه و پابه ندی شه ر یعه تی ئیسلام بووه خۆی له ره وشتی ناشرین و فساد و ئاشوب پارازتوه. به زوبان دان به تاك و ته نهایی خودا دا ده نین و دلسۆزن بۆ ئاین و له دل دا ناوی خودایان لا گه وره و به رزو پیرۆزه، نوێه کان به ریکو پیکی و له کاتی خۆی دا نه نجام ده دن، به هیوای وه ده سه ته یه نانی ره زامه ندیی خودان و گه ردنکه چی فهرمانی په روه دگارن. به گویره ی په یامی قورئان هه لئس و کهوت ده که ن!

نه بچار سه رزه نشتی نه وانیه ده کا: که گرنگی زۆر ده دن به دنیا و قیامهت پاشگوئی ده خه ن، ده فهرموی: ﴿بل تؤثرون الحیاة الدنیا، والاخرة خیر و أبقی﴾ به لکوو گرنگی زۆر ده دن به ژیا نی دنیا و نه و ژیا نه کورتخایه نه هه لده بژیرن به سهر ژیا نی قیامهت دا. نه وه ی فهرمانتان پیکراوه به نه نجامدانی نایکه ن، له ززهت و خوشی که م و کورتخایه نی

دو نیا هه لده بژیرن به سهر ژیانی هه تا هه تایی و نازو نیعمه تی نه بر او هی به هه شتی به رین دا، به چ عه قلینک پاساوی دونیای فانی به سهر قیامه تی نه بر او هه دا ده دن؟ وه لخال ژیانی قیامت گه لی له ژیانی دونیا خوشتر و باشتره، ده بوایه هه ولتان بو نهو ژیا نه نه بر او هیه بدایه.

ئیمام ئه حمده له خاتو عائیشه وه ریوایه ت ده کاو ده فه رموی: پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: ﴿الدنیا دار من لا دار له، وما ل من لا مال له، ولها یجمع من لا عقل له﴾.

له وه پیش مژده ی نه وه ی دا به پیغه مبه ر ﷺ که ئاینیکی ئاسان و گونجاو له گه ل سروشتی دا بو ده نیری و فیری ده کا نه مجار نه وه راده گیه نی: که ئاینی ئیسلام له گه ل ئاینه کانی تر دا له بنیات و بنه مادا یه کن، نه گهر جییا وازییه کیان هه بی له فروعیات دا هه یانه.

ده فه رموی: ﴿ان هذا لفي الصحف الأولى، صحف ابراهیم و موسی﴾ نه وه ی گوترا: ده رباره ی رزگار بان و به مرا ز گه یشتوان، نه وانیه یادی خودا ده که ن و نوێژه کانیان له کاتی خو ی دا نه نجام ده دن. هه روا ده رباره ی نه وانیه ی دونیا به سهر قیامت دا هه لده بژیرن، له نامه پیشوه کانیش دا هاتوو له نامه ی ئیبراهیم و نامه ی موسادا: که له پیش قورئان دا هاتوو نه خواره وه چه سپا وه ئاماره ی پی کرا وه، بۆیه به تایبه تی ناوی ئه م دوو نامه ئاسمانیه ی هینا چونکه له ناو کۆمه لگای قوریشیه کان به ناو بانگ بوون.

عه بدی کوری چه میدو ئیبنو مه رده وه یه ی و ئیبنو عه ساکیر له نه بوزه ره وه ریوایه ت ده که ن، ده لی: پر سیارم له پیغه مبه ر ﷺ کرد، ئاخو پهروه دگار چه ند نامه و صوحوفی نازلئ کردون له وه لام دا پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: سه دو جوار کتیب. له وانه (ده) صوحوفی بۆ سه ر ئاده م و

(په نچا) بۆ سهر شیت (سی) بۆ سهر ئیدریس و (ده) بۆ سهر موسا.
 نه مجار خودا تهورات و ئینجیل و زه بورو قورئانی نازل کردوه.
 به کورتی بنه ما سهرکییه کانی ئایینی ئیسلام بنیاتی هه موو
 ئاینیکن، نه گهر ئایینه که گۆرا نهو بنه مایانه گۆرانیان به سهر دانایه.
 دهی نه گهر نهوانه بروایان به نامه و صوحوفی پیغه مبه ره کانی پیشوو
 هه یه بابرواشیان به قورئان هه بی، چونکه نهوهی لهوان دا هه یه له
 قورئانیش هه یه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره قی (الغاشیه)

نهم سورته ناوی نراوه سورته قی غاشیه، چونکه به ئایه قی ﴿هل أتاك
 حديث الغاشية﴾ دهستی پی کراوه، غاشیه: ناویکه له ناوه کانی رۆژی
 قیامهت، چونکه به کاره سات و دیمه نی ترسناک ئاده میزاد داده پۆشی.
 سورته که مه ککیه و بیست و نۆ ئایه ته. باسی بنه ما کانی عه قیدهی له
 خۆگرتوه و له سی ته وه ره دا ده خولیتته وه:

۱- وه صفی روداو و دیمه نه کانی رۆژی قیامهت ..

۲- سه لماندنێ تاک و ته نهایی خودای مه زن و ره هایێ تواناو ده سه لاتی:
 که دروستکردنی ئاسمان و زهوی و کیو و که ژو حوشترو باقی شته کان،
 ئاماژه به به دیه ی نه ری داناو زاناو خاوه ن ده سه لاتی ره ها ده که ن.

۳- کۆتایی سورته که وه کوو کۆتایی سورته قی پیشوو باسی گه پانه وهی
 ئاده میزاد ده کا بۆ لای خوداو هه بوونی حیساب و لی کۆلینه وه
 لهو رۆژه دا.

دیمه نه کانی روژی قیامت و وه زع و حالی دوزه خیابان

بسم الله الرحمن الرحيم

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ﴿١﴾ وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ﴿٢﴾
عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ آتِيَةٍ ﴿٥﴾
لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَا يَسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾

ده فهرموی: ﴿هل أتاك حديث الغاشية﴾ نهی موحه ممد هه والی
هاتنی قیامت پی گه یشتووه: که به کاره سات و دیمه نه ترسناکه کانی
هه موو ناده میزاد داده پوژن!! واته: له وه پیش باسی نه م کاره ساته ت بو
نه هاتووه، نهوا نیستا بو مان ناردی باشیشیان گوئی لی بگره و لی
حالی به. مه به ست به م (استفهام) ه مانای پرسیار نیه. به لکوو ناماده
کردنی بیسه ره بو وهرگرتن و گرنگی پیدانی و ابزانی نه وهی له وه دوا بو
باس ده کری شتیکی عه جیبه و به باشی وهی بگری بویه
پیغه مبه ر زوری گرنگی به م سوړه ته ددها، هه رکاتی گوئی لی ده بوو
وایده زانی یه که مجاره گوئی لی ده بی.

نه بو نیسحاق له عیمرانی کوری مه یونه وه ریوایه ت ده کا: ده لی:
پیغه مبه ر به لای نافرته تیک دا تیپه ری ﴿هل أتاك حديث الغاشية﴾
ده خوینده وه، نیتر پیغه مبه ر راوه ستاو فهرموی: (نعم قد جاءني)
به لی هه والم پی گه یشتووه.

ئەجبار ۋە زەئەب ۋە ھاللى ئادەمىزاد لە رۆژى قىامت دا بەيان دەکاۋ
 دەيانکاتە دوو تاقم: بەدبەخت و بەختەوەر، سەرەتا باسى بەدبەختەکان
 دەکا، چونکە مىحوەرى سورەتەکە ھەرپەشەو ترساندەنە، تەنانت ناۋى
 سورەتەکەش: کہ (الغاشية) يە ئاماژە بۆتەو ھەرپەشەو ترساندەنە دەکا.
 دەفەرموى: ﴿وجوه يومئذ خاشعة، عاملة ناصبة﴾ لە رۆژى قىامت
 دا چەند دەم وچاۋىك - مەبەست كافرو ستەمكارەکانن - سەر شۆرۈ چاۋ
 بەرەۋژىرو ترساۋو رەنگ رەش ھەلگەراۋ، ترسى ئەو عەزابەيان ھەيە: کہ
 لە پىشيانە، ماندوۋوشەکەت و زەندەق چوۋ.

ۋەکوۋ لە ئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿ولو ترى اذ المجرمون ناكسوا
 رؤوسهم عند ربهم﴾ (السجدة/۱۲) يىنگومان ئەوانە لەدونىادا كردهۋەى
 باشيان زۆر كردون و زۆريان خۆماندو كرده، بەلام ھىچ پاداشتىكىيان نىە
 چونكە ئيمانىيان نەبوۋە. كردهۋەى باش بەبى ھەبوۋنى بىرو باۋەرى راست
 بى سوۋدە. ئيمان بە خداۋ بە پىغەمبەر مەرجه بۆ قبولبۈنى كردهۋە.
 مەبەستى ئايەتەكە، كەشىش و بىپەرست و رەبەنە دىرنشسینەکان و
 ھەموو ئەوانەى پابەندى بىروباۋەرى ناپەسندن و لە چوار چىۋەى ئايىنى
 ئىسلام دا كار ناكەن.

﴿تصلى نارا حامية﴾ ئەوانە دەچنە ناۋ ئاگرىكى زۆر گەرم و بەتىنەۋە
 - كە ئاگرى دۆزەخە - تىيدا سزاي سەخت دەچىژن.

﴿تسقى من عين أنية﴾ كە تىنوۋيان بى ئاۋى كولاۋتوۋيان دەرخوارد
 دەدرى، بەو ئاۋە گەرمە تىنۋايەتتيان ناشكى، بەلكوۋ ناۋ سىكىيان پىۋى
 دادەپلۋخى و عەزابەكەيان زياتر دەبى.

﴿ليس لهم طعام إلا من ضريع﴾ ئەوانە خۇراكيان نادىتتى جگەلە
 گىاي حوشت خۆركە، تا بلىۋى تال و ناخۆشە. ئەم گىايە بە تەرى پىۋى

ده گوتری (شیپرەق) ئەگەر وشک بوو وە پێی دەگوتری (ضەریع) پیستری و ناخۆشترین خۆراکە. بە وشکی خوشتریش بۆی ناخوری.
﴿لایسمن ولا یغنی من جوع﴾ بە خواردنی ئەو خۆراکیان نە قەڵەو دەبن و نە برسیایەتیان لادەچی.

بێگومان ئێمە ناتوانین لە ژیاڵی دنیا مان دا هەست بە چۆنیەتی ئەو عەزابە سەختە بکەین، لە لایەکی ترەوە رۆژی قیامت نەش و نای جەستەیی نیه، خواردنێک نیه هەزم بکری و ببیت بە گوشت و خوین.
ئەو دیاردە وەصفانە دینی بۆ ئەوەی لە حیسسی ئادەمی ئێمە دا نازارەکی (تصور) بکری، تۆزێک لەزیهنی ئادەمی مان نزیک بیتەو، ئەگینا لە راستیدا کەسێک دەزانێ نازارەکی چەندە : کە بە فیعلی - خودا پەنامان بدا - بپچێژی، زانیانی ئیسلام دەفەرموون: دۆزەخ پلە پلە و قاتقاتە، دۆزەخێکە کان هەندیکیان خۆراکیان کیم و زوخواوە، وەکوو دەفەرموی: ﴿ولا طعام الا من غسلین﴾ (الحاقة/۳۶). هەندیکیان خۆراکیان (زەقووە) وەکوو دەفەرموی: ﴿ان شجرة الرقوم طعام الاثیم﴾ (الدخان/۴۴).

وە صفکردنی حال و وەزعی دۆزەخیان و باسی خواردن و خۆراکیان، داخوازی ئەوەیە ئێمە ئادەمیزاد هەلۆیستە لەسەر بکەین و هەول بدەین خۆمانی لی پپاریزین. بەم رەنگە خۆمان دووربگری ن لە پەپرەویکردنی بیروباوەری فاسیدو بەتال، حالێک بەسەر خۆمان دا نەهێنین لە قیامتدا مایە پوچ بین، ئاشکراشە هەر بیروباوەریک لەسەر بنەمای یەکتاپەرستی و پروا بە بەقورئان و بە پیغەمبەراییەتی حەزەرەتی موحەممەد ﷺ دانەمەزری بەتالە و کەلکی نیه. هەر تاعەت و خوداپەرستیەک بەگوێرە یانینی ئیسلام نەجام نەدری پەسەند نییه و قەبول ناکری.

وه زع و حالی موسولمانان له به هشت دا

وَجْوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِّسَعِيهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾
لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لِلْغِيَةِ ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾
وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَارٍ مَبْنُوتَةٌ ﴿١٦﴾

له وه پیش هه په شهی له کافره کان کردو وه زع و حالی ناو دۆزه خیانی
باس کرد ، نه مجار نه حوالی موسولمانانی به خته وه ری روون کرده وه . پاداش
و نازو نیعمه تی نه براوه ی به هشتی نه وه به خته وه رانه ی به یان کرد بو
نه وه ی خودا په رستان زیاتر لی بیرین بو خودا په رستی و پابه ند بوون
به شه ریه تی نیسلامه وه ، ده فهرموی:

﴿وَجْوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ﴾ زور ده مو وچاو له و رۆژده دا گهش و دره وشاوه ن،
دیاردی خوشی و به خته وه رییان پیوه دیاره ، که یف خوش و ته ر ده ماخن،
رازین به پاداشتی خو یان .

﴿لِّسَعِيهَا رَاضِيَةٌ﴾ رازین له کۆشش و به ری کرده وه ی خو یان ،
﴿فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ جیگیر ده بن له ناو به هشتی خوش و دلگیرو به رز و
پیروژدا ده گوزه رینن.

﴿لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لِلْغِيَةِ﴾ له وه به هشتده دا هیچ قسه یه کی پر وپوچ و
لاقرتی و قه شمه ری و جنیو نابیسری. هه رچی ده بیسن سه لام و چاک و
چۆنی و به خته وه ریه . سوپاس و ستایشی خودایه ، ده برینی ره زامه ندیه
له سه ره نجامی خو یان، هه میشه ده م به زه رده خه نه و پیکه نینن،

وه کوو له نایه تیکی تر دا ناماژه به م مانایه ده کاو ده فه رموی:
 ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا﴾ (مریم/۶۲) یان ده فه رموی:
 ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا﴾ (الواقعة/۲۵-۲۶)
 له دواي رانواندنی نه م به هره گیانیانه دیتته سه ریاسی خوژی و له زه ته
 ماددیه کان و ده فه رموی: ﴿فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾ له به هه شتدا سه رچاوه و
 کانیای هه لقولاو هه ن، جوړه ها خواردنه وهی به له زه ت و صاف و
 بی خه وشیان لی ده سته بهر ده بی.

﴿فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ﴾ له به هه شت دا هیه زور کورسی و قه نه فهی
 به رزو شکومه ند، که له ده وری نه و کانی و جوگا و جوباران ه ریزکراون بو
 دانیشتن له سه ریان .

﴿وَأَكْوَابُ مَوْضُوعَةٌ﴾ گه لی پیاله و گلاس و جامی جوان و رازاوهی
 ناو خواردنه وه و مهی خواردنه وه و شله مه نی تر به یده ستن.

﴿وَنَارِقٌ مَصْفُوفَةٌ﴾ زور پشتی و سه رین و گوشه ی ریزکراو و له سه ریه ک
 نراو له سه ر نه و کورسی و قه نه فانه دانراون.

﴿وَزُرَابِي مَبْثُوثَةٌ﴾ زور فه رش و مافووری لاکیشو چوار گوشه ی
 جوړاو جوړو گول گولی و رهنکاره رنگ وتوک نه رم، که به سه یرکردنیان هه
 ده که ی له سه ریان دانیشی! له و به هه شته دا ده سته بهر ده بن .

ده سه لاتی خودا له سه ر هیانی قیامه ت

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ
 رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ
 سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ

بِمُصِيطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ
الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

لهو پيش په روهر دگار بریاری هاتنی قیامه تی دا، ناده میزاده کانی
کردن به دوو تاqm: به دبهخت و به خته وهر، پاشان حال و وه زعی ههردوو
تاقمی به بیان کردو به لگه ی جوړاو جوړی هیڼایه وه له سهر تاك و تهنهایی
خوداو قودرهت و دهسه لاتی بی سنووری . نه مجار سهرنجیان راده کیښی
بؤلای دیارده کانی بوونه وهر ، دهست دهکات به پانواندن دیمه نی
دروستکراوه کان له دونیاداو دهیانکاته به لگه له سهر به توانایی خودایه کی
داناو زانا. داوایان لی دهکا بؤ خوځیان له بوونه وهر پروانن به وردی سهرنجی
بذهنی ، دهفرموی:

﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خَلَقَتْ﴾ لهو به چ عه قلیك
موشریکه کان ټینکاری زیندو بوونه وه ده کهن؟ وه لخال نه وانه روژانه حوشر
ده بینن، چونکه زوړیه ی ناژه لیان بریتیه له حوشر و گه وړه ترین ناژه له له
بیښی عهره ب دا، دهی با نهو موشریکانه له حوشر وردبښه وه بزنان
خودا چوڼ نهو گیانله بهره زه به لاحه ی دروستکړدوه، جهسته ی گه وړه
خاوهن هیژو توانا به صه برو خوړاگر بؤ برساییه تی و تینوایه تی،
باره لگرو خوشره و گوشت و شیری حوشر چندن تاییه تمه ندی تیډا هه
له ناژه لی تردا دهست ناکه ون، وپرای نه وه ی جهسته ی گه وړه یه و هیژو
توانای زوړه ، که چی گیانله بهر یکی به سته زمان و بی و هی و ژیر باره،
به منالیک بارده کړی و کاری پی ده کړی ، پیره میړدیک ی بی هیژ یخی ده داو
باری لی بار ده کا. مه سرفی که م و بی تهرک، به درک و دال و پوش و
په لاش قه ناعت ده کا، نهو گیاو گژه ی نهو ده یخوا ناژه لی تر که متر

ده یخۆن. عه ره ب بۆ خۆیان پیتی ده لێن: که شتی وشکانی، له کۆمه لگای
عه ره ب دا سامانی سه ره کی بووه، زۆربه ی پێداویستی ژیانیان له سه ر
به خێوکردنی خوشتر بووه. له بهر ئهم هۆیانوه هی تریش پهروه ردگار
سه رنجی موشریکه کانی راکێشا بۆ ئه وه ی له و گیانله به ره زه به لاحه
به سووده بێ تهرک و مه سه رفه وردبینه وه: که هه موو کات له بهر چاویانه،
به شه وو رۆژ له گه لێ دا ده ژین، تیفکرین و لی وردبوونه وه لیتی پێویست
به ماندو بوون و زانیاری ناکا.

﴿و إلى السماء كيف رفعت﴾ بۆچی ته ماشای ئاسمان ناکه ن؟ چۆن
به بێ کۆله که به رزکراوه ته وه؟! بێگومان شیاوترین که س که سه رنج
له ئاسمان به دن سارا نشینه کائن چونکه تیروانین له ئاسمان و وردبوونه وه
لیتی بۆ ئه وانه تام و له زه تیکی تایبه تی هیه. کاریگه ریه کی گرنگ
له سه ر دل و ده رونیان جی دێلێ، به جوړێک و اهه ست ده که ن ئاسمان
هه ر له سه ر سارا یه و به س!

ئهم ئاسمانه به رزو جوان و به رفراوانه: که له سارا دا به دی ده کری و
شیاوێ ئه وه یه ئه وانه لیتی وردبینه وه، ده ی بۆچی سه یری ناکه ن و به دل
لیتی وردنابنه وه؟ کی یه ئه و ئاسمانه ی به بێ کۆله که راگرتوه؟ کی ئاوا
به رزی کردۆته وه؟! کی ئه و هه موو ئه ستیره له هه ژمار نه هاته وه
تیدا بلاوکردونه وه؟ کی ئه و جوانی و شکۆمه ندی یه ی پێ به خشیوه؟
بێگومان خۆی خۆی به رز نه کردۆته وه؛ که وابێ ده بێ به دیه ینه رێک،
هه یزێکی له بن نه هاتوو ئه و کاره ی نه بجام دابی ئه وه ش خودای بالاده ست و
تاک و ته نها و بێ هاوه ل و کار به جیه!!

نونه ی ئهم نایه ته نایه تیکی تره: که ده فه رموی: ﴿اقلم ينظروا إلى
السماء فوقهم كيف بنيناها وزيناها وما لها من فروج﴾ (ق/۶). بۆ
ته ماشای ئاسمان ناکه ن له کاتی به یانی و ئیواره دا؟ له کاتی خۆره لاتن و

خۆرئاۋابوون دا : كە ھەريەكەيان بۆ خۆى كاريگەرييەكى چەشمەنداز و دلقرىنى ھەيە . بۆ تەماشاي ئاسمانى پان و بەرىن ناكەن لەشەويكى سايەقەو سامال دا گوچكەى دلتان ناكەنەو بۆ ئەوقسانەى ئەستىرەكان دەيچرىننن بەگوى دل و دەرونتان دا و ھەلتان دەينن بۆ خوداپەرستى .

﴿والى الجبال كيف نصبت﴾ ئەو بۆ تەماشاي كىۋەكان ناكەن چۆن ۋەكوو سنگ داكوتراون؟ بەناو زەوى دا بۆ ئەو ھى لەنگەر بەزەوى بگرن و نەھىلن ھوجوئى ئاناسايى بكاو زىندەو ھەرانى سەرخۆى فرى بدا .
يىگومان كىۋە پەناگاۋ ھاۋدەم و ھاۋەللى ئادەمىزادە ، دىمەنى شاخ و كىۋەكان جەلال و شكۆمەندىيەك دەنۆينن ئادەمىزاد خۆى لەئاستيان دا بەزەبوون دىتسە بەرچار ، ئادەمىزادى لى دەۋژمن ترساۋ لەباۋەشى كىۋەكان دا ھەست بەئەمان و ئارامىيەك دەكا لەشۋىنى تردا ھەستى پى تاكا . لى ۋوردبۈنەو ھەلى كىۋەكان خۇدا ۋەبىر ئادەمىزاد دىنيتتەو . نەفسى ئادەمى لەباۋەشى كىۋەكان دا بەسروشت روو دەكاتە خۇدا و ھەست دەكا بەلى تىزىك بوونەو ھەلى زاتى پاكى و خۇخستەنە ناۋ پەناگەى ئەمىنى ژىر دەسەلاتى ...

يىگومان دىمەنى چەشمەندازى ئەو رىزە كىۋە شاخانە كە دوورو نىزىكى ۋە بەرزى ۋە بلىندىيان لەيەككى جوداۋازە ھەندىكىيان گىردۆلە ھەندىكىيان مام ناۋەندى ۋە بىر كىشىيان چىاي سەركەش و كەل كەل و لوتكە لوتكەى سەر بەبەفر داپۇشراۋى زىستان و خالخالبۈۋى كۆتايى ۋەرزى بەھارو سەر لەبەرى ۋەرزى ھاۋىن و سەرەتاي ۋەرزى پايز ، دىمەنىكە تا لى ۋوردبىتەو چاۋ لى تىرنابى ، چەندىك بەرە ۋەرزى پىيان دا سەرىكەۋى ئاسۋى بىننى بونەۋەرت بۆ بەر فراۋان دەبى و دەسەلات و قودرەتى خۇدات پىر لەلا بەرجەستە دەبى ، چەندىكىش داپرىە خوارەو بۆ ناۋ قولايى

دۆل و شیوه کان ههست بهزه بوونی خۆت و زه به لاهی شاخ و چیاکان ده که ئیو ناچار خۆت ده هاویه ناو په ناگای خودای بالا دهست و خاوهن ده سه لاتمه وه.

به کورتی سه رنجدان له دیمه نی چه شه ندازی شاخ و چیاکان حاله تیکی به خۆد اچوونه وه ههست کردن به ناتاجی خۆت بۆ چاودیری خودا له لادروست ده بی، به جۆریک دل و ده رونت مشت و مال ده بی و ئاماده ی خودا ناسی و ههست به به ندایه تی کردنت پتر له لا گه لاله ده بی. که وابی ریکه وت و بیته وده نه بوو حه زره تی موحه مده پیتش پیغه مبه رایه تی وه گری کیوی (ثور) بوو بووله نه شکه وتی حیراء دا به ته نیا ده مایه وه. تا له سه ره نجام دا له و چۆله وانیه یه که بچار نیگای بۆ هات و کرا به پیغه مبه ر.

حه زره تی موساش عليه السلام له سه ر کیوی (طور) شه ره فی ئاخاوتنی له گه ل په روه ردگاری بوونه وه ری پی به خشرا. له قه راخ نه و شیوه ی به ته نیشت کیوی (طور) وه یه و دۆله که که وتۆته دهستی راستی یه که بچار نیگای بۆ هات و کرایه پیغه مبه ر.

﴿و إلى الأرض كيف سطحت﴾ بۆچی ته ماشای زه وی ناکه ن و تیی نافکرن چۆن راخراوه؟ بۆ لئی وردنابنه وه چۆن درێژکراوه و راخراوه بۆ نه وه ی گیانله به ران بتوانن به ئاسانی له سه ری بژین سود له خیر و فه ری وه ربگرن؟ بیگومان پیتش نه وه ی نه و ئاده میزادانه بیته گۆرپانی ژیا نه وه شه م زه وییه راخراوه و ئاماده کراوه بۆ تیدا ژیان. ده ی بۆ بیر ناکه نه وه کی رایخستوه، کی ئاماده ی کردوه بۆ له سه ر ژیان؟

بیگومان راخران و پان بوونه وه ی زه وی به رواله ت و له پیتش چاوی ته ماشاکه رایه، نه گینا زه وی به گشتی گۆیه کی مه یله و درێژه واته:

هیلکهییه، چونکه هر گۆیه کی قهباره گه وره ی وه کوو زهوی ، هه موو پارچه یه کی به راخراو دیتته بهر چاو! بۆ نمونه گردۆلکهییه کی بچوک له پیش چاوی ئیمه خپه ، وه لی که میرو له یه ک پیسی هه لده گه پری هه ست بهو خپری هه و رازییه ی ناکا.

ئه جار په و ره دگار فه رمان به پیغه مبه ر ﷺ ده کا: که ئه رکی سه ر شانی خۆی ئه نجام بدا، ده فه رموی: ﴿فذكر انما انت مذکر، لست علیهم بمسيطر﴾ ئه ی موحه ممه د! ئامۆژگاری مه ردوم بکه، له عه زابی خودا بیانتر سیینه و موژده بده به وانه ی چاکه کارن، سه رنجیان رابکیشه بۆ تیفکرین له و دیارده که و نیانه ی هه مویان به لگه ن له سه ر ده سه لات و بالاده ستی خودا به سه ر هه موو شتیك دا، تۆ هه ر یاد خستنه وه ت له سه ره بۆ راگه یاندن و ئامۆژگاری و ترساندن و موژده دان ره وانه کراوی .

ئه تۆ ده سه لانی ئه وه ت نیه به زۆره ملی و به تۆزی موسولمانیان بکه ی. وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فه رموی: ﴿وما انت علیهم بجبار، فذكر بالقرآن من یخاف وعید﴾ (ق/۴۵)

ئه حمه دو موسلیم و تیر میذی و نه سائی له جابیره وه ریوایه ت ده که ن: ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: (أمرت أن أقاتل الناس حتی یقولوا: لا اله الا الله ، فإذا قالوها عصموا منی دمانهم و أموالهم الا بحقها وحسابهم علی الله) فه رمانم پیکراوه که له گه ل کافراندا بجه نگم تا ئیمان ده هیئن و به پروا له ت موسولمان ده بن و ده لئین: (لا اله الا الله) و دان به پیغه مبه رایه تی من دا ده نیئن، هه ر کاتیک شایه تومانیان هیئا ئیتر مال و خوینیان له ده ستی من ده پارێزن ، ئه و جا حیساییان له لای خودایه ، خودا ده زانی ناخۆ ئیمان هیئانه که یان به دل بووه یان نا؟

﴿الّا من تولّى و كفر ، فيعذبه الله العذاب الأكبر﴾ وهلى كه سيك
پشت له ناموژگارى ئيسلامى هه ل بكا به دل و به زويان كافرى
ئه وه خودا له قيامهت دا عه زابى گه وره ي ده دا ، بو هه تا هه تا به
له ناو ئاگرى دۆزه خ دا ده به يلى ته وه ، ئه مه جگه له عه زابى دونيا
كه برى تيه له كوشتن و به ديل گرتن و به غه نيمهت گرتنى مال و سامانى ،
چونكه ئه گه ر پيغه مبه ر ﷻ ده سه لاتى به سه ريان دا نه بى ئه وه خودا
ده سه لاتى ته واوى به سه ريان دا هه به ، له ده ست رق و قارى خودا
رزگاريان نابى .

ئه مجار له كو تا بى سوره ته كه دا جه خت له سه ر رابوونى
قيامهت و زيندوبوونه وه ده كاته وه ده فه رموى : ﴿انّ الينا ايا بهم ،
ثمّ انّ علينا حسابهم﴾ بيگومان سه ره نجام و گه رانه وه يان
بو لاي ئيمه به ، ئيمه حيساب و ليكۆلينه وه يان له گه ل ده كه ين ،
له سه ر كرده وه ي چاك پاداشتيان ده ده ينه وه و له تو له ي خراپه
سزايان ده ده ين .

په ره ردگار واده ي دا وه واده ي خوداش دي ته جى ، واته :
خودا حيساب و ليكۆلينه وه ي له سه ر خو ي پتويست كرده و
به گو يره ي حيكمهت و عه دالهت خوازى خو به تى ، چونكه ئه گه ر
له سه ر سته م و كوفر تو له له سته مكار و كافر نه ستي نى ، مانا ي ئه وه
ده گه به نى : كه خودا بو خو ي رازى بى به كوفرو سته م و خراپه كارى .
پاك و مونه زه هى بو خودا به و خودا هه رگيز رازى نيه به سته م و
كوفرو خراپه !

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (الفجر)

ثم سورته مه کیه و بیست و نو نایه ته ، ناو راه به سورته تی (الفجر) چونکه سهرتا به نایه تی ﴿و الفجر و لیل عشر﴾ ده ست پی ده کا .
 په یوه ندی ثم سورته به سورته تی پیشه وهی له چندر رویه که وهیه :
 ۱- سویند خواردنی په روه ردگار له سهرتای ثم سورته ته دا وه کوو به لگه وایه له سهر کوتایی سورته تی پیشوو که فهرمووی :
 ﴿اِنَّ الینا ایا بهم ثم اِنَّ علینا حسابهم﴾ .

۲- له سورته تی پیشوودا ئاده میزادی کردن به دوو بهش ؛ به دبه خت و به خته وهر ، له سورته ته ش دا باسی چند تاقم و گهل و نه ته وهیه کی مله ورو سهر رقی کرد ، وه کوو گهل عا د و شه موود و فیرعه ون و دارو دهسته کهی . که نه مانه له به دبه خته کانن ، هه روه ها باسی کو مه لی خودا په رست و سوپاسگوزاری نیعمه ته کانی خودای کرد ، نه مانه ش له پیرو کو مه لی به خته وهر انن .

عذابی خودا بو کافره کان شتیکی حه تمییه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ۝۱ وَّ لَيْلٍ عَشْرٍ ۝۲ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝۳ وَالْأَيْلِ إِذَا سَرَ ۝۴ هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرِ ۝۵ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ۝۶ إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ۝۷ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ۝۸

وَتَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾
الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبَلَدِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ
عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لِيَالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

﴿و الفجر و لیل عشر﴾ سویند به بهیانی کاتیک رووناکی به که ناری
ناسمان دا بلاوده بیته وه، ئاسو روناک ده کاته وه و تاریکی شه و درده دا،
موژده ی روژتیک تری تازه ی پییه و سهر له نوی جم و جولگی گیانله به ران
ده ست پی ده کاته وه و هدریه که یان ده چیتته وه سهر کاروباری خوی و به گورو
تینیکی تازه وه ده ست ده که نه وه به هه ول و ته قه لادان بو دایینکردنی
پیداویستی ژیانان .

﴿و لیل عشر﴾ سویند به (ده) روژی هه وه لی مانگ: که له گه ل شه به ق
دا وه ک یه ک وان، لهم روه وه که شه به ق ورده ورده تاریکایی شه و کز ده کاو
روناکی پهره ده سینتی، ئه و (ده) شه وه ش له سهره تای شه وه به هوی
روناکی مانگ وه تاریکایی شه و کزده که ن، ئه مجار ورده ورده تاریکایی
شه و پهره ده سینتی، تابه یه کجاری دنیا ده بیته تاریکستان و ده ق
پیچه وانیه به یانی ده وه ستی.

چهند ریوایه ت هه ن دهرباره ی دیاریکردنی ئه و (ده) شه وه: هه ندیک
پییان وایه: (ده) شه وی یه که می مانگی ذیلحیجه یه هه ندیکیش ده لئین
(ده) شه وی یه که می مانگی موحه پره مه. کو مه لئیکیش ده لئین: (ده)
شه وی سهره تای مانگی ره مه زانن .

قورئان ده شه وه که ی دیاری نه کردوه و به موتله قی هیئانوی و به م
شیوه زیاتر له دل و دهر وون دا کاریگهر ده بی. به هه ر حال خودا سویندی

بهو (ده) شهوه خواردوه بۆ خۆی ده زانی، به نیسبهت ئیسه وه زانیانیان گرنه گ نیه، نه گهر گرنه گ بویه خودا بۆ خۆی دیاری ده کردن.

﴿و الشفع و الوتر﴾ سویند به هه موو تاك و جوتیک به م ده شه وه شه وه واته: سویند به م (ده) شه وه به سه ریه كه وه وه هم به جیا جیا. یان سویند به نوێژ به تاك و جوت.

﴿واللیل اذا یسر﴾ سویند به شه وه كه دی و ده روا، بیگومان وه كه وو چون له رۆیشتنی شه وو هاتنی رۆژدا سود و قازانجی بی شومار هیه، له هاتنی شه ویش سود و قازانجی بی ته ندازه هیه. چونكه شه و كاتی گونجاوه بۆ حه سانه وه و پشودان، هه رچی ماندویو شه كه تیهك به رۆژ توشی ئاده میزاد و باقی گیانه له به رانی تر ده بی، به ماندوو حه سانه وه ی لاده چی و هیژ و وزه ی تازه ده بیته وه بۆ رۆژتیک تر.

﴿هل في ذلك قسم لذي حجر﴾ نایا له سویند خواردن به و شتانه ی باسکران سویند خواردنی بتمان به پیکراو هیه بۆ ئاده میزادی عاقل و ژیر؟ واته: نایا نه و شتانه شیای سویند پی خواردن بۆ ئاده میزادی ژیر؟ وه لامی سویند كهش له نیاز دایه و (مقدر) ه واته: سویند به و شتانه ئیه و زیندو ده كرینه وه و سزاو پاداش وه رده گرنه وه.

نه مجار په روه ردگار هه ندی سه رگوزه شته ی گه ل و نه ته وه رابوو رده و كان بۆ په ند لی و هه رگرتن باس ده كاو ده فه رموی: ﴿ألم تر كيف فعل ربك بعاد، إرم ذات العماد، التي لم یخلق مثلها في البلاد﴾ نایا نازانی ئه ی بیسه ر! خودای تو چون هۆزی عادی یه كه می له ناو برد؛ نه و گه ل و هۆزه ی: كه له وه چه و نه وه ی عادی کوپی (حوص) ی کوپی (إرم) ی کوپی (سام) ی کوپی نوح عليه السلام بوون. (إرم) ناوه بۆ هۆزی عادی یه كه م.

وه كه وو له شوینیکی تردا ئاماژه به وه ده كاو ده فه رموی: ﴿وانه اهلك عاداً الاولى﴾ (الفجم/ ۵۰).

ئەم ئەتەو بەدبەختە هەموویان خاوەن هیژو تواناو بالابەرزو لەشساغ و بەهەلمەت بوون، لە روژگاری خۆیان دا لەهەموو کەس بەتواناترو بەدەسلات ترو بالابەرتر بوون، خانوو بالەخانەکانیان زۆر قایم و پتەوو بەرزو بەرەونەق بوون، لەهەموو ولاتی ئێوە روژگارەدا شارو گوندیک نەبوو بەئەندازەی شاری ئێوان تەلارسازیی تێدا بەرچاو گیرایی، بۆ خۆشیان لەهەموو کەس بەهێزتر و بالابەرتر بوون.

وہکو لەنایەتیکێ تردا دەفەرموی: ﴿واذکروا اذ جعلکم خلفاء من بعد قوم نوح و زادکم فی الخلق بسطة فاذکروا الاء الله ، ولا تعثوا فی الارض مفسدین﴾ (الاعراف/ ۶۹) .

﴿وئمود الذین جابوا الصخر بالواد﴾ هەروەها نازانی ئایا خودای تۆ چی بەسەر گەلی ئەمموود هیئا؟ ئەم گەلە گەلیکی بەهێز و توانا بوون لەناوچەی (الحجر) کە کەوتووەتە نێوان ولاتی شام و حیزازووە لە کێو شاخەکان خانوویان داتاشیبوون و تێیان دا نیشتەجێ بووبوون. شاخیان دەبڕی و دایان دەتاشی و دەیان کردە خانووی هەڵاش بەرزو بەرفراوان ، وەکو لەنایەتیکێ تردا دەفەرموی: ﴿وکانوا ینحتون من الجبال بیوتاً فارهین﴾ (الشعراء/ ۱۴۹) یان دەفەرموی: ﴿وکانوا ینحتون من الجبال بیوتاً آمنین﴾ (الحجر/ ۸۲).

﴿وفرعون ذی الأوتاد﴾ هەروەها ئایا تۆ نازانیت خودای تۆ چی بەفیرەون کرد؛ ئەو فیرەونە فەرمانڕەوای میصر بوو خاوەن بیناو بالەخانە بەرزو چەشمەنداز بوو، هەندیک لەو بیناو بالەخانانە ئەهەرامەکانن: کە ئیستاش وەکو خۆیان ماون کاتی خۆی فیرەونەکان بەمەبەستی ئەو دروستیان کردبوون بیانکەن بەقسن و گۆڕی خۆیان. بەبێگاری و زۆرە ملی ئێوە بالەخانەیان بەرەشە خەڵکە کەو بۆرە پیاوێکیان دروست دەکرد.

یان ﴿ذِي الْأَوْتَادِ﴾ به مانا نه وه یه: (خاوه نی سوپا و عهسکه ریکی زۆربوو، هه موویان یاساؤل بـوون و پارێزگارییان له پاشایه تی فیرعه ون ده کرد).

به لام واینده چی مه به ست به ﴿ذِي الْأَوْتَادِ﴾ نه هرامه کان بن: که وه کوو میخ به زهوی دا داکوتراون، له بناغه دا پان و هه تا به رزبینه وه چین به چین تهسک بوونه وه، ده لێ میخی سه ره ره و خوار داکوتراون .
جۆریکیش له ته عذیبی فیرعه ون بۆ نه یاره کانی نه وه بوو میخه ی داده کوتان، ویده چی ﴿ذِي الْأَوْتَادِ﴾ ئاماره بی بۆ نه و جۆره ته عذیبه .

کاری نهم سی نه ته وه سته مکاره (گه لی عادو گه لی شه موودو گه لی فیرعه ون) ﴿الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ﴾ نه وانه بوون: که هه ریه که یان له ولات و رۆژگاری خۆیان دا له سته مکاری دا سنوریان به زاندبوو، یاخو سه رکesh بوون، فسادو ئاشوییان له ولات دا به کوفرو سته مکاری زۆر کردبوو. به هیرو ده سه لات ی خۆیان ده نازین و بوغرابوون .

﴿فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ﴾ نیت خدای تۆ عه زابی سه خت و دژواری به سه ر نه وه سته مکارانه دا رشت، گورزی پۆلایینی عه زابی لی دان و به عه زابی ریشه کیشکه ره له ناوی بردن و بوونه په ندو عیره تی رۆژگار .

﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ﴾ بیگومان خدای تۆ نه ی موحه مه د! له که مین دایه بۆ سته مکاران، چاودیری کارو کرده وه ی هه موو که سیکه ، هیچی لی گوم نابی، هیچ کرده وه یه ک پاشگویی ناخا، رۆزی قیامت هه موو نهاده میزادیك سزاو پاداشتی کردارو گوشتاری خۆی وه رده گریته وه .

سهرزه نشتی کردنی ناده میزاد چونکه ی قیامه تی پاشگوی خستوه و
گرنگی به دونیا داوه

فَأَمَّا

الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ ﴿١٦﴾
كَلَّا بَلْ لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحْضُونَ عَلَى طَعَامِ
الْمَسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾
وَتَحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

لهوه پیش پهروهر دگار نهوهی راگه یاند: که خوی له که مین دایه بو
ناده میزاد، هه موویان به ته واوی چاودیری ده کرین و هیچ کرده وه یه کیان
له خودا گوم نابیی. نه مجار سهرزه نشتیان ده کا له سهر نهوه: که گرنگی
به قیامه ت نادهن و باوه شیان به دونیا دا کرده، واته: خودا فه رمانیان
پی ده کا: که گرنگی به قیامه ت بدهن و توتیشوی باش بو نه و زیانه
جاویدانه پیش خویان بنیرن، که چی نهوان به پیچه وانه وه دونیا یان له کول
داوه و قیامه تیان پاشگوی خستوه.

ده فه رموی: فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ
جا نه گهر ناده میزاد تووشی خوشی و به خته وهری بوو ده لی: خودا ریزی

لی گرتووم ، نه گهر خوۆشی له کیس چوو، کهوته ناره حه تیه وه ، ده لێ: خودا ریسوای کردوم. نه مه یه بیرو بۆ چونی ئاده میزاد، کاتی تیک خودا به تاقی ده کاته وه، ده و له مه ندی ده کا، یان هه ژاری ده کا، نه خوۆشی ده کا، یان له شساغ ده بی .

کاتی تیک خودا نازو نیعمه تی به سه ردا ده ڕیژی مال و سامان و پله و پایه ی ده داتی ، هه ست نا کا که نه وه تاقی کرد نه وه یه و حیساب و لی کۆلینه وه ی به دوا دا دی. واده زانی نه و رزق و ڕۆژی به نه و پله و پایه نیشانه ی ریزو نرخیه تی لای خودا و خودا هه لێ بژارد وه ، کاتی کیش به پیچه وان ه وه بوو که وته ناخوۆشی و ته نگانه وه به ریسوایی ده زانی و پی یوایه لای خودا نرخه نییه بۆیه هه ژارو نه خوۆشه !!!

بیگومان نه و له هه ردوو حاله که دا هه لیه ، به لکوو هه ردوو حاله که بو تاقی کرد نه وه له بوته دان، بو نه وه یه ده ربکه وی ناخو به خوۆشی و نازو نیعمه ت له خو بایی ده بی یان به به لا و هه ژاری ده که ویتته ناشکوری کردن و نا ئومیدی . یان سه بر ده گری بیگومان ئاده میزاد کاتی دلی له ئیمان خالی بو ، هه ست به حیکه مه تی به خشین و لیگرتنه وه نا کا ، نه ینی نازو نیعمه ت پیدان و توشبوونی به لا و ناخوۆشی نازانی .

ریژداری لای خودا بو که سیکه: که طاعه ت و خودا په رستی بکا و به دل سوژی ته رکی سه رشانی به رامبه ر به خودا نه نجام بدا، ریسوا کردن و سه رکۆنه کردنی خودا بو که سیکه له خودا یاخی بی و گو ی به قیامه ت نه دا.

﴿كَلَّا بَلْ لَا تَكْرَمُونَ الْيَتِيمَ، وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ﴾
نه خهیر وانییه وه زع و حال وانیه: که ئاده میزادی بی دین لی ی حالی بو وه، رزق و ڕۆژی زۆر و نازو نیعمه ت پیدان نیشانه ی ریژداری نه و که سه بی لای خودا، هه ر وه کوو چۆن هه ژاری و نه خوۆشی نیشانه ی بی ریزی نیه،

بیگومان خودا مال و سامان ددها بهو کهسهی خوشی دهوی و بهو کهسهی خوشی ناوی ، دهستکورتی و کهم دهرامه تی ددها بهوانه ی خوشی دهوین بهوانه ی ناخوشی دهوین.

به لکوو خراپه ی نهوانه نهو یه خودا رزق و روژی زورو زهوه ندهی پی به خشیون ، که چی مافی خودای لی نادهن ، ریز لهه تیوو بی نهوایان ناگرن ، پینداویستیه کانیا بۆ دابین ناکهن ، خو یان و کهسانی دیکهش هه لئاسن بۆ خۆراک دابهش کردن به سهر هه ژاران دا ، به هانای فه قیرو بی دهره تانانه وه ناچن ، زه کاتی مائی خو یان دهرناکهن ، خیرو خهیرات به لیتقه و ماوان ناکهن.

عه بدوللای کورپی موبارهک له نه بهوهورهیره وه له پیغه مبه ره وه ﷺ
فهرمووده یه کی ریوایت کردوه ، دهفرمووی: (خیر بیت فی المسلمین بیت
فیه یتیم یحسن الیه ، وشر بیت فی المسلمین بیت فیه یتیم یساء الیه ،
ثم قال بأصبعیه: انا و کافل الیتیم فی الجنة هکذا) باشترین
مال و خیزانیك له ناو کو مه لگای موسولمانان دا مائی که هه تیویکی
تیدابی چاکه ی له گهل بکری ، خراپترین خیزانیش نهو خیزانه یه
هه تیویکی تیدابی خراپه ی دهر باره بکری ، پاشان به دوو په نجه ی خو ی
نامازه ی کردو فهرمووی: (من و سه ره رشتیاری هه تیو له به هه شت دا
ناوا جوتین و لیک نزیکین).

﴿وَتَأْكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لًّا، وَتَحْبُونَ الْمَالَ حَبًّا جَمًّا﴾ تیوه به شه میراتی
میراتگران به ناره وا دهخون ، به تایبه تی مافی ئافره تان فهراموش دهکهن ،
ههر له بهر به شه میراته که یان ماره یان دهکهن بۆ نهو ی به شه میراته که یان
بخون و مال و سامانتان خوش دهوی به جوریک هه میسه هه ول و تهقه لالا
دهدهن بۆ مال کو کردنه وه به ههر شیوه یه ک بی ، کو له حه لال و حهرام
ناکهن چاوچنوک و هه لپه کارن ، خوین مژو بی ویزدانن به داگیر کردن و

به سود و ریباو چه پاو کردن مال کۆده که نه وه. گوی ناده نه داد و نرای
 هه ژاران و فرمیسکی هه تیوان و هات و هاواری بی ته وایان داتان
 ناچله کینی: دونیاتان له باوهش گرتوووه قیامه تتان پاشگویی
 خستوووه، نه مهش کاریکی خراپه و له وه به ولاره بۆتان ده رده که وی
 چه ند خه ساره تمه ندن.

حال و وه زعی ناده میزاده چاوچنۆ که کان و دونیا نه ویسته کان
 له رۆزی قیامهت دا

كَلَّا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا
 دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِئَ يَوْمَئِذٍ
 بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَنْذِكُرُ الْاِنْسَانَ وَاَنَّى لَهُ الَّذِي كُرِيَ ﴿٢٣﴾
 يَقُولُ يَلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدًا ﴿٢٥﴾
 وَلَا يُوثِقُ وِثْقَاهُ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَتَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ اَرْجِعِي
 اِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

له وه پیش په روهر دگار بیرو بۆچوونی ناده میزاده کانی ده رباره ی
 ده و له مه ندیی و هه ژاری و له شساغی و نه خوشی و به هه له
 له قه له م دا ، سه رزه نشتی کردن له سه ر گرنگی دان به ژیا نی دنیا و پاش
 گوی خستنی قیامهت، هه له په کردن بۆ مال کۆکردنه وه به شیوه ی
 نااسایی، نه مجار هه وائی قیامهت راده گه یه نی وه نه وه روون ده کاته وه

كە ئەوانە پەشىمان دەبنەۋە ، بەلام پەشىمانى سوۋدى نىيە ، حال و
 ۋەزەئى موسولمانە خوداپەرستە دونىيا نەۋىستەكان روون دەكاتەۋەۋ
 ئەۋە رادەگەيەنى: كەئەوانە لەپىڧرى صالحان دا دەچنە ناۋ بەھەشتى
 رازاۋەۋە، دەفەرمۇي:

﴿كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا﴾ ئەى خەلكىنە؛ ۋاز لەۋ ھەلۋىستى
 ناشىرىن و كەردەۋەى بەد بىتن ، نابى سووربن لەسەر ئەۋ كەردەۋە خراپە
 دزىۋانەتان ، پىش ئەۋەى رۆژىك بى پەشىمان بىنەۋە ، ئەۋ كاتەى زەۋى
 پارە پارە دەبىۋ رادەتلەقى و پىكدا دەدرى، ھەرچى كىۋو شاخ و بەرزايى
 ھەيە تىك دەروخىن و رووبەرى زەۋى دەبىتە سارايەكى كاكى بەكاكى و
 تەپ و تۆزى بلاۋدەبىتەۋە.

﴿وَجَاء رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾ خۇداى تۆ دى، ۋاتە: فەرمانى خۇدا
 ھاتە خوارەۋە، خۇداى بالا دەست و خاۋەن دەسەلات خۇدەنۋىنى بۆ
 داداگايى كەردن و حىساب و لىكۋلىنەۋە لەگەل بەندەكانى، فەرمان و
 بىرپارەكانى خۇى ئاراستە دەكا، دىارەكانى تواناۋ جەبەرۋتى خۇدا
 دەردەكەۋى. فەرىشتەكان كۆمەل كۆمەل ھاتن و رىزيان بەست و كەۋتنە
 ئەنجامدانى ئەركى سەرشانىان.

﴿وَجِيئَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ﴾ دۆزەخ دەركەۋت بۆ تەماشاكەران ،
 دۋاى ئەۋەى لىيان شاراۋە بوو ، يەكىك بوو لەغەبىيات، ۋەكوو
 لەئايەتتىكى تردا دەفەرمۇي: ﴿وَبَرَزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ﴾ (الشعراء/۹۱) يان
 دەفەرمۇي: ﴿وَبَرَزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى﴾ (النازعات/۳۶).

لەصەحىحى موسلىم دا فەرمۇدەيەك ھەيە غەبدوللاى كۋرى
 مەسعود رىۋايەتى كەردۋە دەفەرمۇي: پىغەمبەر ﷺ فەرمۇي: (يۇتى
 بجەھنم يومئذ لها سبعون الف زمام، مع كل زمام سبعون ألف ملك

یجرونها^(۱) نهو رۆژه دۆزه خ دهیترئ حه فتا هه زار له غاو (قفل) ی هه یسه ، هه ر له غاو یکی حه فتا هه زار فریشته ی له گه لدا یه رایده کیشن .

نه بوسه عیدی خودی ده فهرموئ: کاتیک نایه تی ﴿وجیی یومئذ بجهنم﴾ نازل بوو رهنگی روخساری پیغه مبه رﷺ گۆرا ، به ئاشکرا دهم و چاری رهنگی گۆرانیان پیوه دیار بوو ، به جۆریک هاوه لان که و تنه ترسه وه لی، پاشان فهرموئ: جویره ئیل نه م نایه تانه ی بۆ خویندمه وه که ده فهرموئ: ﴿کَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ، وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا وَجِئَ یومئذ بجهنم﴾ .

ئیمامی عه لی فهرموئ: نه ی پیغه مبه ری خودا چۆن چۆناهی دۆزه خ ده هیندری؟ له وه لام دا پیغه مبه رﷺ فهرموئ: (یوتی بها تقاد بسبعین ألف زمام یقود بکل زمام سبعون ألف ملک ، فتشرد شرده لو ترکت لأحرقت أهل الجمع ، ثم تعرض علي جهنم فتقول: مالي و لك یامحمد، إن الله قد حرم لحکم علي)^(۲) ئیتر هه موو نه هلی ساری مه حشه ترس دایان ده گری ده که ونه گو تنی (نفسی نفسی) ییه وه جگه له پیغه مبه رﷺ نهو ده فهرموئ: (أمتی أمتی) .

﴿یومئذ یتذکر الإنسان و آلی له الذکری﴾ جا لهو رۆژه سه خت و دژواره دا ناده میزاد هه رچی هکی نه نجامی دابی دیته وه یادی و په شیمان ده بیته وه له هه لویست و بیروبا وه رو کارو کرده وه کانی دونیای ، هه رچی پیش خوی ناردویه تی له کوفرو تاوان و کرده وه ی خراب لییان په شیمان

(۱) - رواه مسلم في (۴۵) كتاب البرّ و الصلّة و الآداب (۱۳) باب فضل عیادة المریض (الحديث ۲۵۶۹) .

(۲) رواه مسلم في كتاب الجنّة و صفة نعيمها و أهلها (۱۲) باب شدّة حرّ نار جهنّم و بعد قعرها و ما تأخذ من المعذبين (الحديث ۲۸۴۲) .

ده بیته وه، به لام کوا بیر که وتنه وه و په شیمان بوونه وه سوودی پی ده گه یه نی،
کات به سهرچو وه و په شیمانی و ته و به کردن دادی ناده ن، کاتی به که لکی
ده هات که پیش مردنی دنیای په شیمان بوویا یه وه.

﴿يقول ياليتني قدمت لحياتي﴾ لهو کاته دا که په شیمان بوونه وه دادی
نادا، به غم و په ژاره وه ده لی: بریا له ژیانی دنیام دا بیرو باوه ری باشم
بوایه و کرده وه ی چاکم پیش خوم بخستایه، تازه هیچ شتیک دادم ناداو
په شیمان بوونه وه بی سووده.

﴿فيومئذ لا يعذب عذابه أحد ولا يوثق وثاقه أحد﴾ نهو روزه که س
سهر پرستی سزادانی تاوانباران ناکا. خودا بوخوی جو ری سزایان بو
دیاری ده کا، هیچ که س ناتوانی و ه کوو خودا سزای تاوانباران بدا،
که س و ه کوو خودا ناتوانی تاوانبار کو ت و زنجیر بکاو ده ست
به مله وه شده کیان بدا.

نه مجار و زع و حالی نه وانه به یان ده کا: که له ژیانی دنیایان دا گرنگی
به قیامت ده دن و کرده وه ی چاکه پیش خو یان ده نی رن. ده فهرموی:
﴿يا آيتها النفس المطمئنة ارجعي إلى ربك راضية مرضية فادخلي في
عبادي وادخلي جنتي﴾ په روه ردگار بو خوی یان له سهر زوبانی فریشته به
موسولمانان ده فهرموی: نه ی نه فسی به نارام به هوی نیمان و
باوه ری راسته قینه ته وه به هوی کرده وه ی باشته وه، به هوی رازی بونت
به قه زاو قه ده ری خودا و پابه ند بوونت به شه ریه تی نیسلامه وه،
نه تو نه ی گیانی پاکی خودا په رست روژی قیامت دی بی سارای
مه حشر به دل نارامی و بی ترس.

ده تو بگه ریپوه بو لای پاداشی خودای خوت، بچوره ناو نهو به هه شته ی
که خودا پی پی به خشیوی، نه تو رازی به بهو پاداشته و بهو بریاره ی
خودا بو ی داوی، خوداش له تو رازییه. بچو ناو پی پی بهنده راستال و

ریژداره کاغه وه ، بیه بهیه کیك لهو کۆمه له بهخته وه ره ، له گهل شهوان دا
بچۆره ناو بهه شتی رازاوه ی منه وه . بیگومان شه وه شه پهری
بهخته وه رییه ، موفه سسرین ده لێن: ئەم بانگکردنه له کاتی گیان ده رچون دا
ده بی. یان پیش مردن به چهند ساتیک ده بی.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (البلد)

ئەم سورەتە مەکیه بیست نایەتە ناوێراوه سورەتی (البلد) چونکە
پەرەردگار لە سەر تە سۆرەتە کە دا سۆیندی به شاری مەککە خوار دوه
فەرموویەتی: ﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾.

پەییوەندی ئەم سورەتە به سۆرەتی پیشووپییه وه له دوو لایه نه وه یه :

۱- لە سۆرەتی پیشوودا پەرەردگار سەر زەنشتی ئەوانە ی کرد کە مالتی
خە لک دەخۆن و لە پێگە ی نااسایی یه وه مال و سامان
کۆدە کە نه وه و یارمەتی بی تە وایان و هه ژاران نادهن . لەم سورەتە دا
ئەو ره وشت و هه لۆیستانه باس ده کا کە پێویسته خاوهن مال و
سامان په پیره و بیان بکەن. وه کوو ئازاد کرنی کۆیله و مال به خشین
به هه ژاران به تاییبه تی له روژانی برسیه تی و گرانی دا.

۲- کۆتایی سورەتی پیشووپی به روونکردنه وه ی حال و وه زعی نه فسی
به ئارام و خودا په رست هینا. لەم سورەتە شدا ریگە ی دل ئارام
بوون روون ده کاته وه ، به نده کانی ده ترسینی له کوفرو بی دینی و
سەر پێچیکردنی فەرمانی خودا .

میحوه رو ناوه روکی سووره ته که بریتیه له هوکاری به خته وه ری و
به ده ختی ئاده میزاد ، چۆنیه تی هه لێژاردنی ئاده میزاد بو یه کی له و دوو

رتبازه به ویستی خزی . سهرزه نشتی ئاده میزاد ده کا له سهر له خۆبایی بوون و به خۆ نازین و ره تکرده وهی په یامی حهق، ئه مجار بری له نیعمه ته کانی خودا: که به خشیویه تی به ئاده میزاد راده نویسی، پاشان بری لهو تهنگ و چه له مانه ی که تووشی ئاده میزاد ده بی له قیامت دا ده خاته روو.

به تاقیکردنه وهی ئاده میزاد به تهنگ و چه له مه و له خۆبایی بوون

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيْحَسِبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَا لَا لُبَدًا ﴿٦﴾ أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ ﴿٧﴾

﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ سویند ده خۆم به شاری مه که که که شاریکی ریزداره لای په روهردگار رووگهی موسولمانانی تیدایه پیغه مبهری ﷺ تیدا له دایک بووه ، چرای ئیسلامه تی تیدا هه لکراوه .
﴿وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ وه لخال ته تو ، ئهی موحه ممه د؛ دانیشتوی ئهو شاره پیروژه ی ، یان ئازاردانی تو ی تیدا ری دراوه له لایهن موشریکه کانه وه ، هه رکه سی بجیته ناوی دلتیا ده بی: که کوشتن و برینی تووش نابی ، شهرو جهنگی تیدا یاساغه ، به نیشته جی بی تو لهو شاره دا ریزی زیادی کردوه .

له فەرمووده ی صه حیحی پیغه مبهردا هاتوه فەرموویه تی: (إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَمٌ لِلَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحَرَمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ

القیامة ، لا یعضد شجره ، ولا یختلی خلاه ، واما اُحلت لی ساعة من نهار ،
 وقد عادت حرمتها الیوم کحرمتها بالأمس الا فلیبلغ الشاهد الغائب)
 مه به سته که نه وه یه شاری مه که که شاریکی ریژداره له هه موو کات و
 زه مانیک دا ، ته نانه ته لهو حاله ش دا که موشریکه کان ئازاردانی توئی
 پیغه مبه به به روا ده زانن و هیچ ریژو نرخیکت بو دانانین...
 ﴿ووالد و ما ولد﴾ سویند به هه موو باوک و روژه یه که له ئاده میزاد و
 گیانله به رانی تر و شینایی دا. نه مه ش ئامازه یه به بو گه وره یی و
 به نرخیی زاووزی...
 سویند بهو شتانه ﴿لقد خلقنا الإنسان فی کبد﴾ ئیمه ئاده میزادمان

دروست کردوه له پهنج و کیشه و ماندوو بوون ، لهو روژه وه دیته گوهره پانی
 ژیانوه تاروژی مردن هه موو ژیانی بریتیه له ماندوو بوون و رهنج کیشان،
 ره نجی په ره وه رده بوون و پیگرتن و پیگه یشتن و قالبوون و ئه رک کهوتنه
 سه رشان و خزمه ت کردنی ولات و مال و مندال و گهل و نه ته وه.
 به تاییه تی پیاوانی به پررسی بالاو پیشه و او رابه رو هه لکه وتووی گهل:
 که ده یانه وئی خزمه تی گهل و ولات بکه ن ، هه میشه وه کوو مؤم ده سوتین
 بو رووناک کردنه وه ی جیهانی میلله ته که یان و رزگار کردنی گهل و ولاتیان
 له تاریکه شه وی نه زانی.

هه ره لهو ده مه وه یه که م خانه ی توّم له مندالان دا جیگیر ده بی،
 هه ولدان و خوچه سپاندن و په له قاژه بو بژیو ده ست پی ده کاو به رده وام ده بی
 تا له ئاکام دا له نه نه جامی ئیش و ئازارو ژان دا، له دایک ده بی و رووناکی
 جیهان ده بینئ، به روا له ته لهو ته نگانه و زه همه ته رزگاری بووه به لام نه مجار
 ئه رک و ماندوو بوونی زیاتر ده بی، بو یه که مجار هه وایه که هه لدمژی که
 له وه پیش پیی ئاشنا نه بووه ، ده م سییه کانی ده کاته وه بو یه که مجار
 ده نگه گریانئ لی به رز ده بیته وه . که له واقع دا سه ره تایه بو

دهستپیکردنی ئهرك و ماندویه تی ژیانی دونیا ، ئیتر جیهازی ههزم و جیهازی خوین سوړان بهشیویه کی تازه دهکونه کار ئهجار ئهركی دابینکردنی بژیوو چۆنیه تی ههزم کردن و راهاتنی ریخۆله کانی بۆ لیوه دهرجونی ئه و پیساییه .

ئیتەر ههر جموجلکی که دهیکا ماندوو بوونیکه، ههر ساتیکی شه کهت و زهحهته . ههر له و دههوه دانسی دهروین دوایی پی دهگری ، دوایی که فام دهکاته وه خه می خویندن و بیر و ئه ندیشه ی له لا پهیدا ده بی . ئهجار ئهرك و ماندووون پری پری ده بن ، ئه م ده که ویتته هه ولدان به ده ست و بازوو ، ئه و به بیرو ئه ندیشه ، یه کیکی تر به گیان ، ئه م ده یه وی پاره نانیک پهیدا بکا ، ئه و هه ول ده دا سه د بکا به دووسه د ، یه کیکی تر هه لپه ی کورسی و پله و پاییه تی ، کابرایه کی تر خۆ ماندوده کا بۆ ناو و شوړه ت ، یان له پیناو عه قیده و باوه ردا خۆ ماندوو ده کا بۆ به ده سه ته ینانی ره زامه ندی خودا ، ئه م کار ده کا بۆ دۆزه خ ئه و بۆ به هه شته ، به لئ هه میشه ئاده میزاد له ره نج دان و ماندووون دایه ، تا ده گاته لای خودا و حیسابی له گه ل ده کری جا ئه و کاته یان دۆزه خیه و بۆ هه تا هه تایه ده که ویتته ماندووون و ئازاری بی وینه وه ، یان ده چیتته به هه شتی رازاوه ده که ویتته خۆشی و کامه رانی بی سنوره وه .

ژیانی دونیا هه مووی ئهرك و ماندووونه ، هه موو که س له ره نچدان و ناره حه تی دایه . وه لی خه ساره تمه ند ئه و که سه یه له ژیانی دونیادا خۆ ماندوو بکا بۆ ئه وه ی له قیامه ت دا بکه ویتته ژیانیک پری ئازارتر و ناخۆشیه کی نه براوه . به خته وه ریش ئه و که سه یه له ژیانی دونیادا خۆی ماندوبکا و ری بازیک بگریته بهر بیگه یه نی به ره زامه ندی خوداو له و دونیاش دا ژیانی کامه رانی بۆ ده سه بهر بی .

﴿أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ﴾ نایا ئاده میزاد پیی وایه: کەس دەسلاتی بەسەردا ناشکی و کەس تۆلە ی تاوانەکانی لی ناکاتەو؟ نانا با وانەزانی بیگومان خودا ناگای لەهەموو جەم و جۆلێکیه تی و تۆلە ی لی دەسینیتەو و بەتوندی سزای دەدا.

ریوایەت کراوە کە ئەم نایەتە دەربارە ی (أبي الأسد) ی کورێ کەلدە ی جومەحی نازلبوو، ئەم کابرایە چوارشەنەو تیکسمراو بوو ، زۆر بەهێزو توانای خۆی دەنازی زۆری دژایە تی پیغەمبەر ﷺ دەکرد.

﴿يَقُولُ أَهْلَكَ مَا لَأَلْبَدُ﴾ ئاده میزاد رژدو چا و چنۆکە ئەگەر داوای لی بکری یارمەتیه کی هەژاران بدا ، دەلی پارەو پولی زۆرم لەناو بردوو، ئیتر بەسەو هیچی تر نابەخشم ، ئەمە چیه هەموو روژی ئەم داوایەم لی دەکری ؟!

﴿أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَرَهُ أَحَدٌ﴾ نایا ئەو ئاده میزادە پیی وایه کەس نە ی بینووه ؟ وادەزانی ئیمە ناگامان لی نەبووه چۆن ئەو مال و سامانە ی پەیدا کردوو و لەچی دا خەرجی دەکا ؟ لای وایه ئیمە روژی قیامەت حیساب و لیکنۆلینەو هی لەگەڵ ناکەین و سزای نادەینەو؟.

ئاده میزاد بو خۆی ریبازی خۆی هەلدەبزیری

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُرْبَةُ ﴿١٣﴾ أَوْ اطْعَمْتُ يَوْمَ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ بَلِّغْ مَاذَا مَقَرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَصَّوْا

بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ ﴿٢٠﴾

لهو پیتش پهروه ردگار سه رزه نشتی ناده میزادی کردله سهر هه لو یستی
نا شیرینی ، به لگهی جوړاو جوړی هیئانه وه له سهر به توانایی خودا به سهر
هه موو شتیک دا ، برتیک لهو به لگانه دروستکردنی چاوو زوبان و
دوولیوی ناده میزاده ، پی به خشینی عه قل و هو شه : که به هو یانه وه
ده توانی ریبازی چاکه و خراپه لیک جیابکاته وه ، بو خوی ریبازی ژبانی
خوی هه لبریزی ، که و ابو پیویسته ناده میزاد له سهر شه و نیعمه تانه
سوپاسی خودا بکا ، ریبازی به خته وه ری هه لبریزی کرده وه ی چاک
نه نجام بدا ، بو شه وه ی له پیری به هه شتیان بی .

ده فهرموی : ﴿ اَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ، وَلِسَانًا وَ شَفَتَيْنِ ﴾ نه ری ناده میزاد
بو له خودا یاخی ده بی بوچی به هیزو توانای خوی له خوی بایی ده بی ؟ نایا
من دوو چاوم پی نه به خشیون ؟ هه موو شتیک پی ده بینی ، زوبانم بو
دروست نه کردوه قسه ی پی بکا ؟ دوو لیوم بو دروست نه کردون هه تا
ددان و پوکی داپوشی و ده رگایه کی جوان و به سودبی بو ده می .
یارمه تیده ری ددان و زوبانیته تی بو خواردن و قسه کردن ؟ به کورتی خودا
ده فهرموی : من توانای دیتن و قسه کردن و هه موو هه ست و نامیرو
نه ندای جهسته بیمان به ناده میزاد به خشیه .

﴿ وَ هَدَيْنَاهُ النُّجْدَيْنِ ﴾ نایا نیمه ریگای خیرو شهرمان بو رون
نه کردونه ته وه ؟ واته نیمه ناده میزادمان له جوانترین شیوه و روخساردا
دروست کردوه ، نامیری بیستن و دیتن و هه ست و شعوری پیویستمان
پی به خشیه ، عه قلمان پیداوه نه مجار ریگهی چاکه و خراپه مان بو روون

کردۆتەو، دەتوانی بەو ئەندام و عەقل و ھەست و ھۆشە ی پێمان
بەخشێوە رێبازی باش بۆ خۆی ھەڵبژێری!!

یاسای خوا وابوو ھەرواش دەبی. ھەرگیز زۆرە ملی لەبەندەکانی
ناکا بۆ گرتنە بەری رێبازیکی تایبەتی. بەلکو ئادەمیزاد بۆ خۆی ئازادو
سەربەستە سەرپشک کراوە لە رێگای چاکە و رێگای خراپە
کامیان ھەڵدەبژێری ھەڵی بژێری، ھەر لەسەر ئەم بنەماو بنەرەتەییە کە
پەرورەدگار پێغەمبەرانی ناردون بۆ سەر گەل و نەتەوکانیان و
رێگای راست و ھەقیان بۆ لە رێگای چەوت و خوار لێک جیاکەنەو،
باش و خراپیان بۆ رون بکەنەو، واتە: ھەڵبژاردنی رێبازیکی لەو
رێبازانەی خستۆتە ئەستۆی مەرۆکە خۆی. ھەرکەسەو بەویستی خۆی
رێبازی ژيانی خۆی ھەڵدەبژێری.

و ھەکوو لەناوەتیکێ تردا ئاماژە بەو دەکا و دەفەرموی: ﴿إِنَّا هَدَيْنَا
السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكِرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا﴾ (الإنسان/۳)، واتە: ئێمە رێبازی خێرو
رێبازی شەرمان پێشانێ مەرۆک داوە، چۆنیەتی ھەردوو رێبازەکانمان بۆ
رون کردۆتەو، ئێتر خۆی بەئارەزوێ خۆی کامیان پەسەند دەکا با بیکە،
و ھەکوو لەناوەتیکێ تردا ئاماژە بەم مانایە دەکا و دەفەرموی: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ
مَنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ﴾ (الکھف/۲۹).

ئێتر سزاو پاداش لەسەر ئەوێ: کە کابرا بەویستی خۆی رێبازیکی
ھەڵدەبژێری و پەپەرھە دەکا. دەی با ئادەمیزاد رێبازی خێرو چاکە بۆ
خۆی ھەڵبژێری سوپاسی ئەو خودایە بکا کە دەست و قاچ و چاوو
گوێچکەو عەقل و ھۆشی پێ بەخشێوە. پێویستە لەسوپاسی ئەو بەھرانە
کە خودا پێی بەخشێوە، رێبازی چاکە بگری و ھەموو ھێزو توانای خۆی
بجێتە گەر بۆ یارمەتیدانی ھەزاران و ئازادکردنی کۆیلەو ھەولێ

به زکردنه وهی پلهی زانیاری و شارستانی تی بدا، کۆسپ و ته گهره له پیش
لیقه و ماوان لابه ری و گرتی ژیانان بۆ بکاته وه.

به تایبه تی ته نگه ی برسیایه تی و کۆیلایه تی: که دیارده یه کی هه ره
دزیوی کۆمه لگای ئاده میزاده له میژوودا و پیش هاتنی ئیسلام سالت های
سال بوو ئاده میزاد به ده ده ستیه وه ده ی نا لاند ، نه ی توانی بوو به سه ری دا زال بی.
بۆیه ئاده میزاد هه لده نی بۆ هه ولدان و تی کۆشان له پینا و رامالینی نه و
دوو کۆسپه گرنگه و رزگار کردنی ئاده میزاد له ده ستی نه و دیوه زمه ،

ده فه رموی: ﴿فلا اقتحم ما العقبة﴾ هیشتا ئاده میزاد کۆسپه
ئهسته مه کانی دونیای نه بریون ، به لی پرا نه وه په لاماری پله ی سه ختی
دونیای نه داوه بۆچی خۆی گورج ناکاته وه به ووزه و نیشاتی باشه وه ده ست
ناکا به مملانی له گه ل نه و کۆسپه گه ورا نه دا.

﴿وما أدراك ما العقبة﴾ چی تۆی فی رکرد نه و کۆسپه چی یه ، واته:
تۆ چوزانی نه و کۆسپه خه ته رناکه چی یه ، که نا هیلی ئاده میزاد پیش
بکه وی و به شیوه ی به خته وه ری بژی؟!

ئه مجاره ده ست نیشانی چۆنیاتی به گۆا چو نه وه ی نه و کۆسپا نه ده کاو
ده فه رموی: ﴿فك رقبة﴾ نازاد کردنی کۆیله یه ، واته رامالینی کۆسپه
دزیوه کانی سه ر پێبازی ژیانان به خته وه ری نازاد کردنی کۆیله یه له زنجیرو
کۆتی کۆیلایه تی که به نا په وا له ملی نه م و نه و شه ته ک دراوه .

﴿أو أطعام في يوم ذي مسغبة﴾ نان دانه به هه ژارو برسی و لیقه و ماوان
له رۆژی برسی تی دا، مالبه خشی نه له کاتی گرانی و نه هاتی دا، بیدا به کی؟
﴿یتیمًا ذا مقربة﴾ به هه تیوی خزم ﴿أو مسکینا ذا مربة﴾ یان
به هه ژارو بی نه وایه کی په ککه وته: که له بهر بی هیژی و که فته کاری
له سه ر زه وی که وتبی، توانای کاسبی و وه ده سه ته ی نانی بژیوی خۆی نه بی.

بەراستى ئەم ئايەتە دروشمىكە كە حق واىە بەئاۋى ئالتون
بنوسرىتتەۋە ھەموو ئادەمىزاد لەژىر ئەو دروشمەدا كار بىكەن و ھەول بەدن
ئەو كۆسپ و تەگەرەنە رابالئ و رېيازى ژيان تەخت بىكەن بۆ
بەندەكانى خودا.

جا ئەگەر كۆيلەبوونى تاكە كەسەك لای خودا ئەۋەندە سەخت و گران
بى، نازاد كەردنى تاقە كەسەككى ئەۋەندە بەلاۋە مەبەست بى ئەى دەبى
چەۋساندەنەۋە كۆيلە كەردنى گەل و نەتەۋەيەكى چەند بەلاۋە ناخۆش بى،
چەندى پى ناخۆش بى كە گەل و نەتەۋەيەك يان چەند نەتەۋەيەك
ژىر دەستەو كۆيلە بن؟

بەراستى ئايىنى ئىسلام زۆر خزمەتى مرۆقى كەردوۋە، يەكەم ئايىنە كە
ھەولى داۋە وردە وردە دياردەى كۆيلايەتى قەلاچۆ بىكا، چەند ھۆكارو
بىيانوۋى دانائە بۆ بنەپر كەردنى كۆيلايەتى، شان بەشانى ئەو ھەولدان و
ھەلئانە بۆ سىرپنەۋەى ئاسەۋارى كۆيلايەتى، ھەولى داۋە نەخۆشى
برىيەتى لەناو كۆمەلگادا ھەلگىرى، دياردەى ھەژارى نەھىلى، زۆر
ياساۋ ھۆكارى داناون بۆ يارمەتيدان و باربوو كەردنى ھەژاران .

ئاشكراشە دياردەى كۆيلايەتى و دياردەى برىيەتى دوو نەخۆشى
ترسناكن و لەھەر كۆمەلگايە كەدا ھەبن ئەو كۆمەلگايە دادەۋەشىنن و
لەپەل و پۆى دەخەن، بۆيە قورئان ئەۋەندەى گەنگى داۋە بە برىنى ئەو
دوۋ پلەيە و بەكۆسپى سەختى داناون.

ئەمجار پىۋىستە ئادەمىزاد وىراى برىنى ئەو دوۋ پلە سەختە بىرواى
پتەۋى بەئايىنى خودا ھەبى، پشوو درىژو خۆراگىرى لەبەرەمبەر پووداۋى
رۆژگاردا، بەۋرەيەكى بەرزو دلىكى پىر لەئىمان و باۋەرەۋە پەھنومى
مەردوم بىكاۋ نمونەى موسولمانى مەردى لەخۆ بىردوى ئازاۋ خۆراگىرى،
پىشەۋاۋ سەر مەشق بى بۆ كەسانى دىكە.

وه كو ده فەرمووێ: ﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ پاشان سەرەرای
 كرده وەهێ باش و پەسەندی لە پێری خودا پەرستان بێ، بپوای بە تاك و
 تەنهایی خودا هەبێ، شوێن پەيامی پێغەمبەر كەوتبێ، بپوای بە نامە
 ئاسمانییەكان هەبێ؛ كە پوختەي ئەو نامانە لە قورئانی پیرۆزدا پەنگی
 داوە تەو، بپوای بە هاتنی رۆژی قیامت هەبێ، چونكە بەبێ بپوای بون بەو
 بنەما سەرەکیانەي ئاین هیچ كرده وەهێك سودی نییە.

﴿وَتَوَاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ ئەجار لەوانەبێ كە ئامۆژگاری یەكتریان كرده و
 بۆ ئەنجامدانی کاری باش و خۆپاگری لە بەرامبەر پوودا و ئاستەنگی
 ژیان دا.

﴿وَتَوَاصُوا بِالرَّحْمَةِ﴾ لەو پێر كۆمەڵەبێ كە ئامۆژگاری یەكتریان
 كرده و بە بەزەیی هاتنەو بە یەكتردا، دڵنەرم و میهرەبان بێ لە گەڵ
 بەندەكانی خودادا، پێغەمبەر ﷺ لە فەرموودە یەكدا دە فەرمووێ:
 (الراحمون یرحمهم الرحمن، یرحموا من فی الأرض یرحمكم من فی
 السماء)^(۱). ئەوانەي بەزەییان بەبێ ئەواندا دیتەو وەو سیلەي پەحم بە جێ
 دێن، خودا پەحمیان پێ دەکا.

پەحم بە دانیشتوانی سەر زەوی بکەن خوداش پەحمتان پێ دەکا، صەبرو
 خۆپاگری زۆر لایەنی هەیه: صەبرو پشودریژی لە سەر تاغەت و
 خودا پەرستی، خۆگرتنەو و خۆپاریژی لە تاوان، خۆپاگری لە سەر بە لاو
 کارەسات، هەر كۆمەڵ و تاقمێك ئامۆژگاری یەكتر بکەن بۆ صەبرو
 خۆپاگری و بەزەیی هاتنەو دەبنە كۆمەڵێکی تۆکمە و پتەو و لە بەرامبەر
 بە لاو کارەساتدا ناروختن و لە شکریان ناشکی.. لە ناو خۆیان یەكتریان
 خوش دەوێ و بۆ یەكتری بە پەرۆش دەبن.

(۱) رواه أحمد و أبوداود و الترمیذی و الحاکم عن ابن عمر

﴿أولئك أصحاب الميمنة﴾ ئەوانەى كە ئەو ڕەوشتە بەرزانیان تێدا
هەن، یارانى دەستە راستن و بەهەشت جیگایانە، كۆمەڵى بەختەوهرن و
خۆزگیان پێ دەخواری و بۆ هەتا هەتایە لەناو بەهەشتى پازاوەدا
پادەبۆین.

﴿والذين كفروا بآياتنا﴾ ئەوانەى ئایەتى قورئان ڕەتدەكەنەو و گۆی بۆ
ئەو پەيامە پێرۆزە پاناگرن و ئایاتە كەونیەكان ناكەنە بەلگە لەسەر
هەبوونی خداو تاك و تەنهایی لەزات و لەصیفاتى دا، واتە: لە بونەوهر
ورد نابنەو و تا دیاردەكانى بكەنە نیشانەى خودای بەدیھێنەرو خاوەن توانا
﴿هم أصحاب المشأمة﴾ ئەوانە یارانى دەستە چەپن، بەدبەخت و چارە
ڕەشن، ئەهلى دۆزەخن.

﴿عليهم نار مؤصدة﴾ ئاگریكى دەرگا داخراو لەسەریانەو لەخۆى
گرتوون، نە بلیسەى دەرەچى نە دووكەلى دەر دەچى، ئاگرو دوكل و
تاوانباران تێدا پەنگ دەخۆنەو.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (الشمس)

ئەم سوورەتە مەكکیە و پانزە ئایەتە، ناوی نراوە سوورەتى (والشمس)
چونكە لەسەرەتای دا خودا سویندى بەخۆر خواردوو و فەرموویەتى:
(والشمس...).

پەيوەندى ئەم سوورەتە بە سوورەتى پیتشەو لەم ڕۆووەو:

كە كۆتایی سوورەتى پیتشوو بەو هیئا، كە تێكرا ئادەمیزادى كردنە
دوو تاقم (أصحاب الميمنة) و (أصحاب المشأمة) ئەمجار لەم سوورەتەدا

مه به ست له هه ردوو تاقمه که باس ده کا، به وه: که ده فه رمووی: ﴿قَدْ أَفْلَحَ
مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾.

میجوهر و ناوه پۆکی سوره ته که دوو سه ره باسی سه ره کین:

۱- سویند خواردن به دیارده کانی بونه وهر له جیهانی بالآو پایین ده ست
نیشان کردنی ئهوانه ی به خته وهرن و دیاری کردنی به دبه خت و چاره
ده شه کان.

۲- به نموونه و بۆ په ندو عیبه رت لی وهر گرتنه ئاماژه به چیرۆکی قهومی
سه مود ده کا: که چۆن له تۆله ی تاوانه کانیان خودا له ناوی بردن.
به کورتی مه به ستی سوره ته که هه لنانی ئاده میزاده بۆ خودا په رستی
ترساندنیانه له ئه نجامدانی تاوان.

ئاکامی چاک په روه رده کردنی نه فس و پاشگویی خستنی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَّهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّهَا ﴿٣﴾
وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءُ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضُ وَمَا طَحَاهَا
﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾ قَدْ
أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴿١٠﴾

﴿والشمس وضحاها﴾ سویند به خۆرو پوناکیه کە ی که هه می شه
پوناکی ده به خشی و بونه وهر پوناک ده کاته وه، هیزو وزه ده به خشی
به گیانه به ران و روه ک و دره خت، خۆر ئه ستیره یه کی گه وره و زه به للاح و

سهر سورپهینه ره مه لاین سآله ئەم وزهیه ده به خشیته بونه وهر و زه ی
لی نابری و ساته وه ختیك نه وه ستاوه و ناوهستی تا ده گاته ئەو کاته ی
خودا دایناوه بۆ وهستان و کۆتایی هاتنی ته مه نی.

﴿والقمر إذا تلاها﴾ سویند به مانگی خاوه نورو ورشه کاتیك به دوا
خۆردا دی، به تاییه تی له شهوانی سیانزه تا شانزه که له شهوانه دا مانگ
خۆی ته و او ده کاو جوانی خۆی ده نوینی.

﴿والنهار إذا جلاها، واللیل إذا یغشاها﴾ سویند به پرژو پوناکی
له کاتیك دا خۆر له تاسۆ ده رده که وی و سروشت پوناك ده بیته وه و
گیانله به ران له جم و جولدان، سویند ده خۆم به شه و: که به تاریکایی
خۆی خۆر داد په پۆشی و پوناکایی به که ی ناهیلێ، نیوه کوره ی
زه وی ده که ویته تاریکیه وه و نیوه که ی تری له پوناکی دا ده بی، به م
گۆرانکاری و ئاوابوون و هه لاتنه ی خۆرو مانگ، په دی ئەو موشریکانه
ده داته وه، که ئەستیره یان به خودا زانیوه، هه روه ها په تی ئەوانه ش
ده داته وه که دوو خودایان به په و ده زانین بۆ بونه وهر (خودای پوناکی و
خودای تاریکی) چونکه خودا نابێ گۆرانسی به سه ردابی و ئاواببی و
ده رکه وی و ون بیته وه ..

﴿والسماء وما بناها﴾ سویند به ئاسمان و ئەو که سه ی دروستی کردوه،
ئاسمان ئەو دیمه نه شینه پان و پۆره یه له ژوور سه رمانه وه ده بیینین و نازانین
چی، به هه زاران هه زار ملیۆن مانگ و خۆرو ئەستیره ی تیدا دی و ده چن،
تا ئیستا زانیاری مرۆف نه یه توانیوه ئەندازه ی پان و پۆری ئاسمان و
ژماره ی ئەستیره کان بزانی، له وه به و لاوه ش ناتوانی، چونکه قورئان دیاری
نه کردوه و له توانای ئاده میزادیشدا نه ئەو زانیاریه وه ده ست بیئی.
﴿وسع کرسیه السموات والأرض﴾

پهروه ردگار ئەم حەمکە ئەستیرە ی لەو بۆشایی یە بەرفراوانەدا بەهیزی
کێشندە بەیەکەو بەستۆتەووە بۆ هەریەکیان شوین و مەدارێ تایبەتی
دیاری کردووە، مەلایین سائە لەهاتوچۆو هەلسوران دان و هیچیان مەدارو
رێڕەوی خۆی هەلە ناکا و نزیکێ و دووریان لەیەکتری نەگۆراوە. چرکە یەك
هەلاتن و ئاوابوونیان پاش و پیشی نەکردووە.

﴿وَالْأَرْضُ وَمَا طَحَاها﴾ سویند بەزەوی، ئەو ئەستیرە ی بووەتە شوین
تێدا ژیا نی ئادەمیزادو گیانلەبەرانی تریش، خودا بەدەسەلاتی خۆی
راڤخستووە، وای لی کردووە بگنجی بۆ تێدا ژیان و لەسەر ژیان،
لەنایەتێکی تردا دەفەرموێ ﴿وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاها﴾ (النازعات/۳۰).
وشە ی (طحو، دحو) هەردووکیان بەمانا راڤخستنه، واتە: بەروالەت
وادیتە بەرچاو راخراپ، ئەگینا لەپاستی دا گۆی زەوی هیلکەیی یە و خەرە
نەك راخراوە، لەبەر گەورەیی ئەو و بچوکی ئێمە، بەراخراوی
دیتە بەرچاومان.

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ سویند بە نەفسی ئادەمیزادو ئەو کەسە ی رێکی
خستووە، هێزو توانای داوەتی پێداویستیه کانی خۆی دا بین بکا، ئامیری
بیستن و دیتن و عەقل و هۆشی پێدان، ئەندامە کانی جەستە یانی رێک و
پێك کردووە و هێزو توانای جۆراوجۆری پێ بەخشیون و ئەرکی هەر
ئەندامێکی بۆ دیاری کردووە.

﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ ئەبجار پهروه ردگار رێگای چاک و خراپێ بۆ
دیاری کردووە، لەو نەفسە ی گەیانندووە ئەو چاکە و ئەمە خراپە، ئەو
پەسەندە و ئەو ناپەسەندە.

بۆ ئەو ی خێرو شەرپ لێك جیا بکاتەو، وەکو لەنایەتێکی تردا
دەفەرموێ: ﴿وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ (البلد/۱۰) واتە: فێرمان کردووە رێگای
خێرو شەرپ بگرتەبەر، بۆ خۆی بەویستی خۆی رێگایەکیان هەلبژێری.

﴿قد أفلح من زكاها، وقد خاب من دساها﴾ بیگومان پرگاری بوو بهخته و هر بوو نه و نه فسهی خودا پاکی کرده و، به پاکی دروستی کرد، ریسو ابو و نه و نه فسهی خودا به کافری دروستی کرد، یان هه موو تا واته کانی هاتنه دی و به مرز گه یشت که سیك نه فسی خوئی له بی دینی پاك کرده و به ته قواو خوا به رستی گه شهی پی کرد، خه ساره تمه ندبوو که سیك نه فسی خوئی گومرا کردو به خراپی په روردهی کرد، رامی نه کرد بو خودا په رستی و کرده و هی چاک.

ته به رانی له نیبو عه بیاسه و په ریوایه ده کا ده فهرموئی: پیغه مبه ر ﷺ هه رکاتی نه نایه ته ی بخویندایه ﴿و نفس وما سواها فالهمها فجورها وتقواها﴾ راده و هستاو دهی فهرموو: (اللهم آت نفسي تقواها أنت وليها و مولاها و خیر من زكاها).

نیبو نه بی حاته میس له ته بو هور هیره و هه مان ریوایه ده کا. تیمام نه حمده له خاتو عاتیشه و په ریوایه ده کا ده فهرموئی: شه ویک پیغه مبه ر ﷺ له شوینی نووستنی دا دیار نه بوو دهستم لی گیرا له ژوره که دا دهستم لی کی کهوت، له سوژده دابوو، گویم لی بوو دهی فهرموو: (رب اعط نفسي تقواها، وزكها وأنت خير من زكاها، أنت وليها ومولاها).

تیمام نه حمده دو موسلیم له زهیدی کوری نه رقه مه و ده لی: پیغه مبه ر ﷺ نه دوو عایه ده کرد (اللهم أعوذ بك من العجز والكسل، والهزم والجبن والبخل وعذاب القبر، اللهم أنت تقواها وزكها أنت خير من زكاها أنت وليها ومولاها، اللهم أني أعوذ بك من قتب لا يخشع، ومن نفس لا تشيع، وعلم لا ينفع ودعوة لا يستجاب لها)^(۱). زهید ده لی پیغه مبه ر ﷺ نه و شانیه فیتر ده کردین، نیمه ش فیتری که سانی دیکه مان ده کرد.

(۱) ته فیری نیبو که فیتر ج ۲۰۳۶/۴ طبعه دار الفکر سالی ۱۴۲۰ هـ.

په نند وهر گرتن له سهر گورشته ی گه لی شه موود

كَذَبَتْ ثُمَّ

يَطْغَوْنَهَا ﴿١١﴾ إِذْ أَنْبَعَتْ أَشَقَّيْنَهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ

نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ

عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ يَذَّيْبُهُمْ فَمَنْ يَصْوْنَهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَهَا ﴿١٥﴾

له ووه و پيش په ووه ردگار سویندی به حهوت شتی بایه خدار خواردو
جهختی له سهر نه ووه کرده وه: که ههر که سیك نه فسی خوئی جوان رام بکاو
له تاوان پاکی بکاته وه به مرازگه یشته وه، ههر که سیك نیهمالی بکاو
جله وی بو بهره لالابکا خه ساره تمه نده.

نه بچار په ووه ردگار سهر گورشته ی گه لی شه موود ده گیریتته وه بو نه ووه ی
قورپه ی شیهه کان و هه موو که سیکی تر په نندی لی و. بگرن به تاییه تی
که شارو گونده روخواه کانی نه و گه له له ناوبراوه نزیك ولاتی مه ککه یه.

عده به کان که ده چون بو کاروان و گهشت به سهر که لاوه روخواه کانی
نه و گه له به دبه خته دا تیپه ر ده بوون، قورپه ی شیهه کان ده ترسینی
له وه که سهر پیچی په یامی پیغه مبه ر نه کن نه بادا هه مان عه زاب و
کاره ساتی به سهر گه لی شه موود هات به سهر نه وانیش بی، نه وه تا
له م کو مه له ثایه ته دا په ووه ردگار نه ووه راده گه یه نی که گه لی شه موود
پیغه مبه ری خوین به درو خسته وه، به هوئی بوغراییی و سهر ره قنی
خوین، ده فهر موی:

﴿کذبت ثمود بطغواها، اذ انبعث اشقاها﴾ هۆزی شهمود پیغه مبهری خویان : که حه زه تی صالح بوو- به درۆیان خسته وه، به هۆی بوغراییی و یاخی بوون و سهرپه قی خویان زیده ره وییان کرد له به رنگار بوونه وهی پیغه مبهره که یاندا. نه مهش کاتیک تاوانبارترین که سیان که (قوداری کورپی سالف) بوو پیاویکی بی عه قلی قهومی شهمود بوو، به ده نه ده نه وه هه لئانی گه له که ی حوشره که ی سهرپری؛ نه عوشره ی به موعجیزه خودا خو لقانده بوو. سهرپرینی نه وه حوشره و پازی بوونی گه له که به و کاره ناشیرینه نیشانه ی نه وه بوو که هه موویان تاوانبارن و هه موویان حه زه تی (صالح) یان به درۆ خسته وه.

وه کو له نایه تیکی تر دا نامه به وه ده کاو ده فرموی: ﴿فنادوا صاحبهم فتعاطى فعقر﴾ (القمر/ ۲۹) له هه مان کات دانیشانه ی راستی پیغه مبهرا به تی حه زه تی صالح بوو، چونکه نه وه عه زابه ی هه ره شه ی پی لی کردن هاته دی و له ناوی بردن.

وه کوو ریوا به تکراره نه م کابرا به ده به خته ی حوشره که ی سهرپری پیاو ماقولێ گه له که ی بوو، له بنه ماله یه کی خانه دانی نه وه گه له بوو، قسه ره ییشته و خواهن کهس و کار بوو.

بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و نه سائی له عه بدوللای کورپی زه معه وه ریوا به تیان کردوه ده لێ: پیغه مبهره ﷺ و تاریدا، باس حوشری حه زه تی صالحی کردو باسیی نه وه تاوانباره ی کرد که سهری بری، فره مووی: پیاویک هه لسا بۆ سهرپرینی حوشره که پیاو ماقول بوو، خواهن قسه وه ده ست ره ییشته ووه له ناو گه له که ی دا^(۱).

(۱) رواه البخاری في (۶۵) كتاب التفسير (۹۱) باب والشمس و ضحاها الحديث (۴۹۴۲) و رواه مسلم في (۵۱) كتاب الجنة و ضفة نعيمها و أهلها (۱۳) الحديث (۲۸۵۵).

﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ: فَاقَةَ اللَّهِ، وَسَقِيَاهَا﴾ پیغه مبه ره که یان
(هز ره تی صالح) پیی فەرمون: واز له و حوشتره بهیئن، ده ستر پیژی
مه که نه سەر، لیی بگه پین بانوبه ناوی خۆی بخواته وه، نه گهر ده ستر پیژی
پکه نه سەر، خودا به عه زابی کۆ کوژ له ناو تان ده با.

﴿فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوها﴾ پیغه مبه ره که یان به درۆ خسته وه و گوئیان
به هه ره شه که ی نه دا، تاوانبار ترینیان (قیدار) به ره زامه ندی هه موو
قهومه که حوشتره که ی سەر بری و گه وره ترین تاوانی نه نجام دا.

﴿فَدَمَدَمَ عَلَيْهِم ربهِم بِذَنبِهِم فَسَوَّاهَا، وَلَا يَخَافُ عَقْبَاهَا﴾
خودا عه زابی سه ختی خۆی به سهردا رشتن و له ناوی بردن، قاری لی گرتن
و به ته واوی به عه زابی کۆ کوژ دایپۆشین و وردو درشتی تیکرا له ناو بردن و
که سیان لی قوتار نه بوو. خوا له سه ره نجامی نه و تو له ستاندنه ناترسی،
چونکه خودا هه رچی بیکا عه داله ت و حیکمه ته، کهس رایه ی ناکه و ی
بلی بۆ چی نه وه ت کرد سته مکاریش نیه تابترسی له ناکامی سته م، بی
ده سه لاتیش نیه بترسی کهسانی دیکه زیانی پی بگه یه نن.

مانایه کی تریش هه لده گری به م جـۆره (اعیل) ی (بخاف)
قوداری حوشتر سهر بری. واته: پرکیشی سهر برینی حوشتره که ی کرد به
بی نه وه ی سل له هه ره شه کانی هه زره تی صالح بکاته وه و ترسی
سه ره نجامی کرده وه ناشیرینه که ی خۆی هه بی. به چاو نه ترساوی و
بی په روا، بی نه وه ی ترسی به هیلا کچوونی خۆی و گه له که ی هه بی
حوشتره که ی سهر بری.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (اللیل)

نهم سوره ته مه ککیده بیست و یدک نایه ته. ناو نراوه سوره تی (لهیل)
 چونکه خودا له سهره تای دا، سویندی به ﴿اللیل﴾ خواردوه و فه موویه تی:
 ﴿واللیل اذا یغشی﴾ سویند به شه و کاتیک بونه وهر داده پوشی.
 په یوه ندی نهم سوره ته به سوره تی پیشه وه له و پوه وه به:
 که له سوره تی پیشوودا فهرمووی: ﴿قد أفلح من زکاه و قد خاب من
 دساه﴾ نه بچار له م سوره ته دا نه و رهوشتان دیاری کردن: که فه لاح و
 خه ساره تمه ندیان لی وهری دی... فهرمووی: ﴿فأما من أعطی و اتقى...﴾
 ﴿و أما من بخل و استغنی...﴾
 میحوهری سوره ته که و ناوهر پوکی بریتیه له هه ول و تیکووشانی
 ناده میزاد و سزاو پاداشتی.

جوداو وازی هه ول و تیکووشانی ناده میزاد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاللَّیْلِ إِذَا یَغْشَى ۝ ۱ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ۝ ۲ وَمَا خَلَقَ الذَّکَرُ وَالْأُنْثَى ۝ ۳
 إِنَّ سَعِیْکُمْ لَشَتَّى ۝ ۴ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ۝ ۵ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ۝ ۶
 فَسَنِیْسِرُهُ لِّلْیَمِیْنِ ۝ ۷ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ۝ ۸ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى ۝ ۹
 فَسَنِیْسِرُهُ لِّلْعُسْرَى ۝ ۱۰ وَمَا یُعْجِزُهُ عَنَّا مَالُهُ ۝ ۱۱ إِذَا تُرْدِی ۝ ۱۱

دهرباره ی سه به ب نزولی نایه تی ﴿فأما من أعطى واتقى...﴾
 ئیبنو جهریرو حاکم له عامیری کوری عه بدوللای کوری زوبهیره وه ریوایه ت
 ده که ن، ده لئ: حه زره تی نه بویه کر: له مه ککه هه رکه سی کۆیله بویه و
 موسولمان بویه ده ی کپی و نازادی ده کردو، به زۆری پیرو ئافره تی
 نازاد ده کردن که ئیمانیان ده هیئا، نه بو قوحافه ی باوکی، وتی:
 رۆله: ده بینم پیرو په ککه وته نازاد ده که ی؟ بو پایوی نازاو گهنج و
 گورج و گۆل ناکپی و نازادیان ناکه ی؟ تادوایی یارمه تیت بده ن و
 بهرگریت لی بکه ن؟ حه زره تی نه بو بهرکه فهرمووی: من له بهر
 خودا نازادیان ده که م.

نیتر نایه تی ﴿فأما من أعطى واتقى...﴾ تاکۆتایی سوره ته که
 نازل بوو. نایه تی ﴿وأما من بخل واستغنى﴾ ده رحه ق به ئوممه یه ی کوری
 خه له ف نازل بووه.

﴿واللیل اذا یغشی﴾ سویند به شهو که به تاریکایی خۆی هه رچی
 روناکی هه یه دایده پۆشی و په رده به سه ر بونه وهردا ده دا.

﴿والنهار اذا تجلی﴾ سویند ده خۆم پۆژ هه رکه وت تاریکی
 نه ماو بوونه وهر روناک بووه.

﴿وما خلق الذکر والأُنثی﴾ سویند به وکه سه ی نیرو می تی له هه موو
 په گه زیك دروست کردوه، له ئاده میزادو هه موو گیانله به رانی ترو روه ک و
 شتی تریش، وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرمووی: ﴿وخلقناکم ازواجاً﴾
 (النبا/ ۸).

نه بچار وه لآمی سوینده که ده هیئی و ده فهرمووی: ﴿انّ سعیکم لشتی﴾
 بیگومان هه ول و تیکۆشانتان جیا جیا یه، هه تانه چاکه کاره و هه تانه
 خراپه کاره، بریکتان هیادیه ت دراوون و هه ندیکتان گوهران، کۆمه لیکتان
 به هه شتین و تاقمیکتان دۆزه خین، هه ریه که تان ئاواتیککی هه یه و بو

مەبەستىڭ كاردەكا، ھەر كەسە بىرۈبىۋەتلىكى ھەيىھو پىيازىكى
 ھەلبىئەردە، جا ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنِيسِرْهُ
 لِّلْيسْرِ﴾ كەستىڭ مال و سامانى خۆى بىخەشى لى پىگەى خىردا،
 خۆلەكارى ھەرام بىپارىزى و توخنى ئەۋشتانە نەكەۋى: كەخودا نەھى لى
 كەردە، بىرۈبى بەۋادەى خودا ھەبى و چاۋەروانى پاداشى كەردەۋەى چاكى
 خۆى بى، ئەۋە بادلىنىابى: كە ئىمە ھىدايەتى دەدەين بۇ پىيازى سەھل و
 ئاسان ئەۋ ئەركانەى خراۋەتە سەرشانى بە ئاسانى ئەنجاميان دەدا.

﴿وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى، وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنِيسِرْهُ لِّلْعُسْرِ وَمَا
 يَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى﴾ بەلام ئەۋ كەسەى رۇدى و چرۇكى لى مال و
 سامانى خۆى دابكا، دلى نەيە لى بىخەشى و يارمەتى ھەژارانى
 لى بدا، يامالى خۆى لى پىگەى ئارەزۋىيازى داخەرج بكا، بەپابوردنى
 دونىاۋ خۆشى ژيان خۆى بەبى ناتاج بزانى لى ژيانى خۆشى قىامەت،
 بىمەت بى لى خوداۋ پاداشى بەھەشتى، رابوونى قىامەت و حىساب و
 لىكۆلىنەۋە بەدرو بزانى. ئەۋەرىگەى بۇ خۆش دەكەين بىكەۋىتە ناۋ
 تەنگ و چەلەمەۋە، توشى مەينەتى و ناخۆشى بى، بەھىچ شىۋەيەك
 پىگەى خىر نەدۆزىتەۋە دەستى نەچىتە كارىكى خىرەۋە، تاتوشى دەبى
 بەتوشى دۆزەخەۋە، ئەمجار ئەۋكاتە مال و سامانى دونىاي كەرۇدى چرۇكى
 تىدا دەكەرد ھىچ فرىاي نەكەۋى، بەلى ئەۋكاتەى تور دەدرىتە دۆزەخەۋە
 ھىچ شتىڭ فرىاي ناكەۋى، ھەرلەۋكاتەۋە كە مەرگ يەخەى دەگرى ئىتر
 ھىچ شتىڭ دادى ناداۋ دەستى لى ھەمبەنەكە دەردەچى.

بوخارىۋ موسلىم لى ھەلى كورى ئەبوتالىبەۋە رىۋايەت دەكەن
 دەفەرمۋى: لى گەل پىغەمبەردا بووين، لى گۆرستانى بەقىع خەرىكى
 ناشتنى تەرمىڭ بووين، لى ۋكاتەدا پىغەمبەر ﷺ فەرمۋى: (مَامْنَكُم مِّنْ
 أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كَتَبَ مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) ھىچ كەس نىە

لە ئىيۈە ئىللا شىۋىنى لەبە ھەشت دابدۇياری كراوۋە لە دۆزە خىش دا شىۋىنى بۇ دىياری كراوۋە، ھاوۋە لآن وتیان: ئەي پىغەمبەرى خۇدا ئىتر بۇ پالى لى ئە دىنەو؟ پىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: (اعملوا فكل مىسر لما خلق له) تىبىكۆش، ھەريە كەتان پىگەي بۇخۇش كراوۋە بۇ ئەو سەرەنجامەي بۆي دروستكراوۋە، ئەجار نايەتى ﴿فأما من أعطى... الذريات﴾ خىندەو^(۱).

ئادەمىزاد بۇ خۇي بەرپرسيارە لە كردهوۋەكانى

إِنَّ عَلَيْنَا

لِّلْهُدَى ۝۱۲۝ وَإِنَّا لِلْآخِرَةِ وَالْأُولَى ۝۱۳۝ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى ۝۱۴۝
لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۝۱۵۝ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى ۝۱۶۝ وَسَيُجَنَّبُهَا
الْأَتْقَى ۝۱۷۝ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ۝۱۸۝ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدُ مَنْ
نِعْمَةٍ تُجْزَى ۝۱۹۝ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى ۝۲۰۝ وَلَسَوْفَ يَرْضَى ۝۲۱۝

لەوۋەپىش ئەوۋى پاگەياند: كە ھەول وتىكۆشانى ئادەمىزادەكان جىياجىايە، ھەركەسەو ئامانجىكى تايبەتى خۇي ھەيە؛ ھەوللى چاكە دەدا و ھەيە روو لەخراپە دەكا چاكەكار رىي بۇخۇش دەكرى بۇ زىدە كارى چاك وەخراپەكار پتر پىبازى گومرايى بۇخۇش دەكرى، ئەجار ئەو دەگەيەنى كەپەرۋەردگار پىگەي چاك و پىگەي خراپى پون كرددۆتەو،

(۱) تەفسىرى ابن كئىر جە ۲۰۳۹/۴ نەم فەرمودە بەچەندىرۋايەتىكى جۇراو جۇر ھاتوۋە بەلام ھەموو رىۋايەتەكان يەك مانايان ھەيە رواه البخارى في (۶۵) كتاب التفسير (۹۲) الحديث (۴۹۴۸) ورواه مسلم في (۴۶) كتاب القدر (۱) الحديث (۲۶۴۸).

هه ره شهی له خراپه کاران کردوه و موژدهی به چاکه کاران داوه، هه ره خویشی خاونی دونیاو قیامه ته و له هه موو کهس بی ئاتاجه، نه گهر هه موو شیان کافرین له خودایه تی نه و کهم نابیی.

ده فهرموی: ﴿ان علینا للهدی﴾ حیکمه تی خودایه تی ئیمه واداخواز بوو: که ریگهی هیدایهت و ریگهی گومپایی بو بهنده کافان پون بکهینهوه، حه لال و حه رامیان بو دیاری بکهین، حه ق و بهتالیان بو لیك جیا بکهینهوه، پیغه مبه رانیان بو سه ر بنیترین، نامه ی ئاسمانیان بو نازل بکهین، نه حکامی عیبادهت و بیروباوهرو مامه له و بازرگانی و ئاداب و رهوشتیان بو شی بکهینهوه.

﴿وان لنا للآخرة و الأولى﴾ هه رچی له قیامهت دایه و هه چی له دونیا دایه هی، ئیمه یه، ملکایه تی و ته صه روف تیدا کردنی به ده ست ئیمه یه چۆنمان بوی ئاوا کاره کان هه لده سورپینین، هه رکه سی داوایه کی هه یه، باله ئیمه داوابکا، چیمان بوی پی ده به خشین، چه ندیک ببه خشین له گه نجینه مان کهم ناکا، نه گهر هه موو ئاده میزادو جنو که هیدایهت وه ربگرن له خودایه تی ئیمه زیاده نابیی، خو نه گهر هه موشیان کافرین له خودایه تی ئیمه کهم نابیی، قازانجی خوداپه رستی و زیانی کوفرو بییدینی خو یان بوخویانه و بوخویان ده گهر پیته وه.

نه مجار پهروه گار بهنده کانی له ناگری دۆزه خ ده ترسیینی و ده فهرموی: ﴿فأنذرتکم ناراً تلظى﴾ نه ی ئاده میزادینه! نه من ئیوه م ترساندوه له عه زابی ناگریکی گه وره که هه لگه ی ساوه له کل و گره گره دایه، نه ویش ناگری دۆزه خه و بی ئامانه.

﴿لا یصلها إلا الشقی الذی کذب وتولى﴾ ناچیتته ناو دۆزه خه وه و عه زابی سوتان و گهر ماو هه لاوی دۆزه خ نا چیژی مه گهر نه و کافره بی باوه ره نه بی: که نه و حه قه ی پیغه مبه ران هی ناویانه به دروی بزانی و

پىغەمبەرى ئىسلام بە درۆنخاتەو، پىشت لەئىمان ھەلبکا و شوئىن
پەيامى پىرۆزى خودا نەكەوئ و پابەندى فەرمان و جلەو گىرىيەكانى
شەرىعەتى خودانەبى.

﴿وسيجنبها الأتقى، الذى يؤتى ماله يتزكى﴾ خۆ لەناگرى دۆزەخ
دوور دەخاتەو ھەسەت كەسەت خۆلەكوفردوور بگىرى و بە ھىچ شىئەيەك خۆ
لەبوارانە نزىك ناخاتەو: كە بەلای كوفردا مەيلى ھەيە. بە دلسۆزى
خوداپەرستى دەكەو بەجىدى دەيەوئ خۆ لەعەزابى خودا پىارىزى.
ئەم تەقوا كارە وپراى خوداپەرستى مال و سامانىشى دەبەخشى لە بوارى
خىردا، بۆ ئەو ھەي لەچلەكى تاوان پاك بىتەو، مالبەخشىنەكەى بۆ رىيەزى
نيە، بۆ ئەو ھەي نيە مال پى بەخشاو ھەكان سوپاسى بکەن.

ئەھمەدو بوخارى لە ئەبو ھورەيرەو: كە رىوايەت دەكا دەلى:
پىغەمبەر ﷺ فەرموئ: (كل امتى تدخل الجنة يوم القيامة الا من أبى،
قالوا ومن أبى يارسول الله؟ قال: من اطاعنى دخل الجنة، ومن عصانى
فقد أبى) ھەموو ئومەتى من دەچنە بەھەشتەو مەگەر كەسەت
ياخى بى، ھاو ھەلەن وتیان: كى ياخى دەبى ئەى پىغەمبەرى خودا؟
فەرموئ كەسەت پايەندى شەرىعەتم بى دەچىتە بەھەشتەو، كەسەت
سەرىپچى فەرمانەكانم بى ئەو ھەي.

﴿وما لإحد عنده من نعمة تجزى الا ابتغاء وجه ربه الأعلى
ولسوف يرضى﴾ ئەو مالو سامانەى دەيەخشى بۆ ئەو نيە پىاوەتى
كەسانى دىكەى بەسەرەو بى و پاداشتیان بداتەو، بەلكو ئەو
مالبەخشىنەى تەنھا بۆ و دەستەيئەننى رەزامەندى خودايە، دەيەوئ خودا
لەخۆى رازى بکا، بىنگومان لەو بەولاولە لەقىامەت داخودا ئەو ھەندەى نازو
نيعمەت پى دەبەخشى كەرازى.

ئیمام نه حمد و ئیبنو ماجه و ئیبنو مەرده و هیله له ئه بهرهوره یه وه
 ریوایه ت ده که ن : که ده لئ : پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی : ناچیتته ناو
 دۆزه خه وه مه گهر که سیک به دبه خت بی ، و ترا : کی شه قی و به دبه خته ؟
 فهرمووی : که سیک تاعه تی خودا نه کا ، کاریک نه کا مه به سستی
 نه کردنه که ی به ندایه تی کردنی خودایی ، واز له تاوانیک نه هیئنی له بهر
 خاتری خودا . واته : تاوانکاری بی خو ئه گهر خو ی له تاوان پاراست و
 خو پارستنه که ی له بهر خودا نه بی .

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الضحی)

ئهم سوره ته مه ککیه و یازده ئایه ته . ناوی نراوه سوره تی
 ﴿والضحی﴾ چونکه له سه ره تای سوره ته که دا خودا سویندی به (الضحی =
 چیشته نگاو) خواردوه ، سوره ته که ده رباره ی حال و وه زعی پیغه مبه ر ﷺ
 نازل بووه ، بۆیه سه ره تاکه ی به سویند خواردن به و کاته روناک و
 گرنگه ده ست پی ده کا .

په یوه ندای ئهم سوره نه به سوره تی پیشوو یه وه له دوو پوه وه یه :

۱- سوره تی (اللیل) کۆتایی پی هاتوه به وه : که خودا واده ی
 به ته قواکاران داوه : که به فه زلو نیعمه تی خو ی رازیان بکا
 له سوره تی ﴿والضحی﴾ ش دا جه خت له سه ر ئه وه ده کاته وه
 که له وه به ولاره خودا به نازو نیعمه تی مادی و مه عنه وی پیغه مبه ر
 رازی ده کا . ده فهرمو ی ﴿ولسوف يعطيك ربك فترضى﴾ .

۲- له سوره تی پیشوودا فەرمووی ﴿وَسِجْنَهَا الْأَتَقَى﴾ لەم سوره تەش دا نێعمەتەکانی خۆی باس دەکا کە بە پێغەمبەری بەخشیون. ئەو پێغەمبەری کە سەرداری تەقوا کارانە .

ناوەڕۆکی سوره تە کە بریتیه له باسکردنی کەسایەتی پێغەمبەر ﷺ و واقعی وەزە و حالی ئەو ئادەمیزادە بە پێزە و چۆنیەتی پەروەردە بوونی و سەرەنجامی ژیان و پەیامی.

ئیمامی شافعی دەفەرموی: سوننەتە دوا سوره تی (والضحی) (الله اکبر) بکری، واتە: بگوتری: (الله اکبر: لا اله الا الله والله اکبر) هەر و هە تا کۆتایی قورئان ئاخری هەموو سورەتەکان دا سوننەتە ئەو تەکبیرە بکری، زانایانی ئیسلام لەم بارەو دەفەرموویانە:

یە کە بێجاری کە پێغەمبەر ﷺ سەروشی بۆ هات لە ئەشکەوتی (حیراء) زۆر ترسا. لەرز دایگرتوو گەڕایەو بۆ مال و دایان پۆشی، ماوێهە بە دەم بێداری و نوستویی دا مایەو، تاسروشیکی تری ئاراستە کراو هێندە تر ترس و سامی لی نیشیت، سروشە کە نیشانە ی ئەو ی تێدابوو کە ئەرکیکی قورسی دەخریته سەر شان و ماندو بوونی زۆری گەرەم ..

ئە بێجاری ماوێهە کی زۆری پی چوو نیگا و سەروش لە پێغەمبەر بێرا، وەر دەور دە سام و هەببەت لە پێغەمبەر ﷺ ڕەواییەو وەزە ی لی بوو سەروشی بۆی، بە ڕۆژ دەچوو بۆ ئەشکەوتی (حیراء) چاوەرپوانی نیگا بوو، بە لām نیگا دواکەوت و پێغەمبەر ﷺ بی هیوابوو، وای زانی خودا دەست بەرداری بوو، دلی تەنگ بوو، غەم و خەفەت دایگرت، ئە بێجاری پەروەردگار ویستی ئەو چاوەرپوانی یە ی پێغەمبەر بە کۆتا بێنی و سوره تی (والضحی) ی بۆ نارد، ئیتر پێغەمبەر ﷺ هێندە ی پی خۆش بوو لە خۆشیان دا تەکبیری کرد ..

نیعمه ته کانی خودا به سهر پیغه مبه ردا

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالضُّحَى ﴿١﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى ﴿٣﴾
وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
فَتَرْضَى ﴿٥﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَالًّا
فَهَدَى ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى ﴿٨﴾ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ
﴿٩﴾ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

موسلیم بوخاری له جوندو به وه ریوایت ده کهن: ده لی: پیغه مبه ردا
نازاریکی هه بوو شه ویک یان دووشه وه جیگا دا کهوت و هه لنه ستا
تافره تیک هات بو لای وتی: نهی موحده! نه وه چیته، ده لی
شهیتانه کهت وازی لی هیناوی؟

نیت پر وه ردگار سوره تی ﴿والضحی واللیل اذا سجي، ما ودعک
ربک و ماقلی﴾ بو نازل کرد.

ده فرموی: ﴿والضحی﴾ سویند به کاتی چیشه نگاو: که جوانترین
کاته و خۆربه تیشکی خوی بونه وه ده رازینیتته وه، هه موو کون و قوربینیک
روناک ده کاته وه هه پرته تی جم و جول و ده ست به کاربوونی گیانه به ران و
ناده میزاده بو وه ده ستهینانی بیووو سه ره تای نیش و جولانه وه یه بو
ژیانیک تازو له پرۆژیک تازو ده.

﴿واللیل اذا سجد﴾ سویند به شه و کاتیک ده زینگیته وه به تاریکی
خوی پوناکی پوژ داده پوشتی وه کوو چو ن ئاده می به لیفه وه به تانی خو
داده پوشتی! ﴿ما ودعك ربك وما قلى﴾ خودای تو ده سته ردارت نه به وه
وازی لی نه هیئاوی، نیگای لی نه بریوی، رقی لیت هه لئه ساوه خه شم و
قاری لی هه لئه گرتووی.

ئه مجار مزگینی به پیغه مبه ر ﷺ ده داو ده فهرمووی: ﴿وللاخرة خير لك
من الاولى﴾ به ته نکید داهاتوت باشت ده بی له رابردوت، قیامه ت باشته
له دونیات، پوژبه پوژ له به رزی و شکومه ندی داده بی.

ئیمام ئه حمده و تیرمیزی و ئیبنو ماجه له ئیبنو مه سعوده وه ریوایه ت
ده که ن ده فهرمووی: پیغه مبه رم بینی له سه ر هه سیریک راکشابوو چال و
چوئلی هه سیره که به لاپه راسوودیه وه دیار بوو شوینی لی کردبوو، جاکه
به خه به ر هات ده ستم له په راسوه کانی داو دوسی جار ده ستم پێدا هیئا، وتم
ئه ی پیغه مبه ری خودا، ئه وه بو پریگه ناده ی له سه ر هه سیره که وه شتیکی
نه رم ت بو رانجه ن؟ پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ئه وه نده م دنیا مه به ست نیه،
فونه ی من و دنیا وه کو سواریک ریوار وابه، تاویک لاده داته بن
سییه ری دره ختیک و دوا ی ده رواو به جیی دیلی.

﴿ولسوف يعطيك ربك فترضى﴾ له وه به ولاره خودا به فه زلو گه وره یی
خوی پله و پایه و نازو نیعمه ت ته وه نده پی ده به خشی رازی بی. له دنیا دا
بالا ده ست و سه رکه وتوت ده کا به سه ر دوژمنه کانت دا له قیامه تیش دا
پاداش و پله ی به رزت پی ده به خشی، هه وزی که وسه رت خه لات ده کا،
ده بیته شه فاعه تکار بو ئومه ته که ت و تکتا وهرده گیری. له دنیا دا
ئایینه که ت بالا ده ست ده بی و پیزو قه درت زیاده ده کا.

ئه مجار په روه ردگار نیعمه ته کانی خوی که پیش پیغه مبه ری تی به
هه زه ته ی موحه مده دی به خشیون راده نوینی و ده فهرمووی: ﴿الم يجدك يتيماً

فآوی ﴿ نهی موحه مه د نایا خودای تۆ تۆی نه بیننی به هه تیوی و
 حه وان دیتیه وه؟؟ تۆ هیشتا له سکی دایکت دابوی باوکت له دونیا ده رچوو،
 ئیتر خودا شوینی حه وان هه وه پهروه رده کردنی بۆره خساندی، له مالی
 عه بدولمه لیبی باپیرت داو مالی نه بوتالیبی مامت دا پینگه یشتی.
 نه وه بوو هیشتا پیغه مبه ر له سکی دایکی دابوو باوکی له دونیا ده رچوو،
 پاشان (خاتو نامینه) ی دایکی له دونیا ده رچوو، نه وکاته
 پیغه مبه ر ﷺ ته مه نی شهش سال بووه. نه مجار کهوته ژیر سه ره رشتی
 عه بدولمه لیبی باپیری.

هیشتا پیغه مبه ر ته مه نی ههشت سال بوو: که باپیری شی له دونیا
 ده رچوو، نه مجار نه بوتالیبی مامی له خۆی گرت به رده وام بوو
 له یارمه تیدانی تا ته مه نی گه یشته چل سالی و بووبه پیغه مبه ر ﷺ.

﴿ووجدك ضالاً فهدی﴾ نهی موحه مه د خودای تۆ، تۆی بیننی بی
 ئاگابوی له نه حکامه شه رعیه کان و نه تده زانی بیرو باوه پری راست و حه ق
 چیه، ئیتر خودا هیدایه تی دای و په یامی پیروزی ئیسلامی بۆ ناردی.

وه کوو له نایه تیکی تر دا نامازه بۆ نه وه ده کا و ده فه رموی: ﴿وكذلك
 اوحينا اليك روحا من امرنا ما كنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ
 جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا﴾ (الشوری/ ۵۲).

﴿ووجدك عائلاً فأغنی﴾ نه تۆی بیننی هه ژار و بی مال و سامان بوی
 ده وه مه ندی کردی به قازانجی مامه له و بازرگانی کردن به مالی خاتو
 خه دیجه، ههروه ها به هۆی نه و خیر و فه ره ی خسته بویه ناو
 مال و سامانته وه، به هۆی نه و دلقراوانی و قه ناعه ته وه که خودای
 پیی به خشیبوی.

هه ردوو پیری فه رموده (بوخاری و موسلیم) فه رموده یه کیان
 له نه بوه وره یه وه ریوایه ت کرده ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی:

(ليس الغنى عن كثرة العرض ولكن الغنى غنى النفس) دهوله مهندي بهزوری کالانیه، بهلکوو دهوله مهندي ئه وهیه دل و دهرون دهوله مهندي بی، هه له صه حیجی موسلیم دا فهرموده یه که هیه له عه بدوللای کوری عومهره وه ریوایه ت کراوه ده لی: پیغه مبه ره ﷺ فهرمووی: (قد أفلح من أسلم، و رزق كفافا وقنعه الله بما آتاه) رزگاری بوو، که سیك موسولمان بی و بژیویکی مام ناوه ندی پیدرابی، خودا قه ناعه تی پی به خشیبی و رازی بی به به شی خوی .

ئه مجار خودا فهرمانی پی ده کا به چهند ره وشتیکی کومه لایه تی و ویژدانی فهرمانی پی ده کا که سوپاسگوزاری نیعمه ته کانی خودابی. ده فهرمووی: ﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ جا که خودا توی به هه تیوی پیگه یاندو حه واندیتیه وه، ئه توش دلی هه تیومه شکینه، سوکایه تی پی مه که، بهزه بیت پیدا بیتیه وه، مافی خوی بدهیه، چاکه ی له گهل بکه، به نهرم و نیانی له گهل دایجولیره وه، هه مووکات یادی هه تیوی خوت بکه ره وه، بۆیه پیغه مبه ره ﷺ زور چاکه ی له گهل هه تیوان ده کرد، فهرمانیشی به هاوه لانی ده کرد که چاکه له گهل ده تیوان بکه ن.

﴿وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ له پاساوی ئه وه دا: که له پیش دا سه ر لی شیواو بووی و خودا هیدایه تی دای، له سوالکه ر توپه مبه به به پروگرژی و توپه بوونه وه ده ست به روی ئه وکه سانه وه مه نی که داوای زانیاریه کت لی ده که ن، یان داوای شتیک ده که ن پیدان ببه خشن، بهلکو هه رداوایه کیان لی کردی به شیوه یه کی جوان و نهرم و نیان وه لامیان بده ره وه .

﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ باسی ئه و نیعمه تانه بکه: که خودا پیی به خشیبوی، شوکرو سوپاسی پهروه ردگارت بکه له سه ر نیعمه تی پیغه مبه رایه تی و په یامی قورئان، هه میشه نیعمه ته کانی خودا بخه ره بهرچاوت و باسیان بکه و سوپاسی خودا بکه .

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الأنشراح)

مه ککیه و ههشت نایه ته. ناوی نراوه سوره تی (الشرح) یان (الإنشراح) چونکه سهره تابه باسی دل روشنکردنی پیغه مبه ر^ع دهست پی ده کا.

په یوه ندی نهم سوره ته به سوره تی پی شه وه:

په یوه ندی نهم سوره ته به سوره تی پی شه وه زور ناشکراو نمایانه، چونکه ناوه پړک و رسته کانیان لیک ده چن، هه ردوکیان رانواندنی نیعمه ته کانی خودا: که به پیغه مبه ری به خشیون له خو گرتون، بویه هه ندی له زانایانی سه له ف پتیا وایه: هه ردو سوره ته که یه سورتن، نابی له ناوانیان (بسم الله الرحمن الرحيم) هه بی، به لام جه ماوه ری زانایان پتیا وایه دوو سوره تن.

سوره تی (الأنشراح)

بسم الله الرحمن الرحيم

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنَّا وِزْرَكَ ﴿٢﴾ أَلَمْ يَكُنْ لَكَ بِنَايَ ۖ فَتَنَّاكَ ۖ أَن تَبْطِغَ ۖ وَتَعْلَمَ لَكُمْ كُسْرًا ۖ إِنَّهُ كَانَ بِرُبِّكَ لَكْرَهًا ۖ وَأَن تَصْطَبَّ ۖ فَتَكْفُرَ ۖ وَأَن تَكُونَ مِمَّنْ سَاءَ بِلَاءِ ۖ

ده فهرموی: (الم نشرح لك صدرك) نایا ئیمه دل و دهر وغان فراوان و روشن نه کردوی؟ واته: بیگومان سنگ و دل و دهر ونی تو مان فراوان کردوه

بۆ ئه وهی نووری پیغه مبه ریتی تیوه بچی و تییدا جی بیته وه و بتوانی
 ئهرکی پیغه مبه رایه تی هه لگری . نیگا و سورش حیفز بکا . وه کوو
 له نایه تیکی تر دا ده فرمو ی: ﴿فمن یرد الله ان یهدیه یشرح صدره
 للاسلام﴾ (الانعام/۱۲۵).

جا وه کوو خودا دلی فراوان کردوه ، شه ریه ته که شی به رفراوان و
 ئاسان کردوه ، بۆ هه موو کاتیک گونجاوه و به که لکی هه موو گه ل و
 نه ته وه یه ک دی .

هه ندیک پێیان وایه : مه به ست به و گوشاد کردنه ی سنگی پیغه مبه ر
 ئه و روداوو گۆرانکار بیانه ن که شه وی میعراج به سه ر دل و ده روونی
 پیغه مبه ر دا هیئران له هه موو رویه که وه ، له فرمووده ی سه حیح دا
 هاتوه ئه نه سی کوپی مالیک له مالیکی کوپی سه عسه عه وه ریوایه ت
 ده کا ده لێ پیغه مبه ر ﴿فهرمووی :

(له کاتیک دامن له لای که عبه وه چاوم چوبه بیره خه و ، له نا کاویک
 گویم لی بۆ یه کیکیان ده یگوت : یه کی له و سییانه که له نیوان دوو پیساو
 دایه ، ئیتر ته شتیکی زیرینیان هیئا ، ئاوی زه مزه می تیدا بوو ، سینگیان
 شه ق کردم لیڤه وه تائه وی) ، قه تاده ده لێ : مه به ست (به لیڤه وه تا ئه وی)
 چیه ؟ فه رمووی : واته : تا خوار سکمه وه . ئیتر دلیان ده ره ینام
 به ئاوی زمزم شتیان ته مجاره خستیانه وه شوینی خۆی . پاشان پر کرا
 له ئیمان و حیکمه ت .

پوخته ی فه رمووده ی (شه قکردنی سینگ) ئه وه یه هیشتا پیغه مبه ر
 مندا ل بووه ، هه زه ته ی جو برائیل هاتوه سینگی شه ق کردوه و دلی
 ده ره یناوه و شتویه تی و پاکی کردۆته وه ، پاشان پری کردوه له زانیاری و
 ئیمان و خستویه تی وه شوینی خۆی .

هەندێ لەزانایان پەخنیان لەم پیاویەتە گرتووە، دەڵێن:
ئەم روداوە لەکاتی مندالی پێغەمبەر دابوو، ئەمە موعجیزەیە و
نابی پێش پێغەمبەریتی بی، پێیستە موعجیزە دواى بوون
بە پێغەمبەرمبێ.

لەلایەکی ترەو کارێگەری شت بەئاو بو لابرندی چلکی جەستە،
خۆتاوان قەبارەى نیه و شتیکی مەعنەوییە ششتی کارێگەری تیدا نیه،
ئەجار دل پڕناکری لەزانایاری بەلکو خودا زانیاری تیدا دروست دەکا.

ئیمام (فخرالدین) ی رازی لەوەلامی ئەم پەخنیەدا دەفەرموی:
ئەو جۆریکە لە مزگینی و ئیرهاصات ریخۆشکەرەو پێشەتای
فیزی پێغەمبەرایەتین، ئەم جۆرە مژدەو سەرتاو ریخۆشکەرەو بو
پێغەمبەری ئیسلام زۆرن، دوریش نیه: کەشتی دلی پێغەمبەر و لابرندی
ئەو خۆینە پەشە لی بوئەو بی مەیلی تاوان نەکا. نیشانەى ئەو بێ:
کە دوورە لەتاوان و مەعصومە. لەلایەکی ترەو ئەو کاری خودایە و
چی بوی بیکا دەیکا.

﴿ووضعنا عنك وزرك الذي انقض ظهرك﴾ هەلمان گرت لەسەرت
ئەو ئەرکە گرانیشتی ماندو کردبووی و برستی لی بریبووی؟ ئەوشتانەى
پیت وابوو تاوان و ئەنجامت دابوون و پێیان خەفەتبار بوو بووی، لەسەر
شانمان لابردي، پێغەمبەر ﷺ ئەوەندە پایەى بەرز بوو، زۆر کارو کردەو:
کە بو کەسانی دیکە موباح بوو، بو ئەو بەتاوانۆکە (خلاف الأولى)
حیساب کراو، خودا عیتابی لی گرتووە، بو فونە: روخسەتدانی
بو هەندێ لەدوورپووەکان کە هاوبەشی غەزای تەبوك نەکن، فیدیە
وەرگرتن لە دیلەکانی جەنگی بەدر، روگژکردن لەپوی عەبدوللا کوری
نومی مەکتوم دا.

ئه مانه و چه ند شتی تری لهو جوړه پیغه مبهړ ﷺ ئه نجامی دان و خودا
 ره خنه ی لی گرت، پیغه مبهړ ﷺ دواپی خفه تبار بوو، چونکه له سهر خوئی
 به تاوانی له قه لثم دان و بۆی ده رکه وت نه ده بوو ئه و جوړه هه لئس و که وتانه
 بکا، چونکه دهیتوانی کاری له وه باشتر بکا، به لثم خوا لیئی خوئش بوو،
 باری شانی سوک کرد. یان ده گونجی ماناکه به م جوړه ی بی، قورسایی
 ئه رکی پیغه مبهړه تیمان له سهر شان سوک کردی و وزه و توانایه کمان
 پی به خشیت بتوانی ئه نجامی بده ی.

﴿ورفعنا لك ذكرك﴾ ناوی تۆمان به مرز کرده وه، له دونیا و قیامت دا
 ناوت به رزو پیروژه به هوئی روتبه ی پیغه مبهړیت و سهر موړ کردنی زنجیره ی
 پیغه مبهړان به ره وانه کردنی تۆ، بۆیته سهر داری پیغه مبهړان و په یامی
 هه موو نامه ئسمانییه کان له په یامی تۆدا رهنگی داوه ته وه.

ده بی چ پله و پایه یه که له وه به رز تربی. له هه موو چرکه و ساتیکی
 میژوودا ناوی پیغه مبهړ ﷺ له دواناوی خودا وه ده یئیری و به سهر زاری
 ملیونه ها موسولمانه وه له بانگ و قامه ت و ته حیاتی نویژو ویرده کاند
 ده گوتری و ده گو تریته وه. بانگده رو و تارخوین و نویژه کهر، رۆژانه
 رسته ی (اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمد رسو الله) دوباره و سی
 باره ی ده که نه وه.

ده بی چ ناویک له وه به رز تربی: که خودا پیویستی کردوه له سهر
 موسولمانان رۆژانه پینج فرهزه له نویژه کانیا ن له بانگ قامه ت دا دواناوی
 خودا ناوی پیغه مبهړیش به یئیری؟

به راستی ئه مهش موعجیزه یه کی تری قورئانه ئه وه هه زارو چوار سه دو
 بیست و پینج ساله ئه م نایه ته نازل بووه، سال دوا ی سال و سات دوا ی
 سات ناوی پیغه مبهړ ﷺ له دواناوی خودا له ناوی هه موو که سیکی تر پتر
 به سهر دهم زوبانی ئاده میزادانه وه یه.

به راستی ئەمەش موعجیزەیه کی تری قورئانە ئەو هەزارو چوار سەدو بیست و پێنج سالە ئەم نایەتە نازل بوو، سال دواى سال و سات دواى سات ناوی پیغەمبەر ﷺ لە دواناوی خودا لە ناوی هەموو کەسیکی تر پتر بە سەر دەم زوبانی ئادەمیزادانە وەیه.

هیچ چرکەیک لە ژبانی ئادەمیزاد تێناپەرێ ئیلا بە سەدان ملیۆن جار ناوی پیغەمبەر ﷺ دەگووتری و دەبیستری، بەرێزەو ناوی دەبرێ و ناو هیئانەو شایەتیدان لە سەر پیغەمبەریتی ئەو زاتە پێرۆزە پێناسەى موسولمانانە، هەر کەسى لە شایەتومان دا لە بانگ و قامەت دا لە نوێژ و وتاری ئاینی دا، ناوی پیغەمبەر نەهێنێ و شایەتی خۆی لە سەر پیغەمبەراییەتی حەزرەتی موحەممەد ﷺ تازە نەکاتەو، تاعەتە کەى قبول نیه، بە موسولمان حسیب ناکرێ. بە لکو ناو هیئانی و سەلاوەتدان لى بە خودا پەرستی لە قەلەم دەدری.

نەک هەر ئەوەندە بە لکوو ناوی پێرۆزی پیغەمبەر ﷺ لە عەلەمى بالاش دا بەرز راگرتوو؛ لە لە و حوله حفوزدا بەرز کراوەتەو، لە سەر زوبانی فریشتەکان سەلاواتی لى دەدری و ناوی پێرۆزی دەهێنری.

و هەکوو لە نایەتیکى تردا ئاماژە بو ئەو دەکاو دەفرموی: ﴿ان الله و ملائکته یصلون على النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما﴾ (الأحزاب/۵۶). دەى دەبى چ بەرزیهک بگاتە ئەو بەرزیهى پیغەمبەر ﷺ پى گەیشتوو؟ بێگومان پیغەمبەر ﷺ (سید الخلق) ه خۆشەوێسترین مەخلووقە لای خودا ناوی بەرزترین ناوە لای خودا، زۆرترین ناویک کە بە سەر دەم و زوبانی ئادەمیزاد دابی ناوی (موحەممەد) ﷺ.

دواى راناندزو بیرخستنهوێ ئەو نیعمەتانە، پەروەردگار ئەو رادەگەیهنێ: کە ئەو گۆرانکارییهى لە ژبان دا رۆدەدەن خۆشى دوانا خۆشى و فەرەحى دواتەنگانە، هەمووی بە گوێزەى داب و نەریتی پەروەردگارە لە برونە وەردا، بۆیه بۆ دەمکوتکردنی موشریکەکان: کە پیغەمبەریان بەو لە کەکەدار دەکرد: کە هەژارە فرموی: ﴿فإن مع العسر يسراً﴾ بێگومان لە گەل خۆشى

ئەو تەنگانەو ناخۆشیانە ی لەو پێش هاتوونە پێت فەرەحی و خۆشی
هەیه، لە دوا تەنگانە، ئازادی و خۆشی هەیه. بێگومان لە دوا ناخۆشی
خۆشی هەیه.

ئەمەش دلدانەو و تەسلەلا دانەو و پێغەمبەرە، مزگینێ یە بۆی: کە لەو
بەو لاوێ خودا حال و وەزعی لە هەژارییەو دەگۆڕێ بۆ دەوڵەمەندی،
لە بێ هیژییەو بۆ بە هیژی، دژایەتی گەلە کە ی بۆ دەکاتە
خۆشەویستی و تەبایی.

هەرچەندە خیتابە کە بۆ پێغەمبەرە ﷺ بەلام وادە کە بۆ هەموو
ئومەتە کە یە تی لە هەموو چاخ و رۆژ گاریک دا؛ ئەمە باوی پەرورەدگارە لە
جیهان دا، هەر حالە تێک لە تەنگانە و هەژاری، لە ترس و خۆف و
نا ئارامی، لە زەبوونی و نە فامی، توشی هەر گەل و نەتەوێ کە بێ
بە تاك و کۆیانەو، بە تاییبەتی کە ئەو گەلە دوژمنەکانی بە هیژ و
لە خۆشی دابن.

ئەجار ئەو گەلە کۆس کە وتووێ بیهوی خۆ لەو تەنگانە رزگار بکا،
بیر بکاتەو و پلان دانێ و هەول و تەق ئلا بدو کۆل نەدا، پشتیشی بە خودا
بە هیژی، وێرای هەول و تێکۆشانی خۆی، تەو ککولی بە خودا بێ،
حەقمن سەرەنجامی تێکۆشانیان بەردار دەبێ و لەو تەنگانە و ناخۆشی و
ژێر دەستەیی و چەوساندنەوێه رزگاریان دەبێ.

ئەجار کە سەرکەوتن و رزگاریان بوو، پێویستە سوپاسی خودا بکەن و
هەول بدەن لەو نازو نیعمەتە زیاد بکەن، شانی بەربەدن و بە بژۆلێ چاو
دەستکەو تەکانیان بپاریزن، بە دڵسۆزی و خودا پەرستی، بە شوکرانە
ژمیری رۆژ بە رۆژ هەول بدەن زیاتر خودا لە خۆیان پازی بکەن و ولات و
گەلیان بەرەو پێشکەوتن و سەر بەرزی بەرن. ئەک سەپلە و پێنەزان بن و
خودایان لە بیر بجێتەو، سەر تە پۆل و گەلۆر بن و پالێ

لی بده نه وه، کاتیک به خوین بزانن به ریان له ژیرپی دهر هیندراوه و
که له پورو میراتی بنیات نراوی باوک و با پیرانیان له دهست داوه و
خودایان لی ره نجاه و که وتونه په راویزی میژووه وه و کهس حیساییان
بو ناکا. خه ساره تمندی دونیاو قینامه ت بوون.

ههروه کوو چوون ناوه جاخزا دهیه که ریز له بنه ماله کهی خوئی نه گری و
پابه ندی داب و نه ریتی باوک و باپیری نه بی، هه ره له گهل باوکی مردو
دهسه لاتی که وته دهست، له ماوه یه کی که م دا سهروه ت و سامانی بو
به جیماوی له دهست ده داو خوئی خیزان و بنه ماله کهی ده خاته سهه ساجی
عه لی. نه مجار بو خوئی دهسته وه سان و دابینیشی و نه توانی خوئی به خیتو
بکاو دهست له خه لک پان بکاته وه، یان بیته ره نجبه رو و خزمه تکاری
نه واندهی کاتی خوئی خزمه تکاری باوکی نهو بوون.

به راستی نه م نایه ته گه و ره ترین ناموژگاری و په ندو عیبه ته بو
موسولمانان چونکه نایینی ئیسلام نایینی هه لباردهی پهروه ردگاره،
قورئان بهرنامه و په پیره و پرؤگراگرامیه تی.

هه ره له و پرؤژه وه نه م نایینه بلاو بوته وه، لایه نگرو پابه ند بوانی په یدا
بون، وه کوو یاسایه کی هه میشه یی و نه گور، چه ندیک موسولمانان پابه ندی
بهرنامه ی ناین بووبن و دهستیان به قورئان گرتبی، نه وه ند خودا عه زیزو
بالا دهستی کردون، چه ندیک قورئانیان پاشگوی خستبی و له ئیسلام و
دوور که وتبنه وه نه وه ند زه لیل و ژیر دهسته بون.

هه رکاتیک موسولمانان وه هوش خو هاتبنه وه و به لای ئیسلام دا
بیان دایته وه و به پی دهستوری قورئان جولابنه وه، خودا رکیفی
فرمانه وایی پی داونه وه و سهروه رییان به دهست هیئاوه ته وه. له ته نگانه و
ژیر دهسته یی رزگاریان بووه. نه گه ره سه ریری میژووی ئیسلامی بکه یین

زۆر نمونهی ئاشکراو زهق له سه رکه وتن و ژێرکه وتنی موسو لمانان ده بینین
ئه وه میژوو بیخویننه وه!!

ئه مجار پهروه ردگار فەرمان به پیغه مبه رﷺ ده کا که ئه و کارانه
ئه نجام بدا: که شایه نی پله و پایه ی ئه وه، ده فهرموی:

﴿فاذا فرغت فانصب﴾ هه رکاتیک له راگه یاندنی بانگه وازی
بویته وه، یان جیهادو تیکۆشان و کاروباری خۆت ئه نجام دا، روبکه ره
عیبادهت کردن و له خودا پارانه وه و داوا له خودا بکه کاره کانت بو
هه لسه و پێنی، به راستایی و دڵسۆزی روبکه ره خودا و نیازو مه به ست
پاک و خاوین بکه ره وه، هه میشه له خوا بیارپیره وه، توفیقت بدا بۆکاری
خێرو بهر ده و امبوون له سه رخودا په رستی. کاتی خۆت له لابه نرخ بێ و
مه هیله ساته وه ختتیک له ژیا نته به فیرۆ مده ده، رینگه مده ده هه لت له کیس
بچی، پهروه ردگار بهنده ی بێ ئیشی خۆش ناوی!!

﴿والی ربك فارغب﴾ روبکه ره خودا و هه موو نیازو مه به ستیک
ناراسته ی خودای خۆت بکه، نزا بۆ خودا بکه و لێی بیارپیره وه ترست
له دۆزه خی بێ و به ته ما به هه شتی رازا وه ی به، پاداشی ماندو بون و
هه ول و ته قه للا ی به رده وامت هه ر له خودا داوا بکه، هه رخودا
شیاوی ئه وه یه روی تیبکه ی و لێی بیارپیره وه و پشتی پێی بههستی و
به ندایه تی بکه ی.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (التین)

ئه م سوره ته مه ککیه وه هه شت ئایه ته، ناوی نراوه سوره تی (التین)
چونکه پهروه ردگار له سه ره تای سوره ته که وه سویندی به ﴿التین﴾ و

﴿الزیتون﴾ خواردوه و گرنگی بهم دوو دره خسته بهرداره داوه، لهم پروهوه:
که خیر و فہریان زوره و بهسودن..

ناوه پوکس نهم سوره ته مه ککیه بریتیه له سن شتنس په یوه ست
به ناده میز دادو بیرو باوه په کھی:

۱- ریزگرتن له ناده میزاد لهم پروهوه: که خدا له جوانترین شیوه و پوخساردا
خولقاندویه تی، قه دو بالای راست و جوان، نه ندایمی ریک و پیک!
۲- ویرای به لگهی جوراو جور له سهر هه بوونی خدا له خودی بونه وهردا.
نه گهر لیان وردیته وه، که چی ناده میزاد خویان لی گیل ده کاو
له ناستی ناده میزادی خوی داده بهزی و خوی گپرو دهی دوزه خ ده کا.
به هوی نه وه وهرای به خودا و به پیغه مبهری خودا نیه، ینکاری
زیندو بوونه وه و حیساب و لیکولینه وه ده کا.

۳- خالی سییه م راگه یاندنی بنه مای عه داله تکاری په روه ردگاره دهر بارهی
به نده کانی: که به گویره ی نه و عه داله تکاری بهر هاهی پاداشی خودا
په رستان ده داته وه و سزای تاوانباران ده دا.

سوره تی (التین)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾
فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدَ بِالِّدِينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

ده فهرموئ ﴿والتین و الزیتون﴾ سوئند به هه نجیر: که میوه یه کی
خۆشه و ئاده میزاد ده یخۆن، سوئند به زهیتون که ده یگوشن زهیتی
لی ده رده هیتن و بۆ زۆر شتی تریش سودی لی ده بینن.
ئیبو عه بباس له ته فسیری ئهم نایه ته دا فهرمووی: هه نجیر ئهو
هه نجیره یه که ده یزانن، زهیتون ئهو زهیتونه یه که ده زانن.

ناوهیتانی ئهو دووبهرو میوه یه درکه و ئاماژه یه بۆ خاکی پیروزی
قودس و ده و روبه ری که به و دوو ده رخته ناو بانگی ده ر کرده.
پهروه ردگار سوئندی به هه نجیر خوارد، چونکه بژیوو میوه و ده رمانه،
خوارد مه نییه کی به تام و له زه ته، زوو هه زم ده بی له گه ده دا، ته بیاتی
ئاده میزاد نه رم ده کا، به لگه م که م ده کا، گورچیله پاک ده کاته وه. زیخ و
به ردوچکه ی میزه لان لاده با، جهسته قه له و ده کا، کونوچکه کانی جه رگ و
سپل ده کاته وه، بۆ زۆر نه خۆشی به سوده.

زهیتونیش میوه یه و بژیوه و ده رمانه، ده یگوشن پۆن زهیتی
لی ده ردیتن و ده کریتته ناو زۆر خوارد مه نییه وه، تیکه له به زۆر ده رمان
ده کری و به ته نیاش ده رمانی زۆر ده ردا نه.

﴿و طور سینین﴾ سوئند به و کێوه ی پهروه ردگار له نزیکیه وه ئاخاوتنی
له گه له موسادا کردو کردی به پیغه مبهرو په یامی پیروزی ئاراسته کرد.
﴿وهذا البلد الامین﴾ سوئند به م شاره ئارامه که شاری مه ککه ی
پیروژه، شوینی له دایکبوونی پیغه مبه ره، شاریکه بانگه وازی ئیسلامی
تیدا سه ری هه لدا وه. شاریکه هه رکه سی بجیتته ناوی دلتیا ده بی
له ده سترژی کردن بۆ سه ری. وه کوو له نایه تیکی تر دا ئاماژه بۆ ئهو
ده کاو ده فهرموئ: ﴿ومن دخله کان امناً﴾ (آل عمران/ ۹۷).

پهروه ردگار له م نایه تانه دا سوئندی به چوار شت خوارد:
﴿طور سینین﴾ و ﴿بلد الامین﴾ ئاشکران یه که میان: ئهو کێوه یه خودا

له نزیکیه وه ئاخاوتنی له گه‌ل حه‌زه‌تی موسادا نه‌نجام دا، دووه‌میان: شاری مه‌ککه‌ی پی‌رۆزه، به‌لام مه‌به‌ست به **﴿تین﴾** و **﴿زیتون﴾** لیره‌دا چیه؟ نه‌مه جیگای قسه‌یه و زۆر ریوایه‌تی جو‌راو جو‌ر ده‌باره‌یان هه‌ن.

هه‌ندیک ده‌لێن: **﴿التین﴾** ئاماژه‌یه بۆ (طوری ته‌نیا): که له‌ته‌نیشت دیمشقه، هه‌ندیکێ تر وتویانه ئاماژه‌یه بۆ ئه‌و دار هه‌نجیره‌ی: که ئاده‌م و حه‌وا له‌ کاتی ده‌رکه‌وتنی شه‌رمگایان دا گه‌لاکه‌یان لی‌ کرده‌وه و شه‌رمگای خۆیانیان پێ داپۆشی. بریکێ تر پێیان وایه: مه‌به‌ست ئه‌وشوینه‌یه که دره‌ختی هه‌نجیری لی‌ ر‌واوه له‌سه‌ر ئه‌و کێوه‌ی که شتییه‌که‌ی حه‌زه‌تی نوح له‌نگه‌ری گرت.

مه‌به‌ست به‌زه‌یتون ئاماژه‌یه بۆ (طوری زه‌ینا) له‌ به‌یتوله‌قدیس هه‌ندیک پێیان وایه مه‌به‌ست خودی به‌یتوله‌قدیس، بریکێ تر پێیان وایه: ئاماژه‌یه بۆ ئه‌ولقه‌زه‌یتونه‌ی که ئه‌و کۆتره‌ی حه‌زه‌تی نوح له‌ که‌شتیه‌که‌وه هه‌لی‌فران بۆ ئه‌وه‌ی بزانی‌ حاله‌تی تۆفان به‌چ گه‌یشتووه . جا که کۆتره‌که گه‌رايه‌وه لقیکی داری زه‌یتونی پێ بوو، ئیتر به‌وه‌زانده‌را: که لافاوه‌که نه‌شتۆته‌وه و زه‌وی ده‌رکه‌وتۆته‌وه.

مامۆستا - سه‌بید - ده‌فه‌رموی: نزیکترین مانا له‌پراستییه‌وه ئه‌وه‌یه بلیین: مه‌به‌ست به‌هه‌نجیره‌ی زه‌یتون ئاماژه‌یه بۆ ئه‌و شوین و بیره‌وه‌ری یانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌ ئایینه‌وه هه‌یه که کێوی طورو به‌یتوله‌قدیس و مه‌ککه‌ی پی‌رۆزن.

په‌روه‌ردگار سویندی به‌وسی شوینه‌ خوارد چونکه‌ شوینی نازلبوونی نیگا و سروشن له‌خوداوه بۆ سه‌ردلی پیغه‌مبه‌ره ئولولعه‌زمه‌کان، له‌م جیگایانه‌دا چرای هیدایه‌ت بۆ ئاده‌میزاد هه‌لکرا. له‌ کۆتایی ته‌ورات دا هاتووه ده‌لی: په‌روه‌ردگار پورته‌وی دا له‌ طوری سه‌یناء واته: له‌وی نیگای بۆ حه‌زه‌تی موسا کرد. پاشان له‌شاخی ساعییر پوناکی دایه‌وه،

واته: ئەو کێوهی خودای مهزن ههزره تی عیسای تێدا کرده پێغه مبهه،
 دوا بێ ئەو نوورهی له سهه کێوه کانی فاران ئیعلان کرد، واته کێوه کانی
 مه ککه: که پێغه مبهه ئیسلامی تێدا کراوه به پێغه مبهه، پێده چێ ئەمه
 موژده دان بێ به موسولمانان: که له دوا پوژێکی نزیکدا ئەوشوینانه
 ده که ونه ژێر دهستیان و خۆیان تێیان دا بالا دهست ده بن، بهو
 سویند خواردنه پێیان، ئاماژه بۆ گرنگی و پیرۆزی ئەو شوینانه
 ده که موسولمانان هه لده نی: که پارێزگاریان بکهن و نه هیلن
 له دهستیان ده رچن.

گرنگی ئەم شوینانه شه له پووی جوگرافیاوه، له پووی سهه رازیه وه، له پووی
 بازرگانیه وه خۆره لاتی ناوه راسته و ناو جههرگه ی و لاتی ئیسلامه
 به تاییه تی بۆ پارێزگاری له مه ککه ی پیرۆز: که پوگه ی موسولمانانه، هه
 له بهر گرنگی و پیرۆزی فه له ستینه: که قودس کراوه به شوینی شه وره ی
 پێغه مبهه ئیسلام ﷺ! هه لبه ته موسولمانان ههستیان بهم گرنگیه
 کردوه و له ئاماژه پێکردن و سویند خواردنه ی خودا به وشوینانه
 حالێ بوون، خۆشه و یستی فه له ستین و به تاییه تی شاری، قودسیان له دل دا
 جیگری بووه، هه رکاتی هێرش کرا بێته سهه ی و دوژمن و یستبیه تی
 داگیری بکا، موسولمانان به سهه و مال بهرگریان لی کردوه.

سال (۱۵) ی کۆچی (۶۲۶) ی ز که موسولمانه کان گه مارۆی
 به یتوله قدیسیان دا، پۆمه کان ناچار بوون خۆیان به دهسته وه بدهن، به لām
 مه رجان دانا که ده بی فرمانه وای موسولمانان بێ و له سهه رده ستی
 ئەو خۆیان ته سلیم ده کهن، ئیتر فه رمانده ی له شکر ی ئیسلام:
 که ئەبوعوبه یده ی جهراح بوو، هه والێ نارد بۆ خه لیفه ی موسولمانان
 (ئیمامی عومهه) و داوای لی کرد: که ته شریفی بجێ بۆ فه له ستین،
 هه زره تی عومهه له مه دینه وه چو بۆ فه له ستین و له سهه ر ده ستی ئەو،

فهله کان خوځیان ته سلیم کرد چه زره تی عومهر ته و په پری پیزی لی گرتن و هیچ خراپه یه کی له گهل نه کردن.

هر له و پوژوهه تائه مپو فله ستین بووه ته هوکاری کی سهره کی کی برکی تی نیوان هیزی حق و هیزی به تال، هر که موسولمانان له قورئانه کیان دوور که وتونه وه و بی هیزیبون، هیزی کوفر شالوویان هیناوه و قودسیان له موسولمانان داگیر کرده، خاچه رسته کان که قودسیان گرتوه چی موسولمانی تیدا بوو به رده ستیان که وتن سهریان برین، جوله که کانیش کاتی چونه قودسه وه موسولمانه کانیان سوتاند.

نه گهر میژووی گرتنه وهی قودس له لایه ن خاچ په رستانه وه سهر بکهین رودای وا ده بی نی: که نه و کافرانه دژی موسولمانان نه نجامیان داوه سهرت سوپ ده می نی، نه مانه چ درنده یه ک بوون، چ رق و کینه یه کیان بهرام بهر موسولمانان هه بووه، که چی دوا یی که سولتان (صلاح الدین) ی نه یوبی په لاماری دان و له هه موو شهرو نه به رده کان دا به سهریان دا زال بوو، به نه و په پری پیاو ه تی و مهردانه په فتاری له گهل کردن، هینده ی پیاو ه تی له گهل کردن، نه وه نده به عه داله تکاری له گهل یان جوولایه وه، میژوونوسه کانیان به شهرمه وه تو ماریان کرده، له نامهردی خاچه رستان و پیاو ه تی (صلاح الدین) و دهسته و دایه ره که ی سهریان سوپ ماوه!

به لام به داخه وه به لاواز بوونی خه لافه تی عوسمانی و گهنده لبونی فهران په وایی یه کیان و دوا یی روخانی خه لافه ت به ته وای و پارچه پارچه بوونی عاله می نیسلامی و دوور که وتنه وهی موسولمانان له ناینه کیان، به ته حدید دوا ی شهر ی دووه می جیهانی، سال (۱۹۴۸) ی ز هیزی کوفر له سهر خاکی پیروزی فله ستین ده وله تی نیسرائیلیان دروست کرد و کردویانه به سه نگر یکی ستراتیجی خوځیان دژی عاله می نیسلامی و به رده وام تیری ژه راوی خوځیان ناراسته ی موسولمانان ده که ن،

ئه وهنده یان فیتنه و ناشوب له نیوانیان دا نراونه وه و هیئنده له ئیسلام دوور که وتونه وه مه گهر خودا (صلاح الدین) یکی تر بره خستینی و جاریکی تر سوپای کوردان رێک بخته وه، له ژیر ئالای ئیسلام دا قودس رزگار بکاته وه، نه گینا تازه فله ستین له ده ست موسولمانان ده رچوو!! به بانگه شهی عوروبه و عه فله قیه ت و دیمو قراتیه ت و شیوعیه ت.. هتد فله ستین وهر ناگیریته وه !!!

﴿لقد خلقنا الإنسان في أحسن تقويم﴾ سویند به و سی شوینانه ی له وه و پێش باسکران ئیمه ئاده میزادمان له جوانترین شیوه و شکل و پوخساردا دروست کردوه، قه دو بالا راست و شوخ و شهنگ، نه ندام و جهسته ی رێک و پێک، شیوه ی ناخواردن و خواردنه وه و خه وتن و دانیه ت و پاوه ستان و پویشتن... هتد له و په ری جوانی و شیرینی دان، جودا وازی له گیانله به رانی تر له به ره ی زانست و بیرکردنه وه و قسه کردن و نه خشه کێشان بو ژیان و حیکمه ت و دانایی له هه لس و که وتی دا، به جوړێک گونجاوه ببیته جی نشین له سه ر زهوی.

ده گیرنه وه له رۆژگاری خه لیفه مه نصوری عه باسی دا، کابرایه ک که ناوی عیسی کورپی موسای (الهاشمی) بوو زۆری خێزانه که ی خۆی خوش ده ویست، رۆژێک به ژنه که ی خۆی گوت: نه گهر له مانگ جوانتر نه بی ته لاقت بکه وی سی به سی.

ژنه که خێرا لای هه لساو رۆیی و خۆی له میرده که ی گوم کرد. وتی: میرده که م ته لاقتی داوم، نه و شه وه به ناره حه تی و ناخۆشی رۆژی کرده وه، که رۆژی لی بووه وه چو بو باره گای خه لیفه مه نصورو هه والی پروداوی بو گیرایه وه زۆر ناره حه تی و خه فته تی خۆی بو خه لیفه هه لپشت، خه لیفه فه رمانی دا شه رعزانان کۆبوونه وه داوای فتوایان له م باره وه

لىكرا، ھەموو زاناكان وتيان تەلّاقى كەوتوو، جگە لە قوتاييەكى
ئەبو حەنەيفە كە بىدەنگ بوو.

خەلىفە مەنصور وتى: ئەو تۆ بۆ بىدەنگى؟ كابرا ھاتە قسەو
لەسەرەتاو ھە بۆ كۆتايى سورەتى (التين)ى خويندەو، ئەجار وتى:
ئەى فەرمانرەوای موسولمانان، ئادەمىزاد جوانترىن مەخلوقى خودايە،
ھىچ شتەك نىيە لە ئادەمىزاد جوانترى، مەنصور بە عىساي
كورى موساي گوت: قسەى ئەم زانايە راستەو باشى بۆ چوو،
خيزانى خۆت بىنەو ھە لاي خۆت و تەلّاق نەكەوتوو، ئەجار خەلىفە
مەنصور ناردى بۆلای ئافرەتەكەو راپىسپارد كە بچىتەو ھە لاي مېردەكەى و
تەلّاقى نەكەوتوو^(۱).

﴿ثم ردّناه أسفل سافلين﴾ پاشان ھەندى ئادەمىزادمان گىپراو تەو ھە بۆ
تەمەنى پىرى و بى ھىزى و خەرەفاوى، پشتى دەكۆمىتەو، چاوى
نايىنى، گوئى نايىسى، عەقل و ھۆشى لەدەست دەدا! ئەمە تەفسىرى
ئىبنو عەبباس و عىكرىمە و ضەحەك و نەخەعەيە ...

يان پاشان گىپراومانەتەو ھە بۆ ناوئاگر، بۆ قولايى دۆزەخ، چونكە
بەگوئەى ھەست و شعور و عەقل و بىرو زانىارى خۆى ھەلسوكەوتى
نەكردوو، بەدلى كراو ھە چاوى رۈنەو ھە نىشانەكانى ھەبوونى خودا ورد
نەبۆتەو ھە تىي نەروانىون، پابەندى فەرمانى خودا نەبوو ھە شوئىن پەيامى
پىغەمبەر نەكەوتوو، ئەمە راي ھەسەن و موجاھىدو ئەبولعاليەو
ئىبنو زەيدو قەتادەيە.

جا بەگوئەى تەفسىرى ئىبنو عەبباس و جەماعەتەكەى چەرت
(استثناء)كەى دوايى (منقطع)ە. بەگوئەى تەفسىرى ھەسەن و
جەماعەتەكەى (استثناء)كە (متصل)ە.

(۱) تەفسىرى طەبەرى ج ۱۰/۵۴۹۸ (۸۲).

جا نه گهر بلّین: (استثناء) ه که مونقه طعه نه و کات، مانای ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ به م جوړه یه: وه لی نه وانه ی نیمانیان هی ناوه و تا عه تکارو خودا په رستن نه وه خودا پاداشتی نه بر او ه یان ده داته وه، ده یا نغاته ناو به ه شتی جوان و رازاوه وه، چونکه به نارام بوون له سهر به لاو ناخو شتی و حاله تی پیری، به رده وام بوون له سهر تا عه ت و خودا په رستی، به گویره ی توانا خودا په رستی خو یان نه نجام داوه، واته: هر چه نده خودا په رستایش جاری واده بی ده که ونه حاله تی پیری و زه بونیه وه، به لام پاداشتی به رده وامیان هیه له سهر کرده وه کانیان.

نه گهر بلّین: (استثناء) ه که (متصل) ه نه و کاته مانای ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ به م جوړه ده بی: مه گهر نه وانه نه بی که نیمانیان هی ناوه و کرده وه ی باشیان نه نجام داوه له کاتی تواناو به هیزیان دا، نه وانه پاداشتی باشیان ده دریتتی و له ناگر رزگاریان ده بی.

نالوسی ده فهرمووی^(۱): سییاقی نایه ته کان نه ریه یا لی وهرده گیری که مه به ست به ﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾ حال و وه زعی کافره کان بی له قیامت دا، چونکه له و رژه دا نه و به دبه ختانه له سهر ناشیرین تر شیوه ده بن، دوی نه وه ی له دونیادا جوانترین شیوه و روخساریان هه بووه، چونکه سوپاسی نیعمه ته کانی خودایان نه کردووه، نه ندامی جهسته ی خو یان له خودا په رستی دا ماندوو نه کردووه.

نه حمده و بوخاری و ئیبنو حیبان له ئه بو موسای نه شعهرییه وه رپوایه تیان کردووه، ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلًا مَا كَانَ يَعْمَلُ صَاحِبًا مُّقِيمًا)

(۱) ته فسیری روح المعانی (ج ۳/ ۴۷۶).

هه رکاتی بهنده ی خودا نه خووش کهوت، یان سه فهری کرد، خودا خیرو پاداشی نهو تاعه تانه ی بۆ ده نووسی که به له شساغی و له حاله تی ناسایی له ماله وه کردونی.

ئیبنو نه بو حاته م له ئیبنو عه بیاسه وه ریوایه ت ده کا: که له ته فسیری نه م نایه ته دا فه رموو یه تی: هه رکاتی ئاده میزاد پیرو لاواز بوو نه یه توانی نهو کرداره چاکانه ی به گه نجی ده یکردن بیانکا، خودا پاداشی کرده وه ی حاله تی گه نجی بۆ ده نووسی.

﴿فما یکذبک بعد بالذین﴾ وێرای نه م هه موو به لگه و ده لیلان له سه ر ده سه لاتی خودا به سه ر هه موو شتی ک دا، چی وا له تو ده کا نه ی ئاده میزاد که هاتنی قیامه ت به درۆ به یه وه؟ نه ی ئاده میزاد نه تو به چاوی خو ت ده بیینی سه ره تای ئاده میزاد چۆنه و چۆن پی ده گاو هیزو توانا په یدا ده کاو دوا بی چۆن پیر ده بی و هیزو توانای نامی تی، ده ی که سی ک به توانی ئاده میزاد له نه بو وه بی نی ته وجود و نهو هه موو گۆران کاریانه به سه ر ژیا ندا بی نی، بی گومان ده توانی دوا ی مر دنی شی جاری کی تر زین دووی بکاته وه و کی شی بکا بۆ سارای مه حشه ر حیساب و لی کو ئینه وه ی له گه ل بکا، که وایی ده بی چ شتی ک هه بی تو هه لئی بۆ نه وه ی پروا به را بوونی قیامه ت نه که ی؟

﴿أليس الله بأحكم الحاكمين﴾ ئایا خودا با شترین و داد وه رترین حا کم نیه؟ برپارو حو که مانه ی هه موو عه داله تکاری نین؟

ده ی عه داله تکاری خودا داخوازی نه وه یه که قیامه ت بی نی بۆ نه وه ی تو له ی سته م لی کراو له سته مکار بی نی!! هه موو که س سزاو پاداشی خو ی وه ربگری ته وه. تیر مزی فه رموو ده یه کی له نه بو هوره ی ره وه (به مه رفوعی) ریوایه ت کرد وه: ده لی هه ری هه کی له نی وه سوره تی ﴿والتین﴾ خویندو گه یشته کو تایی سوره ته که با بلی: ﴿بلی وأنا علی ذلک من الشاهدین﴾.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (العلق)

نهم سووره ته مه ککيه و بیست ثایه ته، ناو نراوه سووره تی (عهلق) یان سووره تی (اقرأ) یان سووره تی (قلهلم).

په یوه ندای نهم سووره ته به سووره تی پیښه وه لهم پوهه وه یه:

له سووره تی پیښو دا نه وهی به یان کرد که په روه ردگار ئاده میزادی له جوانترین شیوه و پوخساردا دروست کردوه، لهم سووره ته شدا نه وه پروون ده کاته وه که ئاده میزادی دروست کردوه له خوږنپاره، واته له سووره تی پیښو دا شیوه و پوخساری به یان کرد، لهم سووره ته ش دا نه وه ماده یه ی به یان کرد که ئاده میزادی لی دروست ده بی.

سهره تای نهم سووره ته یه که م شتی که که له قورئان نازل بووه.

واته: له سهره تای سووره ته که وه تا ده گاته ﴿ما لم یعلم﴾ یه که م وه جبهی قورئانی نازل کراوه. به لام به شه کانی تری سووره ته که له وه دوا هاتونه ته خورای.

ثیمام نه حمه دو هه ردوو پیری فهرمووده (موسلیم و بوخساری) له خاتو عاتیشه وه ریوایه ت ده که ن ده فهرمووی: سهره تای ده ست پیگردنی ناردنی نیگای خودا بۆ پیغه مبه ر ﷺ له شیوه ی خه ون بینینی باش بوو، هه ر خه ون ټکی بدیبایه وه ک دوخ راست دهر ده چوو، به رهنگی سپیای به یان ده دروشایه وه پاشان پیغه مبه ر حه زی له گوښه نشینی و دابړان له کومهل ده کرد، رۆژانه به ته نیا ده چوو بۆ نه شکه وتی (حه را) تویشووی له گهل خوی ده برد، واده بوو چند شوه ټک ده مایه وه، خودا په رستی ده کرد، که تویشوه که ی ته واو ده بوو ده هاته وه بۆ مال و هه ندیکی تری ده برده وه.

ههتا رۆژێك بۆ یه كه بجا و له نكاو نیگای بۆ هات. فریشتهی نیگا
له شهكهوتی ههتا دا ههته لای و فهرمووی (أقرأ) بخویننه. پێغه مبه رﷺ
ده فهرمووی به فریشتهی نیگام وت: من خوینده وارم نیم. ئیتر فریشته كه
به خۆیه وه گوшим به جوړێك زۆرم تین پێگهیی. ئه بجا به ره لای کردم و
وتی: بخویننه. وتم: خوینده وار نیم، دوباره جاریکی تر به خۆیه وه گوшим و
به ته وای تینم بۆ هات، ئه بجا به ره لای کردمه وه وتی: بخویننه، وتم:
خوینده وار نیم، بۆ جاری سییه م به خۆیه وه گوшим و پاشان به ره لای کردم و
وتی: ﴿أقرأ بسم ربك الذي خلق، خلق الإنسان من علق، اقرأ وربك
الأكرم، الذي علم بالقلم، علم الإنسان ما لم يعلم﴾

ئیت پێغه مبه رﷺ به تاساوی و ترساوی گهراپیه وه بۆ ماله وه و
به خه دیجهی خێزانی فهرموو: دامپۆشن دامپۆشن، دیانپۆشی ورده ورده
ترسه كهی لی ره ویه وه، دواپی فهرمووی: ئهی خه دیجه: ده بی چیم بی و
چیم لی رو درابی؟ ئیت رودا وه كهی خۆی بۆ گێراپیه وه، فهرمووی: ته نانه ت
له گیانی خۆم ترسام و به ته ماخۆم نه مام.

خه دیجه كه وته دلخۆشی دانه هوی وتی: نه خهیر مه ترسه و مژده ت لی بی
خودا تو ریسوا ناکا. ئه تو سیلهی ره حم به جی دینسی، راستگۆی
یارمه تی بی نه وایان ده دهی، میوانداری میوان ده كهی، یارمه تیده ری
حه ق و راستی.

ئه بجا خه دیجه پێغه مبه ری برد بۆ لای وه ره قه ی کورپی نه و فه لی
ئه سه دی: كه کورپی مامی خه یجه بوو، له کاتی خۆی دا ئایینی مه سیحی
وه رگرتبوو له نووسینی عه ره بی دا به هره دار بوو، زۆر نوسخه ی (ئینجیل) ی
نووسی بونه وه. پیر بوو بوو چاری له ده ست دابوون، خه دیجه وتی: ئه ی
نامۆزای خۆم، گوئی رابگره برازا کهت چی به سه ر هاتوه. وه ره قه وتی:

دهی برازای خۆم بزنام چیت به سهر هاتوو، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ به سهر هاتی
خۆی بۆ وهرقه گێرایه وه.

وههرقه وتی: ئه وهی تۆ دیوته و هاتۆ تهلات ئه وه فریشتهی نیگا هینه
بۆ پیغه مبه ران، بۆ سهر موساو عیسا، خۆزگه ئه وه کاتهی نه ته وه که ت
دهرت ده که ن من زیندو بومایه یارمه تیم بدایتایه، پیغه مبه ر ﷺ
فه رمووی: ئایا ئه وان من ده رده که ن؟

وههرقه وتی: به ئی: هه ربیاویک بانگه وازی وه کوو بانگه وازی تۆی
بلاو کر دبیته وه په یامی وه کوو په یامی تۆ هینابی ئیللا دزایه تی کراوه،
وه ئلاهی ئه گه ر نه مر م و بگه مه ئه وه رۆژه به هه موو هیژو توانایه کم
یارمه تیت ده ده م. به لام هینده ی پی نه چوو وهرقه له دنیا ده رچوو
نیگایش وه ستا فریشتهی نیگا هینان پی لی بری و نه هات بۆ لای.

ئیت ر پیغه مبه ر ﷺ به م سهر لی نه دان و نه هاتنی نیگا بۆی زۆر بی تاقه ت
بوو، چونکه له لایه که وه ده یزانی بووه ته پیغه مبه رو ده بی شان بداته به ر
ئه وه باره گرانه، له لایه کی تره وه نیگای لی بره وه وه یچ په یك و
په یامیک نابینی. ئه وه نده خه فه تبارو غه مگین بوو ده ویست بچیت ه سهر
شاخیکی به رزو خۆی هه لدی ری و له م مه ینه تی و نا ره حه تی هه رزگاری بیی،
هه رکه خه یالیک ی له وه جو ره ی به دل دا ده هات، خیرا جو برائیل
خۆی پیشان ده داو پی ده فه رموو: ئه ی مو حه مه د! ئه تۆ پیغه مبه ری
خودایت، ئیت ر پیغه مبه ر ﷺ به وه فه رامۆشی ده هات و وازی له خه یاله که ی
خۆی ده هینا.

ئیت ر ئه م ماوه یه (ماوه ی لی برانی نیگا) که می خایاند یازۆر، رۆژیک
جو برائیل هات و سوره تی ﴿والضحی﴾ پی بۆ هینا...! وه کوو ریوایه تکه راوه
ده لێن: له کاتی وه ستانی نیگا بۆ پیغه مبه ر ﷺ مو شریکه کانی قوره یش
وتیان: مو حه مه د خودا که ی لی تی تو ره بووه، وازی لی هیناوه، په ره رده گار

سوره تی ﴿والضحی﴾ بۆ نارد و دلنیای کرد که خود لیتی تورپ نه به و وازی لی نه هیئاوه و پاشه پوژتیکی رهوشه ن پوژ چاوه پروانی ده کا، پی تی ده فهرموئ: خودا نه وهنده نیعمه تی گه و ره به نرخ پی ده دا، به ثاره زوی خۆت رازیت ده کا. ئیتر له وه به ولاوه نیگا هاتن بۆ پیغه مبه ر ﷺ به رده وام بوو، به گویره ی پیویست و روداو وه جبه وه جبه له ماوه ی (۲۳) سال دا سه رجه م قورئان نازل بوو.

له راستی دا وه کوو ماموستا سه یید ده فهرموئ ئەم ماوه ی (۲۳) ساله ی هاتنی نیگا بۆ پیغه مبه ری ئیسلام ماوه یه کی زۆر گرنگ و گه وریه، فه تریه که له میژووی ئاده میزاد دا جاریکی تر دووباره ناییتسه وه، ئەو ده مه ی یه که عجار نیگا هاتن بۆ پیغه مبه ر ﷺ دهستی پیکرد گه وره ترین و به نرخترین کات بوو: که به سه ر زهوی و میژووی ئاده میزاد داتیپه ری، روداو که گه وره به نرخه، چونکه ئەوه ی تیتیدانیشان دراو گه یه ندرا گه وره به نرخ بوو.

به لئ خودای په روه ردگار؛ خاوه نی بوونه وهر و بالا ده ست به سه ر هه موو شتیک دا، بی نیازو بی ئاتاج له هه موو شتیک، روی ره حم و به زه بی خۆی کرده ئاده میزاد: که له به شیکی بوئه وهر دا ژیان به سه ر ده با، ریژی لینا به وه: که یه کیکی لی هه لبارد بۆ ئەوه ی نیگای خۆی ئاراسته بکاو بیته جیگای تیشک و پوناکی خودای میهره بان، بیی به کان و گه نجینه ی حیکمه ت و دانایی خۆی، بیته مه رکه زی فه رموده و فه رمانی خودا بۆ جیهانیان، هه لبارد بۆ ئەوه ی بیکاته پیغه مبه رو فره ستاده ی خۆی و راگه یانه ری بریارو فره مان و نیازی خودا بۆ دانیشتوانی سه رزهوی.

هه ر له م ساته وه خته وه ئیتر دانیشتوانی سه رزهوی؛ ئەوانه ی: که حه قیقه تی ئەم نیگا و سروشه له گیان و کیانیان دا جیگیر بوو، ژیانیان

گۆرا، همیشه په یوه ست بوون به خوداوه، هستیان ده کرد: که هم موو
هه لئس و کهوتیکیان له ژیر چاو دیری خودا دایه وایان ده زانسی دهستی
قودره ت به پشتیانوه ویه و ههنگاو به ههنگاو به ره و سهر فرازی و
به خته وهری ده یانبا.

هم موو ساته وه ختیک له ماوهی ئه و بیست و سی سالة دا به شه وو
به رۆژ چاوه پروانی دابه زینی نیگا بوون، بویه کالاکردنه وهی موشکیله و
روداوه کان، به راستی سهرده م و رۆژگار یکی سهیرو به رزو پیرۆز
بوو، فته ریه ک بوو، ئاده میزاده کان په یوه ست بوون به عالمی بالآوه،
سهرده میک بوو چیژی حقیقه ته کهی ناکا مه گهر ئه وانهی تییدا ژیاون،
ئاگایان له سهره تاوکوتاییه کهی بووه، له زه تی ئه م په یوه ست
بوونه یان چه شتووه، ئازاری نه مانه که یان بینیه به له دونیا
دهرچوونی پیغه مبه رﷺ.

ئهنه س ده گپرتیه وه ده لئ: دواي له دونیا دهرچوونی پیغه مبه رﷺ
ئهبویه کر به عومهری فهرموو: بابچین دیده نی (أم یمن) بکهین وه کوو چوون
پیغه مبه رﷺ له ژیا نی دا سهردانی ده کرد، که هاتن سولای ئه مو ئه یه ن
دهستی کرد به گریان، ئهبویه کر و عومهر وتیان بۆچی ده گری ئه ی نازانی
ئه وهی لای خودایه خوشتره بۆ پیغه مبه ر؟! وتی: به لئ ده زانم:
که پیغه مبه رﷺ ئه و ژیا نه ی له ژیا نی دونیای خوشتره، وه لئ من بۆ
برانه وهی نیگا ده گریم، ئیتر له ئاسمانه وه سروشی نایه ته خواری، ئیتر وای
لی کردن هه ردوکیان ده ستیان کرد به گریان^(۱).

به لئ ئه و (۲۳) سالة سهرده می: بوو به سهر ئاده میزاد دا هاتو
تیپه ری و دوباره ی ناییه وه، به لام تادونیا دونیایه کاریگه ری خو ی

(۱) أخرجه مسلم .

له ژیا نی ئاده میزادو جندۆ که دا هه یه و کۆمه لێک له به نده کانی خودا شه و
 ریبازه حق و راسته ده گرنه به رو په یره وی ده که ن، شوین که وتوو ی قورئان
 ده بن و شه په یامه پیروژه له هه لسو که وت و ئاکارو په فتاریان دا ره نگ
 ده داته وه.

سوره تی (العلق)

بسم الله الرحمن الرحيم

أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ أَقْرَأْ وَرَبُّكَ
 الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ
 الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَاطِغٍ ﴿٦﴾ أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَىٰ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٨﴾ أَرَأَيْتَ
 الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَىٰ الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ
 بِالْتَّقَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِنْ
 لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾
 سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِيعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

(إقرأ باسم ربك الذي خلق) شهی موحه مه د بخوین ه به ناو خودای
 خۆت، شه خودای ه ه موو شتیکی به دی هیناوه، هه موو شتیکی
 دروست کردوه، له م نایه ته دا په روه ردگار فه رمان به پیغه مبه ر ده کا: که
 ببیسته خوینده وار، هه رچه نده له وه پێش خویندنه وه نووسینی نه زانیوه،

كەسى: بونەۋەرى دروست كىردى، دەتوانى پەۋشەتى خويندەۋارى
لەپىغەمبەر دابەدى بەيتى.

﴿خلق الانسان من علق﴾ ئادەمىزادى دروست كىردە لەخوينى
تۈندۈۋ (خوينپارە) مەبەستى ئەۋەپە بلى: خۇدايەك بتوانى لەخوينپارە
ئادەمى زىرەك و عاقل و خاۋەن بىرۈ ژىر دروست بىكا، ئەۋ ئادەمىزادە
لېھاتۈي بىگاتە ئاستىك زۆر شتى ناۋ ئاسمان و زەۋى بۆ خۇي پام بىكاۋ
سۇدىان لى ۋەر بىگرى، چۆن ناتوانى ئادەمىزادىكى لېھاتۈي ۋەكوۋ
ھەزەرەتى مۇھەممەد بىگاتە خويندەۋارۈ ۋاى لى بىكا ھەرچى بەسەرى دا
خويندراپەۋە يەكسەر لەبەرى بىكا!

بىگومان قۇناغى خوينپارەبى، قۇناغىكە بەسەر كۆرپەلەدا تىپەر
دەبى، سەرەتا كۆرپەلە دۆپە تۆماۋىكە، ھەيۋاننىكى مەنەۋىيە ماۋەيەك
لەمنداۋدان دا دەمىنىتەۋە، پاشان بەقۇدرەتى خۇدا دەبىتە خوينپارە،
پاشان دەبىتە گۆشتپارە، ئەمجار دەچىتە قۇناغى ئىسقانىۋە، واتە:
پەيكەرى ئىسقانى پىك دى ئەمجار بەگۆشت دادەپۆشۈرى و ئىتر جەستەى
ئادەمىزادى تىدا بەرجەستە دەبى.

﴿اقرأ وربك الاكرم﴾ ئەۋەى فەرمانت پى كراۋە لە خويندەۋە
ئەنجامى بدە، خۇداى تۆ: كە فەرمانى پى كىردۈى بەخويندەۋە لە ھەمۈۋ
كەسىك بەخىشندە ترە، بەخىشندەيەكى ۋەھا يە ئەتۈ ۋالى دەكا بتوانى
قۇرئان بىخوينىتەۋە، ھەرچەندە لەۋەۋ پىش تۆنەخويندەۋار بۈۋى.

﴿الذي علم بالقلم﴾ خۇدايەكى ۋەھايە بەھۋى قەلەمىكى
بى گىيانى رەق و تەقەۋە ئادەمىزادى فىرى خويندەۋارى كىردە،
ۋاتە: خۇدايەك بتوانى قەلەمىكى بى گىيانى ۋشك بىكاتە ھۋى
تىگەياندن و فىرۈۋون لەناۋ ئادەمىزاد دا، چۆن ناتوانى تۆ بىكات
بە خويندەۋار؟!

له پراستی دا فیژیروونی ئاده میزاد بۆ نووسین به قه لّم نیعمه تیکی
فره مه زنه و خودا به به نده کانی به خشیوه، نووسین به قه لّم هوکاری
لیک تیگه یشتن و بیرو پا گوپینه وه یه وه کوو زویان بیرو پای پی
دهرده بری، نه گهر نووسین نه بوایه زۆر زانست و زانیاری ده فووتان، زۆر
ده قی ئاینی و شتی تر به ئیمه نه ده گه یشتن و لییان بی ئاگا ده بووین،
ژیان به پتوه نه ده چوو، یاسا پایه دارنه ده بوو.

به کورتی نووسین، زانیاری و زانست زنجیر ده کاو ناهیلی پهرته وازه بی
هوکاری کۆنترۆل کردنی هه والی پرودای رابردوانه و ئامیژی گرنه و
به رچاوه بۆ گواستنه وه ی زانیاری و زانسته کان له نیوان نه ته وه کان دا،
به نووسین زانیاریه کان ده چه سپیندرین و لییان زیاد ده کری، په یتا په یتا
زانیاری تازه ده خریتته سه ر زانیاری پیتشو سات دوی سات گه شه
ده کات، ئیتر ژیا ره کان و بیرو بۆ چون و تپوه ره کان نه ش و نما ده کهن،
نایینه کان پارێزگاری ده کرین و هیدایه ت و ریتنمایی کردنی ئاده میزاد
بلا ده بیتته وه .

به پراستی جیگای سه رنجه: که یه که م ئایه تی نازلبووی قورئان فه رمان به
خویندنه وه نووسین بکا، ئاده میزاده کان هه لئی بۆ هه و لدان و تیکۆشان
له پیتناو وه ده سته پیتانی خویندن و نووسین دا، لایه نی: له ره چه تی خودا
به به نده کانی نه وه یه: که مو عجیزه ی حه زره تی مو حه مده ﷺ قورئانیک بی
بخویندریتته وه و نامه یه ک بی بنوسریتته وه، به مه رجیک له وه و پیتش
نه و پیتغه مبه ره نه خویندنی زانیوه نه نووسین! نه و پیتغه مبه ره به رتزه
به هو ی کاریگه ری په یامی پیروزییه وه ئومه ته که ی له حاله تی
نه خوینده واری یه وه گواسته وه بۆ ناو رۆشنایی زانست و زانیاری، شان
به شانی بلا بوونه وه ی ئاینی ئیسلام به ناو ولاتان دا زانست و زانیاری و
نووسین و خویندنه وه ش بلا بووه وه .

وه کوو له ئایه تی کی تر دا قورئان ئاماژه بو ئه وه ده کات ده فره موی:
﴿هو الذي بعث في الامين رسولا منهم، يتلو عليهم آياته ويزكيهم و يعلمهم الكتاب والحكمة وإن كانوا من قبل لفي ضلال مبين﴾ (الجمعة/۲)
پهروه ردگار خودایه کی وه هایه ﴿علم الانسان ما لم يعلم﴾ ئاده میزادی
فیتری بیرى ئه و شتانه کردوه: که له وه و پیش نهیده زانین، که واته ئه وه خودایه ی
که بریاری داوه تو ببیته خوینده وار، هر ئه وه خودایه یه: که ئاده میزادی
له حاله تی هیچ نه زانینه وه گواستوته وه بو حاله تی زانین و زانیاری، دوی
ئه وه ی هیچی نه زانیوه فیتری ئه و شتانه ی کردوه له دونیادا
پیداویستی یه کانی خۆی دابین بکاو سروشت بو خۆی رام بکاو سودی
لی وهریگری، ده ی که وایی به دووری مه زانه: که ئه وه خودایه تو فیتری
خویندنه وه بکا!

﴿کلا﴾ ئه ی ئاده میزاد واز له سه ره قی و سپله یی بینه، ئه وه له گه ل
سروشتی تودا ناگوئی، ﴿إن الانسان ليطغى، أن رآه استغنى﴾ بیگومان
ئاده میزاد له خۆی بایی ده بی و یاخی ده بی، به رامبه ر، نیعمه ته کانی خودا
کافرو سپله یه، له تاوانکاری دا زیاده ره ی ده کات، ئه مه ش هر کاتی
خۆی به هه بوو بی ئاتاج زانی.

یان وشه ی ﴿کلا﴾ بو ره د نه بی، به لکوو به مانا (حقا) بی، ئه وه کاته،
مانای ئایه ته که به م جوړه ده کری: به راستی ئیش و کارو هه لویستی
ئاده میزاد سه یرو سه مه ره یه، له کاتی زه بوونی و لی قه ومان دا ده ست
ده کا به لاله وه وه ده پارپته وه، کاتیکیش هه ستی به تواناو ده سه لاتی
خۆی کردو خۆی به بی ئاتاج زانی، ئیتر بوغرا ده بی و له خۆی بایی
ده بی و لوتبه رزو فیزه ون خۆی ده نوینی، ئه وه ی خودا پیی ناخۆش بی
ئه نجامی ده دا.

زۆر بهی موفه سرین پییان وایه، ئەم نایه ته ده رحه ق به نه بوجه هل و
هاووینه کانی نازل بووه، به لام هه رکه سی: ئەو ره وشستانه ی
تیدا بن ده یگرته وه، چونکه عیبه ت به (عموم) ی له فظه نه ک به
(خصوص) ی سه به ب.

ئه مجار په ره وردگار هه ره شه ی توندیان لی ده کاو ده فره موی:
﴿إِن إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجْعِي﴾ بێگومان سه ره نجام و گه رانه وه ی هه موو
ناده میزاد بۆلای خودایه، ئەو حیساب و لی کۆلینه وه یان له گه ل ده کا،
هه موو که سی ک پر سیاری لی ده کری چۆن مال و سامانی کۆکردۆته وه
له چی دا خه رچی کردوه!

ئیبنو ئەبی حاتم له عه بدوللای کوری مه سه عوده وه رپوایه ت ده کا
ده لێ: دو چلیس تیر ناخۆن، عه ودال به دوا زانیاری داو عه ودال به دوا
دونیا دا، به لام ئەم دوو پیره چون یه ک نین، چونکه عه ودالی زانیاری سات
دوا سات په زامه ندی خودا به ده ست دینێ. به لام دونیا ویست پتر
سه رکه ش و گومرا ده بی.

ئه مجار په ره وردگار چه ند حاله تی کی ناشیرین و دزیوی مله ور و
له خودا یاخی بووان راده نوینی و ده فره موی: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ عَبْدًا
إِذَا صَلَّىٰ﴾ هه وائم پی بده ده رباره ی حال و وه زعی ئەو مله وره
سته مکاره: که ئە بوجه هل و هاو وینه کانیه تی پیم بلێ: چۆن جورئه ت
ده کا رێگری له به نده یه کی خو شه ویستی من بکا: که موحه مده ده ده یه وی
نوێژ بکا؟ چۆن پرکیشی ئە وه ده کانه هی لێ پیغه مبه ر و شوێنکه وتوانی
نوێژ بکه ن؟ رێگری خودا په رستیان لی ده کاو ده یه وی بته رستی بکه ن!
نای: که تاوانی کی گه وره یه، که نه فامیه کی که م وینه یه؟! رێگری
نوێژ کردن له که سی ک بکه ی که له هه موو که س زیاتر پابه ندی نوێژ کردن
بی و فینکایی چاوی له نوێژ کردن دا بۆ ده سه به ربی، نوێژ کردنی پی له

هه موو شتیك خوشتر بی! ریوایه تکراره نیمامی عه لی کۆمه لئیکی موسولمان بینی له پیش نویژی جهژن دا نویژی سونه تیان ده کرد، وتی : من نه مدیوه پیغه مبه ر شتی وای کردبی، پیتان گوت: ئه ی بۆ جلوه گیرییان لی ناکه ی؟ وتی ده ترسم به رئه و نایه ته بکهوم: که ده فهرموی: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى﴾.

به کورتی: ئه ی پیغه مبه ر! پروانه ئه و جوړه که سانه: که به مال و سامان و له شساعی له خویمان بایی ده بن و له خودا یاخی ده بن، ته نانه ت جلّه و گیر ی نویژ کردن و خودا په رستی له موسولمانانیش ده کهن، بۆ ئه وه ی بزانی: که چه ند دلپه ق و سته مکارن به رامبه ر خودا په رستان و چه ند خراب و خائین و داخ له دلن...!!

هه لبه ته ئه م نایه ته گشتی یه و هه موو ئه وانه ده گریته وه: که مزگه وته کان کونترۆل ده کهن و جوړه ها له مپه رو ریگری له به ر ده م نویژ که ران دا دروست ده کهن، به بیانوی جیا جیا وه زۆربه ی کات ده رگای مزگه وته کان دا ده خهن، ده رس گوته وه ی ئاینی له مزگه وته کان دا مهنع ده کهن، شه و نویژ و قورئان خویندن له مزگه وته کان دا یاساغ ده کهن، بۆ هه موو ئه و مهنع کردن و یاساغ کردنه ش بیانویان ههن و بیانوو ده دۆزنه وه. بانیکه و دوو هه وایه !!

﴿أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى﴾ هه وائم بده ری و پیتم بلی: ئه و یاخی بووه و سته مکاره، ئه گه ر له سه ر ریبازی چاکه بوایه.

﴿أَوْ أَمَرَ بِالْتَّقَى﴾ یان ئامۆژگاری ئاده میزادانی بکر دایه بۆ خودا په رستی، ئایا ئه و حاله ی باشر نه بوو له و حاله ی، که ئیستا تییدایه و نایه لی بهنده ی راستالی خودا نویژ بکا.

یان پیده چه ی خطابه که ئاراسته ی کابرای کافرو سته مکار کرابی، واته: ئه ی بابای کافر، ئایا پیتم ئالهی: ئه گه ر نویژی ئه و بهنده یه ی که ناهیلی

نویژه که ی بکا هیدایه تی بی و بانگه وازی یه که ی فه رمانکردن به ته قوا بی،
 ئایا هر جله وگیری نویژ کردنی لی ده که ی؟ نه مه ته صویره که ی به مجۆره یه:
 سته مکارو سته ملیکراو هه ردو وکیان لای حاکم ئاماده کرابن، نه مجار
 دادوهر هه رجاره روی خیطاب ئاراسته ی یه کیکیان بکا!!

﴿أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ ئایا تو نابینی ئه ی موحه مه د؟ واته:
 هه وائم بده ری ده رباره ی حال و وه زعی نه و کافره: که شه بو جه هل و هاو
 وینه کانی، نه گهر به لگه و نیشانه کانی تاك و ته نهایی خودا و دیارده کانی
 تواناو ده سه لاتی سهر سوپه ی نه ری به درۆ بخته وه، په یامی پیغه مبه ره که ی
 ره ت بکاته وه و پشت له ئیمان نه یان به خوداو به پیغه مبه ره هه لبا.

﴿أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى﴾ ئایا نه و کافره نازانی: که خودا ده یینی و
 ئاگای له هه لئس و که وتیه تی و نیازو مه به سستی ده زانی و له وه دوا پراو
 پر سزای ده داته وه؟ ده ی چۆن جور ئه تی نه وه ده کاو به چ عه قلیك
 هه لویستی ئاوا ده نوینی؟

﴿كَلَّا﴾ بانه و بی پروا سته مکاره دل ره قه واز له و هه لویسته دزیو
 ناشرینه ی خۆی بینی! باچی تر جله وگیری له به نده ی خوشه ویستی
 خودا نه کا: که نویژ ده کا.

﴿لَنْ لَمْ يَنْتَ لَنْسَفَعَنَّ بِالْناصِيَةِ ناصية كاذبة خاطئة﴾ سویند به خودا
 نه گهر واز له هه لویستی به دکارانیه ی خۆی نه هینی و به رده وام بی له سهر
 نه زیه تدانی پیغه مبه رو شوینکه وتوانی، ناو چه وانی ده گرین، واته:
 به قژی پیشه سهری کیشی ده که یین بو ناو ئاگری دۆزه خ، ناو چه وانیك:
 که خاوه نه که ی درۆزن و تاوانباره، گالته ی به تاوانکردن دی و به شتیکی
 ئاسایی ده زانی.

ئههلی نادى و خزم و عهشیره تی بکا بۆ یارمه تیدانى و پرزگار کردنى له عهزابى خودا، ئیمهش فریشته زهبر به دهست و تورپه و رق ئهستوره کانى دۆزهخ بانگ دهکەین بۆ ئهوهی بالبهستی بکهن و به قژی پیشه سهری به ره و دۆزهخ رایکیشن .

ئهجار بابزانری کام لایه نیان سه رکه وتوو دهبن؟!

بۆخاری و تیرمیزی و نه سائی و ئیبنوجه ریر له ئیبنوعه عباسه وه ریوایهت دهکەن، ده فهرموئی که ئه بوجه هل وتی: ئه گهر موحه ممد بیینم نوێژ بکا، قاچم ده خمه سه ر گێزه رهی ملی. ئهم قسه یه به پیغه مبه ر ﷺ گه یشت، فهرمووی: ئه گهر وابکا فریشته ده یگرن و ده ی پیچنه وه .

﴿کلا، لا تطعه، واسجد و اقرب﴾ ئه ی موحه ممد نه که ی کارسازی له گه ل ئه و کافره دلپه قه بکه ی، نه که ی گوئی بۆ پابگری و به قسه ی بکه ی، ئه وه ده وژمن و ناحه زته، پابه ندی فهرمانی خودابه و هه ول بده به تاعهت و به ندایه تی خۆت له خودا نزیک بکه یته وه، ئه وه ده بیته هو ی شکۆمه ندی و سه ربه رزی تۆ له دونیا و قیامه تدا، چه ندیک خۆت له خودا نزیک بکه یه وه سام هه یبهت له دلی دوژمنه ک انت دا زیاد ده بی، عیبادهت و خوداپه رتستی شو رای پۆلاین و ریبازی پرزگار بوون.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (القدر)

ئهم سوره ته مه ککیه و پینج ئایه ته. ناوی نراوه سوره تی (القدر) به ناوی ئه و شه وه رێزداره ی: که قورئانی تیدا نازل کراوه .

له م سوره ته پیرۆزه مه ککیه دا میژووی سه ره تای نازل بوونی قورئان باس ده کا، باسی رێزو پیرۆزی شه وی قه در ده کا، که شه ویکی گه وره و رێزداره ،

لەباقى شەھو رۆژەكانى سال پىرۆزترە، چونكە ئەو شەھو فرىشتەو جوبرائىل قورئانيان ھىناو تە خوار، جۆرەھا نورو پەھمەت و بەرەكەت، خىرو فەر نازل بوون و نازل دەبنە سەررەھو. پەھمەت بەندە موسولمانەكانى خودا دادەپوشى.

ئەھوئى ئاشكراو چەسپاھ ئەھوئە: قورئان وەجىبە وەجىبە لە ماھوئى بىست و سى سال دا نازل بوو، كەواتە: كە دەفەرموى: قورئانمان لەشەھوئى قەدر دا نازل كىردو، مەبەستە كە ئەھوئە سەرەتاي نازل بوونى قورئان لەو شەھو پىرۆزەدا ھاتو تەخوارى، چونكە ھەزەرەتى موحەممەد ﷺ لەمانگى پەھەزان دا پەلە پىغەمبەرئىتى پى بەخشاو.

ھەندىك پىيان وايە: لەشەھوئى قەدر دا قورئان ھەموئى نازل كراو بو ئاسمانى دونيا، نەجار لەوتوھ بەگۆيرەھى پىويست لەماوى بىست و سى سال دا نازل كراو بو پىغەمبەر ﷺ.

سورەتى (القدر)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ نَزَّلَ الْمَلَكُ الْكَوْثُ وَالرُّوحُ
فِيهَا يَأْذِنُ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَّمَ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

دەفەرموى: ﴿إنا انزلناه في ليلة القدر﴾ ئىمە لەشەھوئى قەدر دا دەستمان كىردو بەناردنى قورئان، شەھوئى قەدر شەھوئىكى پىر فەرپو بەرەكەتە، وەكوو لە ئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿إنا انزلناه في ليلة مباركة﴾ (الدخان/۳)

هه لبه ته نهو شهوه پیرۆزه له مانگی رهمه زان دایه، ئاماژه به وه: که له نایه تی کی تر دا ده فهرموئ: ﴿شهر رمضان الذي انزل فيه القرآن﴾ (البقرة/ ۸۵) واته: له شهوی قه دردا له مانگی رهمه زان سه ره تای نازل کردنی قورئانمان ده ست پی کرد، نه جار به گویره ی روداوو پیویست له ماوه ی (۲۳) سال دا پارچه پارچه نایه ت نایه ت و سوره ت سوره ت هه موو قورئانمان بو پیغه مبه ر ناردۆته خواری.

له شوینییکی تر دا ده فهرموئ: ﴿حم: والكتاب المبين انا انزلناه في ليلة مباركة انا كنا منذرين فيها يفرق كل امرحکیم﴾ (الدخان/ ۱-۳). نه جار پهروه ردگار ریزو نرخ ی نهو شهوه پیرۆزه به یان ده کاو ده فهرموئ: ﴿وما ادراك ما ليلة القدر؟ ليلة القدر خير من ألف شهر﴾ نه تو چوزانی شهوی قه در چی یه؟ چوزانی نهو شهوه چهند گه وره و ریز داره له لای پهروه ردگار، شهوی قه در کرده وه ی چاک و عیباده تکردن تییدا له تاعه ت و عیباده تی هه زار مانگ باشته که شهوی قه در یان تییدا نه بی.

ناوی قه در ی لی نراوه، چونکه پهروه ردگار نهو شهوه دا هه موو شتیك تا سالیکی تر مه زنده ده کا، ته مه ن و پزق و پۆزی هه موو گیانله به ریک له ماوه ی نهو ساله دا، هه روه ها هه موو روداوو جم و جولیک دیاری ده کا..

یان ناوی قه در ی لی نراوه له بهر ریزو نرخ و فهرو بهر که تی، زومه خشه ری ده فهرموئ: مانای شهوی قه در واته: شهوی مه زنده کردنی کارو بارو روداو، ئاماژه به وه: که قورئان له شوینییکی تر دا ده فهرموئ: ﴿فيها يفرق كل امرحکیم﴾ (الدخان/ ۴).

ویده چی مه زنده کردن تییدا، نه وه بی: که تاعه تکردن تییدا باشته له تاعه تکردنی هه زار مانگ.

ئیمام ئهحه دو نه سائی له ئه بوهوره پرهوه ریاوایت ده کهن ده لئی: که مانگی ره مهزان هات پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ئه وه مانگی ره مهزان هات مانگیکی پیروژه، خودا له سه ری پیویست کردون پروژه کانی به پروژو بن. ده رگا کانی به هه شتی تیدا ده کریته وه، ده رگای دۆزه خی تیدا داده خرین. شه یاتینی تیدا زنجیر ده کریت، له شه ویکی پر فهره بهر کهت دا: که له هه زار مانگ باشته، که سیك له و خیرو بیتره بی بهش بکری ئه وه بی بهش کراوه .

له سه حیحی موسلیم و بوخاری دا فهرموده یه که هیه ئه بوهوره پره ریاوایتی کردوه، ده لئی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (من قام ليلة القدر ایمانا و احتسابا، غفر له ما تقدم من ذنبه) که سیك شه وی قدر خه ریکی عیبادهت و خودا پهرستی بی، پروای به پاداش و سزا هه بی و به ته مای ئه وه بی خودا پاداشی ده داته وه، له تاوانی رابردوی چاوپۆشی ده کری. ﴿تنزل الملائكة و الروح فیها یاذن ربهم من کل أمر﴾ له و شه وه پیروژه دا فریشته کان و جوا برائیلش له گه لیان دا له ئاسمانه کانه وه داده به زنه سه ر زه وی، هه رچی بریارو کاروباریکی دونیا هیه تا سالی داهاتوو، له گه ل خویان ده یه یتن.

پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (ان الله یقدر المقدر فی لیلة البراءة فاذا کان لیلة القدر یسلمها الی أربابها) پهروه ر دگار له شه وی بهرات داشته کان مه زنده ده کا، که شه وی قدر هات ئیتر فهرمان و بریاره کانی ده دا به فریشته بهر پر سه کان، هه ر فریشته یه و ئه رکی خو ی پی ده سپیتردری، چونکه به بی ئیزنی خودا هیچ کاریک ئه نجام ناده ن. وه کو له نایه تیکی تر دا ده فهرمووی: ﴿وما ننزل إلا بأمر ربك﴾ (مریم/ ۶۴).

مه به ست به وشه ی (الروح) له نایه ته که دا هه زه ته جوبرائیل، هینانی ناوی ئه و به دوا ناوه ینانی فریشته کاند (عه طفی خاصه بۆ سه ر عام) و

جۆره رپۆز دانیکه بهو فریشته پایه بهرزه، سودی نازل بوونی فریشته کان به جویرائیلیشه وه لهو شه وه دا له ئاسمانه کانه وه بۆ سه رزه وی، ئه وه یه ئه وان لهو شه وه دا جۆره ها تا عه ت و خودا په رستی ئاده میزا ده کان ده بینن، گوئیان له جۆره ها نزاو پارانه وه ی تاوانبارانی تۆ به کار ده بی، که ئه وجۆره پارانه وانه لای خودا له ته سبیحاتی فریشته کان خو شتره، ده لێن وهرن ئه م ده نگه بیسن: که لای خودا له ته سبیحاتی ئیمه خو شتره.

﴿سلام هی حتی مطلع الفجر﴾ ئه وه شه وه پیروژه پر خیرو فه ره هه مووی ئه من و ئاسایش و خیرو بیهره، هه ر له خو ر ئاوابوونه و تاده رکه وتنی سپیده ی به ره به یان به ره که ت و په حه مت ده باری، فریشته کان پۆل پۆل دینه خواری، لهو شه وه دا خودا هه ر خیر ده بارینی، هه ر خیرو فه رو په حه مت مه زنده ده کا به سه ر خودا په رستاندا، شه ویکه شه یاتینی ده سه لات و توانایان به سه ر موسو لماناندا نیه، شه ویکه هه مووی پیروژه، په حه مه ته، ئاسایشه، سودو قازانجی دین و دونیای تیدایه.

هه ندیک پێیان وایه: شه وی قه در ته صادوفی شه وی بیست و حه وتی په مه زان ده کا، هه ندیک ده لێن: شه وی بیست و به که، هه ندیک ترده لێن: ده که ویتته (ده) پڕۆژی کوتایی په مه زان.

هه ندیکیش ده لێن: له مانگی په مه زان دایه و به ره های هیشتیانه ته وه. حیکه مت له نه ینی کردن شه وی قه درو دیاری نه کردنی، ده ق وه کوو نه ینی کردنی کاتی مردن و کاتی رابوونی قیامه ته، بۆ ئه وه یه به نده کان زۆر خودا په رستی بکه ن و هه میشه له هه ول و تیکۆشان دا بن و هیچ کاتیک له خودا غافل نه بن، فیری ته مبه لی نه بن و پالی لی نه ده نه وه، ئه گه ر ئاده میزا ده هه ولی دا ئه وشه وانه زیندو بکاته وه که پیتی وایه ته صادوفی شه وی قه در ده که ن، په ره وردگار شانازی ده کا به سه ر فریشته کانی داو پێیان ده فه رموی: ئاها سه یر بکه ن ئاده میزا ده کان چۆن

سەرگهرمی خودا په رستین له کاتیڅا دلنیاش نین که ئه وشه وه شهوی قه دره، ده بی ئه گهر دلنیا بوونایه که ئه وشه وه قه دره چییان بگردایه؟ ئه م به ندانه م ئه واننه که کاتی خوی ئیوه دهرباره یان گوتتان ﴿انجعل فیها من یفسد فیها ویسفک الدماء﴾ (البقرة/۳۰).

شهوی قه در ئه وه نده به رزو پیروژو به نرخه، زانیاری ئاده میزاد دهرکی حه قیقه تی ناکا، شهوی که گه وه ره و پیروژ بووه به وه خودا هه لی بژاردوه بو ئه وه ی ببیقه کاتی سهره تای نازل بوونی قورئان و رژانی ئه و فه یض و به ره که ت به سهر زهوی دا، ناردنه خواره وه ی ناشتی و ئاسایش: که له روحی خوداوه رژایه سهر و یژدانی ئاده میزاد.

به داخه وه ئاده میزاد به گشتی له بهر نه زانی و نه فامی خوی له ریزو گه وره یی شهوی قه در بی ناگابوون، حه قیقه تی ئه و روداوه گه وره یی له وه شه وه دا روی دا باشگو ی خستوه.

به راستی له و کاته وه ئاده میزاد ناوه رژی ئه و حه قیقه ته ی پاشگو ی خستوه، پیروژ ترین و گه وره ترین نیعمه تی خودایان له کیس چوه، ناشتی و ئارامی له ده ست دا، ناشتی و یژدان و ناشتی تاک و کۆمه ل و ناشتی خیزان و ناشتی ئاده میزاد به گشتی له ده ست داوه و خه ساره تمه ندی دونیا و قیامه ت بوون. هیچ کامیڅ له پیشکه وتنی مادی و ژیاری و بیناسازی هتد.. قه ره بووی ئه و زیانه ی بو نه کردنه وه.

چه ندیڅ ئاده میزاد ئه مپروشی له گه ل دابی له به واری ماددی دا پیشکه وتنی به ده ست هی ناوه و هه نگاوی سهر سوپه ی نه ری ناوه و قۆناغی بهرچاوی برپوه. به لام چونکه بهرنامه ی خودای پاشگو ی خستوه توشی ته نگ و چه له مه و ئاشوب و قه له ق و دله راوکیڅ بووه ژیانی شیرینی لی تال بووه و خوشی له ژیانی دونیای نابینی و قیامه تیشی له کیس چوه!!

ئیمه ی موسولمان نابی ئه و روداوه گه و ره یه ی له شهوی قه دردا روی دا پاشگۆی بجهین. پئویسته هه موو کاتی ئه و یاده بکهینه بهرپژه وه لیی پروانین، به تایبه تی: که هه زه تی پیغه مبه ر ﷺ رینگای ئاسانی بۆ دیاری کردوین بۆ زیندو کردنه وه ی ئه و یاده پیرۆزه له ناخمان دا بۆ ئه وه ی گیانه کاغان په یوه ست بن به ناوه پۆکی ئه و روداوه گه و ره وه که له شهوی قه دردا روی دا ئه وه تا پیغه مبه ر ﷺ هه لمان ده نی بۆ ئه وه ی هه موو سالیك له (ده) شهوی کۆتایی ره مه زان دا له شهوی قه در بکۆلینه وه و خودا په رستی زۆری تیدا بکهین.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (البینه)

ئهم سوره ته مه ده نییه و هه شت ئایه ته. ناوی نراوه سوره تی (البینه) چونکه به ئایه تی ﴿لَمْ يَكُنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ، حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ﴾ ده ستی پێ کراوه.

ده گوتری: ئهم سوره ته وه کوو هۆکار (العله) وایه بۆ سوره تی پێشوو، لهم پوه وه: که له سوره تی پێشوو دا فه رمووی: ﴿أَنَا أَنْزَلْنَاهُ فِي الْيَلَةِ الْقَدْرِ﴾ وه کوو بلی گوتراوه بۆچی قورئانی نازل کردوه؟ ده فه رمووی: چونکه کافره کان واز له کوفرو بی دینی خۆیان ناهینن هه تا به لگهی ئاشکرایان بۆ نه یه. که وایی سه ره تای ئهم سوره ته وه کوو عیله ت و بایس وایه بۆ سه ره تای سوره تی پێشوو.

زۆر فه رمووده و ریوایه ت هه ن ده رباره ی گه وه ربی ئهم سوره ته، له وانه: نه جمه دو بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و نه سائی له ئه نه سی کوپی مالیکه وه ریوایه تیان کردوه ده فه رمووی: پیغه مبه ر ﷺ به توبه ی کوپی که عبی

فهرموو: (ان الله أمرني أن أقرا عليك: ﴿لم يكن الذين كفروا من أهل الكتاب﴾) ثوبه تی وتی: بو چی به تایبه ت خودا ناوی منی هیئا؟ پیغه مبه ر ۛ فهرمووی: به لی، ئیتر ثوبه تی دهستی کرد به گریان^(۱).

ئیمام نه حممه له مالیکی کوری عه مری کوری ثابیتی نه نصارییه وه به هه مان مانا فهرمووده یه کی تری ریوایه ت کردوه. ویرای خویندنه وهی سوره ته که، پیغه مبه ر ۛ نه مه شی فهرمووه: نه گهر ئاده میزاد پر به شیویک مال و سامانی بدریتی داوای شیویکی ترده کا، نه گهر شیوی دووه می بدریتی داوای شیویکی ترده کا، گل نه بی هیچی تر ئاده میزاد تیر ناکا. هه رکه سی تو به بکا خودا توبه تی لی وهرده گری.

ثایینی راست لای خودا ثایینی یه کتاپه رستی و خاوینه، ثایینی که هاوه لی تیدا به رهوا نه زانری بو خودا، ثایینی جوله که وه مه سیحی نه بی.

سوره تی (البینه)

بسم الله الرحمن الرحيم

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ
حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾
فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا نَفَرَ قَالِ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ
بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ

(۱) رواه مسلم في (۶) كتاب صلاة المسافرين، باب استحباب قراءة القرآن على أهل الفضل

(حدیث ۷۷۹) له نه نه سی کوری مالیکه وه.

الْقِيَمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ
 فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ
 الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾
 جَزَاءُ هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
 فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

ده فەرموی: ﴿لم يكن الذين كفروا من أهل الكتاب والمشركين منفكين حتى تأتيهم البينة﴾ ئەوانە ی بۆ باوەی کێتاب و
 بێهەرستە کان، جیانە بوونەوه وازیان لە بیر و باوەری بەتالی خۆیان
 نەهێنا تابه‌لگە ی ئاشکرایان بۆنەهات: کە بریتی بوو لە پەوانە ی کردنی
 پیغەمبەر یان نازلکردنی قورئانی پیرۆز.

واته: کافره‌کان وازیان له کووفرو شیرکی خۆیان نەهێنا هەتا پیغەمبەر
 هاته سه‌ریان و گومپایی و سه‌رلی شیواوی خۆیان ی بۆ پون کردنه‌وه
 بانگه‌وازی کردن بۆ ئیما نهێنان و خودا په‌رستی.

ئەجار مەبه‌ست له (البینه) دیاری ده‌کاوه‌فرموی: ﴿رسول من الله
 يتلو صحفاً مطهرة﴾ فیها کتب قیمه ﴿نهو به‌لگه و نیشانه ئاشکرایه
 پیغەمبەریکه له خوداوه پەوانه کراوه بۆ سه‌ر هه‌موو ئاده‌میزاد و
 جندۆکه، په‌حمەت و هیدایه‌ت بۆیان، نایه‌تی قورئانیان بۆ ده‌خوینیته‌وه،
 قورئانیك: که پاک و خاوینه له‌هه‌موو عه‌یب و نه‌قصیك، هه‌چ درۆ و
 شو به‌ی له‌خۆ نه‌گرتوون، گۆرانه‌کاری و تێکه‌لاوی و ته‌ی بی‌سه‌رو به‌رو
 بی‌مانای تیدا نین، به‌لکو حه‌قو راستی له‌خۆ گرتووه، رێبازی راست و

حق نىشانى موشرىكە كان و خاۋەن نامە كان دەدا، ئەۋەى لىيان شىۋاۋە و سەريان لى تىكچۈە بۆيان راست دەكاتەۋە، ئەحكام و بېياری موھكەم و پېر فەرۋ قازانچ بۆ دىن و دونىايان بۆ پرون دەكاتەۋە.

بېگومان پېش ناردنى پېغەمبەرى ئىسلام سەرزەۋى ئەۋ پەرى پىۋىستى ھەبۋ بە پەيامىكى ترى ئاسمانى، ئاشوب و فیتنەۋ فەسادۋ داۋەشان ھەموو سەرزەۋى داگىر كىرەبۋ، نەتەۋەيەك نەبۋ ئاينىكى راستى ھەبى، كۆمەلەك نەدەبىنرا پىيازىكى خودا پەرستى گىرتبىتە بەر، فەرمانپەرۋايدەك نەبۋ لەسەر بىنەماي دادۋ خوداناسى دروست بوۋى...

دژايەتى و دوزمنايەتى لەناۋ دللى ئادەمىزادەكان دا پروابۋ، خويى خەلگ بە نارەۋا دەرژىترا، مالى ئەم و ئەۋ بەخۇرايى دەبىراۋ دەخورا، كەس لە تاۋان نەدەگەرپايدەۋە، ھەرچى دەستى برۆيشتايە كۆى لە ستەم نەدەكرد، چاۋەرۋان نەدەكرا بەبى ناردنى پېغەمبەرىكى ۋەكوو پېغەمبەرى ئىسلام و پەيامىكى ترى ۋەكوو پەيامى قورئان چارەسەرى ئەۋ ھەموو فەسادۋ خراپەكارىانە بكى، كوفرو بېدىنى چوبۋە ناخ و دەرۋونى ھەموو كەسكەۋە.

خاۋەن نامە ئاسمانىيەكانىش ئاينەكەيان لى گۆرۋا بوۋ يەكتاپەرستى نەدەكرا، ئاينى حق و راستى ئاسمانى لەيادى خەلگەكە چۈۋ بوۋەۋە، بىتپەرستى لەنيۋە دورگەى عەرەبى و دەرەۋەى دا پەگى داکوتا بوۋ، بەجۆرەك تەسۋور نەدەكرا ئەۋانە ۋاز لەكوفرو بېدىنى خويان بىنن ئىلا بەم پەيامە تازە نەبى: كە پەيامى ئىسلامەۋ دەۋايە لەسەر دەستى ئەۋ پېغەمبەرى: كە قورئان پەيامىيەتى و ناۋ نىشانەى ئاشكراۋ نمايانە بەكۆتا بى...

بۆيە ئەۋ پېغەمبەرە سەردارە بەرپىزە لە كاتى خۆى دا رەۋانە كراۋ قورئان لەكاتى پىۋىستى خۆى دا نازل بوۋ، بۆ ئەۋەى كاريگەرى خۆى

لەزەۋى دا بنوئىنى و پۆلى خۆى بگىرى، كارىگەرى و پۆلىك كە بەو جۆرە نەبوايە سەرزەۋى ئىصلاح نەدەبوو.

يىگومان سەدەى شەشەم و ھەوتەمى زايىنى دارزاوترىن پۆژگارو خراپترىن سەردەم بوو، مرقاىيەتى چەند سەدەيەك بەرەو دواوہ گەرابوہو، پۆژ بە پۆيش بەرەو روخان و تىدا چون ھەنگاۋى دەنا.

ھىزىكى مەعنەۋى نەبوو بتوانى بەرگرى لە تىكپوخانى مرقاىيەتى بكا، بەلكو پۆژگار بە پەلە ئادەمىزادى بەرەو ھەلدیر دەبردو خەم خۆركە لە ھەموو لايەكەۋە كنى لى دەكردن، ئادەمىزاد لەۋكات سەردەمانەدا خودايان لە بىر چوبوہو، خۆشيان لە بىر چوبوہو و نەياندەزانى بەرەو وكۆى دەپۆن، كەس چاك و خراپى خۆى نەدەزانى و نەيدەتوانى خىرو شەرلىك ھەلاو وىرى و جو داوازى بختە نىوان پەسند و ناپەسندەوہ ..

زەمانىك بوو بانگەۋازى پىغەمبەران كپ بوبوون، پوناكى چرا داگىرساۋەكانى كوژابوونەوہ، يان تروسكايەكى كەم و بى ھىزىان مابوو، دلەكانى پوناك نەدەكردەوہ، ج جايو. بتوانن ناو مالەكانيان پوناك بكاۋەوہ.

پىاوہ ئايىنەكان گۆرەپانى بانگەۋازى و خەباتيان چۆل كەردبوو، پەنايان بىرەبوہ بەر دىرو كلىسەو خەلۋەتگاۋ چۆلەۋانىيەكان، بۆ ئەۋەى بتوانن پارىزگارى ئايىنى خۆيان بكن و خۆيان لە فیتنە و ئاشوب بىزەنەوہ، يان ھەزىان لە تىكۆشان و بانگەۋازى بۆ دىن نەمابوو، ھەزىان لە تەمبەلى و پالداۋە بوو، نەياندەتوانى لە گەل ژيانەكە ھەلبەكن، يان بلى: لەبۋارى جىھادو تىكۆشان و پوبەروبوۋەوہدا شىكستيان ھىسابوو، نەيانتوانى پەروەردەى جەستە و گيان بەيەكەۋە بكن، گيان و ماددەيان لىك جىاكرەبوہوہ، بەخەيالى خۆيان ۋازيان لە ماددە

پهرستی هینابوو، خهریکی پهره رده ی گیانیان بوون، خویان کردبوه
ره بهن و خه لوه کیش!!

هه ندیکیش له پیاهه نایینه کان که له ناو کۆمه لگا کادا مابوونه وه و
که نارگیر نه بوبوون، له گه ل پاشاو فرمانه رواوده ره به گ و دونیاویسته کان
دا تیکه لاو بو بوون، یارمه تیده ریان بوون بۆ دست درژی و سته مکاری و
مال خواردنی خه لک به ناحه ق.

نایینه ناسمانیه کان بوبونه گالته جاری کار به ده ست و دام و ده زگا کانی
قه یسه رو پاشاکان، تاوانباران به ئاره زوی خویان ده ستکاریان ده کردن،
هه تاوای لی هاتبوو ناوه رۆکی نایینه کان نه مابوو؛ به لکرو په یکه رو
شیوازیشیان شیویندرا بوو، نه گهر هه لگرانی پیشووی نایینه کان زیندو
بکرانایه وه هیتچیان نهیده زانی کامه نایینه که یانه.

مه رکه زو پایته ختی ژیارو رۆشنیری و فرمانه روای و پامیاری بوبونه
شانوی ناشوب و فیتنه و دارزان و داوه شان و ناآرامی و بشیوی و فساد،
وه ها به خویانه وه هه لوه گیر بوبوون نه یانده توانی ئیصلاحی ناو خویان
بکه ن چ جایی ده ور به ر چاک بکه ن، له بواری مه عنه وی ئیفلاسیان
کردبوو، سه رچاوه ی گیانیان وشک بو بوو، شه ریه تیکی ناسمانی نه مابوو
به صافی و بیگهردی، رژی میکی یاسا په روه ره له سه رزه وی نه بوو. ئه مه بوو
حال و وه زعی مرۆفایه تی و نایینه ناسمانیه کان و پیاهه نایینه کان له
پیش روانه کردنی حه زه تی موحه مه ددا.

بۆیه فەزل په همه تی خودا داخوازی ئه وه بوو پیغه مبه ریک بنیری بۆ
پزگار کردنی ئاده میزاد له و سه رلی شیواوی و گومرایی یه ی تیتی که وتبوو،
تایینه قاقای نوغرو بو بوو، حیکمه تی خودا وابوو ئه و پیغه مبه ره
په یامه که ی قورئانی پیروزی بی، بۆ ئه وه ی بتوانی خاوه ن نامه کان

بتپه رسته کان وا لی بکاواز له بیرو باوه پری خویان بینن و باوهش به نایینی نیسلام دا بکه ن.

﴿وما تفرق الذين أوتوا الكتاب الا من بعد ما جاءتهم البينة﴾
 خاوه ن نامه کان له گاوارو جوله که جوداوازیان تی نه که وت مه گهر کاتی نه بی که به لگه یان بو هات و حق و راستییان بو ده رکوت، په رته وازه بیو راجیاییان له بهر نه وه نه بوو سه ریان لی بشیوی و راستییان لی گوم ببی، به لکوو کاتی ته فره قه یان تی که وت: که حه قیان بو ده رکوت، پیغه مبه ریکیان بو په وانه کرا: که موحه مده، قورثانیکی بو نازل کراوه: که له گه ل ده قی نامه کانی نه وان یه که ده گریته وه، ناوو نیشانی پیغه مبه ریش له نامه کانی نه وان دا دیاری کراوه، که چی کاتی نه وه پیغه مبه ره بهو ناوونیشانه ناشکرایانه وه هاته سه ریان و بانگه وازی کردن، هه ندیکیان پروایان پی کردو هه ندیکیان په یامه که یان په ت کرده وه.

وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فره موی: ﴿ولا تكونوا كالذين تفرقوا واختلفوا من بعد ما جاءهم البينات وأولئك لهم عذاب عظیم﴾
 (آل عمران / ۱۰۵)، یان ده فره موی: ﴿وما تفرقوا الا من بعد جاءهم العلم بغیا بینهم﴾ (الشوری / ۱۴).

فرموده یه کی پیغه مبه ر ﷺ هدی به چه ند جوړیک و له چه ن زنجیره یه که وه ریوایه ت کراوه، یه کی له و زیوایه تانه نه وه یه: ده فره موی: (ان اليهود اختلفوا على احدى و سبعین فرقة، وان النصارى اختلفوا على ثنتين و سبعین فرقة، وستفرق هذه الأمة على ثلاث و سبعین فرقة، كلها فى النار الا واحدة، قالوا، منهم یارسول الله؟ قال ما انا علیه و أصحابی^(۱)).

(۱) ته فسیری نیبو که څیر ج ۲۰۵۸/۴.

سهیره ئه هلی کیتاب پش ره وانه کردنی پیغه مبه ر ﷺ هه موویان
کۆک بوون له سهر ئیمان پی هینانی، که چی که ره وانه کرا بو سهریان
ته فره قه و جودا وازیان تی که و نت

﴿وما أمروا الا ليعبدوا الله مخلصين له الدين حنفاء، ويقيموا الصلاة
ويؤتوا الزكاة، وذلك دين القيمة﴾ ئه وانه دوا ره وانه کردنی
پیغه مبه ری ئیسلام ته فره قه یان تی که موت و بوونه گرو گرو، له حالیک دا
ئه وان له ته ورات و ئینجیل دا یان له قورئان دا فهر مانیان پی نه کراوه
به عیباده تکردن بو هیچ که سیك ئیلا بو خودانه بی..

فهرمانیان پی کراوه به یه کتا په رستی به خودا په رستی راسته قینه و
دلسوزانه، هاوه لی بو به ره وانه زانن، واز له هه موو ئاین و بیرو باوه ریک
بهینن بو ئایینی ئیسلام، نوێه کانیان به به رده وامی و به دلسوزی له کاتی
خویان دا ئه نجام بدن، زه کاتی مالی خویان ده رکه ن بو ئه وانه شیای
زه کات پیدان. ئه مه ی فهرمانیان پی کراوه داخوازی یه کیه تی و ته بایی یه،
نه ک دزایه تی و په رته وازه بی.

له گه ل دوباره کردنه وه ی ئه و راستیه که په یامی هه زه تی موحه مده ﷺ
بریتیه له ناوه رۆکی په یامی پیغه مبه ره کانی پیشو و په یه وه و پرۆگرامی
موحه مده ده ق په یه وه و پرۆگرامی ئایینی هه زه تی ئیراهیمه، ئه و
ئیراهیمه ی دوره په ریز و گۆشه گیر بوو له هه موو جوړه بته په رستیه کانی
رۆژگاری خۆی و لیبرانه روی کرده ی خودا په رستی و یه کتا په رستی
دلسوزانه عیباده تی خودای ده کرد.

وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فره موئ: ﴿ثم اوحينا اليك ان اتبع ملة
ابراهيم حنيفاً﴾ (النحل/۱۲۳).

ئا ئه و دلسوزی کردنه له عیباده ت دا وازه ئینان له هه موو بیرو
باوه ریک بو ئایینی ئیسلام و ئه نجامدانی نوێه کان له کاتی خویان دا و

زەكات دەر كىرگەن مال ۋە سامان ئايىنى راستە قىنەي ئىسلامە ۋە خودا
ھەربىيە ۋە ئايىنە پازىيە.

دوای بەيانگىردى ھەلۋىستى كافرو موشرىكەكان بەرامبەر بانگەۋازى
ھەزرىتى موحەممەد ﷺ ھەربىيەشە لەكافىرەكان دەرگاۋ ۋادە بەخوداپەرستان
دەدا، دەرەرمۇي:

﴿ان الذين كفروا من أهل الكتاب و المشركين في نار جهنم،
خالدين فيها، أولئك هم شر البرية﴾ بىگومان ئەوانەي كافرو بىپروا
بوون لە ئەھلى كىتاب، پشتيان لە نامە ئاسمانىيەكان ھەلگىردە،
بانگەۋازى پىغەمبەرانيان رەتكىردۆتەو، لە خاۋەن نامەكان
-جوولەكەو فەلە- ۋە بىپەرستەكان ئەوانە ھەمويان سەرەنجاميان لە
پۇژى قىيامەتدا ئاگرى دۆزەخە، توپ دەرەيتە ناۋى ۋە بۆ ھەتاهەتايى تىيدا
دەمىتەنەو ۋە لىيى دەرناچن، ئەوان خراپترىن ۋە بەدبەخترىن كۆمەلى
مەخلوقاتن چونكە بە ئەنقەست ۋە لەپۇي ھەسوودى ۋە دەرۋن نە خۆشپىيەو
شۈيىن پەيامى پىغەمبەر نەكەوتون.

﴿ان الذين آمنوا وعملوا الصالحات، أولئك هم خير البرية﴾
بىگومان ئەوانەي بە دل ئيمانينان بە خودا ھىناۋە، پرويان بەنامە
ئاسمانىيەكان ۋە پىغەمبەرەن ۋە پۇژى قىيامەت ھىناۋە، كىردەۋەي باشيان
ئەنجام داۋە بەزو بانىش ئەو پروايە دەر دەبىن. ئەوانە باشترىن
مەخلوقاتن لە ئىستائو لە داھاتوودا.

ئەبو ھورەيرە ۋە كۆمەللىك لە زانايانى ئىسلام ئەم ئايەتەيان كىردەو
بەبەلگە لەسەر ئەو: كە موسولمانە دىلسۆزكان لاي خودا لە فرىشتە
بەرىزترن، چونكە پەرۋەردگار دەر بارەي موسولمانە دىلسۆزەكان دەرەرمۇي:
﴿هم خير البرية﴾ واتە: باشترىن مەخلوقاتن.

﴿ جزاؤهم عند ربهم جنات تجرى من تحتها الأنهار خالدين فيها أبدا رضي الله عنهم، ورضوا عنه، ذلك لمن خشي ربه ﴾ پاداشی ئەو موسوڵمانە دئسوژانە لە پوژی قیامەت دا لای خودا خۆیان لە پاداشتی ئیمان و کردەوێ باشیان باخ و باخاتی بەهەشەتی پاراوەیە، کە بەژێر درختی باخەکان داو بەژێر بالەخانەو خانووەکانیان دا جوگاو جوێار دەکشین، ئەوەندە تر جوانی و رازاوەیی بەشوینی حەوانەوێان دەبەخشێ. بۆ هەتاهەتایە تییان دا دەمێننەو و لییان وەرزانن و لییان دەر ناچن بەلکوو بەردەوام لەزەت وەردەگرن و لەو خوشی یەدا پادەبوریترن.

ئەوانە خودا لییان رازییە، چونکە لەژیانی دونیایان دا پابەندی فەرمانی خودا بون بەگوێرە شەریعەت و یاسای ئەو هەلس و کەوتیان کردەو، ئەوانیش لە خودا رازین چونکە پاداشی داوئەو و خوشی و لەزەتی لە پادەبەردەری بۆ دەستەبەر کردون. نازو نێعمەتیکی پێداون نەچاوینیویەتی، نەگوێچکە بیستویەتی، نەبەسەر دلی ئادەمیزادا تێپەرپێو.

ئەم پاداش و رەزامەندییە بۆ کەسیکە بەتەواوی لەخودا بترسی، وەها بەندایەتی خودابکا و ابزانی خودا دەبینی، خۆ ئەگەر ئەو خودانەبینی ئەو بێگومان خودا ئەو دەبینی.

ئایەتە کە بەئاشکرا هەرەشە لەوانە لە غەیری خودا دەترسن، هەرەشە لەوانە هاوێ بۆ خودا دادەنێن، هەلنانی ئادەمیزادی تێدایە بۆ خوداپەرستی و ترسان لەخودا، هەتاوای لی دێ هەموو کردەوێکی بۆ خودا و لەبەر خاتری خودا ئەنجام دەدا. ئاماژە ئەوەشی تێدایە کە مەرجی ئەنجامدانی عیبادەت وەکوو نوێژو پوژو ترسان لەخودایە، خوداپەرستی بە بێ ترس و خوشوع لەخودا کەلکی نیە!

بسم الله الرحمن الرحيم

سورەتی (الزلزلة)

ئەم سورەتە مەدەنییەو ھەشت ئایەتە، بە گۆڕەیی ھەندێ ریوایەتی تر مەکیە، ئوسلوبی سورەتە کەو ناوەرۆکی سورەتە کە پشتگیری ئەو دەکەن کە مەکیی بی.

ئەم سورەتە ناوی نراوە سورەتی (الزلزلة) چونکە سەرەتای سورەتە کە بە ھەوائی ڕودانی ڕاشلەقاندنی زەوی دەستی پێ کردووە، لە سورەتی پێشوو دا ھەر ھەشی لە کافرەکان کردو وادەیی بەخودا پەرستان دا، سزای کافرەکانی بە دۆزەخ دیار کردو پاداشنی خودا پەرستەکانی بەبەھشت و باخ و باخاتی ڕازاوە دەست نیشان کرد. ئەجار لەو سورەتە دا کانی ئەوسزاو پادشاھی دیاری کرد، وەکوو ئەو بلین: گوتراوە: کەئ ئەو سزاو پاداشە دەدرێتەو؟

لەو ئەم دا دەفرموی: ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾ کافرەکان زۆریان پرسیار لە پێغەمبەر ﷺ دەکرد، کەئ قیامەت ڕادەبی؟ دەیانگوت: ﴿إِذَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ (القیامە/۶).

یان دەیانگوت: ﴿مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (الملك/۲۵).

زۆر پرسیاری تری لەم جۆرە. پەرورەدگار لەم سورەتە دانیشانەکانی قیامەتی دیاری کردن، بۆ ئەوێ دلتیابن: کە زانیاری ئەو لای خودایە و بەس، جگە لەخودا کەس نازانی کەئ قیامەت ڕادەبی.

سورەتی (الزلزلة)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾
 وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُخْبِتُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾
 بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا
 لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا
 يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

دەفەرموی: ﴿اذا زلزلت الارض زلزالها﴾ کاتیک زەوی پاتلەقاو
 وەشەقە تۆلە کەوت و بەتوندی کەوتە جونبوش و لەرزە، بەجۆرتیکی وا:
 کە هەرچی وابەسەریەو تیک برۆخی و تیک بشکی و هیچ شتیک لە
 شوینی خۆی نەمیئێ .

﴿واخرجت الأرض أثقالها﴾ زەوی هەرچی تێیدا بسوو لەمردوو
 گەنج و جەواھیرات دەری ھاویشت و خۆی خالی کرد .
 وەکوو لەناوەتیکێ تردا دەفەرموی: ﴿واذا الأرض مدت والقت ما
 فيها وتخلت﴾ (الانشقاق/ ۳-۴)

موسلیم و تیرمیژی لە ئەبو ھورەیرەو ریاویەتیان کردووە دەفەرموی:
 پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: (تقیئ الأرض افلاذ کبدها امثال الاسطوان
 من الذهب و الفضة فيجئ القاتل: فيقول: في هذا قتلت و ويجئ القاطع

فیقول: فی هذا قطعت رحمی، ویجیئ السارق فیقول: فی هذا قطعت یدی، ثم یدعونه فلا یأخذون منه شیئا^(۱).

زهوی نارسکی خۆی دههینیتتهوه، گهنج و جهواهیراتی ناخۆی فپری ده داته دهر له زیرو زیو، ههمووی لهو ده شته ده کهوئ پیساوکوژ ده لئ: له پیناو نهوه دا من ئاده میزاد م کوشت، میراتگری به شهرهاتوو دئ ده لئ: من له پیناو نهوه دا صیله ی په حم برپوه، دز دئ ده لئ: من له سهر نهوه ده ستم براوه، پاشان ههموویان جئ دیلنو کهس ده ست بو نهو زیرو زیوه نابا ﴿وقال الإنسان: ما لها؟﴾ ههموو که سیك له دیمه نی زهوی سه رسام ده بی و ده لئ: نهوه زهوی چیه تی؟ بو چی وابه شه قه تۆله که وتوه و زیرو جهواهیراتی ناو خۆی فپری ده داته دهر وه؟

﴿یومئذ تحدث اخبارها﴾ له ورژه دا: که نهو په پری ته نگانه و ترس و سام و پشیوی ههموو کون و کوژبنیکی گرتۆته وه و زهوی به شه قاتۆله که وتوه، زهوی هه والئ خۆی ده گیریتته وه، راستی ده لئ: دهر باره ی ههر کرده یه کی له سه ری نه نجام درابئ به خیر و شه پیه وه، په روه ردگار وه و بانی دینئ و شایه تی له سهر به نده کان ده دا.

نیام نه حمه دو تیرمیزی و نه سائی (واللفظ له) له نه بو هور په یه وه ریوایه ت ده کهن، ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ نه م نایه ته ی خوینده وه (یومئذ تحدث اخبارها) دوا یی فه رمووی: ده زانن هه والدانئ زهوی چیه؟ هاوه لآن وتیان: خوداو پیغه مبه ری خودا ده زانن. نه مجار پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: (فان اخبارها ان تشهد على كل عبد و امة بما عمل على ظهرها ان تقول عمل كذا وكذا يوم كذا وكذا فهذه اخبارها)^(۲).

(۱) رواه مسلم (۱۲) كتاب الزكاة (۱۸) باب الترغيب في الصدقة الحديث ۱۰۱۳/۶۲ ورواه

الترمذی فی (۵۴) كتاب الفتن (۳۶) الحديث (۲۲۰۸).

(۲) رواه الترمذی فی (۳۸) كتاب صفة القيامة والرقائق والورع (۷) باب ما جاء فی العرض

الحديث (۲۴۲۹) عن ابی هريرة.

ھۆى ئەو ھەوالؑ و شاھەتیدانە لەسەر بەندەکانى لە لایەن زەویسەو ھە
﴿بأن ربك أوحى لها﴾ بە فەرمان و نیگای خودای تۆیە، پەرورەدگار
ئیزنى داوہ: کەشایەتى بدا.

یان مانای ﴿یومئذ تحدث أخبارها، بأن ربك أوحى لها﴾ لەو پۆژەدا
زەوی بەزمانى حال سەرگورشتەى خۆى بۆ ئادەمیزاد دەگێریتەوہ، ھۆى
وہشە قەتۆلە ھاتنى خۆى بۆ مەردوم باس دەکا و تى دەگەيەنى،
کە ئەو جەم و جۆلەنا ئاسایی یەى سەرەتای دونیا و یرانبوونە،
ھۆى و یرانبوونە کەشى ئەو یە خودای تۆ وای سەروش بۆ کردوہ:
کە و یران ببی، ھۆى و یرانبوونى بۆ پەخساندوہ، کە نەمانى
ھیزی کێشندەيە.

﴿یومئذ یصدر الناس اشتاتاً لیروا أعمالهم﴾ لەو پۆژە دا: کە دونیا
بەتەواوای و یران دەبی و ھەموو دیاردەيەکی بونەوہرتیک دەچی، ئادەمیزاد
لە گۆرپەکانیان پادەبن و بەرەو سارای مەحشەرى دەکیشین بۆ حیساب و
لیکۆلینەوہ لەگەڵیان، پەنگ و روخسارو حال و ھەزعیان جیا جیا یە،
ھەندیکیان دلنیا و بەرچاو پونن، ھەندیکیان ترس دایگرتوون،
بریکیان پەنگی بەھەشتیانیاں پتوہ دیارە، ھەندیکیان پەنگی دۆزەخیان
لی نیشتوہ.

ھەموو ئەو پیرۆ کۆمەلە جیا جیا یانە بەرەو دەشتی مەحشەر دەبرین
بۆ ئەوہى کردوہ کانى خۆیان ببینن. ئەمە ئەگەر مانای ﴿یصدر الناس﴾
رۆیشتنى ئادەمیزادەکان بى بۆ سارای مەحشەر.

ئینو کەشیر و ھەندى موفەسرینى تر مانای ﴿یصدر الناس﴾
بەوہ دەکەن: کە ئادەمیزادەکان لەسارای مەحشەر دەگەرپنەوہ،
واتە: لەو پۆژە دامەردومان لەسارای مەحشەر دەگەرپنەوہ بە پەرش و

بالوی، کۆمه ل کۆمه ل و پیپر پیپر، هه ندیکیان به خته وه رن،
هه ندیکیان به دبه خته چاره ره شن، بریکیان فره مانیان پی کراوه
بچنه به هه شته وه، هه شیانه فره مانی پی کراوه بچیه ناو دۆزه خ،
بۆ ئه وه ی هه موو که سیك پاداش و سزای کرده وه ی له خیر و
له شهر وهر بگریته وه.

جا ﴿فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره﴾ و من يعمل
مثقال ذرة شراً يره ﴿هه رکه سیك به نه ندازه ی گهر دیله یه کاری باشی
نه نجام دابی، بیگومان رۆژی قیامت له نامه ی نه عمالی دا ده ی بینیتته وه
پاداشی له سهر وهر ده گریته وه، هه رکه سیك به نه ندازه ی گهر دیله یه ک
خرابه ی نه نجام دابی، له و رۆژه دا له نامه ی نه عمالی دا ده ی بینیتته وه و
سزای عادلانه ی له سهر وهر ده گریته وه.

وه کوو له ئایه تیکی تردا ده فره موی: ﴿ونضع الموازين القسط ليوم
القيامة فلا تظلم نفس شيئاً﴾ وان كان مثقال حبة من خردل اتينا بها
وكفى بنا حاسبين ﴿الانبياء/ ۴۷﴾.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (العادیات)

ئه م سوره ته مه ککییه و یانزه ئایه ته. ناوی نراوه سوره تی (العادیات)
چونکه پهروه ردگار له سه ره تای دا سویندی به (العادیات) خواردوه.
عادیات: به مانای ئه و نه سپانه ن: که جهنگاوه ران تاویان ده دن و
به گورجی له گۆره پانی جهنگ له گه ل دۆژمندا دین وه ده چن.

سوره تی (العادیات)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾

دهه رموی: ﴿و العادیات ضبحاً﴾ سویند بهو نه سپانهی که جهنگاوه ران
 هه لینگیان دهه دن له گۆره پانی جهنگ دا به تاو دین وه ده چن و ده پرمینن،
 هانکه هانکیانہ ﴿فالموریات قدحاً﴾ سویند به تہو نه سپانهی که بلیسهی
 ناگرله ژیر سمیانه وه درده چی کاتی به پرتا و غارده ده و نال و بزما ری
 ژیر سمیان له به ردو شتی ره ق ده خشی.

﴿فالمغیرات صبحاً﴾ هه لمت بهرن بۆ سه ر دوژمن له به ره به یاندا
 ﴿فأثرن به نقعاً﴾ بهو هه لمت و غاردانه له به ره به یان دا ته پ و تو زیان
 به رپا کردوه گۆره پانی جهنگیان پر کرده له ته پ و تو زو ..

﴿فوسطن به جمعاً﴾ نه مجار به هه لمت و پرتا و خو یان هه لدا وه ته ناو
 کۆمه لئی دوژمنه وه و ریز و کۆمه لئی دوژمنیان تارو مارو په رته وازه کردوه،
 په روه ردگار سویندی به نه سپ خواردوه، چونکه له ناو پیرو یان دا چه ند
 ره وشت و خو ی تاییه تی تیدان، ناوچه وانی خیرو به ره که تی پیویه،

پیغه مبه ر ﷺ فەر موویه تی (الخیل معقود بنواصیها الخیر الی یوم القیامة) -
رواه احمد والشیخان.

سویندی به ئەو ئەسپانە خواردووە: کە ئەو پەشت و خیسالیان بێ و
ئەو کردەوانەیان کردبێ، بەم سویند پێ خواردنە لە پێش چاوی
موسولمانان بەرزیان دەکاتووە و گرنگیان پێ دەدا.

بۆ ئەو پەرورەدیان بکەن و گرنگی بدن بەراگرتن و بەختو کردن و
سورا بوونیان، خۆیان بەسواری رابینن و سوارچاکی و پەمبازی فیڕبن.
فیڕی هەلەمەت بردن و غافلگیری و شەبەبخۆنکردنی دوژمن بن، رابین
لەسەر چوست و چالاکی و گۆرج و گۆلی، بۆ ئەو بتوانن لە پۆژی
تەنگانە داو لەکاتی هێرش هێنانی دوژمنان دا بەرگری لە نیشتمان و
ناموسی خۆیان بکەن و بەرپەرچی دوژمنان بدەنەو، فیڕی پەشتی
بەرزبەن بەژیانی زەر رابین.

بەخۆپایی نیە پەرورەدگار لێرەدا سویندی بە ئەسپ خواردووە
لەسورەتی (ئەنفال) یش فەرمان بەراگرتنی دەکا و دەفەموی: ﴿واعدوا لهم
ما استطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم﴾
(الأنفال/ ۶۰).

هەلبەتە ئایینی ئیسلام گرنگی زۆری داو بە ئەسپ راکرتن و بەختو
کردنی و فیڕ بوونی سوارچاکی و رمبازی کردن و وەرزشکاری، بۆ ئەو
موسولمانان بە پیرو جوان و ژن پیاو و دەوڵەمەند و هەژار و خۆبەند و وارو
نەخۆبەند و اریانەو هەموویان تێکرا چوست و چالاک و لەششاغ و
وەرزشکار بن.

داخی بەجەرگم لە کاتیەک دا: کە قورئان ئاوا فەرمانمان پێ دەکا بۆ
گرنگی دان بە ئەسپ و بەختو کردن و بەکار هێنانی، لای موسولمانان
بەگشتی و لای کوردی موسولمان بەتایبەتی سوار بوونی و لاخە بەرزەو

بەختو كىردن و پراگرتنى بى بايەخ بوو و چە گرنگىيەكى پى نادىرى، دىمەنى
ئەسپى پەسەن و سواربوونى، مەگەر لە فىلم و شاشەى تەلەفىزىيۇن دا
بىيىن، ئەوئىش بەبايەخەو تىي نەفكرىن و سەرنجى نادەينى، كوردى ئىمە
ئەوئەندەى گرنگى بە كۆتر بازى و سەگ بەختو كىردن دەدەن نىو ئەوئەندە
بايەخ بە پراگرتنى ئەسپ و سواربوونى نادەن، بەلكو ئىستە: كەس گرنگى
بەسوارچاكى ناداو بىر لەئەسپ بەختو كىردن ناكاتەو . ئەوانەى سوار
چاكىشىيان دەزانى لەبىريان چۆتەو، وەكوو فۆلكۆرىش وەبىر خۆيانى
ناھىيەنەو.

﴿ان الانسان لربه لکنود﴾ بىگومان ئادەمىزاد بەگشتى بەرامبەر
بەنيعمەتە كانى خۇدا سىلەو كافەر، زۆر ئىنكارىيان دەكا. لەپاساوى ئەو
هەموو نىعمەتانەدا: كە خودا پىي بەخشيەو هېچ سوپاسى خودا نەكا،
مەلكەچى شەرىع و ياساى نابى، بىر لە بونەوەر ناكاتەو، خوداى بىر
نايەتەو، مەگەر كەسانىك نەبى: كە جىھاد لەگەل نەفسى خۇيان دەكەن و
دۇنياو دىن بەرچا و دەگرن، ئىتر رو دەكەنە خوداپەرستى و ئەنجامدانى
كارى باش و خۇيان لەتاوان و خراپەكارى دەپارىزن.

﴿وانه على ذلك لشهيد﴾ ئادەمىزاد بۆ خۆى شايبەتە لەسەر كوفرو
سىلەمى خۆى، واتە بەزمانى حال شايبەتى لە كۆفرى خۆى دەدا، لەقسە و
كردەو كەنىشى دابەئاشكرا كوفرو بىدىنى پىئو ديارە، زۆربەى زۆرى
ئادەمىزاد لەگەل كەوتە خۇشىيەو خۆى بەبى ئاتاج زانى بوغرا دەبى و
پاشە پۆژى لە بىر دەچىتەو، مەل لەرابواردن دەنى، كىردەو كەنى نىشانەى
بىدىنى و سىلەمىنى، وەكوو لەئايەتتىكى تردا ئامازە بەو دەكەو
دەفەرموى: ﴿ماكان للمشركين ان يعمرؤا مساجد الله شاهدين على
انفسهم بالكفر﴾ (التوبة/۱۷).

هه ندی له موفه سیرین له وانه (قه تاده و سه فیانی شهوری) ده لئین: مانای
 ئایه تی ﴿وانه علی ذلک لشهید﴾ خودا شایه ته به سهر سپله یی و کوفرو
 خراپه کاری ئاده میزاده وه (وانه حب الخیر لشدید) بیگومان ئاده میزاد
 به هوی ئه وه وه: که زوری مال و سامانی خویش ده وی: رژدو
 چرۆکه، هه لپه بو کۆکردنه وهی ده کاو دلی نایه لیتی به خشی، ئاتاجانی
 لی بی یه ش ده کا.

﴿افلا یعلم اذا بعثر ما فی القبور، وحصل ما فی الصدور، ان ربهم
 بهم یومئذ خبیر﴾ ئایا ئه وه ئاده میزاده بی دین و سپله و پینه زانه
 نازانی کاتیک مردوی ناو گۆره کان زیندو کرانه وه، رازو نیاز و مه به سستی
 شاراو هی ناو دله کان ئاشکرا کرا بیگومان پهروه ردگاری ئه وه مردوه زیندو
 کرا وانه ئاگاداری حال و وه زعیانه، هیچی له باوه رو کرداری ئه وانه لی گوم
 نابیی، به گویره ی کردوه کانیاں سزاو پاداشتیان ده داته وه، به ئه ندازه ی
 گهر دیله یه کیش سته میان لی ناکا. جاکه ئاده میزاد ئه م راستیه ی زانی
 پیویسته: که مال و سامان بی ئاگای نه کا له سوپاسگوزاری پهروه ردگار،
 تاعه ت و خودا په رستیان له بیر نه چیتته وه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (القارعة)

ئه م سوره ته مه ککییه و یانزه ئایه ته، ناوی نراوه سوره تی (القارعة)
 چونکه به و وشه یه ده سستی پی کراوه، قاریعه ناویکه له ناوه کانی رۆژی
 قیامه ت. به مانا کوتانی دله کانه به توندی چونکه کاره ساته کانی رۆژی
 قیامه ت دله کان ده کۆتسی و وه ئاگایان دینیتته وه. دایان ده چله کینیی.
 هه موو دل و ده رونیك له و رۆژه دا ده که ویتته گۆره گوپو و پیره ویر.

سورەتی (القارعة)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ۝۱ مَا الْقَارِعَةُ ۝۲ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ۝۳
 يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۝۴
 وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۝۵ فَأَمَّا
 مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۝۶ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۝۷
 وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۝۸ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۝۹
 وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَ ۝۱۰ نَارُ حَامِيَةٍ ۝۱۱

ده فرموی: ﴿القارعة﴾ قاریعه ناویکه له ناوه کانی رۆژی قیامت وه کو
 (الحاقه) و (الطامة) و (الغاشية...) هتد. وهجه ته سیمیه قیامت
 بهم ناوه لهم ره وهویه هه رچی دل ههیه لهو رۆژه دا داده چله کی.
 ﴿ما القاعة﴾ ده بی ئەو رۆژه چ رۆژیک بی؟ ئاخو کاره ساته کانی چۆن بن؟
 واته: ئەوهنده رۆژیکی سامناک و پر کاره ساته کهس نازانی چۆنه.
 ﴿وما أدراك ما القارعة﴾؟ ئەتۆچوزانی ئەو رۆژه چ رۆژیکه؟ واته:
 تانهی بینى نازانى چیه، که دهشی بینى ئەوهنده سامناکه ههست
 به که میکی ده کی.

﴿يوم يكون الناس كالفراش المبثوث﴾ ئەو رۆژهی ناده میزاده کان
 له گۆره کانیان دینه دره وهوه، به بی ئامانج و مه بهست ده سورپینه وه،

هه ریه که یان روله لایه که ده کاوبه ره و شوینیک ده روا، ده لیتی په پوله ی
 بلاوه بوون، یان ده لیتی میشلوه و کولله ی پهرش و بلاون، هه ریه که یان رو له
 شوینیک ده کاو دین و ده چن سهرگردان و سهر لی شیاو. وه کوو له
 نایه تی کی تر دا ده فرموی: ﴿كَانَهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ﴾ (القمر/۷).

زومه خشمی ده فرموی: خودا لهم نایه ته دا، ناده میزاده کانی
 شوبه اندون به په پوله له زوری و زه بوونی و زه لیلی دا له بلاو بون دا بو
 هه موو لایه که وه کوو چۆن په پوله بو لای ناگرده فری..

﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ﴾ کیوه کان وه کوو خوری کراوه و
 به (شه) کراوو شیکراوه یان لی دی به وزه بایه که به حوادا بلاو ده بیته وه.
 وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فرموی: ﴿وَإِذَا الْجِبَالُ سَوَتْ﴾ (التکویر/۳)
 یان ده فرموی: ﴿وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيْبًا مَّهِيلًا﴾ (المزمل/۱۴).

نه مجار دواي رانواندنې نه دوو دیمه نه سامناکانه به مبه سستی ترساندنې
 ناده میزاد باسی پاداش و سزای یه که یه که یان ده کا و ده فرموی:
 ﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ جا هه رکه سیک
 له تهرازی نه عمل دا کرده وه چاکه کانی زور تر بن له کرده وه خراپه کانی،
 نه وه ده که ویتنه ژیانیکې خوشی وه هاوه لیتی رازییه و هیچ ناگوزوریه کی
 لیتی نیه.

﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ، فَأَمَّهُ هَٰوِيَةٌ، وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةٌ، نَارُ حَامِيَةٍ﴾
 که سیکیش له تهرازی نه عمل دا خراپه کانی له چاکه کانی گرانترین یان
 کرده وه ی چاکې نه بی، یان شتیکی وای نه بی بهشت چیساب بی نه وه
 شوینی حوانه وه ی دوزه خه، که شوینیکې به هیلاکبه ره، قولو گهرم و
 ناگردانه، نه تو چوزانی نه و ناگره سامناکه ی دوزه خه چونه؟ نه وه ناگریکی
 زور گهرم و له راده به دهر سوتینه ره. بلیسه دارو ترسناکه، له هه موو

ئاگریکی تر گهرم تره. زۆر فهرموده ده رباره ی گهرمی ئاگری دۆزه خ
ریوایه ت کراون .

مالیک و بوخاری و موسلیم له ئه بوهوریره وه وه ریوایه ت ده که ن،
ده لێ: پێغه مبه ر ﷺ فهرمووی (نار بنی آدم التي توقدون جزء من سبعین
جزءا من نار جحیم) هاوه لآن وتیان ئه ی پێغه مبه ری خودا؛ بۆ ئه م
گهرمییه ی ئیستا به س نیه بۆ سزادان؟ پێغه مبه ر ﷺ فهرمووی:
(انها فضلت عليها بتسعة و تسعين جزءا) بێگومان ئاگری دۆزه خ نه وه دو
نۆپله له ئاگری دۆزه خ گهرم تره .

ئه حمده له ئه بوهوریره وه له پێغه مبه ره وه ﷺ ریوایه ت ده که ا:
که ده فهرمووی: (هذه النار جزء من مئة جزء من جهنم) ئه م ئاگری ئیه
به شیکه له سه د به شی ئاگری دۆزه خ.

ههر ئیمام ئه حمده له ئه بوهوریره وه ریوایه ت ده که ده لێ: پێغه مبه ر ﷺ
فهرمووی: (ان اهون اهل النار عذابا: من له نعلان، یغلی منهما دماغه)
سوکتین ئه هلی دۆزه خ له پری عه زابه وه که سیکه دوو نه علی ئاگری له
پی کراون میشکی ده کو لێ.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (التکاثر)

ئه م سوره ته مه ککیه وه هه شت ئایه ته، ناوی نراوه سوره تی (التکاثر)
چونکه له سه ر تایه وه ده فهرمووی: ﴿الهاکم التکاثر﴾ له م سوره ته دا
په ور دگار هه ندی روداوو دیمه نی سامناکی رۆژی قیامه ت پاده نوینی،
پاداشی به خته وه ران و سزای به دبه ختان دیاری ده که ا.

سوره تی (التكاثر)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَنَكُمْ التَّكَاثُرُ ۝۱ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۝۲ كَلَّا سَوْفَ
 تَعْلَمُونَ ۝۳ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝۴ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ
 عِلْمَ الْيَقِينِ ۝۵ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ۝۶ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا
 عَيْنَ الْيَقِينِ ۝۷ ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ۝۸

ده فهرموی: (الهاکم التکاثر، حتی زرتم المقابر) شانازی کردن به مال و منداّل و دارودهسته ی زورتان نیوہی بی ناگا کردله خودا پهرستی هه لئنان بۆ هه لپه کردن بۆ کو کردنه ی مال و سامان و هه بوونی خیزان و منداّل و پیدای کردن دارودهسته نیوہی له به ندایه تیکردن بۆ خودا غافل کرد، هه تا مردن له نکاو ی به خه ی گرتن تیکی وه پیچان و به ره و گوپستان رویشتن.

بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و نه سائی له نه نه سی کوپی مالیکه وه ربوایه ت ده کا ده لئی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی (یتبع المیت ثلاث فیرجع اثنان ویبقى معه واحد، یتبعه اهلہ و مالہ و عملہ، فیرجع اهلہ و مالہ، ویبقى عملہ).

زیاره تکردنی گوپستان ده رمانیکی کاریگهره بۆ دلپره قه کان. چونکه قیامه ت بیر ناده میزاد ده خاته وه، دونیاله پیش چاو بی بایه خ ده کا. له روانگه ی نایینی به وه زیاره تکردنی گوپستان موباحه به مهرجیک

دېدەننى كىردنە كە بەگۈيرەي شەرىع بى؛ بەم پەنگە: كەدەچى بۇ دېدەننى لاي سەرى گۆرەكە پادەستى و سالا لەمردوۋەكە بكا، ئەمجار روبكاتە قىبلەو لە خودا بپارپتەوۋە داۋاي لىخۆشبون بۇ مردوۋەكەو بۇ خۆي و موسولمانان بكا.

زانايانى ئىسلام كۆپايان ھەيە لەسەر ئەوۋە: كە زيارەتكردنى گۆرستان بۇ پياۋان ھەللە: بەلام دەر بارەي ئافرەت كەوتوۋنە راجىيائى يەوۋە: بۇ ئافرەتى گەنج ياساغە، بۇ پىرە ژن و ئافرەتى بە سالا چوۋ موياحە. ئەگەر ئافرەت چ گەنج و چ بە سالا چوۋ بۇ خۇيان بەبى ئەوۋە تىكەلاۋى پياۋى نامە ھەرم بن بچن بۇ دېدەننى گۆرستان قەيناكا. ئەگەر ترسى فیتنەيان بوۋ لە تىكەلا و بوۋنيان بە پياۋان ئەوۋە دەرچوۋنى ئافرەت بۇ گۆرستان ھەرامە.

ئىبنو ماجە لە ئىبنو مەسعودە رىۋايەت دەكا دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: (كنت نهيتكن عن زيارة القبور الا فزوروها القبور فانها تزهد في الدنيا و تذكر الآخرة)^(۱).

حاكم لە ھەجھەكەي دا لە ئەنەسەوۋە رىۋايەت دەكا دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: (كنت نهيتكم عن زيارة القبور، الا فزوروها، فانها ترق القلب و تدمع العين و تذكر الآخرة، و لا تقولوا هجرا).

ئەم ھەدىثانە بەلگەن لەسەر ئەوۋە: كە ھەركاتى دېدەننى كىردنى ئافرەتان بۇ گۆرستان فیتنەيى لى چاۋەرۋان دەكرا، بەم جۆرەشىن و شەپۇرى تىدابوۋ، يان پياۋ و ئافرەت تىكەلاۋ دەبوۋن ئەوۋە زيارەتەكە ھەرامە^(۲).
﴿كلا، سوف تعلمون، ثم كلا سوف تعلمون﴾ وانيه، ئىۋە بەھەلەچون، نەدەبوۋ ئەوۋەندە كۆل بەدونياۋە ھەلگرن ئەو ھەلپە

(۱) رواه ابن ماجه فى (۶) كتاب الجنائز (۴۷) باب ماجاء فى زيارة القبور (الحديث ۱۵۷۱).

(۲) ته فسىرى طبعى ج ۱۰/۱۲۳ (۵۵۳۹) طبعة دار الفكر.

بکه ن بۆ مال کۆکردنه وه خوڤه وله مه نکردن و لی نه به خشی نی، که نه وه
سهرده کیشی بۆ لیک دابران و رق لیک بوون و دژایه تی کردنی یه کتری و
له بیر چوونه وهی قیامت و سهره نجام خه ساره تمندی دونیاو قیامت دبن،
ئیوه سهره نجامی نه وه له ئویست و کرده وانه تان رۆژی قیامت بۆ
دهرده کهوی، پاشان جاریکی تربیتان ده لیتن: وانیه وئیوه به هه له چون
له وه به ولاره رۆژی قیامت ده زانن.

﴿کلا لو تعلمون علم یقین﴾ واز له و حاله ته بی ئاگایی و خو غافل
کردنه بێنن، بێگومان نه گهر ئیوه به دلنایی بزانه بۆ کۆی ده چن و چیتان
به سهردی، دونیاتان پاشگۆی ده خست و گرنگیتان به قیامت ده داو وازتان
له مال کۆ کردنه وه هه لپه کردن بۆ زۆر کردن و سهریه کنانی ده هینا.

﴿لترون الجحیم﴾ بێگومان ئیوه له قیامت ئاگری دۆزه خ ده بینن سزای
به ئیشی ده چیژن. ئاگری کستان چاو پی ده کهوی: که هه رکاتی نرکه و
نالایه کی لی دی هه موو فریشته نزیکه کانی باره گای نه قدهس و هه موو
پیغه مبه ره کان به چۆکا دی ن له ترس و سام و دیمه نی نه و دۆزه خه: که ناوی
خۆی به خۆیه وه یه تی

﴿ثم لترونها عین یقین﴾ پاشان به ته نکید ئیوه دۆزه خ به چاوی یه قین
ده بینن، هیچ شک و گومان تان تییدا نابێ، دهی خۆتانی لی پسا ریزن،
هه له ئویستیک مه نوین و کاریک مه که ن شیاوی نه و دۆزه خه بن، به ده سستی
خۆتان خۆتان توشی نه و شوینه مه که ن.

﴿ثم لتسألن یومئذ عن النعیم﴾ بێگومان ئیوه له وه دوا پرسیا رتان
لی ده کری دربارهی نه و نازو نیعمه ته ی له قیامه تی بی ئاگا کردن
پرسیا رتان لی ده کری دربارهی هه موو نازو نیعمه تیکی پیتان دراوه وه کوو
له شسا غی و نارامی و خواردن و خواردنه وهی خو ش و هه موو نازو
نیعمه تیکی تر.

ئیمامی رازی ده فهرموئ: ئەوانە ی پرسیاریان لی دە کری کافره کانن هەندیکی تر دە لێن: پرسیاره که ئاراسته ی موسولمانان و کافر ده کری و هه موو کهس ده گریتته وه. به لگه یان ئەو فهرموده یه له عومره وه ریوایه ت کراوه: که پرسیار ی له پیغه مبه ر کرد، وتی: ئەه ی پیغه مبه ری خودا له چ نازو نیعمه تیک پرسیارمان لی ده کری ئەوه تا ئیمه له مال و حال ی خو مان دهر کراوین، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: سیبه ری خانوو سیبه ری دره خت و خیمه: که له سه رما و گهرما ده تانپاریزن، ئاوی سارد له رۆژی گهرمادا.

له سه حیحی بوخاری و سونه نی تیرمیزی و نه سائی و ئیینو ماجه، له ئیینو عه باسه وه ریوایه ت ده کهن، ده فهرمووی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس الصحة و الفراغ) دوو نیعمه ت هه ن زۆر به ی ئاده میزاد تی یان داخه ساره تمه ندن، له شساعی و ده ست به تالی، واته: ئاده میزاد به رامبه ریان که مته ر خه من، ئه رکی سه رشانی خو یانیان تیدا به جی ناهینن، ئەوکاته زیرینه ی له به ر ده ستیان دایه و ئەو له شساعی یه ی خودا پیی داو ن له تاعه ت و خودا په رستی دا به کاری ناهینن، که واته زه ره رمه ندن.

تیرمیزی له ئەبویه رزه وه ریوایه ده کا ده لێ. پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (لاتزول قدما العبد يوم القيامة حتى يسأل عن أربع، عن عمره فيم أفناه و عن شبابه فيم ابلاه و عن ماله من أين أكتسبه و فيم أنفقه، وعن عمله ماذا عمل به) رۆژی قیامه ت دوو پیی ئاده میزاد له شوینی خو ی ناجو لێ هه تا له چوارشت پرسیار ی لی نه کری. له ته مه نی له چی دا سه رفی کردوه، له گه نجی له چی دابه سه ری بر دوه، له مال و سامانی چۆنی پهیدا کردوه و له چی داخه ر جی کردوه، له زانیاری خو ی چۆنی کار پی کردوه.

له فهرمووده یه کی تر دا بوخاری و تیرمیزی و ئیبنو ماجه له عوبه یدیلای
 کورپ موحصین ریوایه تیان کردوه، ده لئی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی:
 (من أصبح منكم آمنا في سربه معافى في جسده، عنده قوت يومه، فكأنما
 حيزت له الدنيا بحذافيرها) که سیك له ئیوه به یانی لی برووه له ناو خاوو
 خیزانی خوی دا دل ئارام بوو، له شساغ بوو، بژیوی ئهو پۆزه ی هه بووه
 ئه وه بابزانی دونیا هه مووی هی ئه وه ..

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (العصر)

ئهم سوره ته مه ککیه و سی نایه ته، ناوی نراوه سوره تی (العصر) چونکه
 له سه رتا که ی دا سویندی به (العصر) خواردوه. که بریتییه له پۆژگار، واته:
 زه مان به گشتی که پره له روداوی عه جائیب و سه رسوپ هی نه رو هه موویان
 نیشانه ی ده سه لات و کاردروستی په روهردگارن.

سوره تی (العصر)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
 وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

ده فهرمووی: ﴿والعصر ان الانسان لفی خسر﴾ سویند به پۆژگار که
 به سه ر ئاده میزاد دا تیپهر ده کاو پره له روداوو گۆرانگاری و هه له و گیر
 کردن، گۆپانی شهو پۆژ، هاتنی تاریکی و نه ماننی پوناکی و

به پیچه وانه وه، گۆرانی روداو و هه لویست و حال و ئه وزاعی فه رمان په واو دهسه لاتی پاشاو فه رمان په واکان، که هه موویان نیشانه ی هه بوونی خودای تاک و تهنها و خاوهن دهسه لاتی ره هاو بی سنورن. یان سویند به کاتی عهصر که کاتیکی پیروژه.

په روهردگار سویندی به کات خوارد، چونکه کات له هه موشتیك به نرختر، به لکو ژیان خۆی زنجیره یه که له کات، هه رکه سیك کات به فیرو بدا خه ساره تمه نده، ئه وهی هه ل له کیسی خۆی نه دا سه رکه وتو و به خته وه ره، هه رساته وه ختیك له ژیان تیده په ری گه رانه وهی نیه، عاقل ئه وکه سه یه نه هیلێ کاتی به فیرو پروا کاری باشی تیدا ئه نجام بداو سود به خۆی و گه ل و ولاتی بگه یه نی.

زۆر جار واری ده که وی هه ولدانی تاکه که سیك یان کۆمه لێك ده بیته خیرو بیر بو گه ل و ولات و جه ماوه ریکی زۆرو به رفراوان له سیبه ریا ده که سیه وه، به پیچه وانه شه وه که مته رخه می لیپرسراو و زانا یه ک یان کۆمه لێك ده بیته مایه ی نه گبه تی و له ده ستدانی خیرو بییریکی زۆر بو گه ل و ولات، دوا یی ده ریایه ک خوین و ئاره قی بو ده ریژی تا به نیوه چلی ده ست ده که ویته وه، کوردی واته نی بهر دی نه زان بیخاته گۆمه وه به سه زانا ده رناهیتریته وه.

به کورتی کات زۆر به نرخه و به فیرو دانی تاوانه، هه موو شتیك که له کیس چوو قه ره بوو ده کریته وه جگه له کات: که له کیس چوو ناگه ریته وه له بهر ئه و گرنگی و به نر یه کاته: که خودا سویندی پی خواردوه وجه ختی له سه ر ئه وه کردۆته وه: که هه موو ئاده میزاد به گشتی له خه ساره تمه ندی و گومرایی و فه وتان دان، خه ریکی هه لپه ی مال کۆکردنه وه و دنیا خواردنن، به دونیا وه هه له و گیر بوون و پشتیان له قیامهت کردوه.

﴿إِذَا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ، وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا
بِالصَّبْرِ﴾ مەگەر ئەوانەیان نەبی: کە خاوەنی برۆی پتەوو کردەوهی چاکن،
وێرایی ئیمانی دامەزراو، کرداری چاکیش دەکەن، ئەوانە خەسارەتمەند نین،
چونکە ئەوانە دوونیایان بەکارهێناوه بۆ قیامەت، نەوازیان لەدوونیا
هێناوه نەپشتیان لەقیامەت کردو، هەر وەها ئەوانەش کە ئامۆژگاری
یە کتر دەکەن: کە بەردهوامن لەسەر حەق و حەقخوازی کە بریتییە لە
یەکتاپەرستی و پابەندبوون بەشەریعەتی خوداو دووره پەریزی لەهەرشتیک
نە ی لی کراوه، بەجێهێنانی ئەرکی سەرشاریان و خۆپاراستن لە حەرام.
هەر وەها ئەوانەش کە هەندێکیان ئامۆژگاری هەندێکی تریان دەکەن،
بە بەردهوام بوون لەسەر ئەنجامدانی ئەو کارانەی خودا لەسەری
فەرزکردن و خۆپاراستن و دوورکەوتنەوه لە تاوان و سەرپیچی کردنی
فەرمانی پەرورەدگار، صەبرگرتن لەسەر ئەنجامدانی تاعەت و
خوداپەرستی و پشوو درێژی بەرامبەر بەلا و موصیبەت. خۆراگری
بەرامبەر ئەوانە ی بەگژیان دا دەچنەوه لەسەر فەرمان بە چاکە و
نەهی لەخراپە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (الهمزة)

ئەم سوره تە مەکیه و نۆ ئایەتە، ناوی تراوه سوره تی (الهمزة) چونکە
سەرەتای سوره تە کە بە ئایەتی ﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾ دەستی پێ کردو،
(الهمزة) بەوکەسە دەلێن: پاشملە غەیبەتی ئادەمیزادیک یان کۆمەلێک
بکا، بەقسە یان بەکردەوه یان بەئامارە تانەیان لی بدا (الهمزة) بەوکەسە
دەگوترێ: بەئامارە کردن بەچاو یان برۆ پەخنە لەکەسیکی تر بگری.

موقاتیل: دەلى: ئەم سورەتە دەربارەى (الولید)ى كورى (المغیره) نازل بووه، چونكه زورى پىغەمبەر ﷺ ناخوش دەویست، بە ئاشكراو بەنهینى غەیبەتى دەکرد، هەندىكى تر دەلین: دەربارەى ئومەیهى كورى خەلف نازل بووه، چونكه ئەویش هەلویستی (الولید)ى هەبوو...

(السدى) دەلئت: دەربارەى ئەخنەسى كورى شوپەىق نازل بووه، ئەوه بوو ئەم ملۆزمە سەر رەقە پاشملە غەیبەتى پىغەمبەرى دەکرد و بەچاو و برۆ تانەى لى دەدا، هەندىكى دەلین: دەربارەى كەسانى دىكه نازل بووه، دەتوانین بلین: دەربارەى هەموو كەسێك نازل بووه: كە ئەو رەوشتانەى تىدابن.

سورەتى (الهمزة)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَا لَا وِعَادَ لَهُ ﴿٢﴾
يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾
وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي تَطَّلِعُ
عَلَى الْأَفْعِدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

﴿ويل لكل همزة لمزة﴾ ریسواى و عەزابى دۆزەخ بۆ هەموو ئەوانەى پاشملە باسى نادەمیزادانى تر دەکەن بە شیوەیه کى ناشیرین و لەپرتەر داگرتنیان، یان رۆبەرۆ تانەیان لى دەدەن، موقاتیل دەفرموی: (الهمزة) ئەو کەسەیه پاشملە تانەو تەشەر لە کەسانى دىكه دەدا، (لمزة) ئەو کەسەیه رۆبەرۆ تانەو شەر لە خەلك دەدا.

﴿الذی جمع مالاً و عددة﴾ ئەو تانەو تەشەردەرەى گالتە بەخەلکى دى دەکاۋ^{غۇۋ} بەسەریان دا ھەلەنیتتەو ھە بەخۆى دەنازى و شانازى بەو ھەدەکا: کەمال و سامانى کۆکردۆتتەو ھە دەیژمىرى و لىكى دەداتتەو ھە پىكى دەگرى، پىی وایە: پىزو نرخی لەکەسانى دیکە زیاترە چونکە دەولەمەندە.

﴿أیحسب أن ماله أخلده﴾ پىی وایە: ئەو مال و سامانەى کۆى کردۆتتەو ھە سەریەكى ناوہ نەمرى دەکا و مردنى لى دوور دەخاتتەو، ئەو ھەندەى دل بەمال و سامانەکەى خۆشە ھەرگىز بىر لەمردن ناکاتتەو، ﴿کلا﴾ نەخەیر باوانەزانى، باوازىنى لەو بیرو باوەرپو ھەلۆیستەى

﴿لینبذن فی الحطمة﴾ بەتەئکید ئەو دەم شپو دل پىسە دونیاویستە مال کۆکەرەو ھە توپ دەدریتتە ناو دۆزەخەو خۆى مال و سامانى فرى دەدریتتە ناو ئاگرەو، ئاگرىک ھەرچى تى فرى درى وردوخاش دەبى و بەسەریەک دا دەترشى.

﴿وما أدراك ما الحطمة﴾ ئەتۆ چوزانى (حوطەمە) چىە؟ کەى تۆ دەزانى ئەو ئاگرە وردوخاشکەرە چىەو چۆنە؟

﴿نار الله الموقدة﴾ ئەو ھە ئاگرىکە بەفەرمانى خودا ھەلگىرساوە، ھەرگىز کوژانەى نىەو قەت دانامرکى، شىاوى ئەو خۆ بەزلزان و لوتبەرزانەى، ئەو ئاگرە ئاگرىکە جوداوازە لەئاگرى ئاساىى و ھەرچى تى فرى درى دەبھارى.

﴿التي تطلع علی الأفدة﴾ ئاگرىكى ھەھایە ھىرش دەباتە سەر دلەکان، ئەو دلانە دادەپۆشى: کە کانگای کوفرو فیزو چروکىن، بەزىندویى دلەکان دەسوتىنى، بەتایبەتى ناوى دلەکانى ھىنا چونکە شوینى بیرو باوەرپو فاسیدو نیازى پىس و کانى رەوشتى ناشرىن و کردەو ھەى خراپىن، ھەروەھا چونکە ئەندامىكى زۆر ناسک و ھەساسە لەجەستەى ئادەمیزاد نا بەچوکتىن ئازار نىشى زۆرى پى دەگا.

﴿إِنهَا عَلَيْهِمْ مُّصَدَقَةٌ﴾ ئەو ئاگرە بەسەریان دازالەو لەناو خۆی گرتوون، دەرگاکانی دۆزە خیانی لەسەر گال دراو، هیچ پەنجەرەو کون کەلەبەریان لەسەر ناکرێتەو، بەهیچ جوړیک دەرەتانی پزگار بونیان نیە، وەکوو لەناوەتییکی تردا دەرەرموی: ﴿عَلَيْهِمْ نَارُ مُّصَدَقَةٍ﴾ (البلد/ ۲۰) یان دەرەرموی: ﴿كَلِمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا﴾ (الحج/ ۲۲).

وێرای ئەوەش هەموویان شەتەك دەرەرمی بەچەند كۆلەكە یەکی درێژ كراو هە: لەهەموو لایەكەو بەو كۆلەكە ئاگرینانە دەرە دراو. موقتیل دەلی: ئەو بەدەختانە دەرگای دۆزەخیان لەسەردا دەرەرمی ئەجار بەكوت و زنجیری ئاسنین دەبەستری ئەو، ئەدەرگایان لی دەرەرمی ئەو، ئەهەوایان بۆ دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (الفیل)

ئەم سوره تە مەككەو پێنج ئایەتە. ناوی نراو سوره تی (الفیل) چونكە لەسەرتای سوره تەكەدا باسی چیرۆکی ئەصحابولفیل دەكا.
پونكودنەو هەكس مێژوووی:

هەمیشە مەككە پێزو نرخیکی بەرچاوی لای عەرەبەكان هەبوو، چونكە سالانە عەرەبەكان لەهەموو لایەكەو بەناوی حەجكردنی كایە زیارەتی مەككەیان دەكرد، ئەوشارە بوو قەبیلە عەرەبەكان بەگشتی، پۆلێکی گرنگی هەبوو لەبەرز كردنەوێ باری ئابوری و پامیاری عەرەبە قورەیشیەكان بەپێزەو سەیریان دەكرا، ئەم دیارە سەرنجی زۆر كەسی راكێشاو كەوتنە بیر كردنەو بۆ ئەوێ هۆیەك رێك بخەن ئەو

خه لکه له مه که بته کیښنه وه و بولای خوځانی کیش بکه. له م روانگه وه
 غه ساسینه کان له ولاتی (حیره) خانو ویکیان بنیات نا بو ئه وه ی بیکه نه
 جیگای حه جکردن و زور چاو وړا ویشیان بو کرد به لام که س گوی پی ته دان.
 له وړوژگاره دا یه مهن له ژیر دهستی حه به شیه کان دابو، سهر کرده یه کی
 حه به شی: که ناوی (نمبره هه) بو له لایه نه ججاشی یه وه نیړ درابو بو
 فرمانپه وایو به پړوه بردنی ولاتی یه مهن، نبره هه ههستی به گرنگی
 که عبه کردو زانی: که قورپه شیه کان به هو ی نه م حه ج و کو بو ونه وه ی
 سالانه، له روی ثابنی و نابوری و پامیاری... هتد پړزو نرخیکی به رچاو
 یان دهست ده که وی. نه مهش ته و او نبره هه ی ته نگه تاو کرد، بویه ویستی
 نه م شکو مه ندییه هه مه لایه نه له قورپه شیه داگیر بکا.

نه وه بو که نیسه یه کی گه و ره و سهره نج پاکیشی له یه مهن بنیات نا،
 ویستی سهرنجی عه ره به کان له که عبه لابدا و رویان پی بکاته که نیسه ی
 تازه بنیات تراو و ابکا سالانه له جیاتی حه جکردن بو کابه، حه جی
 که نیسه ی یه مهن بکه، زوری پرو پاگهنده بو کرد به لام بی سوود بو،
 عه ره به کان به گشتی و عه ره به کانی یه مه نیش رویان له کرده که نیسه که ی
 نبره هه، وتیان: که عبه دروستکراوی باو واپیرانیانه و دهست به رداری
 نابن، وه کوو له هه ندی داستان دا هاتوو یه کی که له عه ره به کان به دزیه وه
 چوه ناو که نیسه که و پیسای تیکرد!

گوی پینه دانی عه ره به کان به که نیسه که ی یه مهن و پیسای تیکردنی
 کابرای عه ره ب، کاری کرده سهر دل و دهرونی نبره هه و پریاری دا
 سوپایه کی بی شمار کو بکاته وه و بجیسته سهر مه که و کابه برپو خینی،
 سوپایه کی گه و ره ی پیک خست و کو مه لی (فیلی) شی خسته پال سوپاکه،
 بو خویشی سواری یه کی له فیله کان بو به ره و مه که سوپای خسته ری،
 بیستنی نه م هه و اله بوو به کابوسی که و جیهانی عه ره بی داگرت، به تاییه تی

قورپه ییشیه کانی خسته بارو دۆخیتکی ناهه موارده وه، ترسیئه وه یان لی نیشته:
که ئەو ریتزو نرخه ی به هۆی کابه وه هه یانه له کیسیان بچی (امتیازات)
پیشوویان نه مینێ!

(ذونفر): که یه کیك بوو له گه وه ره پیاوانی عه ره ب، له یه مه ن دا به ناو
عه ره به کان دا گه راو دهستی کرد به هاندانیان بۆ به ره نگار بوونه وه ی
سو پای ئە به ره هه، به لām چونکه سو پای ئە به ره هه زۆر و بی شمار بوو چییان بۆ
له گه ل نه کرا نه فیلی کورپی هه بیبی خوشعه می: که ئە مه ییش یه کیك بسو
له پیاو ماقولانی عه ره ب، له شکریکی پیکه وه نا بۆ به ره نگار بوونه وه ی
ئه به ره هه، به لām ئە مه ییش خۆی بۆ نه گێراو له شکره که ی شکاو بۆ خوشی
به دیل گیرا، پاشان بووبه چاو ساغی له شکری ئە به ره هه.

سو پای ئە به ره هه هات گه یشته (مه غمه س) له نزیک مه ککه،
مه فره زه یه کی نارد ئازهلێ قورپه ییش و تیره کانی تریان کۆ کرده وه هینایان
دووسه د حوشتی عه بدولموته لیب بهر ئەم چه پاو کردنه که وتن. له هه مان
کات دا ئە به ره هه پیاویکی خۆی نارد بۆ لای قورپه ییشیه کان تییان بگه یه نی:
که بۆ شه ر نه هاتوون، ته نه ا کابه ده رۆخینن و ده گه رپینه وه، باخویان
تووشی مه ینه تی و خوین ریتی نه کهن.

پاش راویژ و لیکۆلینه وه قورپه ییشیه کان به سه رۆکایه تی عه بدولموته لیب
هاتنه سه ر ئەوه که به ره نگاری ئە به ره هه نه بنه وه، عه بدولموته لیب
له گه ل پیاوه که ی ئە به ره هه دا رۆیی بۆ لای ئە به ره هه زۆر ریتی
له عه بدولموته لیب گرت و وتی: چ داوایه کت هه یه؟ ئە وه ییش وتی:
حوشته کانم بده نه وه ئە به ره هه وتی: که چاوم پیت که وت زۆر به گه وه هاتیه
به رچاوم. به لām به م داوایه ت پیش چاوم که وتی، ئە من هاتوم که عه
بروخینم که ره مزێ شکۆمه ندی و جیگه ی بیرو باوه ری خۆتان و
باوک و باپراتانه، که چی داوای مه ره خه سکردنی چه ند حوشتریکم

لی ده کی پیتان بده مه وه؟ عه بدولموته لیب وتی: به لّی من خاوه نی حوشره
کانی خۆم و داوایان ده که مه وه، که عبه خاوه نیکی هه به ده پیاریزی، ئیتر
حوشره کانیاں پیدانه وه و گه رانه وه بۆ مه ککه، دهنگ و باسیان بۆ
دانیشتوانی مه ککه گێرپاوه، داوایان لی کردن شار چۆل بکه ن و مال و
مندال و خۆیان له و ناگره به دوور بگرن.

قورپه شیه کان مال و مندالیان له مه ککه دوور خسته وه و خۆیان قایم
کرد، نه بره ههش هێرش خۆی دهس پێ کردو فیه کانیاں خسته پێشه وه،
به ره و که عبه کهوتنه ری. فیه گه وه که یان: که پێشه نگیان بوو، مانی
گرت و خۆی کوتا به زه وی دا، هه رچی هه ولیان له گه ل دابی سود بوو،
رویان پێ له مه ککه وه رگێرا کهوته رۆیشتن، رویان پێ له که عبه کرده وه
مانی گرتنه وه، سوپا حه وق بوو پێشه وه ی بۆنه کرا، به لام هه رسور بوون
له سه ر پوخانی که عبه و چاوه رپێ نه وه بوون فیه که بکه ویتنه ری و واز
له مانگرتنه کی بیتی.

ئاله م کاته دا خه شم و قینی خودا کهوته کار و گیانداریکی بی هیزو
لاوازی به کاره یتنا بۆ له ناو بردنیاں، پۆل پۆل بسا ئنده و (ئه بابیله) ی ناره
سه ریاں و به ردی تی که لاو (له گل و به رد) یان به ده نوو که وه بوو په یتا په یتا
به رده بارانیاں کردن، نه و سوپا زۆره ی نه بره هه یان تارومار کردو وایان
لی کرد وه کوو کای خوراوو گه لای داری وشکی کونکونیاں لی هات،
هه موو یان له ناو چون و که سیاں لی قوتار نه بوو. نه بره هه بۆ خۆی بریندار
بوو به په ریشانی بردیا نه وه بۆ یه مهن، به لام جهسته ی پیسی به ره به ره
ده رزی و پارچه پارچه هه لده وه ری، هه تا گیان دیا نه (صه نعا) له وی پێش
نه وه ی گیانی ده ربجی سنگی له ت بوو جه رگ و دلّی هاتنه ده ره وه، به م
پێیه گیانی ده رچوو. ^(۱)

(۱) (سیره ابن هشام / ج ۱ / ۴۹).

ئەم تیشکان و تیداچونەى سوپای ئەبرەهە کاریگەرەى کى زۆرى هەبوو
لەمیژووی عەرەب دا، ئەوەندەى تر قورەیشیەکان ریزیان پەیدا
کرد، وتیان: ئەوانە خودایان لەگەڵەو خودا دوژمنەکانى لەناوبردن،
هیندەى تر کەعبەیان لەلا پیرۆز بوو، پەرەردگار ویستی بەم روداو
کابە لەبەرچاوی عەرەبەکان و دنیا گەورەبکا، رى خوش بکا بۆ
ناردنى حەزرەتى موحەمەد لەناویان داو بلاوکردنەوى ئاینى ئیسلام
لەسەر دەستى ئەوان..

ئەم روداو گەرنەگە هاوژەمان بوو لەگەڵ لەدایکبوونی حەزرەتى
موحەمەد سالى (۵۷۰)ى ز واتە: ماوەى نێوان سالى فیل و ناردنى نیگا
بۆ پیغەمبەرى ئیسلام چل سال بوو، ئەو دەمەى حەزرەتى موحەمەد ﷺ
پەيامى خۆى راگەیاندا زۆرىک لەو قورەیشیانە لە ژيان دابوون: کە بەچاوی
خۆیان روداوى (فیل)یان دیبوو، بەچاوی خۆیان ئەبالتندانەیان دیبوون یان
بەتەواتوو شێوەیە کى بەر بلاو بیستبوویان هەربۆیسە کە ئەم سورەتە
نازل بوو عەرەبەکان هیچ لەوبارەو پەخنەیان نەبوو خۆ ئەگەر تۆز قالیک
رینگەیان ببوایەو کاتى خۆى ئەو بالتندانەیان نەبینیانە، دنیایان پى
دەکرد لە قالە قال دژى پیغەمبەر ﷺ و جۆرەها رەدو بەرھەڵستکاری
پیغەمبەریان دەکردو لێیان دەکرده هەللاو دەیانگوت، بالتندەى چى و
بەردى (سجیل) چى؟

بەلام لەم بارەو نەزۆر و نەکەم قورەیشیەکان نقەیان لى نەهاتوو،
ئەجار ئەم لەناو بردنەى سوپای ئەبرەهەیسە بالتندە بووبى بەردەبارانیان
کردبن، یان بەھۆى میکروۆب و ئاوەلەبووبى وەکوو هەندى لەموفەسیرنى
تازە نووسیویانە، هەر موعیجەزەى و خودا شارى مەککەو کەعبەى پیرۆزى
لە دەستى ئەو ستەمکارە پاراست و دوژمنانى مالى خۆى تەفروتونا کردن
دەفەرموى:

سوره تی (الفیل)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
 فِي تَضَلُّلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ
 بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾

﴿ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل﴾؟ نه تو نازانی نهی موحه مه د! به زانینیکی ته و اوو بی پهرده وه کوو نه وه بو خو ت ناگاداری پوداوه که بووبی، خودای تو چی به نه بره وهو له شکری زورو بی شماری کرد که بری فیلیان پی بوون بۆروخانی کابه. نازانی چون تارو ماری کردن و که عبهی پاراست له نیازو مبهستی گلاوی نه بره وهو له شکره که ی؟

﴿ألم يجعل كيدهم في تضليل﴾ نایا پیلان و نه خشه که یانی هه لئه وه شانده وه؟ واته: نه تو نازانی: که خودای تو مه کرو پیلانی نه بره وهو سوپاکه ی بۆروخانی کابه و چهو ساندنه وهی دانیش توانی مه ککه و ده و روبه ری پوچ کرده وهو نه وهی ده یانه ویست بۆیان نه هاته جی، نه دیانت توانی بگه نه که عبهو بیروختن، به لکوو خودا تارو ماری کردن و ناسه واری برینه وه.

دهی گه له که ی تو نهی موحه مه د! که نه مه ده زانن ناگایان له هه وال و به سهرهاتی نه بره وهو له شکره که ی هه یه باترسن له وهی: که خودا به سزایه کی هاوچه شن نه وانیش له ناو به ری نه گهر سه ریچی فرمان و جلوه گیریه کانی بکن.

﴿وارسل عليهم طيراً أبابيل، ترميهم بحجارة من سجيل﴾ ئەو ھېو پەرۋەردگار چەند پۆلە بالئندەيەكى رەشەرەشەي، لەلای دەرياۋە رەخساند، كۆمەل كۆمەل ھېرشىيان ھىنايە سەرسوپاي ئەپرەھە، ھەريەكىك لەو بالئندانە سى بەردى ھەلگرتبۈۋ دانەيەك بەدەندۈكى و دوۋدانەشى بە قاچەكانيان، بەچرى بەردە بارانيان كردن، ھەربەردىك كە پىيان دەكەوت يەكسەرى لە تەۋقى سەريانەۋە تاناۋسكيان دادەپزاۋ دادەۋشا!

ئەۋبەردانەي بالئندەكان بەردەبارانى سوپاي ئەبرە ھەيان پى كرد، قورى رەقەلاتبۈۋ، بە ئەندازەي نۆك و لەنيسك گەۋرەتربۈۋن، رىيى ھەركەسىك بىكەۋتەنەيە جەستەيان دادەپزاۋاۋگيانيان دەدا!!

﴿فجعلهم كعصف مأكول﴾ پەرۋەردگار ۋەكۈۋ كاي خوراي لى كردن، ۋەكۈۋ خۇراكى ئاژەل كە ھەزمى كەردبى و دەرى دابىتەۋە .

مامۇستا سەيىد دەفەرمۇي: رىۋايەتى جۇراۋ جۇر ھەن دەربارەي ديارى كەردنى ئەم پۆل پۆلە بالئندانەۋ شەكل و قەبارەيان و قەبارەي ئەۋ بەردانەي بەكارىيان ھىناۋ جۇرى بەردەكان و كاريگەرييان، ھەروەكۈۋ چۈن ھەندى رىۋايەت ھەن ئەۋ دەگەيەنن كە ئاۋلەۋ خروئىلكە لەۋسالە دا لەمەككەدا پەيداۋۈن، ئەۋانەي دەيانەۋى چۈر چىۋەي خارقە و غەيىيات تەسك بىكەنەۋە ھەموو شتىك لەۋ جۇرە غەيىيات و خارىقولعادانە بگىرپنەۋە بۇ باۋو ياسا كەۋنىيەكان كەخودا لەم بۈنەۋەرە، دايىناۋە، ئەۋانە دەيانەۋى تەفسىرى، رۇداۋەكە بەۋە بىكەن كە نەخۇشى ئاۋلەۋ خروئىلكە لەناۋ سوپاي ئەبرەھەدا بلاۋ بۆتەۋەۋ ئەۋ بالئندانەي ئايەتەكە باسيان دەكا برىتى بوون لەۋ مېش و مېشولانەي مىكروۋبە كانيان ھەلگرتۈۋە بۇ ناۋ سوپاكەۋ بلاۋيان كەردۆتەۋە، ھەرشتىك بفرى بالئندەيە، مېش بى يان بالئندەي تر.

ئەبجار مامۇستا سەيىد دەلى: مامۇستا شىخ موحەممەد عەبدە لەتەفسىرى جزمى (عم) دەدا دەلى: لەرۋژى دوۋەم دا نەخۇشى ئاۋلەۋ

خړوځیلکه له ناو سوپای نه بره هدا بلاو بووه، عیگریمه ده لئ: نه وه یه که مجار بوو که له ولاتی عره بډا نه خوځی ټول ه سمر ه لېدا.

یه عقوبی کوری عوتبه ده لئ: بېگومان یه که مجار که دیارده ی نه خوځی ټول ه و خړوځیلکه له ولاتی عره بډا دا بینرا له و سال هدا بوو، نه و نه خوځی و تاغونه کاریکی به جهسته ی نه وانه کرد: که غوونه ی که م بئ، نه و به و هرچی نه و نه خوځییه ی تووش ده بوو جهسته ی داده رزاو گوشتی له شی ه لده و هری، ټیتر ترسیک له ناو دلی سوپاکه ی نه بره هدا پیدا بوو، هیچ چاریان نه ما ه لاتن نه بئ، سوپا هه مووی تووشی نه و نه خوځییه بوو نه بره هه بؤ خوی جهسته ی داوه شاو پارچه پارچه گوشتی له شی که و ته خواره وه، هه تا سنگی دوو له ت بوو له صه نعا مرد!

نه مه ته فسیریکه هه موو ریوایه ته کان له سهری کوکن و پرواپیکردنی صه حیحه. نه م سوره ته پیروژه ش نه وه ی بؤ پروونکردینه وه که نه و نه خوځی ټول ه و خړوځیلکه له و بهرده وشکانه وه بلاو بووه وه که به سهر سوپاکه دا باریندران به هوی پؤل پؤلی بالنده ی زور که خودا له گه ل ره شه بادا ده یان نئری.

که واته دروسته: که پروامان و ابی نه و بالنده له جوړی نه و میښوو له و میښ و مه گه زانه بووین: که میکرؤبی بری نه خوځی ده گوژنه وه، نه و بهرده وردانه ش بهردی ژه هراوی بووین که (با) هه لئ ده گری و دهینووسینئ به قاچی نه و میښ و مه گه زانه وه، جا: که رپی جهسته ی ناده میزاده کان که و تېن و چوینه ناو له شیان ه وه نه و نه خوځییه سامناکه یان ټیډا پیدا بوو بئ و به و جوړه گوشتی له شیان هه لوه ری بئ.

بېگومان زور له و بالنده لاوازان به گه و ره ترین له شکر ی خودا ده ژمیردرین بؤ له ناو بردنی نه وانه ی خودا بیهوی له ناویان به ری.

ئەم گیاندارە بچکۆلە ی ئیستا پێی دەگوتری: میکروڤ، جوړیکه لهو لهشکرانه ی پەرورددگارو ئەوەنده زۆرو هەمە جوړن هەر خودا ژمارەیان دەزانێ، دەرکەوتنی دەسەلات و بەتوانایی خودا بۆ لەناوبردنی سەرپێچیکارو یاخی بووان و ملهوپان نەبەستراوە بەو ئەخۆ ئەو بەلەندە بەقەد کێوی زەبەللاح بێ یان جوړیک بێ لە بەلەندی کەس نەدیو ناوازه، یان ڕەنگ و قەبارە یەکی تایبەتیان هەبێ!

هەرچی هێزیکێ ناو بوونەوەر هەیه، هەمووی ملکه چی دەسەلاتی خودایە، ئەم ملهوپرە ی وستی مالی خودا بروخینی، خودا جوړیکێ لەبەلەندە بۆ نارد کە میکروڤی ئاوەو خرویلکە ی پێبگەیه نیت و خوی و سوپاکە ی بەو دەردە بەری: کە بەسەری هێنان و بیانکاتە پەند بۆ ڕۆژگار، ئەمەش نیعمەتیکە خودا دانیشتوانی مەککە ی پێی بەهەرەمەند کرد - هەرچەندە خۆیان بپەرست بوون - بەلام خودا پارێزگاری لەمالی خۆی کرد، بۆ ئەو ی لەو دەوا کە سێکی بۆ پرەخسینی بانگەوازی بۆ ئاینی خودا بکاو لەبت و بپەرستی تێیدا پاکی بکاتەو، ئەمە بەلاو سزایەکی خودایی بوو بەسەر ئەوانە ی دا ڕشت: کەویستیان بەناڕەوا مالی خودا بروخینن .

(ئەم جوړە تەفسیرکردنە دروستەو ڕەوا یە پشتی پێی بپەرستی لەشیکردنەو ی ئەم سورەتەدا، جگە لەم تەفسیرە تەفسیری تر بەتەئویل نەبێ وەرناگیری، هەر لەدیاردە ی گەورە یی و بەتوانایی خودایە: ئەو کەسە ی بەفیل دەنازی کە گەورەترین گیانلەبەرە بە بچوکترین گیاندار لەناو بچێ: کە میکروڤ؛ تەنانەت بەچاویش نابینرێ، گومانیشی تێدا نیە لای ئادەمیزادی دانا ئەم شیو لەناو بردنە بەو زیندەوەرە بچوکە زۆر گرنگ ترو سەر سوپهێنەرترە).

مامۆستا سهیید ئه و شیوه تهفسیره ی مامۆستا (محمد عه بده) ی پی په سهند نیه و ده فهرمووی: ئیمه وانازانین ئه و دیمه نه ی مامۆستا شیخ موحه محمد عه بده، ده یخاته پروو باشت ده سه لاتی خودا ده رجا له و دیمه نه ی ریوایه ته جۆراوجۆره کان دهینوینن، بۆ ده سه لاتی خودا ئه و بالنده یه ی ئایه ته که باسی ده کا بالنده یه کی چوله که ئاسابی و سی به رد هه لبگری و پۆل پۆل به چری به رده بارانی سوپای ئه بره هه بکه ن و ههر به ردیک ری سی سه ری یه کی له پیاوانی سوپاکه که وتبی و جهسته ی داوه شانده یی، له گه ل ئه وه دا ئه و بالنده بریتی بی له میکروپ و نه خو شی ئاوه له و خرویلکه بلا و بکه نه وه چون یه که، هه ردوو جۆره که بۆ ده سه لاتی خودا وه کو یه ک وان و پروو دانیان مومکینه .

بیگومان داب و نه ریتی خودا له بو نه وه رده ههر ئه وه نیه: که ئاده میزاد پی پرا هاتوون و دهیزانن، ئه وه ی ده رکه وتوووه بۆ ئاده میزاد له داب و نه ریتی خودا له بو نه وه رده به شیکی زۆر که مه، خودا به گویره ی ئاماده باشی ئاده میزاد بۆ وه رگرتنی ئه و داب و نه ریت، که مکمه بۆیان ده ر ده خا، به ئه ندازه ی ئه زموون و تیگه یشتنی ئاده مه نزاده کان به درێژایی ژیا نیان لایه ک له سووننه تی خۆی له بو نه وه رده ده ر ده خا.

ئه و پروو داوه خاریقو لعه ادانه ی لی ره و له وی و دوینی و ئه مپۆ بیندراون و ده بیندرین، هه موویان سووننه تی خودان و به ویستی ئه و دینه کایه وه، وه لی که به خاریقو لعه ادیه یان ده زانن، هۆیه که ی پی وه پرا هاتن و ناسین و نه ناسینه، ئه گینا بۆ خودا هه موو کاریک ئاسانه و هه موویان به گویره ی داب و نه ریتی ئه وه.

هه لته اتنی خۆرو ئاوابوونی که هه موو پۆژیک ده بینین و پی وه ی پرا هاتوون به نیسه به ت ده سه لاتی ئاده میزاده وه خاریقو لعه ادیه له دایکبوونی ههر مندالیک که له دایک ده بی خاریقو لعه ادیه و هه موو ساته

وہختیک دووبارہ دەبیئتەو، ئەو بارە پێوەگرتن و وەگری بوونەو زۆر دووبارە بوونەو هیان وای لەئیمە کردوو بە کاریکی ئاساییان بزانی و بەخاریقولعادیان لەقەڵەم نەدەین!

بە کورتی مامۆستا سەبید پێی وایە، ئەو پرووداوە پرووداویکی ئاسایی بوو و ئادەمیزاد پێی ئاشنا نەبوون، پێوایەتەکان بەپەسەند دەزانی و دەربارەیان دوو دل نیو هیچ تەئویلیک ئەنجام نادا، بەگوێرە دەقی پێوایەتەکان، لەو سەر و بەندەدا: کە ئەبرەهە دەیهوێت هێرش بەریتە سەر کابە و بیروخێنی، پەرورەدگار (تەیری ئەبابیلی) ناردە سەریان و هەریە کەیان سی بەردی پێبوو بە ئەندازە دەنکەنۆک و لەنیسک گەرەترو لەشکرە کەیان بەردەباران کرد، ئەو کارەساتەیان بەسەر لەشکری ئەبرەهە هێنا.

هەرکەسی دەیهوێ بەتەواوی بیرو بۆچوونی مامۆستا شیخ موحەممەد عەبدو رەتدانەوێ سەبید قوتب لەسەری و پاساو هێنانەو بە تەفسیر کردنە کەمی بەو جوۆرە بزانی با سەیری (فی ظلال القرآن) (ج ۸/ ۶۶۷-۶۷۵) بکا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورەتی (قریش)

ئەم سوورەتە مەکییەو چوار ئایەتە، ناوی نراوە سوورەتی قورەیش، چونکە لەسەرەتای سوورەتە کەدا نێعمەتی خوێ بەسەر قورەیشیەکاندا رادەنویێ. **پەییوەندی ئەم سوورەتە بە سوورەتی پێشەو:**

پەییوەندی ئەم سوورەتە بە سوورەتی پێشەو زۆرپتەو، چونکە هەردوو سوورەتە کە نێعمەتەکانی خودا وەبیر دانیشتوانی مەککە دەهێنێتەو، سوورەتی فیل پرووداوی بەهیلاکەردنی ئەو دووژمنەیان رادەنویێ کە هاتبوو

کابه بروخینسی و بناغهی شکومه ندی و پیاوه تیان له بیخ هه لکه نی. ئەم سوره تهش نیعمه تیکی تری په روه ردگاریان وه بیر دینیته وه: که برپره ی پشتی کومه لگای به خته وه ره، ئەوه یان به گویدا ده دا: که خودا ئولفه ت و خوشه ویستی خستوته نیتوانیانه وه نیعمه تی ئاسایش و ئارامی به سه ردا رشتوون و له ناو مه ککه دا ترسیان له کهس نیه، هه ر وانیه مه تی ده و له مه ندی پیداون و جله وی بازرگانی ولاتی حیحازیان به ده سه ته وه یه، هاوینان قافله یان ده چی بۆ شام و زستان بۆ یه مه ن، له رپگادا کهس رپگرریان نا کاو سام و هه یبه تیکی تایبه تییان پی دراوه، له و وولاتانه ی بازرگانیان له گه ل ده که ن ریزو شکومه ندیان هه یه.

ئەم سووره ته ئەوه نده به سووره تی پیشووه وه په یوه ندی به هیزه ته نانه ت ده گوتری: (چارو مه جروری) سه ره تای سووره ته که په یوه سه ته به کو تای پی سووره تی پیشووه وه: که ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّا كُولٍ﴾.

واته: خودا له شکری ئەبره هه ی له ناو برد بۆ ئەوه ی قوره یه شییه کان له ناو خۆیاندا به خوشی ژیان به سه ر به رن، بۆیه له موصحه فی (أبی) به یه که سوهره ت حیساب کراون، به لām له موصحه فی ئیمام دا به دوو سوهره ت نووسراون و له نیتوانیان دا (بسم الله الرحمن الرحيم) نر سراره.

سوره تی (قریش)

بسم الله الرحمن الرحيم

لَا يَلْفُ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِلَّا لِفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ

﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ

مِّنْ جُوعٍ وَءَامَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

ده فرمووی: ﴿لایلاف قریش، ایلافهم رحلة الشتاء و الصيف،
فلیعبدوا رب هذا البیت﴾. پدرو دگار له شکری ئه بره هه ی له ناو برد
بۆ ئه وه ی قوره یشیه کان له ناو خۆیاندا پیکه وه ئولفه ت بگرن و یه کیه تی و
ته بابی بکه و یتته ناویانه وه، وه گری ئه و خاک و ده قهره بن، هۆگریان
بۆ ده سته بهر ببی به هۆی هاتوو چۆیان زستان بۆ یه مه ن و هاوین بۆ
شام، بۆ ئه وه ی ریزی که عبه پایه داربی و ئه وان له و ریزو شکۆمه ندییه
به هره مه ند بن.

پدرو دگار نزاو پارانه وه که ی هه زره تی ئیبراهیمی ﷺ قبول کرد، کاتی
له بنیاتنانی کابه بووه وه پاک ی کرده وه، وتی: ﴿رب اجعل هذا بلداً
آمناً و ارزق اهله من الثمرات﴾ (البقرة/۱۲۵).

هه ر له و رۆژگاره وه خودا کابه ی پیروزی له ده سته ریزی خراپه کاران
پاراستوه، رزگاری کردوه له ده سه لاتی مله وپان، هه یج تاغوتیک ده سته
خراپه کاری بۆ نابا، هه رکه سی بیته ناوی له ترس و بیمی خراپه کاران ئه مین
ده بی، ته نانه ت ئه و کاته ش که دانیشه ستوانه که ی له نایینی ئیبراهیم
لایان داوه ده ستیان کرد به بته رستی، خودا ئه و به هره یه ی
لی ئه ستانده وه، چونکه خودا بۆ خۆی ده یزانی له دوا رۆژا که عبه ده بیته
مه لبه ندی خودا په رستی.

که ئه بره هه سوپای پیکه وه نا بۆ روخاندنی که عبه، خودا مالی خۆی
پاراست و ئه وه ی به سه ر له شکری ئه بره هه هینا که هینای، به هۆی ریزی
که عبه وه قوره یشیه کان له نه من و ئاسایشی دا بوون، بازرگانیه یان به رده وام
بوو به زستان قافله کانیه یان به ره و یه مه ن ده چوو و به هاوین بۆ شام،
له م سه فه رانه دا شتی خۆیان ده برد بۆ ئه و شوینه نه و ده یانفرۆشت و کالای
پتو یستیان ده کپی و ده یانه ی نه یه وه بۆ بازاری مه که وه به م ره نگه جله وی
بازرگانی مه که یان به ده سته وه گرتبوو ژیه یانیکی تارام و پر نازو

نیعمه تیان به سهر ده برد، به لام خه لکانی ده ور به ریان هه میشه له شه پرو
ناخوشی و تالانکردن و یه کتر فراندا بوون، وه کو قورشان ده باره ریان
ده فهرمووی: ﴿او لم یروا إنا جعلنا حرما آمنا و یتخطف الناس من
حولهم؟﴾ (العنکبوت/۶۷).

بیگومان پرو داوی فیل و سهره نجامی له شکری نه بره هه رۆلێکی
کاریگهری هه بوو له زیده پێزگرتنی کابه و شاری مه ککه و قوره شیه کان
له لایه ن کۆمه لگای عهره بی به گشتی، بۆیه قوره شیه کان به راشکاوی
به ناو ولاته کان دا ده گهران و کهس ده سترێژی نه ده کردنه سهر، به لکو بۆ
ههر شوێنێک به جونا به پێشوازیان لی ده کراو پێزی تایبه تیان ده گه را،
نه مه ش هه لێنان که رو بکه نه بهواری بازرگانی و دوو که نالی کاریگهر
به دۆزنه وه بۆ تیجاره ت که بریتی بوو له چوونی کاروانیان به زستان بۆ
یه مه دن و هاوین بۆ شام، نه مه ش ده رگای رزق و رۆزییه کی زۆر و
زه به نده ی لی کرد بوونه وه.

رزق و رۆزی زۆر دلتیایی له سه رو مالتیان، ئانه مه یه نه و منه ته ی
خودا به سه ریاندا ده کاو پێیان ده فهرمووی: له بهر نه و پێزو شکۆمه ندیه ی
بۆ ئیوه م ده سته بهر کردوه و نه و رزق و رۆزییه ی به سه رمدا پرشتوون
ئیه عیباده تی خودای نه م ماله پیرزۆ به کن، به و که مده سته ی و بی
هیزیه تان و له ناو نه و هه موو شه رو هه رایه ی له ده ور به رتان به رپا ده بی و
تالان و برۆیه ی له ناو خێله کان ده کری، خودا پاراستنی و له شکری بی
شماری نه بره هه ی بۆ تارومار کردن و پارێزگاری کابه ی پیرۆزی له نه سته
گرتوه به دلتیاییه وه له مالتی خۆتان دانیشتون.

وێرایی نه وه ی هه ریمه که تان ناوچه یه کی ره قه ن و کرپن و بی کشت و
کال و به رو بوومه: که به گوێره ی سروشته ی ولاته که ده بوایه هه موو کاته ی

قات و قری پیوه دیار بوايه، به لّام خودا رزق و رۆزییه کی به رفراوانی به سهردا رشتوون و به تیرو ته سه لی ژیان به سهر ده بهن.

به کورتی نه وه تا خودا دوو نیعمه تی زۆر گه وره ی به سهردا رشتوون، نیعمه تی تارو مار کردنی سوپای نه بره هه و نیعمه تی جیگیر بوونتان له په نا کابه ی پرۆزو هوگریتان به یه کتری تییدا، نه گهر هیچ نیعمه تیکی تری خوداتان له بهر چاو نه بی، له پاسای نه و دوو نیعمه ته دا عیباده تی خودا بکه ن، که خاوه نی کابه یه و رۆزو شکۆمه ندی پیداهه و ئیسه وه له په نای دا هه ساونه وه.

نه مجار هه ندی نیعمه تی تری خو یان به یان ده کا: که به قورپه یه شییه کانی به خشیون ده فهرمووی: ﴿الذي أطعمهم من جوع﴾ به ندایه تی بو نه و خودایه بکه ن: که به هو ی هاتو چۆتان بو یه مه ن و شام خواره مه نی پێداون و رزق و رۆزی بو زۆر کردن و قات و قریتان به خو وه نه بینیه، له برستی رزگاری کردوون.

﴿و آمنهم من خوف﴾ به فەزل و ئیحسان ی خۆی نارامی و دلنیا یی بو ره خساندوون، ترسی ده ستر ئیژیکارو هیژ شیه رانتان نیه دلنیا ن له سه لامه تی گیان و مال و سامانتان، که واته ئیوه ته نیا نه و خودایه بناسن و عیباده ت هه ر بو نه و بکه ن، بت و سه نه م مه که نه هاوه ل و هاوبه ش، دل سوژانه یه کتا په رستی بکه ن و له ناخه وه ملکه چی فەرمان و جله و گیرییه کانی بن.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الماعون)

ئه م سووره ته به قسه ی ئیبنوعه بباس و قه تاده مه ده نییه و ههوت نایه ته جه ماوه ری زانایان فهرموویانه: مه ککییه واته: پێش کوچ کردنی

پیغه مبه ر ﷺ بۆ مه دینه نازل بووه (هبة الله) که موفه سسرئکی نابینا بووه ده لئ: نیوه ی له مه ککه نازل بووه، ده رباره ی عاصی کوری واثیل و نیوه که ی تری له مه دینه نازل بووه ده رباره ی عه بدو و لئای کوردی ثوبه ی دوړو.

ناوی نراوه سورتی (الماعون) چونکه له کۆتایی سوره ته که دا په روه ر دگار سهر زه نشتی نه وانه ی کردووه که نامیری پیویست له دراوسی و هاوولا تیان قه ده غه ده که ن، وشه ی (ماعون) هه موو نه و شتانه ده گرته وه: که دراوسی له دراوسی ی ده خوازی وه کو نامیری خواردن دروستکردن، نامیری کشت و کال و نامیری جل دروون و نه و جوړه شتانه.

سوره تی (الماعون)

بسم الله الرحمن الرحيم

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ ﴿١﴾ فَذَلِكَ الَّذِي
يَدْعُ الْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يُخْصُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ ﴿٣﴾
فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾
الَّذِينَ هُمْ يَرَاءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

ده فهر مروي: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ﴾ ئايا زانيوته و ده يناسی کييه نه و که سه ی رۆژی قیامت به درۆ ده زانی و برپای به حیساب و لیکۆلینه وه نیه؟ نه گهر نایزانی با پیت بلیم:

﴿فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ﴾ نه وه که سیکه هه تیو دهر ده کات و پیا هه ل نه شاخی و به ناوی ناشیرین له گه لئ دا ده دوی، به تورپه ی و قسه ی رهق

پاللی پیتوہ دەنی، ستەمی لی دەکاو مافی خۆی ناداتی، لەمیرات بێ بەشی دەکا.

﴿ولا يحض على طعام المسكين﴾ هانە هانە خۆی مال و مندالی نادات بۆ بەخشینی خۆراک بە هەزارو هەتیوان و یارمەتیدان و بەختوکردنی هەتیو بەشیوہیەکی جوان.

وہکو لەئایەتیکی تردا دەفەرمووی: ﴿کلا بل لا تکرمون الیتیم، ولا تحاضون علی طعام المسکین﴾ (الفجر/۱۷-۱۸). دیارە کەسێک کەسانی دیکە هەلنەنی بۆ بەخشینی مال، هیندە چرۆک بێ دلی نەبە لەسەر کيسەي خەلک مال ببەخشی، لەکيسەي خۆی هەر نابەخشی.

﴿فويل للمصلين الذين هم عن صلاتهم ساهون﴾ شیوی (وەیل) کەشیوێکە لەدۆزەخ، یان پيسوایی و عەزابی سەخت بۆ ئەو دوورپووانەي بەروائەت نوێژ دەکەن و هەر بۆ ئەوہیە لەپریزی موسوڵمانان حسیب بکریڤ و خۆیان بپاریژن، ئەوانەي لەنوێژەکانیان بێ ئاگان و هیچ گرنگی پێ نادەن، ئەگەر نوێژیشت دەکەن بەتەمای پاداش نین، لەسزای پۆژی قیامەت ناترسن، لەوہ ناترسن ئەگەر نوێژ نەکەن خودا سزایان دەدا، ئەگەر رەگەل موسوڵمانان بن و کورتە نامووس بیانگری بەروائەت نوێژەکە دەکەن، ئەگەرنا هەر نایکەن، یان ئەگەر بيشی کەن دواي دەخەن و بەبێ موبالاتی ئەنجامی دەدەن.

وہکو لە ئایەتیکی تردا ئاماژە بەم مانایە دەکاو دەفەرمووی: ﴿واذا قاموا إلى الصلاة قاموا کسالی، یراؤون الناس﴾ (النساء/۱۴۲).

ئەجار پەوشتیکی تریان دیاری دەکاو دەفەرمووی: ﴿الذین هم یراؤون﴾ ئەو دوو پووانە، کە گرنگی نادەن بەنوێژەکانیان و ئەگەر ئەنجامیشیان دەن بەبێ موبالاتی دەیانکەن.

ھېچ دلى نادنەن، مەبەستىانە خەلك بىيانىنى: كەوا نوپۇ دەكەن، يان ھەر كارىكى باش دەكەن دەيانەوى خەلك پىيان بزانى: كە ئەو كارانە دەكەن و پىياندا ھەلبىتىن، بەپىاوى چاك و مرؤف دۆست ناويان بەرن.

ئىمام ئەھمەد لەعەبدووللاى كورى عومەرەوہ رىوايەت دەكا دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرمووى (من سمع الناس بعمله، سمع الله به سامع خلقه، وحقره وصغره) كەسىك ھەول بدا كەسانى دىكە بەكردەوہ باشەكانى بزانت، بۆيە كارى باش بكا تا لەپىش چاوى خەلك بەباش بزانتى و مەدحى بكن خودا رىسواى دەكاو لەپىش چاوى خەلك بى پىزى دەكا.

﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ﴾ ئەوانە حاجات لەدراوسى مەنع دەكەن، ھېچ پىاوەتىكىان لەدەست ھەلئاوهرى (ماعون) بەو شتانە دەگوترى: كە خىزانەكان لەنا خۆيان دا لەيەكتى دەخوازن، ھەر كۆمەلگايەك بەگوپرەى داب و نەرىتى خۆيان و بەگوپرەى رۆژگار بۆ پىداويستى كاتى ھەندى شت لەيەكتى دەخوازن و دواى بۆيان دەگىرنەوہ، جا ئەو دوو رپوانە نە بەجوانى خودا پەرستى دەكەن، نە چاكە لەگەل تەخلەكدا دەكەن، تەنانەت ئامىرى ناو مالىيان بەئەمانەت و بۆ كاتىكى. دىارىكراو نادەنە دراوسىكانيان، ئىتر ئەو خىرو خىراتى تر ھەر ناكەن!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورەتى (الكوثر)

ئەم سوورەتە بەراى جەماوهرى زانايانى ئىسلام مەككىيەو سى ئايەتە، ھەسەن و عىكرىمەو قەتادە دەلىتن: مەدەنىيە، ئىبنو كەسىرىش ئەم رايەى بەلاوہ پەسەندە.

ناوی نراوه سوره تی (کهوشر) چونکه له سهره تای سوره ته که دا
په روه دگار خیطاب ناراسته ی پیغه مبه ر ﷺ ده کا و ده فره مووی:
﴿إِنَّا أُعْطِينَاكَ الْكُوثِرَ﴾.

دهرباره ی گه وره یی ئەم سوره ته ئیمام ئەحمەد له ئەنه سی کور ی
مالیکه وه رپوایه ت ده کا: که ده فره مووی: پیغه مبه ر ﷺ جوړه وه نه وزیک ی
به سه ردا هات و پاشان سه ری به رز کرده وه زهرده خه نه یه کی هاتی، جاییان
هاوه لآن عه رزیان کرد ئەو پیکه نینه چی بوو؟ یان بو خوی فره مووی:
ده زانن بوچی زهرده خه نه م هاتی؟

پاشان فره مووی: پیش ئیستا سوره تیکم بو سه ر نازل بووه ئیتر ده سته
کرد به خویندنی ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)) ، إِنَّا أُعْطِينَاكَ
الْكُوثَرَ. ﴿﴾ تا کو تایی سوره ته که، ئەجار فره مووی: ده زانن: کهوشر چیه؟
هاوه لآن عه رزیان کرد خودا و پیغه مبه ری خودا ده زانن. فره مووی: کهوشر
چۆمیکه له به هه شتدا خودا پی ی به خشیوم، خیر و بیتریک ی زوری له سه ره،
پوژی قیامه ت ئومه ته که م دینه سه ری، پیاله و په ردا خه کانی به ئەندازه ی
ئەستیره کانه، هه ندی که سیان لی وه لا ده نری و هه لده هاو ی درین منیش
ده لیم: ئەی خودایه! ئەوانه له ئومه تی منن، ده گوتری: ئەتۆ نازانی دوا ی
تۆ چییان کردووه و چییان داهیناوه.

ئیمام ی موسلیم و ئەبو داود و نه سائی له ئەنه سی کور ی مالیکه وه
هه مان فره مووده یان رپوایه ت کردووه به بر ی جیاوازی له وشه دا.

ئیننو ئەبی حاتم له (السدی) یه وه رپوایه ت ده کا ده لی: له ناو
قوره یشدا وا بسا و بوو: ئەگه ر یه کیك کور ی بر دایه ده یانگوت ئەوه
فلانکه س دوا بر او و وه جا خکویر بوو، جا که پیغه مبه ر ﷺ کوره که ی
(القاسم) مرد (العاصی) کور ی وائیل وتی: ئەوه (محمد) دوا بر او بوو،
ئیت ر ئەم سوره ته نازل بوو، پیغه مبه ر ﷺ هه ر که کور یکی بر دایه

قوره یشیه کان دهیانگوت: ئه وه موحه ممد وه جاحی برایه وه، ئیتر هه رکاتی
بۆ خووشی مرد دوا براو ده بی.

ئه وان نه مانی کورپان بۆ پیغه مبه ر ﷺ به نه نگی ده زانی، هه ژاری و بی
ده سه لاتی موسولمانه کانیشیان به نه نگی داده نا، گالته یان پی ده کردن و
ده یانگوت نه گهر ئایینه که یان راست بوايه ده بوايه به هیزو ده وله مهند
بوونایه، له پروانگهی مادییه وه ده یان پروانییه پیغه مبه رو موسولمانه کان،
موسولمانه کانیش تازه موسولمان بوو بوون و هه ر ته نگانه یه کیان به اتایه
پیش دلته نگ ده بوون و نائومیدی و ره شبینی پرووی تی ده کردن، ئیتر
پهروه ردگار ئه م سوره ته ی نازل کرد بۆ دلدا نه وه ی موسولمانه کان و زیاتر
دلنیا بوونی پیغه مبه ر به په یامه که ی و ئاماژه ی کرد بۆ ئه وه: که
پیغه مبه ر ﷺ به هیزو سه رکه وتوه، شوینکه وتوانی بالاده ست ده بن،
مردنی کوره کانی پیغه مبه ر (القاسم) له مه که وه (ئیراهیم) له مه دینه
له ریزی پیغه مبه ر که م ناکاته وه دوو ژمنه کانی دوا براو وه جاح کویرن و
ناوو شوره تیان ده بریتته وه.

سوره تی (الکوتر)

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرِ ﴿٢﴾

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

ده فهرمووی: ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ئیمه ئه ی موحه ممد، خیر و
فه ریکی زۆرمان پی به خشیوی و له برانه وه نایه بری له و خیر و فه ره حه وزی
که وشه ره، خودا کردوویه تی به نیشه نه ی شکۆمهندی و ریزلینانی

پیغه مبهرو نوممه ته که ی، ئەمەش ڕەتدانەوێ موشریکه کانی مه که که یه
که دژایه تی پیغه مهریان ده کردو به چاوی سوک لییان ده پوانی و پیتیان وابوو
به دبه خت و چاره ره شه ..

به شینکی تر لهو خیره زۆرو بی سنووره پیغه مبه ریتی و ئیسلامه تییه،
که پلهو پایه یه کی ئیجگار گه و ره سه رمایه یه کی زۆرو نه براوه یه بو
دوونیا و قیامه ت.

ده بی چ پلهو پایه یه که بگاته پلهو پایه ی پیغه مبه ریتی: که هه می شه
له گه ل خودای بونه و هردا په یوه ندی هه یه؟ چی له وه گه و ره تره به نده یه که
له سه ر زه وی و خودا له عاله می بالاوه به فرستاده ی خو ی دا په یامی بو
بنیری و نه رک ی هیدایه تدانی مه ردومی بخاته نه ستو؟

چی له وه گه و ره تره هه می شه له شایه توماندای به بی ناوی پیغه مبه ر ناوی
خودا نه بری، هه تا دوا به دوا ی ناوی خودا ناوی پیغه ر نه هیتری شایه ت و
مانه که ته واه نه بی؟

ده بی چ ڕیزو ناو شو ره تی که له وه گه و ره تر بی: که ڕۆژانه له هه موو
سات و چرکه یه کی ئەم جیهانه دا به هه زاران ملیۆن جار ناوی پیغه مبه ر ﷺ
به گو یی گیتی دا بدری و شایه تی بدری که فروستاده ی خودایه و په هبه ری
ئاده میزاد و جندو که یه، له راستی دا ئەم خیره فیه ی به پیغه مبه ر به خشراوه
نه به زمان ده گو تر ی نه به قه ل هه ده نو سه ری، بۆیه په ره و ردگار به ره های ی
باسی کردو و سنوورداری نه کرد، هه تا ئامازه ی بی بو نه وه: که
برانه وه ی نه، که وای له پاساوی ئەم به ره و خیره فیه ی بی سنووره ی خودا
پی ی به خشیوی .

﴿فصل لربك وانحر﴾ به رده وامبه له سه ره نه بجامدانی نو یژه فه رزه کان و
سوننه ته کان، به دلسۆزی بو په ره و ردگاریان نه بجام بده، بو روا له ت و رییا
مه یانکه، به رده وامبه له سه ر یه که تا په رستی، قوربانی هه ر بو خودا سه ر

بپر، همر ناوی خودای له سهر بلی: قوربانی و نویتژ به شیکن له عیبادهت، عیبادهت ههر ده بی بۆ خودا نه نجام بدری.

وه کو له ئایه تیکی تردا ده فهرمووی: ﴿قل: ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین، لا شریک له و بذلك امرت و انا اول المسلمین﴾ (الانعام/۱۶۲-۱۶۳).

ئه مهش به پیچه وانیه کرداری موشریکه کانه: که نویتژیان بۆ بت و صهنه م ده کرد، قوربانیان بۆ بته کانیان سهر ده بری. دوو پرووه کانیش بهروالته عیبادهت ده کهن و مدهستیان غهیری خوایه.

ئه بچار موفه سسرین را جیاییان ههیه له وه دا ئایا مدهست به: ﴿فصل لربك وانحر﴾ چیه:

۱- قه تاده و عه طاو عیكرمه ده فهرموون: مدهست نویتژی جهژن و سهر برینی قوربانییه.

۲- ئیبنو جهریر له تهفسیری ئه م ئایه ته دا دواي ئه وه هه ندی رای هیئاوون ده لی رای په سه ند ئه وه یه: مدهست هه موو نویتژیک و هه موو ئاژه ل سهر برینیک بی، واته: هه موو نویتژیک بۆ خودا نه نجام بده و مدهستت به ندایه تی کردنی نهو بی.

ههر ئاژه لیک سهر ده بری مدهستت په زامه ندی خودایی و ته نها ناوی خودای له سهر بیته، سوپاسی خودا بکه له سهر ئه وه هه موو نیعمه تانه ی پی تی به خشیوی.

﴿ان شانتک هو الابر﴾ بیگومان ئه وه که سه ی رق و کینه ی له تویه ئه ی موحه مه د! رقی له په یام و بهرنامه ی تویه، ئه وه دوا بر اوو وه جا خکو یرو بی خیرو بیتره، ئه وه بی ریزو ناوو شوهر ته نه ک تو!!

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الکافرون)

ئەم سوورەتە مەککیە و شەش ئایەتە. ناوی نراوە سوورەتی (الکافرون) چونکە پەرەردگار فەرمانی بە پیغەمبەر ﷺ کردووە: کە خیطاب ئاراستە ی کافرەکان بکا: کە عیبادهتی ئەو خودا درۆزنانە ی ئەوان ناکا و بت و صدەم ناپەرستی، پیشی دەگوتری: سوورەتی (المنابذة) و سوورەتی (الاخلاص) و سوورەتی (المشقة).

ئەم سوورەتە مەککیە لەراستی دا سوورەتی جودا بوونەو دەست لەیەک بەردانە لەنیو پیغەمبەر و موشریکەکاندا. پیغەمبەر ﷺ بە ئاشکرا رابەدەگەین: کە تەنھا عیبادهت بۆ خودا دەکا و بەهیچ شتێوەیەک بت و صدەم ناپەرستی، موشریکەکان بێ هیوا دەکا لەوێ پیغەمبەر ﷺ عیبادهت بۆ بت و صدەمەکان بکا.

دوا ی ئەوێ قورەیشیەکان پیشنیاریان بۆ پیغەمبەر کرد کە سالتیک ئەو عیبادهتی بته کانیان بکا و ئەوانیش سالتیک عبادەتی خودا بکەن، ئەم سوورەتە نازل بوو قورەیشییەکانی هیواپراو کردو دلتیای کردن: کە بەهیچ جورێک ئەو ئاواتە پیس و بۆگەنەیان نایەنەدی.. دەربارە ی سەبەب نزولی ئەم سوورەتە رپوایاتی جورا و جور هەن هەموویان ئەو دەگەین: کە قورەیشییەکان داویان لە پیغەمبەر ﷺ کردووە: کە سالتیک ئەو بتپەرستی بکا و ئەوانیش سالتیک خودا پەرستن، ئیتر ئەم سوورەتە نازل بوو.

و هەکو ئاشکرایە و قورئان ئاماژە ی پی کردووە عەرەبەکان ئینکاری هەبوونی خودایان نەدەکرد، وەلی دانیان بەتاک و تەنهایی ئەو زاتەدا

نه ده نا، وه کو پتویست خودایان نه ده ناسی و وه کو پتویست عیباده تیان نه ده کرد، نه وه بوو بت و صه نه میان ده کرده هاوه لی خوداو په رستشیان بو ده کردن بو نه وهی له خودایان نزیک بکه نه وه..

وه کو له سوره تی (الزمر) دا نامه به وه ده کاو له سهر زمانی قوره یشیه کان ده فهرموئ: ﴿ما نعبدهم الا ليقربونا إلى الله زلفی﴾ له لایه کی تره وه نه وان پروایان وابوو: که به دیهینه ری ئاسمانه کان و زهوی خودایه وه هر نه وه به دیهینه وان، هر نه وه بوونه وه هر هه لده سورپینی و خوړو مانگ و نه ستیره کانی رامکردون، وه کو له سوره تی (العنکبوت) دا نامه به وه ده کاو ده فهرموئ: ﴿ولئن سألتهم من خلق السموات و الأرض و سخر الشمس و القمر ليقولن الله﴾ یان ﴿ولئن سألتهم من نزل من السماء ماء فأحيا به الأرض بعد موتها ليقولن الله﴾.

له سویند خواردیشیاندا ناوی خودایان ده هیئاو ده یانگوت: (والله)، (بالله)، (تالله). له پارانه وده ده یانگوت: (اللهم).

به لام وپرای نه م بیرو باوهره یان هاوه لیان بو خدا داده نا، بته پرستی بالی ره شی کیشابوو به سهر وولاتیاندا، دل و ده وونیان قفل بوو، بیرو بوچوونیان هه موو شتواوو گومپایی بوو!

له کشتوکالیان دا له نازل و بهروو بوومیاندا به شیکیان بو بته کانیان تهرخان ده کردو هه ندیکیشی بو خدا، دواپی چهند فرت و فیلیان نه نجم ده دان بو نه وهی لهو به شهی بو خودایان داده نا بیدزنه وه بیخه نه سهر به شی بته کانیان.

عهره به کان خویان به شوینکه وتووی حه زره تی ئیبراهیم عليه السلام ده زانی و پیان وابوو نه وان له سهر هیدایه تن و له نه هلی کیتاب زیاتر له سهر حه قن، جوله که پیان وابوو عوزه یر کوری خودایه، فه له کانیش عیسیان به کوری خدا ده زانی. هه ندی له عهره به کانیش فریشته یان ده په رست و بریکیشیان

جندۆکه په رست بوون، وایان ده انسی رپیازی ئه وان په سه ندره، چونکه به خه یالی خو یان بیرو باوه ری ئه وه: که فریشته و جندۆکه مندالی خودابن زۆر ویتچووتره له وهی: که عوزه یرو عیسا کوری خودابن!

که حه زره تی موحه مده ﷺ بانگه وازی خو ی راگه یاند، وتیان: ئیمه له سه ر ئایینی حه زره تی ئیبراهیمین و چ پتویستیمان به وه نیه شوین موحه مده بکه وین، له هه مان کات دا هه ولیان ده دا له گه ل پیغه مبه ردا رێک بکه ون و رپیازیکی مام ناوه ندی بگره به ر، بۆیه پیشنیاری ئه وه یان بۆ پیغه مبه ر ﷺ کرد: که ئه و سوژده بۆ ته کانیا ن به ری و ئه وانیش سوژده بۆ خودا به رن: هه روه ها پیغه مبه ر به خراپه باسی خودا کانی ئه وان نه کاو په خه یان لی نه گری ئه مانیش رێگه له پیغه مبه ر نه گرن له بلا و کردنه وهی په یامه که ی.

نیت بۆیه کالاً کردنه وهی ئه م پیشنیاره ی قوره یشیه کان و رێگه گرتن له و هه ول و ته قه لادانه ی کافره کان جو دا کردنه وهی کوفرو ئیمان و یه کتا په رستی و بت په رستی ئه م سوره ته به و شیوه جه زمی و حه سه نازل بوو، به ره به ستیکی تۆکه ی له نیوان پیغه مبه رو قوره یشیه کاندانا دان.

سوره تی (الکافرون)

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ يَتَّيِّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

فهرمووی: ﴿قل یا ایها الکافرون لا أعبد ما تعبدون﴾ نهی موحه مهده به کافره کانی قورهش بلئی: نهی بی پروایینه، نهی هاو بهش دانه ران بوّ خدا، من هه رگیزاو هه رگیز عیباده تی نهو بت و صه نه مانه ناکه م: که ئیوه ده یان په رستن، به هیچ شیوه یه که به ندایه تی نهو خدا دروژنانه ناکه م! نایه ته که تایبته نیه به کافره کانی قورهش وه به لکو هه موو کافر یکی سه ر زهوی ده گریته وه.. ناماژهی نهو هشی تیدایه: که نهو هه فرمانی خودایه و موسا وه مهی تیدا ناکری، خدا فرمانی پی کردوه و هه لوه شان وهی نیه و ناکری ته نفیز نه کری!

﴿ولا أنتم عابدون ما أعبد﴾ ئیوهش تا بهرده ام بن له سه ر شیرک و بی پروایی خوژان، په رستشی نهو خودایه ناکه ن: که من ده په رستم. په رستراوی من جوداوازه له په رستراوی ئیوه، نه من خودای تاک و ته نها و خاوه ن صیفاتی خودایه تی ده په رستم، هه موو صیفاتی که مال و جه مالی به ره های تیدان، خدا دروژنه کانی ئیوه به ردوداری بی گیانن، هیچیان له ده ست نایه .

﴿ولا انا عابد ما عبدتم، ولا أنتم عابدون لا أعبد﴾ نه من نهو خودا په رستییه ناکه م: که ئیوه ده یکه ن، چونکه خودا په رستی من یه کتا په رستییه، که سی تر ناکه م به هاوه ل و هاوشانی خودا، ئیوهش نهو خودا په رستییه ناکه ن که من ده یکه م، چونکه خودا په رستی ئیوه هاو بهشی په یدا کردنه، چه ند بت و صه نه میکتان داناوه کردو و تانن به هاوشانی خودا.

به هیچ جوژیک من و ئیوه یه کتر ناگرینه وه، خالی هاو بهشمان نیه، که وایی ﴿لکم دینکم ولی دین﴾ نایینی خوژان بوّ خوژانه و هیچ په یوه ندییه کی به مننه وه نیه و نایی. نایینی خوژم بوّ خوژم و هیچ په یوه ست به نایینی ئیوه وه نیه، وامه زانن که نایینه که تان حه قه و من پروام پییه تی!!

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (النصر)

ئەم سوورەتە مەدەنییه و سۆ ئایەتە، ناوی نراوە سوره تی (النصر)
چونکه بەرپەستی ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ﴾ دەستی پیکراوە، بە ئاشکرا ئاماژە
بۆ فەتخی مەککە دەکا و مەبەستی سەرکەوتنی پێغەمبەر و موسوڵمانانە
بەسەر قورەیشییە موشریکەکان دا، مژدەیی بلأو بوونەوهی ئایینی
ئێسلامی پەرۆزی تێدا یە، لەهەموو کون و قوژبەنی نیوێ دوورگەیی عەرەبی
و رامالینی تاریکی کوفرو ستمە تێیدا، لەهەمان کاتدا هەوالی نزیک
بوونەوهی لەدوینیا دەرچوونی پێغەمبەریش دەگەیهێنێ، فەرمانی پێ دەکا
بەتەسبیح و تەقدیسی خودا و داوای لی خوش بوون.

کاتێ نازل بوونی ئەم سوورەتە راجیایی زانایانی ئێسلامی تێدا یە:

۱- هەندیک پێیان وایە پزگارکردنی مەککە سالی هەشتەمی کۆچی بوو
ئەم سوورەتە سالی دەیهەمی کۆچی نازل بوو، پێغەمبەر ﷺ
داوای نازل بوونی ئەم سوورەتە حەفتا رۆژ ژیاو، لەمانگی رەبیعیول
ئەوایی سالی دەیهەمی کۆچی دا وەفاتی کردوو، بۆیە لەهەندیک
ریوایەتدا هاتوو ئەم سوورەتە ناوی سوره تی (التودیع)ە، سوره تی
خودا حافیزی.

۲- کۆمەڵێکی تر پێیان وایە: ئەم سوورەتە لەپێش پزگارکردنی مەککە دا
نازل بوو، خودا وادەیی بەپێغەمبەر داو: کە بەسەر قورەیشیەکاندا
بالادەستی دەکا و شاری مەککە دەکەوێتە ژێر رکێفی
پێغەمبەرەوه، مژدەیه کەو پێش وەخت پێی دراو.

نووێتی ئەم ئایەتە ئایەتی: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾

(القصص/۸۵) . له لایه کی تره وه وشه ی ﴿إِذَا﴾ له سووره ته که دا داخوازی
 نه وه یه سه رکه وتن و پرزگار کردنه که له داهاتوودا بی نه ک رابورد بی .
 به گویره ی نه م رایه هه و لدان له پرزگار کردنی مه که هه والی نه یینی یه و خودا
 به پیغه مبهری خو ی راگه یاندووه و جوړیکه له مو عجیزه .

به لام به گویره ی ریوایه ته که ی عه بدوولای کوری عومهر ﷺ رای یه که م
 په سه نده ، عه بدوولای ده فهرمووی: نه م سووره ته له مینا له حه جی
 مالتاوا بی دا نازل بووه ، پاشان نایه تی ﴿الیوم اکملت لکم دینکم واتممت
 علیکم نعمتی﴾ (المائدة/۳) . نازل بووه ، پیغه مبه ر دوا ی نازل بوونی نه م
 نایه ته هه شتا پوژ ژیاوه ، پاشان نایه تی (الکلاله) ی کو تایی سوهر تی
 (النساء) نازل بووه ، پیغه مبه ر ﷺ دوا ی نازل بوونی په نجا پوژ ژیاوه ، نه مجار
 نایه تی ﴿لقد جاءکم رسول من انفسکم﴾ (التوبة/۱۸۲) . نازل بوو ، پاش
 نه وه سی و پینج پوژ ژیاوه ، نه مجار نایه تی ﴿واتقوا یوماً ترجعون فیه الی
 الله﴾ (البقره/۲۸۱) . نازل بوو ، دوا ی نازل بوونی نه م نایه ته پیغه مبه ر ﷺ
 بیست و یدک پوژ ژیاوه ، موقتیل ده لی: حه وت پوژ ژیاوه .

نیمام نه حمه دو به یه قی و نه سائی له نینو عه بیاسه وه ریوایه ت ده که ن
 ده لی: که سوهر تی ﴿إِذَا جاء نصر الله..﴾ نازل بوو پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی:
 هه والی مەرگی خو م راده گه یه نم، نا له م سالد دا ده مر م!

سوره قی (النصر)

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ

يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

ده فەر مووی: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾ ئە ی مو حە مە د؛ هەر کاتی به سەر دوو ژمنه قورە ی شییە کانت دا زال بووی و یار مە تیدانی خودات بوو ده سته بهر بوو، شاری مە ککە ت بوو رزگار کراو بالا دە ست بووی.

﴿وَرَأَيْتِ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا﴾ ئا ده می زادی بهرە گەز عەرە ب و ناعە ریت بینین پۆل پۆل دە هاتنە ژێر خێوە تی ئیسلام وە و موسوڵمان بوونی خۆیان را گە یاند، ئە وە ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ لە پاساوی ئە و نە یعمە تە گە و رە یە دا ئە تۆ شوکرو سوپاسی خودا بکە، نوێ ژە کانت بهر پێک و پێکی ئە نجام بده، بهر ده و امبە له سەر یه کتا په رستی و هەر شتێک بوو خودا نه شی پالێ مە ده و لی ی دوو ر بخره وه، حە مد و سە ناو تە سبیحی خودا بکە، داوای لی خۆ ش بوونی لی بکە، بوو ئە وە ی ئومە تە کە ت چاوت لی بکا و داوای لی خۆ ش بوونی خودا بکەن، هەر و هە داوای چا پۆشی لە تاوانی موسوڵمانانیش بکە، چونکە خودا به زۆری لە تاوان و هە لێ ی تۆ بە کاران خۆش دە بی!

هە موو نە یعمە تیکی خودا شیاوی ئە وە یە سوپاس و حە مدی خودای له سەر بکری، یه کیك له نە یعمە تە گە و رە کانی خودا به سەر پێغه مبه رو موسوڵماناندا بالا دە ست بوونی پێغه مبه ره به سەر دوو ژمنه کانی دا، رزگار کردنی مە ککە یه، قیبلە ی موسوڵمانان مە لبه ندی کابه ی پیروژه.

وێ رای ئە م نە یعمە تە گە و رە و پیروژه، خودا نە یعمە تیکی تری گە و رە ی به پێغه مبه ر به خشی، ئە ویش بریتی بوو له موسوڵمان بوونی عەرە به کان پۆل پۆل و کۆمە ل و کۆمە ل بلا و بوونە وە ی ئایینی ئیسلام به ناو نیو ده ور گە ی عەرە بدا، بۆ یه له کۆ تایی سوره تە کە دا په روهر دگار فەرمان به پێغه مبه رو موسوڵمانان ده کا: که زۆر سوپاسی خودا بکەن و داوای لی خۆ ش بوونی لی بکەن، هەر چه نده فەرمانه که راسته وخۆ ئا راسته ی پێغه مبه ر کراوه، وه لی له کاتی که دا ئە و له گە ل ئە وە دا مە ع صو مە و

به ده قی قورئسان خودا له هه موو تاوانیکی خوښ بووه
نه گهر هه بیی، فرمان بهو بکری بۆ تۆیه کردن دیاره ئوممه ته که ی زیاتر
پتویسته تۆیه و ئیستیغفار بکه ن.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المسد)

ئهم سووره ته مه ککیه و پینج ئایه ته، ناوی نراوه سووره تی (المسد)
چونکه له کۆتایی سووره ته که دا ده فرمووی: ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾
ناوه پۆکی ئهم سووره ته بریتیه له دیاریکردنی سه ره نجامی نه بو له هه ب
(عبد العزی بن عبد المطلب) مامی پیغه مبه ر ﷺ هه روه ها سه ره نجامی
ژنه که شی (أم جمیل) که ناوی (نه روا) ی کچی (حرب) ه خوشکی نه بوسه فیانه
ئهم ژن و میرده زۆریان نه زیه تی پیغه مبه ر ﷺ داوه، زۆریان دژایه تی
کردو گه لیک هه ولیان دا که سانی دیکه مه نه بکه ن له ئیمان نه یان..

له سه حیجی موسلیم و بوخاری دا هاتوه: له ئیبنو عباسه وه
ریوایه تیان کردوه: ده فرمووی: که ئایه تی ﴿وَإِذْ عَشِیرَتُكَ الْأَقْرَبِینَ﴾
(الشعراء/ ۲۱۴) نازل بوو پیغه مبه ر ﷺ چوه سه ر کتوی صفا و به ده هنگی
به رز فرمووی: (یا صبا حاه!) و هاواری کرد، خه لکه که وتیان: نه وه ات و
هاواره چی یه؟ وتیان نه وه موحه مده، ئیتر قوره یش لی ی کۆبوونه وه.

ئه مجار فرمووی: نه ی خێلی فلان، نه ی هۆزی فیسار، نه ی بنه ماله ی
فلان، نه ی نه وه ی (عبد مناف) نه ی نه وه ی (عبد المطلب)، هه موو گووی
قولا خبوون جا خو ده لێ چی؟ فرمووی: ئایا نه گهر من پیتان بلیم: نه وه
دووژمن به هیزی ته یاره وه واله پشت نه و کیره وه خو ی ئاماده کردوه بۆ
هێرشکردن بۆ سه رتان، ئایا بروام پی ده که ن؟

هه موویان و تیان: تا ئیستا درۆمان لی نه بینوی، پیغه مبه رﷺ فهرمووی:
﴿فاني نذير لكم بين يدي عذاب شديد﴾ نه بوله هب وتی: دهك داو هشی
نه وه بو نه مه ئیمهت کو کرد وه؟ ئیتر سوره تی ﴿تبت يدا ابي لهب﴾ نازل بوو.

سوره تی (المسد)

بسم الله الرحمن الرحيم

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

ده فهرمووی: ﴿تبت يدا ابي لهب وتب﴾ دهك له ناو بجی دوو دهستی
نه بو له هب و برزن، واته: به هيلاك بجی و بفه وتی نه بو له هب، خو
فه وتا و له ناو چوو، خه ساره تمه ندی دوونیا و قیامهت بوو، له هه ردوو
دوونیا دا به دبه خت و چاره رهش بوو.

﴿ما أغنى عنه ماله وما كسب﴾ مال و سامان و ناو شوهرت، رۆژی
قیامهت فریای نه كهوت له عه زابی خدا نه پیا راست، فه وتانی مسوگهر
بوو بۆیه به (کرداری رابردو) ته عبیری لی دایه وه، نه وه بوو له دواى جهنگی
به در به چهند رۆژيك ده ردیكى پیسی تووش بوو به گهرۆلی مرد!

نه بو له هب هیندهی رق له پیغه مبه ر بوو، پیش نه وهی پیغه مبه رﷺ
سروشى بۆ بى، نه بو له هب دوو كچی پیغه مبه رﷺ كه (رقیه و
ام كلثوم) بوون بۆ دوو كورپی خۆی خواستبوونی و بوكی بوون.

که پیغه مبه ر ﷺ بانگه وازی نیسلامی ناشکرا کرد، نه بو له هه ب زهختی له کوره کانی کرد: که کچه کانی پیغه مبه ر ته لاق بدهن، بو ئه وهی پیغه مبه ر ﷺ پی تی دلتنگ بی و پتر زهختی بکه ویتته سه ر!

﴿سیصلی نارا ذات له ب﴾ له قیامه تدا نه بو له هه ب ده چیتته ناو ناگری بلتسه دارو هه لگیسراو.

﴿و امراته حمالة الخطب﴾ ژنه کهشی که ناوی (أم جمیل) ه له گه ل نه بو له هه بدا ده چیتته ناو دۆزه خه وه، ه له واقع دا هه لگری چاوگی فیتنه و ناشوبه، فیتنه و دو زوبانی که هه میسه له هه ول و ته قه لادایه بو ناشوب نانه وه له نیتوان پیغه مبه رو مه ردومدا.

یان ﴿حمالة الخطب﴾ ناماژه بو نه وه ده کا: که درک و چقلی له کۆلی خۆی ده داو به شه و ده چوو له سه ر ریگای پیغه مبه ر ﷺ بلاوی ده کرده وه. ﴿فی جیده ها جبل من مسد﴾ گوریسیکی نه ستوری بادراو له پوشی خورما و له ملیاو هه میسه کۆله داری فیتنه یی و ناشوبی به کۆله وه یه و دی و ده چی بو نانه وهی ئاژاوه و خوشکردنی ناگری فی نه یی.

یان چۆن له دونیادا نه و ژنه هه لژگ و درک و چقل هه لده گری و ده چی له سه ر ریگای پیغه مبه ر بلاویان ده کاته وه بو نه وهی له قاچی پیغه مبه ر رابچن، یان کۆله داری له کۆل داوه بو هه لگیسانی ناگری فیتنه یی، پۆژی قیامت زنجیری ئاگرینی له مل ده کری و به و جوړه سزا ده دری، چونکه هه موو تاوانباریک پۆژی قیامت به شتیک سزا ده درین: که له گه ل تاوانه که یاندا بگوئجی له جوړی تاوانه که یان بی.

مانایه کی تریش هه لده گری، نه ویش نه وه یه: ده فه رموی: نه و ژنه به دب ه خته زۆر خۆی ماندوو ده کا بو ناشوب نانه وه دوو زووبانی و هه لگیسانی ناگری فیتنه یی، به م شیوه یه ده لیتی گوریسیکی نه ستووری

بادراوی ناشیرینی له ملدایه و کۆلێك هه لیژگ و چقلی له کۆلی خوێ شه تهك داوه بۆ هه لگه رساندنێ ئاگرێ فیتنه یی، نه جار دیمه نی نه و کۆل هه لگه ر گوریس له مله چه ند ناشیرینه به تایبه تی نه گه ر ئافره ته بی نه و ژنه ی (نه بو له هه ب) یش له دوو زمانێ فیتنه نانه وه دا نه وه نده دیمه نی ناشیرین و قیزه ونه .

زانایانی ئیسلام فهرموویانه ئهم سوره ته موعجیزه یه کی گه وره یه و نیشانه ی راستی پیغه مبه رایه تی حه زره تی موحه ممه ده . چونکه له و کاته وه ئهم سوره ته نازل بوو هه وائی له به دب ه ختی نه بو له هه ب و ژنه که ی داو نه وه ی راگه یاند: که نه وان ئیمان نا هیئن، هیچ کامی له م ژن و میرده ، یان هه ردووکیان نه به ئاشکرا و نه به نه یی ئیمانیا ن نه هیئا و به کافری سه ریا ن نایه وه ، قسه که ی قورئان راست ده رچوو ته عبیر بوو له واقع .

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الإخلاص)

ئهم سوره ته مه ککیه و چوار ئایه ته، زۆر ناوی لی نراون: به ناویانگه ریا ن (سوره الإخلاص) هه روه ها پی ی ده گو تر ی: (سوره التفهید) یان (سوره التجرید) یان (سوره التوحید) یان (سوره النجاة) یان (سوره الولاية) یان (سوره الأساس).

ئهم سوره ته کورته ها و سه نگ ی سییه کی قورئانه، وه کو له رپوا یه تی سه حیحا ها تو وه، ئیما می بوخاری له نه بو سه عده وه فهرمووده یه ک رپوا یه ت ده کا، ده لی: پیاوێك گوێی له پیاوێك ده بی ﴿قل هو الله أحد﴾ ده خوێنی و دووباره ی ده کاته وه، که رۆژ ده بیته وه دیته خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ باسی نه وه ی بۆ ده کا: که گوێی لی بو وه کا برایه ک شه و ئهم سوره ته ی

خویندوه و دووباره و سی باره ی کردۆته وه، کابرا به شتیکی که می ده زانی، پیغه مبه ر ﷺ فەر مووی: (والذي نفس بيده، انها لتعدل ثلث القرآن) سویندم به و که سه ی گیانی منی به ده سه ته نه و سوره ته هاوتای سییه کی قورنانه! نه مه ش جیگای سهر سوپرمان نیه سوره تیکی وا بچکۆله هاوتای سییه کی قورنان بی. چونکه بینگومان نه و یه کتاپه رستییه ی تیدا فەرمان به پیغه مبه ر ﷺ کراوه رایگه یه نی، نه و یه کتایی یه ی (قل هو الله احد) ئاماژه ی پی ده کا، یه کتایی یه له بیرو باوه ردا، ته فسیره بو بوونه وهر، قانون و یاسایه بو ژیان، که واته نه م سوره ته پانترین هیللی سه ره کی دهر باره ی حه قیقه تی ئیسلام را ده نوینی.

نه وه ده چه سپینی: که هیچ خودایه ک حه ق نیه زاتی خودانه بی، که س هاوشانی نیه و که سی له وینسه ی نیه. هیچ حه قیقه تیک نیه جگه له حه قیقه تی خودا، هیچ بونیک نیه جگه له بوونی حه قیقی خودا، هه موو هه بوویه کی تر هه بوونه که ی له هه بوونی خوداوه ډه گری ههر نه و بکه ری حه قیقی یه و نه و به رپۆه بهر و به دیهینهری بوونه وهره هه موو و جۆدیک، هه موو بکه ریک له زاتی پاکی خوداوه سه رچاوه. هه گر آ و هیزو توانا له و وهر ده گری. ههر نه و شیاوی په رستن و روتیکردن و هانا بو بردنه له خۆشی و ناخۆشی دا به ناشکراو نهیتی.

سوره تی (الإخلاص)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

﴿قُلْ: هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ نهی موحه ممد؛ بهو که سانه بلی، که پرسیارت لی ده کمن خودای تو چونه و چیه؟ بلی: خه بهری راست و واقع نه وهیه نهو خودایه ی که (واجب الوجود)، بوونی پتویسته و نه بوونی نابی، ناوی (الله) یهو تاک و ته نهایه له زات و سیفاتی دا، کهس هاوه لی نیه و بی نموونه و هاوشانه، واته: نهو خودایه ی ئیوه دیناسن و دان بهوه دا ده نین، که به دیه یته نری ئاسمانه کان و زهوییه و ئیوه شی به دیه یته ناره یه کهو تاک و ته نهایه له خودایه تی دا. کهس هاوشانی نیه له خودایه تی دا، له هه موو رویه کهوه تاک و ته نهایه !!

﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ هه ر نه لا داوا ی لی ده کری بو دابین کردنی پتویستی، بو هه موو کاریک داوا لهو ده کری، چونکه هه ر نهو ده توانی به هانای ئاتا جان هه بی، واته ﴿الله﴾ نهو خودایه یه هه موو دروستکراویک په نای بو ده با، کهس بی نهو ناتوانی ببی و بژی، هه موو کهس موحساجی نهوه، نهویش هیچ پتویستی به نهوان نیه، بوونی مه خلوقات له خودایه تی نهو زیاد ناکا نه بوونیشیان له خودایه تی نهو کهم ناکا.

ئیبنو عه بباس له مانای ﴿الصمد﴾ دا ده فهرمووی: واته: نهو کهسه ی هه موو مه خلوقات داوا ی لی ده کهن بو جی به جی کردنی پیداو یستییه کانیان، گه وره یه که لهو نهو په ری گه وره یی دایه، پیزداریکه ریژی بی سنووره، شکومه ندیکه له نیهایه تی شکومه ندیدایه، له ره وشتی حیلیم و عیلمدا فهردی مو تله قه، خودایه که هه رچی صیفه تی که مال و جه مال و جه لال هه یه هه یه تی، له هه موو عه یب خه وشیک پاک و مونه ززه هه.

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾ مندالی لی نه بووه، له که سیش نه بووه، نه مندالی هه یه نه باوک و دایکی هه یه، چونکه زاتیکه له کهس ناچی، قه دیمه و سه ره تای بوونی نیه، کاتیک نه بووه نهو نه بووبی، قه باره و ماده نیه،

له‌هیچ شتیک ناکاو کەس لەو ناکا، بە‌مەش رەدی ئەوانە ی دایەو: کە دە‌لێن: فریشتە کچی خودان، ھەر و ھا رەتدانەو ی بیرو باوەری جولە کە کانه: کە دە‌یانگوت: عوزیر کۆری خودایە، یان مەسیحیە کان: کە دە‌لێن: عیسا کۆری خودایە، بە‌لکو رەدی ھەموو بیرو باوەرە پوچ و بە‌تالە کانی دایەو

﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ کەس نیە ھاوشانی ئەو ی، نە لە حەقیقەتی بوونی دا، نە لە حەقیقەتی فەرمان و کردەو ی دا، خودایە کە بە‌بی ئیزن و مەشیئەتی ئەو هیچ کاریک ئەنجام نادری، ھەر ئەو گەورە یەو گەورە ی تر نین، ھەر ئەو خودایەو ئادە میزاد و جندو کەو فریشتە ھەموویان بە‌ندە ی ئەون، حەقیقەتی خودا پایە دارو ئەزەلی و ئەبە دییە، ھەر بووەو ھەر دە‌بی، گۆرانی بە‌سەردا نایە، خودایە کە تەنھا و تەنھاو بی ھاوێل و بی مندال و بی خیزان و بی ھاوسەر!!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره‌تی (الفلق)

ئەم سوورەتە پێنج ئایەتە بە‌لای (الحسن) و عەطاو عیكریمەو جابیرەو مەكکیە، جەماوەری زانایانیش ھەر پێیان وایە، ئیبنو عەبباس و قەتادەو كۆمەلێکی تر دە‌فەر مەوون مەدەنییە، ناوی نراوە سوورەتی (الفلق) چونکە سەرەتا کە ی بە ئایەتی ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ دەستی پێ کراوە، فەلەق: لەت بوون و لی جیا بوونەو ی شتیکە لەشتیک، دانەوێلە: کە لە ژێر خاکدا شەق دە‌بی، بادام و فستەق کە دەم دە‌کەنەو، ئاو کە لە کیو ھەلە قوڵی، باران کە لە ھەور دێتە خوار، مندال کە لە دایک دە‌بی.. ھتد. وشە ی (فلق) دە‌یانگریتەو.

سوره ته که خو په ناگرتنی به خودا له خو گرتووه له شهرو نه گبه تی مه خلوقات، به تاییه ت به لاو موصیبه تی ناو تاریکایی شهو، فرت و فیلی جادوگهرو فیتنه جویان و دل پیس و حسودو چاوپیسه کان، فهران ده کا به وهی ئاده میزاد په نا بگرن به خودا لهو نه خو شیه دهرونیانه ی زیان ده گه یه نن.

داوای پاریزگاری له خودا بکهن لهو گیانله بهره ژه هراویانه ی زیان ده گه یه نن، په نا بگرن به خودا له شهرو تاریکی: که بوونه وهر داده پو شى به تاییه تی له بیابان و کیوو که ژدا، چونکه زورجار کاره ساتی جوړاو جوړی تیدا دینه دی.

بوخاری خاوه نانی سونه ن له باسی داواکردنی شیفا به م سى سوره ته (الإخلاص) و (المعوذتین) له خاتو عائیشه وه ریوایه ت ده کهن ده فهرموى: پیغمبر ﷺ هه موو شهوئ که ده چووه سهر جیگا بو نووستن، ههر دوو ده ستی ده کردنه وه ده پاراپیه وه، پاشان فووی له ناو ده سته کانی ده کردو ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ی ده خویندو نه مجار به ههر دوو ده ستی سى جار دهم و چاوی سهر و شان و مل و سنگی خوئ مه سح ده کرد، نه مجار راده کشا!

سوره تی (الفلق)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ
شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي
الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ، مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ نهی پیغه مبهه: بلی من پهنا ده گرم بهو خودایه ی پهرده ی نه بوونی لهت کردو بوونه وهری لی دهره یتنا، یان پهنا ده گرم به خودای به یانی، که بهو نوورو روناکییه نارامی ده خاته وهو ترس و خوئی تاریکی لا ده با، یان پهنا ده گرم به خودایه که به دیه یتنه ری هه موو بوونه وهره، پهنا ده گرم به ذاتی پاکی له شهرو نه گبه تی هه رچی دروست کردوه، به هه موو جوړیک و هه موو کاتیک پهنا ده گرم له شهرو مه خلوقاتی خودا، چونکه مه خلوقات له کاتی به یه که گه یشتن و لیك نزیک بوونه ودها هه ندی جار زیان به یه کتر ده گه یه نن، هه ر وه کو چوئن له حالاتی تردا خپرو بیریان بو یه کتر هه یه.

پهنا گرتن به خودا لیږدها بو نه وهیه شهرو لابه ری و خیر بیینی، شهرو لاداو خیر ده سته بهر بکا، حال و وه زعه کان و ابگوړی خیریان تیدابی و له شهرو دور بن.

﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ په نابگره له شهرو نه گبه تی شهو که به تاریکی خوئی به سهر بوونه وهردا ده کشی و مه ردووم داده پووشی بهرهنگیك، که رزگار بوونی لی ناکری و ده بیته مایه ترس و بیمیکی زور، چونکه کاتیک شهو روی زهوی داده پووشی له گهل خوئی دا ترس دینی، له مال دابی ترسی نه وهت هه یه دووژمنت فرسه ت لی بیینی و زیانت پی بگه یه نی، نه گهر له ریگاویانای ترسی ری گومکردنت هه یه، ترسی هه له نگوتن و هه لدریان و پیوه دانی مارو دوو پشك و په لاماردانی چه تهو پیای ریگرت هه یه، هه روا خه یال و بیړوکه ی ترسناک که له هه موو لایه که وه لیٹ کو ده بنه وه، ختوکه ی شه یتان و وه سوه سه ی شه یاتینی و شه وهت و ناره زو گهل شتی تر که به هوئی تاریکی شه وهه په یدا ده بن.

﴿ومن شر النفاثات في العقد﴾ په نا بگره له زیانی نه و دوو پروو دوو زمانانهای بهرده وام خه ریکی تی کدانی نیوان باوک و فره زه ندو ژن و میړدو خزم و کس و کارو براده رانن، دلیان له یه کتر کرمی ده کهن، فیل له هه ست و شعوری نه م و نه و ده کهن و له خشته یان ده بن؟ بهروالته جادوبازی ده کهن، گری له داوه ده زوو ده سه سپر ده دن و فوی پیداده کهن و لاسایی ساحیره کان ده کهنه و په پیره وی داب و نه ریټی نه وان ده کهن.

له راستی دا سیحر سروشتی شته کان ناگورپی و حقیقه تی کی تر بو نه و شته دروست ناکا، به لام هه سته کان وا لی ده کا گه ردنکه چی ویستی ساحیره که بن، چاو به سته کی له سیحر لی کراو ده کری و راستیه کانی لی ده گورپن و حالته بینراوه که ی لی ده بیته حقیقه ت و راستی و ته سلیمیان ده بی.

ته ناندت هه زره تی موسا عليه السلام و پرای پله ی پیغه مبه رایه تی که ماره دروژنه کانی ساحیره کانی بینی خه یالی بو نه ووه چوو که ماری راستین و له دلی خوی دا ترسی لی په یدا بوو!

وه کو قورئان ناماژهی بو ده کاو ده فره مووی: ﴿قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى﴾ قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعَصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى ﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى ﴿وَأَلْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلَقَفَ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ (طه/۶۵-۶۹).

بیگومان گوریس و گوچانه کانیا ن نه بوو بوونه ماری راستی، وه لی حاله تی کیان دروست کرد ته ماشاکه ران و موساش له گه لیان وایان زانی ماری زیندوون و نه و جم و جولیه یان حقیقه ته، به جوړیک هه زره تی موسا ترسی لی په یدا بوو، نیتر خودا پشتگیری کردوو نه یه یشت نه و حاله ته ی

به رده وام بی، پاشان راستی دهر که وت کاتیک عه صای موسا بوو به ماری
راسته قینه و ماره درۆزنه کانی نه وانی هه لלוشین.

به لئی نه وه یه سروشتی سیحرو پشت به کارامایی و ده ست سوکی و
چاوبه سته کی ده به سستی و فیل له بینهران ده کری، پتویسته ئاوا له سیحر
حالی بین و به و جوړه پروامان پی تی هه بی.

چهند ریوایه تیک هه ن دهر باره ی نه وه: گوايه له بیدی کوری (الاعصم) ی
جوله که سیحری له پیغه مبه ر کردبی، ریوایه ته که موسلیم و بوخاریش
له عایشه وه ریوایه تیان کردوه^(۱).

به لام نه و ریوایه تانه له گه ل پله و پایه ی پیغه مبه ریتی حه زره تی
موحه مه دا ریک ناکه ون، چونکه پیغه مبه ر ﷺ هه موو وتو کرده وه یه کی
ته شریعه و ده بی په پره و بکری، ده ی نه گه ر پیغه مبه ر سیحری لی کرابی و
بری جار شتیکی نه کردبی وای زانیبی کردوویه تی و به پیچه وانه شه وه،
چون وتو کرده وه ی نه م حاله ی به که لکی نه وه دین بینه ته شریع!

له لایه کی تره وه: که موشریکه کان ده یان گوت پیغه مبه ر سیحری
لی گراوه و (مسحور)ه قورئان به توندی نه م بۆچوونه ی قوره یشیه کانی
ره تکرده وه، بۆیه ده بی نه و ریوایه تانه به دوور له واقع بزانی و هه ول بده ی
ته نویل و پیچ و په نایان بۆ بدۆزینه وه، (حدیث آحاد) یش له بواری عه قیده دا
پشتی پی نابه ستری، نه و ریوایه تانه هیچیان نه گه یشتوننه پله ی ته واتور.
نه مجار نه گه ر سوره ته که مه کی بی وه کوو جه ماوه ری زانیان ئاماژه یان
پی کردوه، نه وه نه وه نده ی تر بناغه ی ریوایه ته کان بن هه لۆل ده بی.

(۱) سیدی بوخاری (۵۹) کتاب بدء الخلق (۱۱) باب صفة ابليس وجنوده (الحديث ۳۲۶۸)
بکه هه روه ها سیدی صهیحی موسلیم (۳۹) کتاب السلام (۱۷) باب السحر الحديث
۳۱۸۹/۴۳ بکه .

﴿وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ پەنا بگره لەشەری هەموو هەسوودیەک
 کە هەسوودی بەمەردومان دەبا ئاواتەخوازی ئەوەیە نازو نێعمەتێک
 کەخودا بەخشییوەتی بەکەسانی دیکە لەدەستیان دەرچی و نەمیێ. هەسوود
 کەسیکە هەسوودی بەکەسانی دیکە دەباو ئاواتەخوازی ئەوەیە
 ئەو نازو نێعمەتە هەیانە لەکیسیان بچی، جا بکەوێتە دەست
 هەسوودە کە خۆی، یان نا! ئەمە رەوشتیکی ناشیرین و قیژلیکراوە،
 پێویستە موسولمان خۆی لی پاریزی، هەول بدا لەدل و دەررونی خۆی دا
 نەیان هیلی.

غیبطة: بریتیه لەو ئاواتەخوازی ئەو نازو نێعمەتە هە کەسانی دیکە
 هەیانە تۆش هەتبی، بەبی ئەو هە کەس ئەوان بچی، ئەمە دروستە،
 پیغمبەر ﷺ فەرموویەتی: (المؤمن يغبط والمنافق يحسد) موسولمان
 غیبطە هەیه پی خۆشە خودا وەکو خاوەن نێعمەتەکان نێعمەتی پی بدا،
 دوورپو هەسوود پی خۆشە خودا نێعمەتەکانی لەکەسانی دی
 وەربرگرتەو، دلی بەو تەنگ دەبی کە دەبینی کەسانی دی لەخۆشیدان.
 زانایان دەفەرموون هەسوود هەتا هەسوودیە کە بە کردەو یان بەقسە
 دەر نەخا زیانی نابێ، بەم جۆرە هەسوودیە کە وای لی بکا بە کردەو زیان
 بەو کەسە بگەیهنی کە نێعمەتە کە هەیه.

هەندیکی تر لەزانایان فەرموویانە سیحرو چاوەزارو هەسوودی بەبی
 ئیزنی خودا زیان ناگەیهنن، چونکە قورئان دەفەرمووی: ﴿وما هم بضارین
 به من احد إلا باذن الله﴾ (البقرة/۱۰۲).

وہلی لہ پروی شەرعوہ پتویستہ خواریزیان لی بکەین، چونکە
 ھەزرتی عومەر و ھاوہلان ھەرچەندە پروایان وابوو کە ھیچ شتیک بەبی
 ئیزنی خودا نابێ، وەلی بەروالەت لەتاعونی عەمۆاسدا قورمەتینەیان
 داناو خواریزیان لی کرد.

ههروه ها چونکه پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی کرد که خۆپاریزی له چاوپیس بکری، ههروه ها له ترسی گول بهراکردن هه لئی.

زۆربه ی زۆری زانایانی ئیسلام پێیان وایه: دروسته پشت به دووعاو پارانه وه ببه ستری بۆ نه خۆش، چونکه پیغه مبه ر ﷺ نازاری هه بوو هه زه ته ی جو برائیل ته م دووعایه ی به سه ردا خویند فهرمووی: (بسم الله ارقیک، من کل شی یؤذی من شر حاسد و عین و الله یشفیک)^(۱).

ئیبو عه بباس ده فهرمووی: پیغه مبه ر ﷺ فیری ده کردین: که له کاتی ئیش و نازاری جهسته مانداو له کاتی له رزو تادا ته م دووعایه بخوینین (اعوذ بالله العظیم من شر کل عرق نعار ومن شر حر النار).

هه ر پیغه مبه ر له فهرمووده یه کی تری دا ده فهرمووی: هه رکه سیك چوه لای نه خۆش، ته م دووعایه هه وت جار بخوینی و بلی: (اسأل الله العظیم رب العرش العظیم ان یشفیک) به مه رجی نه خۆشی مردنی نه بی شیفای دی.

عوسمانی کوری ته بولعاصی ثقه فی ده لئی: چومه خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ نازاریکم هه بوو خه ریک بوو تیک بچم پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ده سته راست له سه ر شوینی نازاره که دابنی و هه وت جار بلی: بسم الله اعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما اجد) منیش وام کرد. ئینر خودا شیفای دام.

ئیمام عه لی ده لئی: پیغه مبه ر ﷺ که ده چوو بۆلای نه خۆشیك ته م دووعایه ی ده فهرموو: (اذهب البأس رب الناس، اشف انت الشافی، لا شافی الا انت).

ئیبو عه بباس ده فهرموو: پیغه مبه ر ﷺ دووعای به سه ر هه سه ن و حوسه یندا ده خویندو ده فهرموو (اعیذکما بکلمات الله التامة، من کل شیطان وهامة، ومن کل عین لامة).

ههروه ها رپوایه تکراره هه رکاتی پیغه مبه ر ﷺ بجوبایه بۆ شوینیك،

(۱) رواه الإمام أحمد في مسنده الحديث (۲۲۸۲۴ ج ۸) له حدیثی کوری صامتین .

دهیفرموو: نهی زهوییه که خودای من و خودای تو (الله) یه پهنا ده گرم به خودا له شهرې خۆت و شهرې نهو شتانهی تیتدایه، له شهرې نهو هی لیت دهردهچی، له شهرې نهو شتانهی به سهرتدا دین و دهرۆن، پهنا ده گرم له شیرو درنده و مارو دوویشک، له شهرې دانیشتوانی نهو ههریمه...^(۱).

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الناس)

نهو سووره ته شەش نایه ته، به لای زۆریه ی زانایانه وه مه ککیه و به لای هه ندیکى تره وه مه دهنیه، وه کو سووره تی (فهلحق).
نهو سووره ته دوا سووره ته له ته رتیبی قورئاندا، یه که م سووره تیشی سووره تی فاتیحایه، سووره تی فاتیحه به پیتی (ب) ده ست پى ده کاو سووره تی (الناس) یش به پیتی (س) کو تایی دی، نهو دوو پیتته بخه ره په نایه که وه وشه ی (بس) پیک دینن ویده چی ئاماژه بى بو نهو راستیه: که ناو دوتویى نهو قورئانه ی سه ره تاي (ب) ی و کو تایی (س) ه کیفایه ته بو به رنامه ی ژیان و هه رکه سی پابه ندی بى به سیه تی و هه ویجه ی به هیچی تر نیه.

سوره تی (الناس)

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ①
مَلِكِ النَّاسِ ②
إِلَهِ النَّاسِ ③
مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ④
الَّذِي يُوسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ⑤

(۱) هه رکه سی بیهوی زیاتر له م باره یه وه قول بیتته وه با بگه پیتته وه بو سه رچاوه کانی وه که ته فسیر طبعه ری ج ۱۰ / ۱۸۵-۱۹۱ ته فسیری رازی ج ۲۲ / ۱۸۹-۱۹۰.

ده فەر مووی: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ئەوی موحه مەد بلی: پەنا دە گەرم
بە پەر وەر دگاری ئادە میزاد، بە چاودێرو بە خێو کەریان .

﴿مَلِكِ النَّاسِ﴾ بە خاوەن و پاشای ئادە میزاد ئەو کەسە دی دە سە لاتی
تەواو و رەهای هەیه، ﴿إِلَهِ النَّاسِ﴾ بە پەرستراوی ئادە میزاد، کە هەر ئەو
شیای بە ندایە تی بۆ کردن و پەرستنه، هەر ئەو پەر وەر گاری ئادە میزاد،
پاشای ئادە میزاد، خوداو پەرستراوی ئادە میزاد هەموو بوونە وەر
دروستکراوی ئەو، ملکی ئەو، بە ندە ی ئەو، بلی: من پەنا دە گەرم بەو
خواهێ ی خاوەنی ئەو صیفە ت و پەر و شتانە یه .

﴿مَنْ شَرُّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ لە شەر و زیانی شەیتانی ختو کە دەر، ئەو
شەیتانە ی سەرە تاتکە لە ئادە میزاد دە کا، دێتە پێشە وەو دە چێتە دواو،
خۆ لە ئادە میزاد نزیک دە کاتە وە بۆ ئەو ی تاوانی پێ ئە نجام بدا، کە ناوی
خودای هێنا دە کشیتە وە بۆ دواو. ئیبنو عەبباس دە فەر مووی شەیتان
لە سەر دلی ئادە میزاد مۆتە کە ی داو، هەر کە ئادە میزاد کە غافل بوو
خودای لە بیر چوو، ختو کە ی دلی دە داو لە خشتە ی دە با، کە ناوی خودای
هێنا دە کشیتە دواو.

ئادە میزادی رەفتار شەیتانیش هەمان هەلس و کەوتی هەیه، بۆ
نمونه ئە گەر فیتنە و دو زمانیک بیهوی لای یە کێک مە بەستی پیسی خۆی
ئە نجام بدا، ئە گەر ئەم بابایە برپای پێ ئە کردو دایە وە بە دە میا و
تەریقی کردە و، خێرا ئە و کە سە پە شیمان دە بیتە وەو قسە کە ی خۆی
سە حب دە کاتە وەو دە کە ویتە گۆرینی قسە کانی و دێهوی پاشە کشە بکا.
خۆ ئە گەر گوێی بۆ کلۆز کردو بە قسە ی فیتنە نامێزە کانی
هە لپەری ئەوە درێژە بە بوختان و دوزمانییە کە ی دە دا و شوڵی
لی هە لده کیشی.

پیویسته ئاده میزاد بهرامبر (خه ناس) چ شهیتان بی یان ئاده میزادی رفتار شهیتان بی، مەردانه بهرامبر یان بوهستی، چونکه شهیتان کاتیک ده توانی کاریگه ری خرابی خو ی بهرامبر ئاده میزاد بنوینی، نه گەر نه ئاده میزاده له خودا غافل بی، خو ی نه خستبیته ژیر حیمایه ی پهروه ردگار، ههروه ها به نیسبەت دوزمان و بوختانکه رانه وه، نه گەر توژیك پیاوانه هه لویست بنوینی و به گژیان دا بچیتسه وه زوو په شیمان ده بنه وه، هه ول ده دن قسه کانیا ن قوت بده نه وه.

بیگومان خودا شهیتانی بالا ده ست کردووه به سه ر ئاده میزادا - مەگەر که سیك نه بی که خودا پاراستبیه تی - نه مه ش بو تاقیکردنه وه و له بو ته دانه، له فەرمووده ی صەحیح دا هاتوو پیغه مبه ر ﷺ فەرموویه تی: هیچ که سی نیه له ئیوه ئیلا شهیتانیکی بو دیاری کراوه، هاوه لان وتیان: نه توش نه ی پیغه مبه ری خودا؟ فەرمووی: به لئ منیش، وه لی نه وه نده هیه خودا منی به سه ر نه ودا زال کردووه، موسلمان بووه، هه ر بو کاری چاک هه لم ده نی.

له صەحیحی موسلیم و بوخاری دا فەرمووده یه ک ربوایه ت کراوه، له نه نه سه وه ده لی: پیغه مبه ر ﷺ (اعتکاف) ی گرتبوو (صفیه) ی خیزانی سه ردانی کردبوو، چونکه کاته که شه و بوو پیغه مبه ر ﷺ له گه لی هاتبووه ده ره وه بو نه وه ی بیگه یه نیتسه وه مال، له و کاته دا دووپیاو له نه نصاره کان پیغه مبه ریان بینی ئیتر خیرا به په له ویستیان تیپه رن، پیغه مبه ر ﷺ بانگی کردن، فەرمووی: له سه رخۆ وه رن، بزائن نه و ئافره ته ی له گه لم دایه (صفیه) ی کچی (حیی) خیزانه.

دوو پیاوه که وتیان: (سبحان الله) نه ی پیغه مبه ری خودا کی خه یالی خراب له تو ده کا؟ پیغه مبه ر ﷺ فەرمووی: شهیتان وه کوو خوین به ناو جه سه ی ئاده میزاد ده گه ری ترسام شتیک چوو بیته دلتانه وه.

كەواتە پىۋىستە پەنا بگرىن بەخودا لەزيانى بوختانكەرو
دوزوبان و شەيتان ﴿الذي يوسوس في صدور الناس﴾ ئەوھى خەيال و
وھسەسەى خراپ دەخاتە ناو دلى ئادەمىزادەوھ ھانە ھانەى دەدا
بۆ ئەنجامدانى كارى خراپ يان نەكردنى كارى باش، يان
دوو زمانى و بوختان دەكا بۆ ئەوھى دلى دوو كەس يان دوو كۆمەل
لەيەكتەر كرمى بكا.

﴿من الجنة و الناس﴾ ئەو وھسواسكەرە يان شەيتانى جندۆكەيە، يان
شەيتانى ئادەمىزادە، خەيال و خەتەرە دەخەنە دل و دەروونى
ئادەمىزادەوھ، دلى بىئاگاۋ خالى پىر دەكەن لەرق و كىنە، دوو
زمانى و بوختانى جۇراۋجۇر ھەلدەبەستەن، ئادەمىزادى فېتنەو دوو زمان
خۆى دەكاتە دلىسۆزو دەست دەكا بەھەلپشتىنى درۆو دەلەسە،
دلى كابراى بىئاگاۋ پىر دەكا. دەبى رۆژانە لەم سەر زەويىيەدا چەند
راپۇرتى درۆو دەلەسە لەشەياتىنى ئادەمىزادەوھ بنووسرى درى
بى خەتايان؟!

دەبى چەند كەس بەلكوۋ چەند خىزان و بىنەملەو ھۆزو ەشیرەت و
گەل و نەتەوھ بىنە قوچى قورىانى قسەى بى بناغەو راپۇرتى بەدرۆ
ھەلبەستراۋى ئادەمىزادى رەفتار شەيتانى؟

چەند ژن و مېرد لىك جيا بىنەوھ و لانەى خىزانيان لى تىك بچى؟
چەند دۆست و برادەر بىنە دووژمن و براكوشتەى يەكتى؟ چەند دراوسى و
ھاوھل دليان لەيەكتەر كرمى بىي؟!

خودايە بەدورمان كەى لەبەلا و ناخۆشى دونيا و قىامەت ،
بانپارىزى لە دەستى دوژمنان، لە بوختانى بوختانكەرەن
لە قەلەمى لەرزۆك ، و زمانى پىسى راپسۇرت نووسان، لە نىيازى

پیسى ئاده میزادانى رهفتار شه یاتینی و دوو پروو و هه لپه رست و دلپیس و سپله و پینه زان.

خودایه به که ره م و ره همه تی خۆت بۆ خاتری ناوه جوانه کانت له تاوانه کانم خوشبه و قه له می عه فویان پیدا بینه له گوناھی باوک و دایکم خوشبه، روحم به مامۆستا کانم بکه، ئه رک و مان دو بوون و شه و نغو نیم بۆ نووسینی ئه م ته فسیره پیروژه بکه ره تویشوی قیامه تم و پیناسه ی رزگاری و سه رف رازیم (یارب العالمین).

۲۰۰۳/۴/۹

مه لا محمود أحمد

كۆتايى

بە يارمەتى خۇدا لەنووسىن و پاكنووسى ئەم تەفسىرە پىرۆزە بوومەو و پاكنووسى جزمى كۆتايىم كرد، لەسەردەم و رۆژگارنىكى گىرنگ و پىكارەساتى سەيرو سەمەرەو دلتەزىن لەرۈيەكەو و دلتخۆشكەر لەچەند رۈيەكەو. روداوەكان پەيۋەندىيان ھەبوو بەگۆرانكارىي لەعىراق دا و روخانى دەسلەتتى حىزبى بەعسى عەفلەقى فاشى و رىشەكىشكردى دام و دەزگاكانى رژىمى (صدام حسين) ى فىرعەون رەفتارى خۆسەپىنەرى دژ بەئىسلام و موسولمانان و گەلى عىراق بەگشتى .

لېبونەو ھەم لەم تەفسىرە پىرۆزە ھاوكات بوو لەگەل روخاندنى دەسلەتتى (صدام حسين) ئەو دەسلەتتە دىكتاتورىيەى كە زىاد لە (۳۵) سى و پىنج سال ۋەكوو مۆتەكە سوارى سەرشان و مىلى گەلى عىراق بوو بوو ، بەئاگرو ناسن بەردەوام خەرىكى قەلاچۆكردى كۆمەلانى عىراق بوو بەھەموو چىن و توپۆھەكانىيەو. چەند دەزگاي سەركوتكەرى دامەزراند بوون بۆ كوشتن و برىن و ئەشكەنجەدانى رۆلەكانى عىراق، سىدارە و فەلاقەو زىندانى تارىك و ژىرزەمىنى سامناك و دادگايى كردنى رۆتىنى و ئىعلامى درۆو دەلەسە و چاوپراو رۆژ دواى رۆژ لەپەرەسەندن دا بوون !!

ياساۋل ۋەللادى بىۋىژدان و درىندە ناساي بەردابوونە ھاۋلاتيان و دۆزەخىكى بۆ داخستبوون تەپرو وشكى پىكەو دەسوتاند !

لەراستى دا رژىمى (صدام حسين) رژىمىك بوو چەندىك باسى درىندەيى بكىۋ چەندىكى لەسەر بنووسى و بگوتى قەترە بەدەريايە و پوشكە بژاردنە لەكايە و ھەرگىز لەبن نايە .

رژىمىك بوو دلى بە فرمىسك و خوين دەگەشايەو، بە ئاھوناى بىۋەوايان بىزە دەھاتى ھەزىلەخوين رشتن وولات وىرانكردن و توقاندن بوو!

لەشەرېك تەواو نەدەبوو پىلانى بۆ شەرېكى تر دادەپشت!
ئەوەتا لەماوەى تەمەنى (۳۵) سالەى ئەم رژیئەدا چوار جەنگى
كاولكارىي و شوم روبەپوى گەلى عىراق بوەو . دەريايەك خوین و
فرمىسكى لى گەوتەو .

شەرى سالى (۱۹۷۴) ى ز لەگەل شۆپشى ئەيلولى پېرۇزدا كە بەهەموو
جۆرە چەكىك لەگەلى كوردى بى كەسىدا . ماوەى دوانزە مانگ
عەمبارەكانى چەك و تەقەمەنى خۆى لەگەلى بى دىفاعى كورددا
بەتاقى كردهو !

ئەمجار كە ھەر زانى كورد چۆك داناداو تۆپ و تەيارە كارى تى تاكا
پىلانى نىو دەولەتى لە شۆپشى كورد كىردو پەيمانى شومى جەزائىرى
مۆركىرد ، سەركردايەتى شۆپشى ئەيلولى پېرۇز و بارزانى نەمر (رېبەرى
كوردان) لەبەر بەرژەوئەندى گەل و نەتەو نەچار بوو بەكۆتا ھاتنى شۆپش
لەو بارودۆخەدا رابگەيەنى بۆ ماوەيەك شۆپش بلأو پىكا .

خۆ ئەگەر سەركردايەتى كورد لەو كاتەدا بلأو كىردنى شۆپشى
رانەگەياندايە ، كارەسات بەسەر گەلى كورد دا دەھات و ئەو كاتە ،
زۆربەى رۆلەكانى ئەنفال دەكران ! بەللى سەركردايەتى كورد واى بەباش
زانى بەشپۆيەكى كاتى شۆپش رابگرى ، راگرتنەكەش لەبەرژەوئەندى گەلى
كورد بوو ، پەيمانى جەزائىرى لەجىدا پوچاندەو ! سالىكى پىتەچوو
شۆپش دامەزرايەو بەلام كاريگەرى ئەوتۆى لەسەر رژیئە دروست نەكرد ،
بارودۆخە نىو دەولەتییەكەش لەبەرژەوئەندى شۆپشەكەى نەبوو ، بەلام
ھەر ھىوايەك بوو بۆ كورد دلى پىخۆش دەكرا .

سال تىوەر سورانەو رۆژگارى ئابى (۱۹۸۰) ى ز بەگەرمىي بەرپى كرا .
لەو گەرمایەدا (صەدام) شەرى بەناحق دروستكراوى عىراق ئىرانى
ھەلگىرساندو پەيماننامەى جەزائىرى ونجى ونجى كرد ، ئىتر ئەمجار زياتر

سەردەمى نەدامەتى و نەگبەتى گەلى عىراق بەگشتى دەستى پى کرد؛
 ھەشت سالى رەبەق لاوانى عىراق و ئىران بوونە سوتەمەنى جەنگى
 مالىوانكەرى دروستکراوى (صدام حسين) و بەمليۆن و زياتریش کوزراو و
 بريندار و شەل و سەقەت و دىلى لى کەوتەوہ .

شان بەشانى ئەو شەرە دژوارو دريژ خايەنە شۆرپى کوردیش تىوہ گلاو
 بارودۆخى بۆ رەخسا،،،،، ۱۱ بەتايىبەتى کە لەسالى (۱۹۷۷)ى ز رژیـم
 دەستى کرد بەویران کردن و راگواستنى گونەدە سەر سنورىەکانى نىوان
 عىراق ئىران و بەقولاىى سى کيلۆمەتر کوردستانى بەھەشت ئاسای کردە
 ناوچەى ياساغ و سوتەمەرۆ، کانياوہکانى تەقاندنەوہ گووند و مزگەوت و
 قسن و نزرگەى پياوچاکانى کوردستانى بەسەريەك دا ترشانندن و رەز و
 باخى وەرزیرانى ناگر تى بەردا !

دانىشتوانى ئەوگوندروپىلاروھيا، لەچەند ئۆردوگايەكى زۆرە مىلى دا
 گرد کردەوہ و وردە وردە بەگۆيرەى نەخشەو پىلانى دارپژراو و تۆکمە کەوتە
 ویزەى گەلى کوردو دام و دەزگا جۆراو جۆرەکانى خۆى ھاندان بۆ
 روخاندنى ئەخلاق و رەوشتى رەسەنى کوردایەتى و پەرەپیدانى سیاسەتى
 تەعريب و تەبعیث !!

زۆلە کوردی کردنە چلکاوخۆرو کەوتە بلأوکردنەوہى پرپاگەندەو
 روخاندنى ورە لەناخى جەماوہردا . دام و دەزگا داپلۆسىنەرەکانى
 وەگەرڤخستن و زیندانى سامناكى رابەستن و سیدارەى ھەلڤخستن، ھەرکەسى
 بیگوتايە (لەل) کاتىكى بەخۆ دەزانى وا لە چوار دیوارى زیندانىكى
 سامناک دايە .

تا شەر لەگەل جەھورى ئىسلامى ئىرانى دا گەرم بوايە مەینەتى گەلى
 کورد پتر دەبوو زیاتر تەنگى پى ھەلدەچنرا و پەتى قەنارە لەملى نزيك تر
 دەبوہوہ، ھەتا شۆرپشگىپرانى کورد و ھىزى پىشمەرگە زیاتر پەرەيان

بەشەرىي سىياسىي پارتىزانى خۆيان بەدايە ، رۇژىمى بەعس زىياتر سوور دەبوو لەسەر خاپوور كردنى كوردستان و راگواستنى گوندو شارۆچكەكان بۆ كۆمەلگا زۆرە مىلىيەكان و بەرفراوانكردنى ناوچە ياساغىراوكان تاسالى (۱۹۸۸)ز دا گەيشتەچلە پۆپەو قەلاچۆكردنى گەلى كوردو خاپوركردنى ولاتى بەهەشت ئاساي كوردستان لەكىمىابارانى ھەلەبجەو چەند ناوچەيەكى تردا و ويرانكردنى (۴۵۰۰) گوندو شارۆچكەدا رەنگى دايەو .

ئەنفالكردنى ھەشت ھەزار بارزانى و (۱۸۲۰۰۰) سەدو ھەشتاو دوو ھەزار كوردى تىرى بىدىفاع و بىتاوانى كرده سەربارى تاوانە زۆرو ھەمەجۆرو فاشىستەكانى !!

سالى (۱۹۸۸)ى ز ، عىراق بەگشتى و كوردستان بەتايىبەتى بەندىخانەيەكى پى ئازارو ئەشكەنجە بوو ، دەريايەك بوو لەخوين و فرمىسك و جگە لەپىندا ھەلدانى دىكتاتورو (قادسيە) پىروژەكەى ھىچ دەنگىكى تر نەدەبىسترا !!

روژى (۱۹۸۸/۸/۸)ى زبەرەسمى شەرى عىراق ئىران راگىرا ، عىراق خۆى بەسەرکەوتوو دەزانى (ھەرچەند واش نەبوو!) ئىتر دەزگا سەكوتكەرەكانى رۇژىم ئەوئەندەى تر دەستيان بەتال بوو بۆ چەوساندنەوھى كورد و خاپوركردنى كوردستان و توندكردنى پەتى قەنارە لەملى رۆلەكانى و كپ كردنى دەنگى ئازادىي .

كار گەيشتە ئەو ھەلكى كوردستان بەجىددى بىريان لەو دەكردەوھ كەى رۇژىم دەست دەكا بە راگواستنى شارى سلىمانى و دەوك و شارەكانى تر بۆ خواروى عىراق ، بەلكو بۆ ولاتانى عەرەبى تر و ھىنانى عەرەب لەدەرەوھى عىراق و خواروى عىراق بۆ نىشتەجى كردنيان لە كوردستان !

تەنانهت له کۆنگرهیه کی عه‌ره‌بی دا له ولاتی مه‌غریب (صدام) روبه‌روی
سه‌رانی عه‌ره‌ب گوتبووی من کیشهی کورده‌کاتم هه‌یه؛ چوار ملیۆن
کوردم هه‌یه ده‌مه‌وی دابه‌شیان بکه‌م به‌سه‌ر ولاته‌ عه‌ره‌بییه‌کاندا و
له‌شوینی ئه‌وان عه‌ره‌بم بده‌نی نیشته‌جێیان ده‌که‌م له (شمال الوطن) دا
چونکه‌ من بروام به‌کورد نیه‌!

به‌لێ به‌راوه‌ستانی جه‌نگی عێراق ئێران رژیمی به‌عسی فاشی یه‌که‌چاو
بووه‌ بۆ قه‌لاچۆکردنی شوێنێکی کوردو ویستی ئاسه‌واریی پێشمه‌رگه‌
له‌هیچ کون و قوژنیکی کوردستان دا نه‌هێلێ، بۆیه‌ هێرشێکی
پلاکتاوسازی کرده‌ سه‌ر ده‌قه‌ری خواکورك، هێزی پێشمه‌رگه‌ی کوردستان
که‌ له‌و ناوچه‌یه‌ کۆبیونه‌وه‌، دوای به‌رگریه‌کی قاره‌مانانه‌ی که‌م و بیجینه‌
ناچار بوون به‌ره‌و ئێران پاشه‌کشه‌ بکه‌ن، ئیتر به‌ته‌واوی کوردستان
له‌ پێشمه‌رگه‌ چۆڵ بوو، رینگا بۆ حکومه‌تی به‌عس ئاچۆغ بوو به‌ئاره‌زوی
خۆی پهل به‌اوی، کێوه‌کانی کوردستانی کردنه‌ سه‌نگه‌رو ره‌بییه‌، هێزه‌
سه‌ربازیه‌کانی له‌نگه‌ری تێدا گرت و ولاتی به‌هه‌شت ئاسای کوردستانی
کرده‌ دۆزه‌خ و به‌هه‌موو جوړێک ئیرهابی تێدا په‌رپه‌و ده‌کرد.

ره‌ببی موی لی بێ زوبانی په‌نجه‌کانی هه‌لوه‌ری

هه‌ر که‌سی گولشه‌ن به‌ده‌ردی گولخه‌نی دۆزه‌خ به‌ری

به‌لام کوردی گوته‌نی ئه‌وه‌ی لای به‌نده‌ خه‌یاله‌ لای خودا به‌تاله‌،
ئوه‌ بوو (صدام حسین) له‌بوغرابی خۆی له‌روژی (٢/٨/١٩٩٠) یز دا
هه‌له‌یه‌کی میژویی گه‌وره‌ی کرد و به‌ده‌ستی خۆی گۆری بۆ رژیم و دام و
ده‌زگا‌کانی هه‌لکه‌ند، ئوه‌ بوو له‌و رۆژه‌دا په‌لاماری ده‌وله‌تی کویتی داو
کۆنترۆلی کردو کردی به‌ پارێزگای ژماره‌ نۆزده‌ی عێراق. ده‌ستی کرد
به‌کوشتن و برینی دانیشتوانی ئه‌و ولاته‌و تالان و برێ کردنی سه‌روه‌ت و
سامانی. هه‌ر له‌گه‌ڵ ده‌نگوباسی داگیرکردنی کویت له‌ ئازانه‌کانی

دەنگ و باس دا بلاوکرایهوه دەنگی ناپه‌زایی له‌هه‌موو جیهاندا دژی (صدام حسین) به‌رزبوهو دونیای لی‌پاپه‌ری و داوایان لی‌کرد چی زووه‌ئهو ولاته‌جی‌ییلی و کێشه‌کانی نیوان عێراق و کویت له‌پێگای دان و سانه‌وه چاره‌سه‌ر بکریته .

به‌لام (صدام) سۆزنی گای هار بوو گویتی به‌کەس نه‌ده‌دا و سوور بوو له‌سه‌ر داگیرکردنی کویت و ته‌حه‌ددای جیهانی کرد . ئه‌مه‌ریکا به‌ریتانیاو فه‌ره‌نسا به‌هاوکاری بیست و جه‌وت ده‌ولته‌تی‌تر و به‌سه‌روکایه‌تی ئه‌مه‌ریکا هێزیان لی‌کوژکرده‌وه ، شه‌وی (۱۷ / ۱ / ۱۹۹۱) یز ده‌ست کرا به‌بۆردومان کردنی شوینه ستراجه‌کانی ناو عێراق ، له‌ماوه‌یه‌کی که‌م و کورتدا له‌پهل و پۆیان خست هیچ ده‌ستی بۆ نه‌کرایه‌وه .

هه‌رئهو‌نده‌ی بۆ کرا ئهو فڕۆکانه‌ی مابوونی و له‌بۆردومان رزگاریان بوو بوو هه‌لی‌فپارندن به‌ره‌وه ئێران و تائیستاش نه‌گه‌رپێندراونه‌ته‌وه ، ژماره‌ی ئهو فڕۆکانه (۱۲۰) سه‌دو بیست فڕۆکه‌ بوون .

به‌لێ هێرشێ هاپه‌یمانان ده‌ستی پێکردو پاش بۆردومانێکی چرو پپرو له‌پهل و پۆ خه‌رو گشتگیر، نه‌جار هێرشێ زه‌مینی ده‌ستی‌پێکردو ده‌ستکرا به‌دیل کردنی هێزی سه‌ربازی عێراق له‌ناو کویت داو رامالێنیو راوانانی سه‌ربازانی بۆ ناو خاکی عێراق ، ئه‌م تیشکانه نابڕوبه‌ره وای کرد راپه‌رین له‌خواروی عێراق دژی رژیمی (صدام حسین) ده‌ستی‌پێکرد و له‌ماوه‌یه‌کی کورت دا سه‌رانسه‌ر شاره‌کانی باشور کۆنترۆل کران .

له‌روژی (۵ / ۳ / ۱۹۹۱) یز له‌کوردستانیش راپه‌رین ده‌ستی پێکرد و له‌ماوه‌یه‌کی کورت و قیاسی دا کوردستان له‌به‌عس پاککرایه‌وه ، ئه‌وه‌بوو روژی (۲۰ / ۳ / ۱۹۹۱) یز زۆربه‌ی زۆری شاره‌کانی کوردستانی عێراق

به که رکوکى خوشه و يستيشه وه رزگارکرا ، هيندهى نه مابوو به ته و اويى
هه موو عيراق رزگار بکرى و دام و دهزگا داپلوسينه ره کانى (صدام حسين)
سه رنگون بکرىن .

به لام به داخه وه له و کاته دا که رژيمى (صدام حسين) له گيانه لاودا بوو ،
به رژه وه ندى رژه ناوا و داخواز بوو که (صدام حسين) ببوژيندريته وه ،
گلۆپى سه وزى بو هه لکراو ريگه ي پيدرا راپه رين سه رکوت بکرى ،
هاوپه يمانان وازيان لى هيناو چيدى هه لمه تى هه وايى و زه مينيان له دژ
ئه نجام نه دا ، ئه مه ش کاره ساتيک بوو بو گه لى عيراق

به لى واز هينانى هاوپه يمانان له هيرش کردن بو سه ر دام و دهزگا کانى
(صدام حسين) کاره سات روى دا رژه يکى ره ش به ريبنگى گه لى عيراقى
گرت . چونکه له گه ل هيرشى هاوپه يمانان راوه ستا رژيم که وته خو و هيرشى
خويناوى ده ست پيکرد به ره و باشوورو باکور فرۆکه ي هه ليکو بته رو
ده بابو روکيت و هيرى تو بخانه و هيرزه کانى گاردى کو ماريى
له دانىشتوانى بى چه ک و په نا وه کار خست .

به ده يان هه زار له شاره کانى حيلله و نه جفه و که ربه لا و به صره و
عه ماره و شارو شارو چه که کانى جنوب کوشت و بر کرد ، ده يان هه زاريشى
لى راپيئچى به ندين خانه و زيندانه سامناکه کانى کرد و خستينه به ر زه برى
ئازارو ئه شکه نجه و به و په رى درنده يى يه وه راپه رينى جنوبى سه رکوت کرد ،
ئه بچار شالاوى به ره و باکور هينا ، گه لى کورد به تيکرا له سه رانسه رى
کورده ستان دا له ترسى چه کى کوکوژى رژيمى (صدام حسين) و
قه لاچۆکردنى به سه لته زه لامى ده ستى کرد به کوپه و به ره و سنووره کانى
ئيران و تورکيا ، کوپه وه که هينده گشتى و سه رنج راکيش بوو ويژدانى
جيهانى خوژناواى هه ژاند ، دهنگى ناره زايى دژى قه لاچۆکردنى کورد
له هه موو لايه که وه به رز بووه .

حکومهتی فهره نسای داوای ناوچهی ئارامی کرد بۆ گهلی کورد ،
 ئەمەریکا و بەریتانیا و لاتە خۆرئاواییەکانی تر پشتگیریان لی کردو
 ئەمەریکا و بەریتانیا برپاریان دا گهلی کوردو شیعهکانی جنوب لە دەستی
 رژیمی (صدام حسین) بپاریزن ، ناوچهی ئارامیان لە باکورو باشور داناو
 چەند قاعیدەیهکی عەسکەریان کردە چاودێر بە سەر هێزەکانی (صدام) هەو
 نەیانەشت چێ تر درێژە بە تاوانەکانی بدا ، ئابڵۆقە ی ئابوریان خستە سەر و
 کرینی ئامیتری سەربازیان لی یاساغ کردو لە گەلیا کەوتنە مەملەتێ
 سیاسی و ئابوریەو ، زیاد لە دوانزە سال هێنایان بەردیان و جۆرەها
 پیشنیارو داواکاریان ئاراستە ی (صدام حسین) کرد و هەردەمە بیانویەکی
 دەهێنایەو دەبویست خۆی لەو تەنگزە گورچکەرە رزگار بکا .

سالی (٢٠٠٣) ی ز خۆرئاوا بە تاییەتی ئەمەریکا و ئینگلیز گەشتنە
 ئەو قەناعەتە کە جگە لە بەکارهێنانی هێز هیچ شتیکی تر چاری (صدام
 حسین) ناکا ، بۆیە لە مانگی ئازاری دوو هەزارو سێ دا ئەمەریکا و
 بەریتانیا سەرۆکایەتی هێزی هاو پەیمانانیان کردو لە (٢٠٠٣/٣/٢٠) ی ز دا
 هێرشێ ئاسمانی و دەریایی و زەمینی یان کردە سەر عێراق و بەتوندی
 لییان دا ، لە ماوەی کەمتر لە مانگیک دا داو شاری عێراق کە شاری
 تکریت بوو دەستی بە سەر گیراو هەموو شارو شارۆچکەکانی عێراق کەوتنە
 ژێر کۆنترۆلی هێزی هاو پەیمانانەو ، (صدام) و دارو دەستە کە ی لە بەر چاو
 هونبون و هەولدان بۆ دەستگیرکردنیان لە لایەن هێزەکانی هاو پەیمانانەو
 تائەمڕۆ کە (٢٠٠٣/٤/١٠) یە بەردەوامە . بزانی ئاکام بەچی دەگا ؟؟

مەلا محمود أحمد
 ٢٠٠٣/٤/١٠

پیپرستی بابتهه کان

بابتهه	لاپه ره
سوره تی (النبا)	۳
هه والی رابوونی قیامت و به لگه له سه ر هاتنی نه و رۆژه	۵
چۆنیه تی رۆژی قیامت و نیشانه کانی و جۆری عه زاب	۹
حال و وه زعی به خته وه ران	۱۲
گه وه یی خوداو جه ختکردنه وه له سه ر هاتنی رۆژی قیامت و هه ره شه له موشرکه کان	۱۴
سوره تی (النازعات)	۱۷
جه ختکردنه وه له سه ر رابوونی قیامت و حال و وه زعی موشریکه کان له و رۆژه دا	۱۷
هه ره شه له کافره کان به گێرانه وه ی چیرۆکی جه زره تی موسا علیه السلام	۲۰
چه سپاندنی رابوونی قیامت له روانگه ی دروستکردنی ناسمانه کان و زه وی یه وه	۲۳
سزا و پاداشتی خودا په رستان و کافره کان و تاییه ته نه ندی زانیاری ده رباره ی قیامت به خودا وه	۲۶
سوره تی (عبس)	۳۰
یه کسانی له ئیسلام دا	۳۱
قورئان نامۆژگاری و بیر خه ره وه یه، نیعمه تی خودایه	۳۴
بریک له نیعمه ته کانی خودا که بو ئاده میزادی ره خساندن	۳۸
رودا وه سامناکه کانی رۆژی قیامت	۴۰
پیشه کی سوره تی (التکویر)	۴۳
سوره تی (التکویر)	۴۳
سویند خواردن له سه ر راستی پیغه مبه ریتی محمد ﷺ و راستی په یامه که ی	۴۶

لایه پړه	بابته
۵۱	پیشه کی سوره تی (الإنفطار)
۵۲	سوره تی (الإنفطار)
۵۴	سپله یی ئاده میزادو ټینکاری کردنیان بو نېعمه ته کانی خوداو چاو دیری فریشته به سه ریانه وه
۵۷	سوره تی (المطفین)
۵۸	هه ره شه له ته رازو بازار
۶۰	سجل و دوسییه ی تاوانباران
۶۴	سجلی چاکان و حال و وه زعی خودا په رستان له قیامت دا
۶۶	هه لویستی ناشرینی کافره کان به رامبه ر موسو لمانان له دنیادا له قیامتیش دا موسو لمانان توله یان لی ده کهنه وه
۷۰	پیشه کی سوره تی (الإنشقاق)
۷۱	سوره تی (الإنشقاق)
۷۵	رابوونی قیامت شک و گومانی ټیډانیه
۷۸	سوره تی (البروج)
۸۲	سویند خواردن به چهنه دیارده یه کی بوونه وهر بو جه ختگر دنه وه له سه ر به فتاره چوونی نه صاحبو لئو خودو
۸۵	سزای کافره کان و پاداشی موسو لمانان
۸۷	په روه دگار ده سه لاتی ره های هه یه، واده و هه ره شه کانی دینیته دی
۹۰	پیشه کی سوره تی (الطارق)
۹۱	سوره تی (الطارق)
۹۹	سویند خواردن له سه ر راستی قورئان و راستی پیغه مبه رایه تی حه زره تی موحه ممه د ﷺ
۱۰۲	پیشه کی سوره تی (الأعلى)

لایه پوه	بابته
۱۰۳	سوره تی (الأعلى)
۱۰۸	بیرکردنه وه له بووننه وهر و پاککردنه وهی نهفس و کارکردن بو دواړوژ
۱۱۲	سوره تی (الغاشیه)
۱۱۳	دیمه نه کانی روژی قیامت و وه زع و حالی دوزه خییان
۱۱۶	وه زع و حالی موسولمانان له بهه هشت دا
۱۱۷	دهسه لاتی خودا له سهر هیئانی قیامت
۱۲۴	سوره تی (الفجر)
۱۲۴	عه زابی خودا بو کافره کان شتیکی جه تمییه
۱۲۹	سهره نه نشتی کردنی ناده میزاد چونکه هی قیامته تی پاشگو ی خستوه و گرنگی به دنیا داوه
۱۳۲	حال و وه زعی ناده میزاده چا و چنوکه کان و دنیا نه ویسته کان له روژی قیامت دا
۱۳۶	سوره تی (البلد)
۱۳۷	به تاقیرکړنه وهی ناده میزاد به ته نگ و جه له مه و له خزیایی جون
۱۴۰	ناده میزاد بو خوی ریازی خوی هه لده بزیری
۱۴۶	سوره تی (الشمس)
۱۴۷	میچوه رو ناوه روکی سوره ته که دوو سهره باسی سهره کین
۱۴۷	ناکامی چاک په روه رده کردنی نهفس و پاشگو ی خستی
۱۵۱	په ند وهرگرتن له سهر گورشته ی گه لی نه موود
۱۵۴	سوره تی (اللیل)
۱۵۴	جوداو وازی هه ول و تی کو شانی ناده میزاد
۱۵۷	ناده میزاد بو خوی بهر پر سیاره له کرده وه کانی

بابہ ت	لاپہرہ
سورہ تی (الضحی)	۱۶۰
نیعمہ تہ کانئ خودا بہ سہر پیغہ مہردا	۱۶۲
پیشہ کی سورہ تی (الأنشراح)	۱۶۶
سورہ تی (الأنشراح)	۱۶۶
پیشہ کی سورہ تی (التین)	۱۷۳
ناوہ روکی سورہ تی (التین) بریتیہ لہ سی شتی پہیوہ ست بہ نادمیزدادو بیرو باوہرہ کہی	۱۷۴
سورہ تی (التین)	۱۷۴
پیشہ کی سورہ تی (العلق)	۱۸۳
سورہ تی (العلق)	۱۸۸
پیشہ کی سورہ تی (القدر)	۱۹۵
سورہ تی (القدر)	۱۹۶
پیشہ کی سورہ تی (البینہ)	۲۰۱
سورہ تی (البینہ)	۲۰۱
پیشہ کی سورہ تی (الزلزلہ)	۲۱۱
سورہ تی (الزلزلہ)	۲۱۲
پیشہ کی سورہ تی (العادیات)	۲۱۵
سورہ تی (العادیات)	۲۱۶
پیشہ کی سورہ تی (القارعة)	۲۱۹
سورہ تی (القارعة)	۲۲۰
پیشہ کی سورہ تی (التکاثر)	۲۲۲
سورہ تی (التکاثر)	۲۲۳

بابہ ت	لاپہرہ
پیئشہ کی سورہتی (العصر)	۲۲۷
سورہتی (العصر)	۲۲۷
پیئشہ کی سورہتی (الہمزہ)	۲۲۹
سورہتی (الہمزہ)	۲۳۰
پیئشہ کی سورہتی (الفیل)	۲۳۲
رونکردنہ وہیہ کی میژووی	۲۳۲
سورہتی (الفیل)	۲۳۷
پیئشہ کی سورہتی (قریش)	۲۴۲
سورہتی (قریش)	۲۴۳
پیئشہ کی سورہتی (الماعون)	۲۴۶
سورہتی (الماعون)	۲۴۷
پیئشہ کی سورہتی (الکوثر)	۲۴۹
سورہتی (الکوثر)	۲۵۱
پیئشہ کی سورہتی (الکافرون)	۲۵۴
سورہتی (الکافرون)	۲۵۶
پیئشہ کی سورہتی (النصر)	۲۵۸
سورہتی (النصر)	۲۵۹
پیئشہ کی سورہتی (السد)	۲۶۱
سورہتی (السد)	۲۶۲
پیئشہ کی سورہتی (الإخلاص)	۲۶۴
سورہتی (الإخلاص)	۲۶۵
پیئشہ کی سورہتی (القلق)	۲۶۷

بابہ تہ	لاپہرہ
سورہ تی (الفلق)	۲۶۸
پیٹشہ کی سورہ تی (الناس)	۲۷۴
سورہ تی (الناس)	۲۷۴
کوٹابی	۲۷۹
پیڑستی بابہ تہ کان	۲۸۷

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

